

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI UYGULAMALARININ
BİR TAŞRA KENTİ BAŞININA YANSIMALARI:
BALIKESİR ÖRNEĞİ (1950 – 1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma AYDIN

Balıkesir, 2014

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI UYGULAMALARININ
BİR TAŞRA KENTİ BASININA YANSIMALARI:
BALIKESİR ÖRNEĞİ (1950 – 1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma AYDIN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Zeki ÇEVİK

Balıkesir, 2014

T.C
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 201112517005 numaralı Fatma AYDIN' in hazırladığı " *Demokrat Parti İktidarı Uygulamalarının Bir Taşra Kenti Basınına Yansımaları: Balıkesir Örneği (1950 – 1960)* " konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmenliği uyarınca 09.06.2014 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Şenol ÇELİK

İmza

Üye Doç. Dr. Zeki ÇEVİK (Danışman)

İmza

Üye Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN

İmza

Üye Yrd. Doç. Dr. Yücel YİĞİT

İmza

Üye Yrd. Doç. Dr. İsmail ASLAN

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

..11.. / 06.. / 2014

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Zübeyde Güneş YAGCI

ÖNSÖZ

Türkiye'nin siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti, Türkiye'de çok partili hayata geçişin mihenk taşı olmuştur. Bu geçiş genç Cumhuriyetin 23 yıl gibi uzun ve zor bir dönemin sonucunda gerçekleşmiştir. 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulması ve ardından 1950 yılında yapılan seçimler, tek parti döneminin dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının sonunu getirmiştir. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde halkın isteğiyle gelen ve kesintisiz on yıl boyunca süren Demokrat Parti İktidarı 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesiyle son bulmuştur. Türkiye'nin siyasi hayatına damgasını vuran Demokrat Parti yönetimi Cumhuriyet tarihi alanında yapılan birçok çalışmaya konu olmuştur.

"1950- 1960 Adnan Menderes Dönemi ve Balıkesir Basınına Yansımaları" isimli tezimizin amacı; Demokrat Parti'nin Türkiye genelindeki siyasi politikalarının ve Balıkesir ilindeki yerel uygulamalarının, yerel basına göre incelenmesidir.

Araştırmamızın temel problemi; 1950–1960 yılları arasında Türk siyasi hayatına damgasını vuran Demokrat Parti'nin yönetimi, uygulamaları ve çok partili hayat anlayışının bir taşra kenti olan Balıkesir'de algılanışıdır.

Demokrat Parti ile ilgili yapılan tezlerin, genel bir anlatıma sahip olması yönüyle yerel olarak değinilmeyen görüşler mevcuttur. Yapmış olduğumuz çalışmanın önemi, değerlendirilen 1950–60 yılları arasında mevcut belgeler ışığında Balıkesir ili bazında Demokrat Parti iktidarının ve iktidarı süresince Balıkesir'deki icraatlarının incelenmesidir.

Bu tez için kaynakçada belirtilen eserler incelenmiş ve tez içeriğinde yer alacak gerekli notlar alınmıştır. Yerel gazeteler çalışmamızın odak noktasıdır. Buna bağlı olarak yerel gazeteler belirlenmiş, konuyla ilgili bütün eserler tespit edilerek kullanılacak bilgiler toplanmıştır.

Tezle ilgili yapılan çalışmamızda, tezin konusu belirlendikten sonra dönemle ilgili kaynaklar okunarak dönem hakkında ayrıntılı bilgi edinilmiş ve bu bilgiler ışığında tezin giriş kısmı ve ilk bölümü yazılmıştır. Tezin diğer bölümleri için Balıkesir İl Halk kütüphanesinde 1950 – 1960 yılları arasında basılmış yerel gazeteler belirlenmiştir, yerel gazetelerin okunup teze aktarılmasından sonra sonuç kısmı ve gerekli kısımları tamamlanıp tez hazır hale getirilmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında büyük emeği geçen değerli hocam Doç. Dr. Zeki Çevik'e müteşekkirim. Çalışmalarım süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam, Yrd. Doç. Dr. Yücel Yiğit'e ayrıca anılarımla bana kaynaklık eden Reşit Kıpçak ve Ahmet Esmer'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca gazetelerin taranması aşamasında büyük yardımlarını gördüğüm Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'nin değerli çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini her daim yanımda hissettiğim, başta değerli ablam Neslihan Aydın Ünsal olmak üzere tüm aile fertlerime ve arkadaşlarıma minnettarım.

Fatma Aydın

ÖZET

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI UYGULAMALARININ BİR TAŞRA KENTİ BASININA YANSIMALARI: BALIKESİR ÖRNEĞİ (1950 – 1960)

AYDIN, Fatma
Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zeki ÇEVİK
2014

Atatürk'ün ölümü üzerine önce Cumhurbaşkanı ardından "Milli şef" olan İsmet İnönü, yoğun çabalar sayesinde Türkiye Cumhuriyetini savaş dışında tutabilmiş ancak savaşın getirdiği yenedünya düzenine kapılarını kapatamamıştır. Rusya'nın düşmanca tavırları üzerine Batı'nın yanında yer almaya çalışan Türkiye'nin Batı dünyasında hoş görülmeyle tek partili siyasi hayata son vermesi gerekliydi.

Savaş'ın getirdiği ağır vergiler halk üzerinde bir memnuniyetsizlik yaratırken, Çiftçiyi topraklandırma kanunu ile mecliste de kaynaşmalar başlamış ve güçlü bir muhalefetin temelleri atılmıştır. 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan yeni muhalefet partisi halk tarafından ilgiyle karşılanmıştır. 1946 seçimleri sırasında yeniden iktidarı ele geçiren Cumhuriyet Halk Partisi'nin baskılarına rağmen Demokrat Parti muhalefet sıralarını iyi kullanabilmiş ve 1950 seçimlerinde iktidarı on yıl boyunca bir daha bırakmamak üzere ele almıştır.

1950 ve 1954 seçimleri arasını kaplayan ilk dönem Demokrat Parti'nin ülke kalkınması adına önemli gelişmelere imza attığı bir dönem olmuştur. 1954 – 1957 seçimleri arasındaki ikinci dönem ise Demokrat Parti'nin muhalefete karşı sert tedbirler aldığı dönemdir. 1957 seçimleri ile başlayan ve 27 Mayıs 1960 darbesiyle son bulan son dönem ise Demokrat Parti'nin güç kaybetmeye başladığı ve politikada hırçınlaştığı dönem olmuştur.

Çalışmamız 1950 – 1960 Demokrat Parti'nin iktidar dönemini içermekte ve bu dönem süresince Türkiye'deki ve çalışmamızın temel noktasını teşkil eden Balıkesir'deki icraatları yer almaktadır. Tezimizin ana kaynağını Balıkesir basını oluşturmaktadır. Dönemin Balıkesir basınında, Demokrat Parti'ye yandaş ve muhalif olan gazetelerin yanı sıra tarafsız kalmaya çalışan gazeteler de mevcuttur. Tezimizin Türk siyasi tarihiyle ilgili bölümünde her gazetenin tutumuna ve yorumlarına yer verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Balıkesir Basını, Demokrat Parti, Demokrat Parti İktidarı

ABSTRACT

OF THE IMPLEMENTATION OF THE RULING DEMOCRATIC PARTY IN PROVINCIAL TOWN REFLECTION PRESS: EXAMPLE OF BALIKESİR (1950 – 1960)

AYDIN, Fatma

Master of Science, History Department

**Thesis Advisor: Assoc.Prof Zeki CEVIK
2014**

After the death of Atatürk, İsmet İnönü who was the president priorly and being national chief afterwards kept Turkish Republic away from battle with vigorous effects but he couldn't close Turkey's doors to the new world's order. Because of the hostile behaviors of Russia, Turkey trying to stand by the West needed to put an end to the single-party system.

While the heavy duties are causing to discontent on public, the contractions began with the law on provision of land for farmers and the foundations of a powerful opposition were laid. The new opposition party founded on 7 January, 1946 was welcomed warmly by the public. In spite of the pressures of the Republican People's Party which came to power in the elections in 1946, The Democratic Party used the opposition parts well and came to power in 1950 for the ten years continuously.

The first period including the elections of 1950 and 1954 was an important period on which the Democratic Party contributed to the improvements for the development of the country. The second period between 1954 and 1957 elections was the time the Democratic Party took severe measures against the opposition. The last period beginning with 1957 elections and ending with the military coup on 27 May, 1960 was the period in which the Democratic Party began to lose power and got ill-tempered in politics.

This study involves the power period of the Democratic Party between 1950 and 1960 and its practices during this period in Turkey and in Balıkesir. The main source of this study is the Balıkesir Press. In the Balıkesir Press of that time, along with the newspapers being either supporters or opposers of the Democrat Party, there were also unbiased newspapers. In the Turkish History part, the attitudes and comments of each newspaper are tried to be mentioned.

Key Words: Balıkesir, Balıkesir Press, the Democratic Party, the power of the Democratic Party

Zeynep Elif Ünsal'a

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Önem.....	1
1.4. Sınırlılıklar.....	1
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	2
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	2
2.2. İlgili Araştırmalar.....	7
3. YÖNTEM.....	7
3.1. Araştırma Modeli.....	7
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları.....	7
3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi.....	8
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	8
4.1. Çok Partili Siyasal Rejime Geçiş Denemeleri.....	8
4.1.1. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.....	8
4.1.2. Serbest Cumhuriyet Fırkası.....	9
4.2. Demokrat Parti'nin Kurulması ve Çok Partili Siyasal hayatın Başlangıcı.....	10
4.2.1. Çok Partili Hayata Geçişte İç ve Dış Etkenler.....	10
4.2.1.1. İç Etkenler.....	10
4.2.1.2. Dış Etkenler.....	10
4.2.1.2.1. İkinci Dünya Savaşı.....	11
4.3. Demokrat Parti'nin Kurulma Süreci.....	12
4.3.1. Parti İçi Muhalefet.....	12
4.3.2. Dörtlü Takrir.....	14
4.3.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu.....	15
4.3.3.1. Balıkesir'de Demokrat Parti'nin Kuruluşu.....	18
4.3.4. 1946 Seçimleri.....	22
4.4. Demokrat Parti İktidarının İlk Dört Yılı.....	24
4.4.1. 1950 Yılı Siyasi Olayları.....	24
4.4.1.1. İç Politika.....	24
4.4.1.1.1. Demokrat Parti'nin İlk Üç Yılı ve Balıkesir Basınına Yansıması.....	24
4.4.1.1.2. Arapça Ezan Yasağının Kaldırılması.....	27
4.4.1.1.3. Af Kanunu.....	27
4.4.1.1.3.1. Balıkesir'de Af Kanununun Uygulanması.....	29
4.4.1.1.4. Basın Kanunu.....	29
4.4.1.1.5. Yerel Yönetim Seçimleri.....	30
4.4.1.1.5.1. Belediye Seçimleri.....	30
4.4.1.1.5.2. İl Genel Meclisi Seçimleri.....	33
4.4.1.2. Dış Politika.....	33
4.4.1.2.1. Kore'ye Asker gönderilmesi.....	33
4.4.2. 1951 Yılı Siyasi Olayları.....	36
4.4.2.1. İç Politika.....	36

4.4.2.1.1. Milli Koruma Kanun'daki Değişiklikler.....	36
4.4.2.1.2. Adnan Menderes Hükümeti'nin istifası.....	37
4.4.2.1.3. Atatürk'ü Koruma Kanunu.....	40
4.4.2.1.4. Halkevleri.....	41
4.4.2.1.5. 1951 Ara seçimlerinde Balıkesir Basını.....	45
4.4.2.1.5.1. Seçim sonuçları.....	47
4.4.2.2. Dış Politika.....	48
4.4.2.2.1. Türkiye Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yeni Dönem Üyeleri Arasına Girmesi.....	48
4.4.3. 1952 Yılı Siyasi Olayları.....	49
4.4.3.1. İç Politika.....	49
4.4.3.1.1. Arazi vergisi.....	49
4.4.3.1.2. Balıkesir Hadiseleri.....	49
4.4.3.1.3. Toprak Dağıtımı.....	59
4.4.3.2. Dış Politika.....	59
4.4.3.2.1. Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktına Girişi.....	59
4.4.4. 1953 Yılı'nın Siyasi Olayları.....	60
4.4.4.1. İç Politika.....	60
4.4.4.1.1. İktidar ve muhalefet ilişkileri.....	61
4.4.4.1.1.1. İktidar ile Muhalefetin Arasının Yumuşaması.....	61
4.4.4.1.1.2. Millet Partisi'nin Kapatılması.....	62
4.4.4.1.1.3. CHP'nin Mallarını Müsadere Kanunu.....	64
4.4.4.1.1.4. Vicdan ve Toplantı Hürriyeti (Milli Selamet) Kanunu.....	68
4.4.4.5. Dış Politika.....	69
4.4.4.5.1. Türk – Alman Ticaret Anlaşması.....	69
4.5. Demokrat Parti'nin İlk Dört Yılında Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	70
4.5.1. 1950 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	70
4.5.1.1. Eğitim Alanında Yapılan Faaliyetler.....	70
4.5.1.2. İmar Alanında Yapılan Faaliyetler.....	71
4.5.1.2.1. Su işleri.....	72
4.5.1.4. Tarım ve Hayvancılık Alanında Yapılan Faaliyetler.....	72
4.5.2. 1951 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	73
4.5.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	73
4.5.2.2. Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetler.....	74
4.5.2.3. İmar Çalışmaları.....	75
4.5.2.3.1. Su işleri.....	76
4.5.2.3.2. Göçmenlerin İskânı.....	77
4.5.2.4. Zirai işler.....	78
4.5.2.5. Sosyal Alandaki Faaliyetler.....	80
4.5.2.6. İl Genel Meclisinin ve İl Daimi komisyonunun 1951 Yılı Faaliyetleri.....	80
4.5.3. 1952 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	83
4.5.3.1. Eğitim Alanında Yapılan Faaliyetler.....	84
4.5.3.2. Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetler.....	84
4.5.3.3. Bayındırlık ve İskân Faaliyetler.....	85
4.5.3.3.1. Su İşleri.....	85
4.5.3.3.2. Elektrik İşleri.....	85
4.5.3.3.3. Balıkesir'in İmarı.....	85
4.5.3.3.4. Balıkesir'de İskân İşleri.....	86
4.5.3.3.5. Balıkesir'de Ulaşım Hizmetleri.....	87
4.5.3.4. Zirai Alanda Yapılan Faaliyetler.....	87
4.5.3.5. Sanayi Alanında Yapılan Faaliyetler.....	88
4.5.3.5.1. Balıkesir İplik ve Kaput Bezi Fabrikası.....	88
4.5.3.6. Balıkesir Demokrat Parti Milletvekillerinin Halk ile Temasları.....	89

4.5.4. 1953 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	90
4.5.4.1. Eğitim Faaliyetleri.....	90
4.5.4.2. Bayındırlık ve İskân Faaliyetleri.....	90
4.5.4.2.1. Kepsut Nahiyesi'nin Kaza Merkezi Oluşu.....	90
4.5.4.2.2. Balıkesir'de Deprem ve DP İktidarının Faaliyetleri.....	90
4.5.4.2.3. Bayındırlık Su İşleri Şubesi.....	93
4.5.4.2.4. İmar İşleri.....	93
4.5.4.2.5. Bandırma'nın Vilayet Olması Konusu.....	93
4.5.4.2.6.1950 Yılında Yanan Çarşının Yapımı ve Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti..	95
4.5.4.2.7. Hal Binası.....	95
4.5.4.3. Sanayi Alanında Yapılan Faaliyetler.....	95
4.5.4.3.1. Şeker Fabrikası İçin Çalışmalar.....	95
4.5.4.3.2. Pamuklu Mensucat Fabrikası.....	96
4.5.4.3.3. Çimento Fabrikası.....	96
4.6. Demokrat Parti'nin İkinci Dönemi (1954- 1957).....	96
4.6.1. 1954 Yılı Siyasi Olayları	97
4.6.1.1. İç Politika	97
4.6.1.1.1. Köy Enstitülerinin Öğretmen Okullarına Çevrilmesi.....	97
4.6.1.2. 1954 Yılı Genel Seçimleri	97
4.6.1.2.1. Balıkesir Basınında 1954 Genel Seçimlerine Hazırlık.....	97
4.6.1.2.2. 1954 Genel Seçimleri.....	102
4.6.1.2.3. 1954 Genel Seçimlerinin Balıkesir Basınına Yansıması.....	102
4.6.1.2.4. Kırşehir İlinin İlçe Haline Getirilmesi.....	106
4.6.1.2.5. Seçim Kanunu Değişikliği	107
4.6.1.2.6. Basın Kanunu.....	108
4.6.1.2.7. Muhtarlık Seçimleri.....	110
4.6.1.2.8. Kar Hadleri Kararnamesi.....	110
4.6.2.1955 Yılına Siyasi Olayları.....	111
4.6.2.1. İç Politika.....	111
4.6.2.1.1. 6- 7 Eylül Olayları	111
4.6.2.1.2. Belediye Seçimleri.....	115
4.6.2.1.3. Parti İçerisindeki Muhalefet ve Partideki Ayrışmalar.....	117
4.6.2.1.4. Ekonomi Politikası.....	121
4.6.2.2. Dış Politika.....	122
4.6.2.2.1. Bağdat Paktı	122
4.6.3. 1956 Yılı Siyasi Olayları.....	123
4.6.3.1. İç Politika.....	123
4.6.3.1.1. Yolsuzluk İddiaları ve Soruşturulması.....	123
4.6.3.1.2. Basın Kanunu	124
4.6.3.1.3. Milli Koruma Kanununda Yapılan Değişiklikler.....	126
4.6.3.1.4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Değişikliği.....	127
4.7. Demokrat Partinin İkinci Döneminde Balıkesir' deki Faaliyetleri (1954- 1957).....	130
4.7.1. 1954 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Partinin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	130
4.7.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	130
4.7.1.1.2. Traktör Kursu.....	131
4.7.1.1.3. Makine Kursu.....	131
4.7.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler.....	131
4.7.1.3. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler.....	132
4.7.1.3.1. Su işleri.....	132
4.7.1.3.2. Balıkesir'in imarı.....	132
4.7.1.3.3. Elektrik işleri.....	132

4.7.1.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler.....	133
4.7.1.4.1. Çimento fabrikası.....	133
4.7.1.4.2. Susurluk şeker fabrikası.....	133
4.7.1.4.3 Dursunbey kontralit fabrikası.....	134
4.7.1.4.4. Bandırma cam fabrikası.....	134
4.7.2. 1955 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	135
4.7.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	135
4.7.2.1.1. Örgün eğitim.....	135
4.7.2.1.2. Halk eğitim.....	135
4.7.2.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler.....	135
4.7.2.2.1. Akıl Sağlığı Cemiyeti.....	135
4.7.2.3. Fen- İmar Alanındaki Faaliyetler.....	136
4.7.2.3.1. Karayolları.....	136
4.7.2.3.2. Su işleri.....	136
4.7.2.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler.....	136
4.7.2.4.1. Çimento fabrikası.....	136
4.7.2.4.2. Susurluk Şeker fabrikası.....	136
4.7.3 1956 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	136
4.7.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	136
4.7.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler.....	137
4.7.3.3. İmar Alanındaki Faaliyetler.....	137
4.7.3.3.1. Karayolları.....	137
4.7.3.3.2. Su işleri.....	138
4.7.3.3.3. Elektrik işleri.....	138
4.7.3.3.4. Tabii Afetler.....	138
4.7.3.3.5. Evkaf Oteli.....	138
4.7.3.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler.....	138
4.7.3.4.1. Pamuklu Dokuma Fabrikası.....	138
4.7.3.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetler.....	139
4.7.3.5.1. Süt ve mamulleri kooperatifi.....	139
4.7.3.5.2. Tarım.....	139
4.8. Demokrat Parti'nin Son İktidar Dönemi (1957 – 1960).....	139
4.8.1. 1957 Yılı'nın Siyasi Olayları.....	139
4.8.1.1. Kırşehir'in İl Olması.....	139
4.8.1.2. Seçim Kanununun Değiştirilmesi.....	140
4.8.1.3. 1957 Genel Seçimleri.....	141
4.8.1.4. Beşinci Adnan Menderes Kabinesi.....	144
4.8.1.5. Ekonomi Politikası.....	144
4.8.2. 1958 Yılı'nın Siyasi Olayları.....	149
4.8.2.1. Dokuz Subay Olayı.....	149
4.8.2.2. Muhalefetin Güç Birliği ve Milli Muhalefet Cephesi.....	150
4.8.2.3. Vatan Cephesi.....	151
4.8.3. 1959 Yılı'nın Siyasi Olayları.....	153
4.8.3.1. İç Politika.....	153
4.8.3.1.1. Milletvekili Maaşlarına Zam.....	154
4.8.3.1.2. Uşak Olayı.....	155
4.8.3.2. Dış Politika.....	157
4.8.3.2.1. Kıbrıs Meselesi II.....	157
4.8.4. 1960 Yılı'nın Siyasi Olayları.....	160
4.8.4.1. İç Politika.....	160
4.8.4.1.1. Tahkikat Komisyonu.....	160

4.8.4.1.2. İstanbul ve Ankara'daki Öğrenci olayları (19,28, 29 Nisan).....	164
4.8.4.1.3. (555K) 5 Mayıs'ta Saat 5'te Kızılay'da.....	165
4.8.4.1.4. Harp Okulu Öğrencilerinin Yürüyüşü.....	166
4.8.4.1.5. 27 Mayıs 1960 İhtilali	167
4.8.4.1.5.2. Balıkesir'de İhtilal	168
4.8.5.1. 1957 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	171
4.8.5.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler	171
4.8.5.1.1.1. Halk eğitim.....	171
4.8.5.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler	171
4.8.5.1.3. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler.....	172
4.8.5.1.3.1. Su işleri.....	172
4.8.5.1.3.2. Elektrik.....	172
4.8.5.1.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler.....	172
4.8.5.1.4.1. Edremit otomatik telefon santrali.....	172
4.8.5.1.5. Ziraat Alanındaki Faaliyetler.....	172
4.8.5.2. 1958 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	173
4.8.5.2.1. Sağlık Alanındaki Faaliyetler.....	173
4.8.5.2.2. İmar Alanındaki Faaliyetler.....	173
4.8.5.2.2.1. Asfaltlama çalışmaları.....	173
4.8.5.2.2.2. Elektrik.....	173
4.8.5.2.3. Sanayi Alanındaki Faaliyetler.....	173
4.8.5.2.3.1. Çimento Fabrikası.....	173
4.8.5.2.3.2. Gönen Konserve fabrikası.....	174
4.8.5.3. 1959 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	174
4.8.5.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	174
4.8.5.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler.....	174
4.8.5.4.1960 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri.....	175
4.8.5.4.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler.....	175
4.8.5.4.2. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler.....	175
4.8.5.4.2.1. Su işleri.....	175
4.8.5.4.2.2. Elektrik işleri.....	176
4.8.5.4.2.3. İmar faaliyetleri.....	176
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	177
5.1. Sonuç.....	177
5.2. Öneriler.....	178
KAYNAKÇA.....	180
EKLER.....	195

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Balıkesir İlinde 1955 Yılı Yerel Seçimlerine Katılım Çizelgesi.....116

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	Demokrat Parti
HP	Hürriyet Partisi
MBK	Milli Birlik Komitesi
MP	Millet Partisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri

1. GİRİŞ

1.1. Problem

1950- 1960 yılları arasında Türk siyasal hayatına damgasını vuran Demokrat Parti'nin bir taşra kenti olan Balıkesir'de yönetimi, uygulamaları ve çok partili hayat anlayışının Balıkesir'de algılanışı.

1.2. Araştırmanın Amacı

Balıkesir basınına göre, Demokrat Parti'nin Türkiye genelindeki siyasi politikalarının ve Balıkesir ilindeki yerel uygulamalarının, yerel basına göre kronolojik olarak incelenmesidir.

1.3. Önem

Demokrat Parti ile ilgili yapılan tezlerin genel bir anlatıma sahip olması yönüyle yerel olarak değinilmeyen görüşler mevcuttur. Yapmış olduğumuz çalışmanın önemi, Balıkesir ili bazında Demokrat Partinin iktidarının ve iktidarı süresince Balıkesir'deki icraatlarının incelenmesidir. Demokrat Parti ile ilgili genel anlamda birçok tez yapılmasına karşın, Demokrat Parti'nin yerelde yapılan çalışmalar adına günümüzde bazı çalışmalar yapılmışsa da hala azınlıktadırlar.

1.4. Sınırlılıklar

Demokrat Parti çok partili hayatın en önemli olayıdır. Çalışmanın kapsamı 1950- 1960 Yılları arasında Balıkesir yerel basınında Demokrat Parti ile ilgili çıkan haberlerdir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Tüm dünyayı etkileyen II. Dünya Savaşı, Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Yaşanan gelişmeler neticesinde; Sovyetlerin Bulgaristan ile münasebeti ve Sovyet ordularının Türk sınırına kadar gelme ihtimalinin ortaya çıkışı, Kızıl Ordu'nun Balkanlarda durumunun kuvvetlenmesi ve 1944 sonraları komünistlerin Balkanlar'daki faaliyetleri Türkiye'yi, İngiltere ve ABD'ye yaklaştırmıştır.

1942'de yürürlüğe giren "Yeni Seçim Kanunu" demokrasi yolunda önemli bir adım olmuştur ve seçmenlere, daha çok tercih hakkı tanımıştır. Tek partili seçim dönemi ise, 1950'lerde Demokrat Parti'ye büyük bir oy çokluğu ile "Beyaz İhtilal" yolunu açmış ve tek başına iktidara gelmiştir. Gerek iktisat biliminin yeni teori ve ilkelerinde ve gerekse, Batı Avrupa ülkelerindeki uygulamalarından etkilenmiş görünmeyen Türk halkı ve kamuoyu, tam aksine 1950'de devletçilik karşısında serbest piyasayı savunan bir siyasal partiyi iktidara getirmiştir.

Türk basın tarihine kısaca göz attığımızda ise Türkiye'de ilk gazete İzmir'de yayınlanmıştır. "Smyraeneen" adını taşıyan "İzmir" anlamına gelen gazete, 1824 yılında basılmaya başlanmıştır. Bütünüyle ilk Türkçe gazete ise; 1831 tarihinde II. Mahmut'un gayretiyle yayınlanmaya başlayan "Takvim-i Vekayi" olmuştur. Takvim-i Vekayi 1840'dan sonra da devletin resmi gazetesi durumuna gelmiş ve bu niteliğini Cumhuriyet'e kadar sürdürmüştür. Osmanlı topraklarındaki ilk özel ve Türkçe gazete özelliğindeki "Tercüman-ı Ahval" gazetesi Şinasi ve Agâh Efendi'nin 1860 yılında kurdukları bir gazetedir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde matbuat için her vilayete gönderilen baskı makineleri sayesinde zaman içerisinde yol kat ederek basın gelişmeye başlamıştır.

Gazeteler, ulusal ve yerel basın gündeminin bir numaralı takipçisi ve ileticisi konumundadır. Ulusal ve yerel basın manşetleri çoğunlukla, siyasi olaylarla meşgul olmaktadır. Öyle ki basın milli mücadele yıllarında da aktif bir pozisyonda bulunmuş, bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa 27 Kasım 1919'da, Erzurum Heyet-i Merkeziyesi'ne Teşkilat-ı Milliye'nin kurulması isteğini bildirmiştir. Merkezden taşraya, taşradan merkeze haber akışını basın yayın organları ile yapmayı hedeflemiştir. Bu

hedefini gerçekleştirmek için de, önce Sivas'ta İrade-i Milliye, sonra Ankara'da Hakimiyet-i Milliye gazeteleri çıkarılmış, ayrıca Ankara'da Anadolu Ajansı ve Matbuat Müdürlüğü de kurulmuştur.

Çalışmamızın temeli olan Balıkesir ilinde ise basın 1886 yılı gibi, birçok ile nasip olmayacak kadar erken bir tarihte kurulmuştur. İlk önceleri Anadolu Beylerbeyliğine bağlı olan ve merkezi Kütahya'da bulunan bir sancak olan Karesi (Balıkesir), 1818 yılında Kocaeli vilayetine bağlanmıştır. 1841'de Hüdavendigâr (Bursa) vilayetine bağlanmıştır. Kısa bir süreliğine Manisa ile birleştirilip Manisa merkezli bir vilayet olan Karesi Vilayeti 1880'de Biga sancağını da alarak merkezi Balıkesir olan bir vilayet haline gelmiştir. Vilayet, Reşat Paşa'nın valiliği ile 1881 yılı Haziran ayında teşkil olmuştur. Kuruluşunun ardından beş yıl gibi kısa bir süre içerisinde basın da Balıkesir ilinde hayat bulmuştur.¹

İlk matbaa 5 Mart 1302 (1886) Çarşamba günü kurulan, Karesi Vilayet Matbaa'sıdır. Balıkesir matbaasının basın hayatına kazandırdığı ilk meyve de Karesi Gazetesi olmuştur.

Milli Mücadele devrinde, Milli Mücadele'nin önemli şehirlerinden olan ve Kuva-i Milliye Şehri olarak anılan Balıkesir'de Milli Mücadele ruhunu destekleyen Ses gazetesi yayın hayatına girmiştir. Uzun süreli olamayan ve kuruluşunun ardından beş ay kadar kısa bir sürede kapatılan Ses gazetesinin ardından iki buçuk ay sonra Doğru Söz gazetesi yayın hayatına girmiştir. Gazete Manda yönetimine ve İzmir'in işgaline şiddetle karşı çıkmıştır. Haftalık gazete olan Doğru Söz'de dördüncü sayısının ardından kapanmıştır. İzmir'in işgalinin altıncı ayında yine Milli Mücadele ruhunu açıkça yansıtan İzmir'e Doğru gazetesi yayın hayatına girmiştir. Balıkesir'in işgali ile de yayın hayatına son vermiştir.²

Balıkesir'de ilk günlük gazete ise 1920 yılında basın hayatına atılan Balıkesir gazetesi olmuştur. Ancak modern anlamda ilk gazetecilik hayatı tezimizin de temel kaynaklarından birini teşkil eden Türk Dili gazetesi olmuştur.

Araştırmamıza kaynaklık etmiş olmaları bakımından Türk Dili, Balıkesir Postası ve Ateş gazeteleri ayrı birer başlık şeklinde ele alınacaktır. Bu arada araştırmamız içerisinde bulunmayan fakat o dönemde çıkmış gazeteler, bir taşra kenti olan Balıkesir'deki basın hayatını göstermek adına birer başlık altında kısaca değerlendirilecektir.

¹ Abdullah Yurdakök,(1992), **Balıkesir Basın tarihi (1886- 1991)**, Balıkesir, s 9.

² Yurdakök, **a.g.e**, s 23.

Türk Dili Gazetesi: 16 Mayıs 1926 yılında çıkartılan gazete Hayrettin Karan tarafından, Başbakan İsmet İnönü'nün Balıkesir'de CHP'nin İlkelerini ve Cumhuriyet İnkılâplarını tanıtacak ve benimsetecek günlük gazete çıkartılmasını dönemin Balıkesir CHP İl ve Belediye başkanı olan Yağhanecizade Hayrettin Bey'e önermesi üzerine kurulmuştur.³ Bu misyon ile yola çıkan Türk Dili gazetesi görevini 41 yıl yerine getirmiştir.

Cevdet Demiray Türk Dili gazetesinin kuruluş amacını 16 Mayıs 1958'de şöyle açıklamıştır: *“Henüz Cumhuriyet'in 3 yaşında iken neşir hayatına atılan Türk Dili, Atatürk inkılaplarını inançla benimseyen bir vilayet gazetesi olmuş, bu karakterini daima muhafaza etmiştir. Her sabah yayılan Türk Dili'nin hedefi her şeyden önce Cumhuriyetçilik ve İnkılapçılıktır. Türk Dili tek partili devirde tek gazete olarak çıktığı günlerde Atatürk Türkiyesi'nin gelişmesi, yerleşmesi için üzerine düşeni gücü nispetinde şevkle yerine getirmiştir. Türk Dili çok partili hayatta da bu siyasi gelişmeyi arzulayan yadırgamadan benimseyen gazete olmuştur... Türk Dili Atatürk prensiplerini samimiyetle benimseyen ve bunları savunan bir gazetedir.”*⁴

Bu açıklama Türk Dili gazetesinin özellikle 1950 – 1960 yılları arasında DP karşısında aldığı tutumun sebebini açıkça ifade etmektedir. Türk Dili gazetesi çalışmamız içerisinde bir taşra kentinde DP'ye karşı muhalefetin temsili olmuştur.

1967 yılında Türk Dili, Balıkesir Postası, Ateş; Ekspres ve Adalet gazetelerinin aldıkları birleşme kararıyla 41 yıl devam ettirdiği günlük siyasi gazete hayatına son vermiştir.

Balıkesir Postası Gazetesi: 1 Ocak 1943 tarihinde çıkmaya başlayan Balıkesir Postası 1945 yılına kadar CHP'nin bir organı gibi faaliyet göstermiştir. Başlık kısmında gösterdiği “ Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüne yürürüz ve amacımız Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüdür.”⁵ Gazete CHP'nin bir organı gibi hareket etme ülküsünden 21 Şubat 1945 tarihinde Sıtkı Yırcalı'nın yazı işleri müdürü olmasından sonra vazgeçmiştir. Türk Dili ile yolları ayrılmaya başlayan Balıkesir Postası muhalefet saflarına kaymıştır. 1950 tarihinde DP'nin iktidara geçmesi ile Balıkesir Postası da muhalefet saflarından iktidar saflarına geçmiştir.

³ Yurdakök, a.g.e, s 122

⁴ Yurdakök, a.g.e, s 124, Türk Dili 16 Mayıs 1958

⁵ Yurdakök, a.g.e, s 124

DP'nin kuruluş yıllarında ve 1950 sonrası dönemde etkin bir rol üstlenen Balıkesir Postası Balıkesir halkının DP saflarına geçmesinde ve Balıkesir'de DP'nin kazanmasında önemli pay sahibidir. Bu pay hiç şüphesiz milletvekilliği ve bakanlıkları süresince gazete sütunlarında pek yazısı çıkmamış dahi olsa yazı işleri müdürü olarak Balıkesir Postası'nda bir mevki sahibi olan Sıtkı Yırcalı'nındır. Balıkesir Postasının güçlü yazar kadrosu da bu konu içerisinde unutmamak gerekir.

DP iktidarından, ihtilalden sonra 7 yıl daha yaşayan Balıkesir Postası 1967'de Türk Dili, Balıkesir Postası, Ateş; Ekspres ve Adalet gazetelerinin aldıkları birleşme kararıyla Balıkesir Postası adıyla başlayan yayın hayatına son vermiştir.

Ateş Gazetesi: Balıkesir yayın hayatına damgasını vuran iki taraflı gazetenin, Balıkesir Postası ve Türk Dili, yanında tarafsız bir gazete ihtiyacını duyan Mustafa Niyazi Ispartalı, Recep Hürses ve Cahit Albayrak birleşerek 21 Mart 1950'de Ateş gazetesini çıkartmaya başlamışlardır.

Abdullah Yurdakök, Ateş gazetesini değerlendirirken "Ateş'in asıl üzerinde durduğu muhalefetin ve muhalefet yanlısı gazetelerin suskunluğu ve muhalefet görevlerini yerine getirmemesiydi. Bu yüzden çoğu zaman muhalefetin görevini de yüklendiği hatta muhalefetten de ileri gittiği öne sürülüyordu. Zaman zaman da "Onun yaptığını muhalefetin bile yapmadığı" şeklinde tenkitlere uğrayan Ateş'in muhalefeti göreve çağırışı, değerini asla yitirmeyecek belgelerdendir."⁶ yorumunda bulunur. Ateş gerçekten de muhalefet konusuna önem vermiş ve bunu da her fırsatta dile getirmiş bir yayındır. Ateş'e göre "*Muhalefetsiz Demokrasi olamaz ve tenkit edilmeyen bir parti de ilerleyemez !*" Cahit Albayrak muhalefet konusunda gözünü budaktan da sakınmamıştır. İşletmeler ve Tekel Bakanı olduğu dönemde Sıtkı Yırcalı'ya "Daha iyi muhalefet ve daha sert tenkitler yapabilmek için kağıda ihtiyacım var, Demokrat bir bakan olarak bu konuda bir kolaylık göster." diyebilmiştir.

Dört sayfa olarak yayın hayatına atılan Ateş gazetesini kağıt darlığından ve kendisine ilan verilmemesi nedeniyle 18 yıllık yayın hayatında sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Gazete kağıt buldukça dört sayfa halinde çıkarken, iki sayfalık tek yaprak şeklinde çıktığı dönemlere de sıklıkla rastlanır.

Diğer gazetelerle birleşme kararı alan Ateş gazetesini ek olarak haftada bir gün çıkmaya devam etmiş ve 9 Haziran 1968 tarihinde son sayısını çıkartmıştır.

⁶ Yurdakök, a.g.e, s 124

Merhaba: Balıkesir’de CHP yanlısı olarak çıkan haftalık siyasi mizah gazetesidir. İlk olarak 12 Ağustos 1951’de yayınlanan ancak çok uzun ömürlü olamayan gazetenin kapanış tarihi bilinmiyor.⁷

Kanatlıların Sesi: 15 Ağustos 1952 tarihinde Kanatlılar Birliği adına çıkartılan aylık gazete, havacılık konusunda iç ve dış olayları konular hakkında haber sunmuştur. 15 Temmuz 1953’te son sayısını çıkartmıştır.⁸

Balıkesir Esnaf Gazetesi: Esnaf Dernekleri sahipliğinde 15 Kasım 1954 tarihinde yayın hayatına başlayan ve on beş günde bir olarak çıkartılan gazete Esnaf derneklerinin derdlerini ve sorunlarını sütunlarına taşımıştır. 1 Eylül 1959 yılında yayın hayatına son vermiştir.⁹

Balıkesir Ekspres: 27 Nisan 1955 yılında kurulan günlük siyasi gazetedir. Başlangıçta tafasız olduğunu ilan etmesine rağmen DP’yi destekleyen gazete İspat hakkı ve 19’ların milletvekillerinin vekillikten çıkartılması sonrasında gazete saf değiştirmiş ve Hürriyet Partisi hizmetine girmiştir. Muhalefet saflarına geçen gazete kağıt sıkıntısından dolayı 22 Ağustos 1956 tarihli baskısıyla yayınına son vermiştir.¹⁰

Balıkesir Ticaret Gazetesi: 7 Şubat 1955 tarihinde çıkan haftalık mesleki gazetedir. 26 Temmuz 1969 tarihinde yayın hayatına son vermiştir.¹¹

Balıkesir: 6 Eylül 1956 tarihinde yayın hayatına başlayan, pazar günleri hariç çıkan gazete “ Günlük siyasi sabah gazetesi” sloganıyla yayınlanmıştır. Balıkesir Demokrat Parti teşkilatının bir yayın organı olan gazete 29 Temmuz 1960 tarihli yayınıyla basın- yayın hayatına son vermiştir.¹²

⁷ Yurdakök, **a.g.e**, s 177

⁸ Yurdakök, **a.g.e**, s 182

⁹ Yurdakök, **a.g.e**, s 186

¹⁰ Yurdakök, **a.g.e**, s 186

¹¹ Yurdakök, **a.g.e**, s 194

¹² Yurdakök, **a.g.e**, s 196

2.2. İlgili Araştırmalar

Tezle İlgili Yapılan alışmalar, tezin konusu belirlendikten sonra dönemle ilgili kaynaklar okunarak dönem hakkında ayrıntılı bilgi edinilmiş ve bu bilgiler ışığında tezin giriş kısmı ve ilk bölümü yazılmıştır. Tezin diğer bölümleri için Balıkesir İl Halk kütüphanesinde 1950 – 1960 yılları arasında basılmış yerel gazeteler belirlenmiştir, yerel gazetelerin okunup teze aktarılmasından sonra sonuç kısmı ve gerekli kısımları tamamlanıp tez hazır hale getirilmiştir

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

1950- 1960 yılları arasında Türk siyasal hayatına damgasını vuran Demokrat Parti'nin bir taşra kenti olan Balıkesir'de yönetimi, uygulamaları ve çok partili hayat anlayışının Balıkesir'de algılanışının açıklanmaya çalışıldığı tezimizde araştırmada model olarak tarama modeli seçilmiştir. Bu tez için kaynakçada belirtilen eserler incelenmiş ve tez içeriğinde yer alacak gerekli notlar alınmıştır. Yerel gazeteler çalışmanın odak noktasıdır. Yerel gazeteler belirlenmiş konuyla ilgili bütün eserler tespit edilerek kullanılacak bilgiler toplanmıştır. Bu nedenle öncelikli olarak 1950-1960 yılları arasında Balıkesir basınında yer almış olan muhalif alanda Türk Dili, yandaş alanda Balıkesir Postası ve tarafsız olarak da Ateş gazetesi incelenmiştir.

3.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Bu çalışmanın birincil kaynakları 1950- 60 dönemi içerisinde Balıkesir basınında yer alan Türk Dili, Balıkesir Postası ve Ateş gazetesidir. Bu gazeteler TC Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'nden, eksikler ise Konya Selçuk niversitesi gazete arşivinden temin edilmiştir.

Bunlar dışındaki bilgi toplama kaynakları Balıkesir Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Necati Bey Eğitim Fakültesi Kütüphanesi, TC Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, Balıkesir Kent Arşivi'nden temin edilmiştir.

İkincil kaynakların yanı sıra Canlı Tarih araştırmalarında ise M. Reşit Kıpçak ve Ahmet Esmer'in Demokrat Parti Dönemi hatıralarından yararlanılmıştır.

3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışma için gerekli olan kaynaklar toparlandıktan sonra önceden belirlenmiş olan amaca uygun olarak ayrıştırılmış ve ilk olarak ilgili alan yazını oluşturulmuştur. Bu sayede konuyla alakalı yapılmış çalışmalar ve hangi yöntemler kullanıldığı hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

İkinci aşama olarak elde edilen veriler analiz edilerek Demokrat Parti Türkiye'sinin siyasi hayatı ve bunun Balıkesir'e yansımaları ayrıca Demokrat Parti iktidarının Balıkesir'deki icraatları tespit edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Çok Partili Siyasal Rejime Geçiş Denemeleri

4.1.1. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Atatürk döneminde, çok partili siyasal rejime geçmek için atılan ilk adım, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası deneyimidir. Atatürk'ün de teşvikleri ile Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Rauf Orbay ve Adnan Adıvar, Halk Fırkası'ndan ayrılarak, 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Halk Fırkası'nı kurmuşlardır. Oldukça samimi duygular içerisinde kurulan bu partinin programına, liberal demokrat çizgiler hakimdir. Bu parti, geniş bir halk kitlesi tarafından, Kemalist kadronun otoriter ve baskıcı yönetimine karşı alternatif olarak görülmüştür. Fakat bu parti uzun ömürlü olamamıştır. 1 Şubat 1925 tarihinde eski rejimin yeniden getirilmesi isteği ile patlak veren Şeyh Sait isyanı'nı çıkaranların, Terakkiperver Halk Fırkası ile bağlantılı oldukları şüphesi, partinin 5 Haziran 1925 tarihinde kapatılmasına neden

olmuştur. Partinin önde gelen isimleri de istiklal Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Ancak yargılama sonrasında bu isimler berat etmiştir. Şeyh Sait İsyanı ve Atatürk'e, İzmir'de girişilen suikast neticesinde, 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmıştır. Böylece, yeni rejimin devamlılığı garanti altına alınmıştır.¹³

4.1.2. Serbest Cumhuriyet Fırkası

Atatürk'ün sağlığındaki çok partili hayata geçiş denemelerinin ikincisi ve sonuncusu, Serbest Cumhuriyet Fırka (SCF) deneyimidir. Bu fırka da çok partili hayata geçiş isteği, ve Kemalist rejime karşı olan muhalif kesimin, gücünün ölçülmesi düşüncesiyle, Atatürk tarafından yakın arkadaşı Fethi Okyar'a 1930 yılında kurdurulmuştur. Bunların yanı sıra Prof. Dr. Kemal Karpat SCF' nin kuruluş sebebi olarak şu yorumda bulunmuştur: *"(Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kaldırılmasının ardından) CHP tek başına hüküm sürmeye başlamış ve yurdun siyasi hayatına hakim olmuştur. CHP üyelerinin birçoğu, daha sonra kendilerine ve yakınlarına çıkar sağlayacak mevkileri ellerine geçirmişlerdir. Halkın derin memnuniyetsizliğine neden olan yolsuzluklar, bunları örtmek için devlet iktidarını kullanan sert tedbirler, kısa sürede Milli Mücadele ruhunun kaybolmasına ve hükümete karşı çeşitli direnişlere yol açmıştır. Bu durum karşısında, temelde halkçı, demokratik ve ferdiyetçi bir felsefeye sahip olan Atatürk, CHP'yi denetleyecek; fakat devletin emrinde çalışacak bir muhalefet partisi kurmaya karar vermiştir."*¹⁴

SCF' nin programına; siyasal alanda çoğulcu demokrasi, ekonomik alanda da liberal sistemin esasları hakim olmuştur. SCF de Türkiye'de geniş halk kitleleri tarafından büyük coşku ile karşılanmıştır. Bu parti kendisine büyük bir taraftar kitlesi toplamayı başarmıştır. SCF' nin kısa bir sürede kendisine büyük bir taraftar kitlesi toplamasının sebebi, halkın Kemalist kadronun uygulamış olduğu ekonomik politikadan ve bu kadronun reformist yönünden şikayetçi olmasıdır. Serbest Fırka da, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi, tek parti rejiminin uygulamalarına karşı olan kesimin birleştiği, muhalefet bir kanat haline gelmiştir. Serbest Fırka'nın tek parti

¹³ Mustafa Erdoğan, (1991). " Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Deneyimi ." Liberal Düşünce Topluluğu, 3:265-284, <http://www.liberal-dt.org.tr> (05.08.2013)

¹⁴ Kemal H. Karpat, (2002). **Türk Demokrasi Tarihi sosyal kültürel ekonomik değerler**, İstanbul: Tintaş yayınları, s 51

rejimini tehdit etmesi üzerine kapatılacağını anlayan parti kurucuları, SCF'yi feshetmiştir. Bu partinin ömrü, ancak 97 gün olabilmiştir.¹⁵

Serbest Cumhuriyet Fırka'sının Cumhuriyet Halk Partisi nezdinde yarattığı temelsiz korkuların bir sonucu olarak CHP, 1931'deki parti kongresinde modernleşmeye yeni bir hız ve yön vermek için "*Altı Ok Programı*" ile tek parti dönemini başlatmıştır. Bunun bir sonucu olarak da Atatürk döneminde CHP'ye muhalefette bulunan Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihinde kapatılmıştır ve malları da CHP'ye devrolmuştur. Atatürk döneminde uygulanmaya çalışılan çok partili siyasal rejim çalışmaları, iki başarısız teşebbüs neticesinde sekteye uğramıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili siyasal rejime ise ancak; 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP)'nin kurulması ve aynı yıl yapılacak genel seçimlerin sonucunda, bu partinin TBMM'ye girmesi ile geçilecektir.

4.2. Demokrat Parti'nin Kurulması ve Çok Partili Siyasal Hayatın Başlangıcı

4.2.1. Çok Partili Hayata Geçişte İç ve Dış Etkenler

4.2.1.1. İç Etkenler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı üzerine, Türk siyasi hayatında ve CHP'de yeni bir dönem başlamıştır. Atatürk'ten sonra Cumhurbaşkanlığı makamına, 1950 yılına kadar ayrılmamak üzere İsmet İnönü geçmiştir. Başbakanlık makamına ise, sertlik yanlısı politikalar ile Atatürk devrimlerinin gerçekleştirileceği düşüncesini benimseyen Recep Peker getirilmiştir. Artık ülke yönetiminde tek yetkili kişi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'dür. 1950 yılına kadar devam eden bu dönem, yönetim alanındaki uygulamaların iyice sertleştiği, milli şef dönemi olmuştur. Halk, CHP'nin bu baskı politikasından son derece şikâyetçiydi ve tek parti yönetiminden bunalmış vaziyette idi.¹⁶

4.2.1.2. Dış Etkenler

¹⁵ Erdoğan a.g.m, s 3:265-284

¹⁶ Erdoğan. a.g.m s 3:265-284

Türk siyasetinde, milli şef dönemi sürerken batı dünyasında da durum bundan farklı değildi. Dönemin Avrupa'sında baskıcı ve faşist yönetimlerin hüküm sürdüğü görülmektedir. Hitler Almanya'sı, Mussolini İtalya'sı ve Franko İspanya'sı baskıcı faşizmle yönetiliyordu. Dünya üzerindeki bu otoriter, baskıcı yönetimlerin, daha 1931 yılından beri Türkiye Cumhuriyeti'ni etkilediği görülmektedir.¹⁷

4.2.1.2.1. İkinci Dünya Savaşı

Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili siyasal rejime geçtiği dönemdeki dünya konjonktürüne bakacak olursak; ikinci Dünya Savaşı'nın başlamasının tüm dünya devletlerini etkileyecek sonuçlar çıkardığını görürüz. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve bu savaşın sonuçları Türkiye de dâhil tüm dünya devletlerini etkilemiştir. Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı'na girmemesi büyük başarıydı, ancak Türkiye'nin savaşın yaydığı fikirlere etkilenmemesi de olanaksızdı. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'de sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim Türkiye'de ancak 1947 yılında kaldırılmıştır. Savaş döneminde ülkede mal kıtlığı artmış ve fiyat artışları devamlı hale gelmiştir. Bozulan devlet ekonomisini düzeltmek için çıkarılan yeni vergiler yoksul halkı ezmiştir. Savaş sırasında çıkarılan, Milli Korunma Kanunu ile halkın CHP yönetimine karşı duyduğu bıkkınlık iyice artmıştır. Halk nazarında CHP, yokluğun ve baskının partisi olarak özdeşleşmiştir.¹⁸

İkinci Dünya Savaşı neticesinde dünya devletlerindeki faşist yönetimler yıkılmış, adına demokrasi ve liberalizm denilen yeni bir akım tüm ülkelerde yayılmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan ülkeler; sosyalizm ile yönetilen Sovyetler Birliği hariç, demokrasi ve liberalizmin savunucusu olan, ABD'nin önderliğini yaptığı batılı devletlerdi. Savaş sonrası dünya; ABD'nin başı çektiği batı bloğu ve Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki doğu bloğu olmak üzere iki kutuplu hale gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası da ikinci Dünya Savaşı'nın neticesi ile birlikte şekillenmeye başlamıştır. Savaş ile birlikte Türkiye, müthiş bir yalnızlığın içerisine düşmüştür. Değişen dünya dengeleri içerisinde Türkiye, iki kutuplu dünya düzeninden birisini tercih etmek zorunda kalmıştır.¹⁹

¹⁷ Rıfki Salim, Burcak, (1979). **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş**, Ankara: Olgaç Yayınevi, s. 43.

¹⁸ Bernard Lewis, (1984). **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (çev. Metin Kıratlı), Ankara:TTK Yayınevi, 2. Baskı, ,s. 296

¹⁹ Burçak, **a.g.e**, s. 39

İki bloklu dünya düzeninde Türkiye'nin tercihi, ABD önderliğindeki batı bloğuna yakınlaşmak olmuştur. Bu tercihin yapılmasında şu etkenler rol oynamıştır; Sovyet Dışişleri Bakanı Molotof, Atatürk ile Lenin arasında imzalanan ve yirmi yıldır yürürlükte olan Türk-Sovyet saldırmazlık anlaşmasının, süresi dolduğunu ve artık yenilenmeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca Sovyetler Birliği Türkiye'den toprak istemiş ve boğazlardan üst talebinde bulunmuştur. Bu kabul edilemez istekler Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında gerginliğe neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'ni Sovyetler Birliği'nden uzaklaştıran bir başka neden ise; Türkiye ile Rusya arasındaki tarihten gelen husumettir.²⁰

Türkiye Cumhuriyeti, batı bloğuna bağlanabilmek için bazı yükümlülükleri yerine getirmek zorundaydı. Savaş sırasında tarafsız kalan Türkiye'ye, İngiltere tarafından Yalta Konferansı'nın sonuçları tebliğ edildi. Buna göre Türkiye, galip devletlerin savaş sonunda yapacakları San Francisco Konferansı'na katılabilmek için, Almanya ve Japonya'ya savaş açmak zorundaydı. İngiltere'nin bu isteğini yerine getiren Türkiye, San Francisco Konferansı'na katılma hakkını elde etmiştir. Türkiye'nin batı bloğuna katılmasının en büyük şartı ise siyasal rejimini değiştirmesidir. Yani Türkiye'nin tek partili, baskıcı yönetim şeklinden çok partili demokratik rejime geçmesidir.²¹

4.3. Demokrat Parti'nin Kurulma Süreci

4.3.1. Parti içi Muhalefet

Demokrat Parti, CHP'li dört milletvekilinin parti içerisindeki muhalefetleri neticesinde kurulmuştur. Bu muhalefet hareketi sonucunda CHP bünyesinden, yeni bir yönetici kadro siyaset sahnesine çıkmıştır. Dörtler adı verilen bu muhalif gruptan bazı dikkat çeken isimler; İzmir milletvekili Celal Bayar'dır. Bayar, daha İttihat ve Terakki zamanından beri Atatürk'ün yanında yer almıştır. Kurtuluş Savaşı'nın Galip Hocası lakaplı Celal Bayar, Atatürk'ün son dönemlerinde başbakanlık yapmıştır.

²⁰ Burçak, a.g.e, s. 38

²¹ Burçak, a.g.e, s. 44

Siyasi alanda İsmet İnönü ile yıldızı hiç barışmayan Bayar'ın asıl mesleği iktisatçılıktır. Türkiye İş Bankası'nı kuran isim de odur.²²

Dörtler Grubu'ndan Aydın milletvekili Adnan Menderes; Aydın'lı bir toprak ağasıdır, milletvekilliğinin ilk yıllarında hukuk tahsili yapmıştır. Menderes siyasi hayatına Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda başlamış, bu partinin Aydın il başkanlığını yapmıştır. Menderes bu partinin kapanmasının akabinde, CHP'ye katılmış ve Aydın il başkanlığından, Atatürk'ün de telkinleriyle kısa bir sürede milletvekilliğine geçmiştir. Adnan Menderes, Meclis'te müfettişlik yapmış ve çeşitli komisyonlarda çalışmıştır. Menderes, önemli görevlere CHP bünyesindeyken yükselememiştir. İdealist bir yapıya sahip olan Menderes'in, CHP içerisinde sivrilemeyeceği inancı ve SCF deneyimi sırasında CHP'den gördüğü baskının onu muhalefete ittiği söylenebilir.

Bu grubun üçüncü üyesi İçel milletvekili Refik Koraltan da, İlk Meclis döneminden beri CHP saflarında bulunmuştur. Tecrübeli bir milletvekili olan Refik Koraltan, Celal Bayar ile yakın ilişki kurmuştur. Son üye ise CHP'nin Kars milletvekili olan Fuat Köprülü'dür. Tarih alanında yaptığı çalışmalar ile yurt içinde ve yurt dışında tanınmış bir profesör olan Fuat Köprülü, siyaset arenasına Adnan Menderes'in telkinleri ile katılmıştır.²³

Kemal Karpat'a göre; “ *Adnan Menderes, taşra ve orta sınıfın toprak sahibi gurubun, Celal Bayar ise Milli Mücadele'ye katılmış orta sınıfın cumhuriyetçi, serbest teşebbüs taraftarı Finansal gurubunu temsil etmekteydi. Refik Koraltan, bürokrat geçmişe sahip taşra ileri gelenlerindendi. Tarihçi Mehmet Fuat Köprülü ise Osmanlı mirasının önemini bilen ve savunan bir kimseydi. Böylece DP hemen tüm orta sınıf katmanlarını temsil eden kişileri başa geçirmişti.*”²⁴ her guruptan orta sınıfı temsil eden bir zümrenin kurduğu bir parti tabiatıyla orta sınıfın desteğini alacak ve bütün devrimlerin temelini oluşturan orta sınıf Mayıs 1950 devrimini de meydana getirecekti.

CHP yönetimine karşı muhalefete girişen ilk siyasetçi, Celal Bayar olmuştur. Meclis içerisinde 1944 yılı bütçesinin görüşüldüğü sırada Bayar, hükümetin birçok politikasını eleştirmiş ve bazı bakanlarla kürsüden tartışmaya girmiştir. Böylelikle ilk kez bir milletvekili, milli şefin politikalarına karşı çıkmaktaydı. Böylece Bayar'la CHP'nin yolları fiilen ayrıldı.²⁵

²² Cem, Eroğul, (1990). **Demokrat Parti Tarihi ve ideolojisi**, Ankara: imge kitapevi, s.28

²³ Eroğul, a.g.e, s.29

²⁴ Karpat, a.g.e, s.52

²⁵M. A. Birand vd. (2005), **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğusu**, (10. Baskı), İstanbul: Doğan Kitapçılık, , s. 19

CHP'nin 1944 yılı bütçesinin kabulü için yapılan oylamada, yedi ret oyu çıkmıştır, ret oyu veren bu yedi milletvekili, kurulacak olan Demokrat Parti içerisinde yerlerini alacaklardı. CHP içerisinde parti içi muhalefeti başlatan diğer bir önemli olaysa, toprak reformu yasa tasarısıydı. Bu tasarı; köylüyü topraklandırmak amacı ile büyük toprak ağalarının bir kısım topraklarının kamuya devrini öngörüyordu.²⁶ Kanunun, merkezi bürokrasinin arazi kontrolünü ele geçirerek yerli ailelerin ekonomik gücüne ve yerli topluluğu kontrol etmelerine son vermek isteyen maddesiyle ekonomik güç sahibi orta sınıf yok edilmek istenmiştir.²⁷ Kanun hakkında Şevket Süreyya Aydemir'in yorumu şöyledir: *“Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun, tüm itirazlara rağmen Meclis'ten geçmesi üzerine Adnan Menderes, Cavit Oral ve Emin Sazak bu kanuna yoğun itirazlarda bulunmuşlardır. Onlara göre bu kanun, toprak ağalarının hakkını gasp ediyordu. Menderes bu kanunu, faşist ve nazist bir kanun olarak değerlendirmiştir. Ona göre bu kanunun çıkmasıyla beraber toprak mülkiyeti diye bir şey kalmayacaktır ve bu kanunla beraber tarım alanında küçük işletmeler çoğalacaktır ve en küçük emniyet kalmayacaktır. Menderes CHP Hükümeti'nden, bu kanunun çıkarılması yerine, tarım alanında kooperatifleşmeye gidilmesinin desteklenmesini istemiştir.”*²⁸

4.3.2. Dört'lü Takrir

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun meclisten çıkması üzerine Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü, 7 Haziran 1945 tarihinde, Türk siyasi tarihine 4'lü takrir adı ile geçen, üç sayfalık önergeyi CHP meclis grubuna vermişlerdir. 4'ler adı verilen bu grup, hazırladığı takrirle, CHP genel kurulundan; devlet yönetiminde en yetkili kurum olan TBMM'nin adil yasalar çıkarması, demokratik kurumların teşekküle getirilmesi ve serbest çalışma olanaklarıyla donatılması, kanunlardaki ve parti tüzüğündeki anti-demokratik maddelerin değiştirilmesi, meclise hükümeti denetleme yetkisinin verilmesi ve seçimlerin serbestçe yapılması gibi isteklerde bulunmuşlardır. Ancak Dörtlerin bu istekleri, parti grubu tarafından oybirliği ile reddedilmiştir. 4'lü takririn verilmesi ile birlikte, iyice artan parti içi muhalefete CHP hükümetinin tepkisi, Dörtleri partiden uzaklaştırmak oldu.

²⁶. Şevket Süreyya Aydemir, (2000), **Menderes'in Dramı**, (5. Baskı), İst. Remzi Kitapevi, s. 116

²⁷ Karpat, **a.g.e** s. 51

²⁸ Aydemir. **a.g.e**, s. 117

Bu gelişmeler partiden uzaklaştırılan muhaliflerin Demokrat Parti'yi kurmalarıyla neticelendi.

7 Haziran 1945'te 4 parti üyesi verdikleri takrirle, memlekette demokratik uygulamaların daha geniş tatbikine geçilmesini istediler. Bu takirde sırasıyla Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'in imzaları bulunuyordu.

“ Daha ilk kuruluşundan beri Türkiye Cumhuriyetinin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin en esaslı umdesini teşkil eden Demokrasi prensiplerine inanmış ve Türk Milletinin, ancak bu prensiplerin tamamıyla tatbiki sayesinde refaha ve saadete ulaşacağı kanaatine bağlanmış olan vatandaşların bütün memlekette ve bilhassa partimizin mensupları arasında en büyük ekseriyeti teşkil ettikleri şüphesizdir. İşte bu kanaattir ki milletçe özlenen bu amacın gerçekleşmesi için lüzumlu gördüğümüz tedbirleri, partimizin meclis gurubuna arz ve teklif etmeyi borç bildik.”

Bundan sonra takrir sahipleri, Atatürk'ün de adına bağlı olan Teşkilat-ı Esasiye kanunlarının demokratik ruhuna işaret ederek Atatürk'ün muvaffakiyetsizlikle neticelenen Serbest Fıkra tecrübesine değinmekte, müstakil gurup kanundaki demokratik ruhu artık meydana çıkartmanın zamanı geldiğini kaydederek 3 maddelik bir teklifte bulunmaktadır:

- 1 – Milli hâkimiyetin en tabii neticesi ve aynı zamanda dayanağı olan meclis mukarebesini, anayasanın yalnız şekline değil ruhuna da tamamıyla uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirleri almak.
- 2- Yurttaşların siyasi hak ve hürriyetlerini, daha ilk Teşkilat-i Esasiye kanunumuzun gerektirdiği genişlikte kullanabilmeleri imkânını sağlamak.
- 3 – Bütün parti çalışmalarının, yukarıdaki esaslara tamamıyla uygun bir şekilde tanzimi.

Cumhurbaşkanımızın 19 Mayıs 1945 tarihli nutkunda “siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş mikyasta tatbiki hüküm süreceği” hakkındaki ifadeleri, bu teklifimizin vakitsiz ve yersiz olmadığı hakkındaki kanaatimizi büsbütün kuvvetlendirmiştir...”²⁹

4.3.3. Demokrat Parti'nin Kuruluşu:

²⁹ Şevket Süreyya Aydemir.(2011). **İkinci adam**, cilt II, İstanbul: Remzi Kitapevi, s. 440 - 441

Çiftçi Topraklandırma Kanunu ile ortaya çıkan CHP'deki ayrışmalar 4'lü taktır ile Meclis'ten uzaklaştırılan 4'ler yeni bir partinin temellini atmışlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945'te yaptığı ve tek parti döneminin sonunun geldiği sinyallerini veren konuşması 4'leri bu konuda yüreklendirmiştir. 1 Aralık 1945 yılında Bayar kurulacak olan yeni partiyi basına açıklamıştır. Basın açıklamasından sonra Bayar ve İsmet İnönü yeni kurulacak parti hakkında konuşmak üzere Çankaya'da görüşmüşlerdir. Parti programıyla Çankaya'ya çıkan Bayar'a İnönü'nün ilk sorusu, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nda olduğu gibi dini inançlara saygılıyız ifadesinin varlığı olmuştur. Bayar'ın “ Laikliğin dinsizlik olmadığı var” yorumu üzerine İnönü yeni kurulacak parti için Bayar'a destek vermiştir.³⁰

DP içerisinde etkin rol almış olan Sıtkı Yırcalı'ya göre laiklik: “İnsanların düşünce dünyasına tam bir özgürlükle benimsediği inançlara bağlı kalabilme hürriyeti idi. Bu prensip söylenenlerin tamamen tersine Demokrat Parti tarafından çok farklı bir anlayışla gerçekleştirilmiştir.

Çünkü Laiklik elbette dinsizlik değildir. Fakat herkesin inanç özgürlüğünün yanında dini inançlarımızın da devlet yönetiminin üstünde ve dışında tutulup günlük işlere karışılmaması prensibidir. İşte bu uygulama, halkımızla aydınımızla, devlet yönetimimize Demokrat Parti mücadelesi ile birlikte benimsenmiştir.”³¹

Yeni parti 7 Ocak 1946 yılında Celal Bayar'ın liderliğinde kurulmuştur. Celal Bayar 7 Ocak'ta yaptığı basın açıklamasında “ Biz muvafık partisi değiliz, Fakat bir husumet partisi de değiliz”³² yorumunda bulunmuştur. Bu yorumdan da anlaşılacağı üzere Demokrat Parti CHP'nin içinden çıkan bir parti olmuş ve CHP'ye düşmanlık gütmediklerini bildirmiştir. CHP'ye karşı düşmanlık gütmediklerini belirten fakat CHP karşısında yeni bir seçenek olarak ortaya çıkan Demokrat Parti'ye halk sempatiyle yaklaşmış “Demirkırat” ismini vermiştir.

Demokrat Partinin kurulmasıyla 1946 seçimleri ile, zaman zaman kesintiye uğrasa da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde çok partili siyasal rejime geçilmiştir.³³

Demokrat Parti'nin programına liberalizm ve demokrasi öğeleri hâkimdir. Liberalizm özgürlükler ve ekonomik alanlarda etkisini göstermektedir. Kastedilen

³⁰ Dr Muzaffer Tepekaya “ **Türkiye Basınında Demokrat Parti Genel Seçimleri**” T. Kabadayı, D. İnce Erdoğan, H. Üreten, G. Gündeay. Başbakan Adnan Menderes'in Yaşamı ve Siyasal Mücadelesi. T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Yayını, Aydın, Şubat 2012, s 266

³¹ Sıtkı Şeremetli. (2006). **1946- 1960 İktidardan İhtilale Balıkesir'de Demokrat Parti Hareketi**, Balıkesir: Liva Yayınevi, s.53

³² “Celal Bayar'ın gazetemiz için verdiği demeç”, *Türk Dili*, 8 Ocak 1946, s 1

³³ Eroğul, **a.g.e**, s.21

özgürlükler, temel hak ve özgürlüklerin kazandırılması ve dernek kurma hürriyetlerinin verilmesini öngörür. İktisadi açıdan ise liberalizm ilkesi; anayasada yer almış olan devletçiliğin özel kuruluşların teşvik edilmesi ve desteklenmesini öngörür.³⁴

DP'nin kuruluş amaçlarından olan demokrasi ilkesi; parti programının asıl amacını oluşturmaktadır. Parti programının ilk maddesi; DP'nin, Türkiye'de demokrasiyi her alanda ve tam anlamıyla uygulamaya sokmak amacıyla kurulduğudur. Bu amaç doğrultusunda parti programında, tek dereceli serbest seçim yapılması öngörülmüş ve devlet idaresine halkı dahil etmenin en büyük hedef olduğu vurgulanmıştır. Programın hükümet işleri bölümünde ise, ikinci bir yargı kademesi kurulması maddesi vardır. Vaat edilen özgürlükler kapsamında, üniversitelere bilimsel ve idari özerklik verilmesi amaçlanmıştır. İktisadi açıdan ise; özel teşebbüs ve sermayenin devlet tarafından desteklenmesi, devlet kuruluşlarının özel sektöre devri, piyasa faaliyetlerinde liberal sistemin ilkelerinin uygulanması, piyasalara zorunluluk olmadıkça devletin müdahale etmemesi, ülke kalkınmasında tarım sektörüne dayanılması ve vasıtalı vergilerden ziyade vasıtasız vergilere ağırlık verilmesi yer almaktadır.³⁵

DP'nin ortaya attığı yeni ve özgürlükçü fikirler, o güne kadar böyle bir siyasetin uygulanması bir yana, vaatlerini bile duymayan toplumun her kesiminde büyük yankı uyandırmıştır ve DP, Türkiye'de ilgi odağı haline gelmiştir. DP'nin beklenilmeyen bu yükselişi, CHP kanadında tedirginlik yarattı. Bu durum CHP'yi yeni tedbirler almaya sevk etti. Bu amaçla halkı ezen vergiler hafifletildi, öğrencilere dernek kurma ve örgütlenme hakkı verildi, üniversitelere özerklik verildi, basit suçlara af getirildi, işçi kesimine sendikal haklar ve sigorta güvencesi verildi. Atatürk'ün ölümü ile 1938'de İsmet İnönü'ye verilen değişmez başkanlık payesi kaldırıldı ve İnönü'yü milli şef haline getiren hak kendi isteğiyle elinden alındı. Bundan sonra CHP'de liberalleşme çabaları başladı.³⁶

CHP içerisindeki liberalleşme çalışmaları CHP'yi yeni kurulan partiden duyduğu korkuyu engellemeye yetmemiştir. DP'nin her geçen gün güçlenmesi karşısında İsmet İnönü seçimlerin bir yıl daha erken yapılacağını bildirmiş ve yeni seçim tarihi Temmuz ayı olarak belirlenmiştir. Bu karar kuruluşunun üzerinden henüz

³⁴ a.g.e, s.31

³⁵ a.g.e, s.32

³⁶ Birand vd. a.g.e, s. 28

dört ay geçen ve birçok ilde teşkilatlanmasını gerçekleştiremeyen DP üzerinde bir şok etkisi yaratmıştır. DP'nin bu karara tepkisi Temmuz seçimlerini boykot etmek olmuştur.

4.3.3.1. Balıkesir'de Demokrat Parti'nin Kuruluşu:

Balıkesir coğrafi konumu itibarıyla İstanbul ve İzmir gibi iki önemli şehir arasında yer almaktadır. Bu durum siyasi yapısını da etkilemiştir. Bir taşra kenti olan Balıkesir'de siyasi hayat yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Balıkesir'in dönem itibarıyla nüfus bakımından Türkiye'nin beşinci büyük il olması durumu da Balıkesir'deki siyasi hayatı ülke siyaseti açısından önemli bir yere taşımaktadır.

Balıkesir'de çok partili hayata geçiş denemelerinin kökeni Demokrat Parti'nin kuruluşu olan 1946'dan çok daha derine inmektedir. Ülkedeki siyasi durumun, Balıkesir'in siyasi hayatı üzerindeki etkilerini, bu hayatta önemli rol oynamış olan Yırcalı ailesinin hayatından da çıkartabilmek mümkün. DP'nin Balıkesir'de kuruluşunda önemli bir yere sahip olan Sıtkı Yırcalı anılarında ailesinin Balıkesir'deki siyasi yaşam üzerindeki etkilerine değinmiştir. "Ben siyasetin içinde büyüdüm sayılır. Babam Balıkesir'de İttihadı Terakki'nin kurucularındandır. 1908'de II. Meşrutiyetin ilanına kadar onlarla birlikte mücadele etmiş... Yunanlılar İzmir'i işgal edince, 19 Mayıs 1919 tarihinde, hatta Atatürk'ün Samsun'a çıkmasından da önce Balıkesir'de derhal bir toplantı yapılır. Kurulan "Reddi İlhak" ve daha sonra "Müdafa-i Hukuk İzmir Şimal Cepheleri Heyeti Merkeziyesi" adıyla Balıkesir'den yönetilen "Soma Cephesi" kurulur. Bunun 40 kişilik bir meclisi, 7 kişilik bir icra komitesi vardır.

Babam da burada görev almıştır. Hatta bu cephe Miralay Kazım Bey (Kazım Özalp Paşa) komutasında ilk nizami cephe kabul edilmektedir. Bütün Balıkesir Kuva-yi Milliye hareketinin içindedir. Soma Cephesi 13 ay dayandıktan sonra geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Kurtuluştan sonra Balıkesir'de babam Müdafa-i Hukuk, Halk Partisi Başkanlığı, İl Genel Meclis üyeliği, Belediye başkanlıkları yaptı.

Daha sonra Serbest Fırka'nın il başkanı oldu, bu yüzden de, parti kapatılınca bir yıl mahkeme kararı bile olmadan İstanbul'da gözaltında oturmak mecburiyetinde bırakıldılar." ³⁷

³⁷ Şeremetli, a.g.e, s. 50

Siyasi hayata ancak 97 gün yer alabilen SCF' nin Balıkesir'de bir teşkilat oluşturması ve bu teşkilatın Demokrat Parti'nin temel kadrosunu oluşturması Balıkesir'de CHP karşısında oluşturulan muhalefetin ne denli güçlü olduğunun bir kanıtıdır. Bu sebeple ki Demokrat Parti'nin tam anlamıyla seçimlere katıldığı 1950 yılından 1960 ihtilaline kadar Balıkesir Demokrat Parti'nin kalesi olarak adlandırılmıştır.

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti'nin Balıkesir'de teşkilatlanması da uzun sürmemiştir ve Balıkesir'de Demokrat Parti 23 Nisan 1946 günü kurulmuştur. Ege'nin bazı illerinde Demokrat Parti teşkilatını kurması için görevli olan eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman Balıkesir'de Demokrat Parti teşkilatını kurmaya gelmiş ve burada Balıkesir Postası gazetesinde verdiği beyanatta “ Ege bölgesinde ve Balıkesir'de Demokrat Parti'nin tutumu nasıldır?” sorusuna verdiği cevap Balıkesir'in siyasi hayattaki yerini göstermektedir. “ Evvelce İzmir'de bir yerde (Yeni Asır)da yaptığım demeçte kısaca arz edebildiğim gibi tekrar edeyim:

Balıkesir birçok bakımlardan olduğu kadar partimiz bakımından da Ege bölgesinin “bir çoban yıldızı gibi” parlak ve eşsiz kalacaktır. Buraları Türk çocuklarının, il içinde yaşayan bütün vatandaşların benlik kaynağı olduğuna iman etmişimdir...”³⁸

23 Nisan'da kurulan Demokrat Parti Balıkesir teşkilatının kurulmasına Türk Dili gazetesinin 30 Nisan 1946 yılında Demokrat Parti İl teşkilatının kurulduğu haberine ayırdığı yere bakıldığında Balıkesir'deki iktidar mercileri bu duruma pek de olumlu bakmamışlardır. Demokrat Parti İl teşkilatının kurulma mücadelesi, Balıkesir İl teşkilatının içinde yer alan şahıslardan bazılarının anılarından yola çıkılarak anlatılmaya çalışılacaktır.³⁹

Balıkesir'de Demokrat Parti'nin kurulmasına dair en önemli bilgi Sırrı Yırcalı'nın anılarında yer almaktadır. Sırrı Yırcalı'nın eşi Müşerref Yırcalı Balıkesir'in önde gelen isimlerinden Muharrem Hasbi Koray'ın kızıdır. Demokrat Parti'nin kuruluş dönemiyle ilgili olarak Sırrı Yırcalı, kayınpederi Muharrem Hasbi Koray'ın Balıkesir'deki kuruluş çalışmaları içerisinde rol aldığını belirtmiştir. “ Demokrat

³⁸ “Demokrat Parti kurucularından eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman gazetemize beyanatta bulundu” *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946, s.1

³⁹ Balıkesir merkez ilçe müteşebbis heyeti şöyledir; Esat Budakoğlu (Avukat, Baro başkanı), Ahmet Kocanyıkoğlu(Çiftçi), Sadri Aktarmalı (Manifaturacı), Vacip Kutman (Manifaturacı), İsmail İlşekerci (Şekerçi), Ali Radop (Bakkal), Zühtü Özmelek (Aktar). Başkanlığa Esat Budakoğlu seçilmiştir. “Demokrat Parti” *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1946, s.1

Parti'nin kuruluş çalışmaları ülke genelinde devam ederken Celal Bayar Bey'den kayınpederim Muharrem Hasbi Koray Bey'e bir mektup geldi.

Muharrem Hasbi Koray Bey Balıkesir'de gerçekten büyük bir sanayici İşadamı idi. Sadece Balıkesir'de değil tüm Türkiye'de çok az sayıda sanayici ve iş adamının bulunduğu böyle bir dönemde Muharrem Hasbi Koray Bey'in Balıkesir'de Mustafa Kemalpaşa'da ve Trakya'da un fabrikaları bulunuyordu.

Bu mektubu birlikte okuduk. Mektupta Celal Bayar Bey Türkiye genelinde Demokrat Parti isimli yeni bir parti kurma çalışmasını başlattıklarını, Balıkesir'de bu partinin kuruluş ve örgütlenme çalışmaları için kendisinin görev almasını ve yardımcı olmasını rica ediyordu.

Muharrem Hasbi Bey, Celal Bayar'a hitaben yazdığı mektupta hem yaşı hem de işi gereği böyle bir görevi üstlenemeyeceğini ifade ettikten sonra, “ Ama Balıkesir'de bu görevi üstlenebilecek genç, dürüst, namuslu evlatlarımız vardır. Ben size bu isimleri tavsiye edeyim, siz bu isimlerle irtibata geçip Balıkesir'de çalışmalarınızı onlarla sürdürün!” yanıtını vermiştir.

Muharrem Hasbi Koray Bey'in cevabi bir mektupla Celal Bayar Bey'e önerdiği isimler şunlardır. Sıtkı Yırcalı, Esat Budakoğlu, İsmail İlşekerci vb.”

Bu isimler CHP içerisinde siyasi faaliyette bulunan genç insanlardı.”⁴⁰

Sıtkı Yırcalı Balıkesir'de gazete çıkarttığı ve avukatlık stajını yaptığı sırada aktif olarak siyasetin içine girdiğini belirtir.⁴¹ 23 Nisan'da kurulan teşkilatın Balıkesir'de kuruluş süreci için Sıtkı Yırcalı şunları söylemektedir. “ O zamanlar Vali'den en küçük memura kadar herkes Halk Partiliydi. Memur tabii Halk Partisi üyesi sayılıyordu. Bunun DP'nin kuruluş ve yayılışındaki doğurduğu baskıyı ve ağır etkiyi söylemeye gerek yok. Halk Partililer, her bölgenin hakim kişilerini de tarafsız kalmak isteyen Vali, Kaymakam, Emniyet ve jandarma yetkililerini de üst makamlar baskı altına alıyorlardı.

Partiye katılan ya da ilçe, bucak ve ocak kurullarında görev alan esnafı, tüccarı, hatta serbest meslek sahibi arkadaşları bile yıldırma için bütün devlet gücünü kullanıyorlardı. İşçinin emeğine mani olunuyordu. Bir bina tutuyorduk. Levhamızı, bayrağımızı astığımızın ertesi günü bina sahibini caydırmak için yapmadıklarını bırakmıyorlardı.”⁴²

⁴⁰ Şeremetli, a.g.e, s. 24

⁴¹ a.g.e, s. 50

⁴² a.g.e, s. 51

Sıtkı Yırcalı aynı konuşmasının devamında bu duruma bir örnek vermiştir: “Bir gün Balıkesir’in Hotaşlar Köyü’ne ocak açmak için gittik. Hangi bina ile anlaşmışsak caydırmaya ve ağır eziyetlere başladılar. Biz de köy meydanında büyük bir toplantı yaptık. Meydanın ortasında dallı budaklı bir çınar ağacının gövdesine partinin ocak levhasını çaktık. Dalına da bayrağımızı astık. Sonra da kendi binamıza sahip oluncaya, ya da hürriyet içinde bir pencereye levhamızı ve bayrağımızı asıncaya kadar toplantılarımızı meydanlarda yapacağımızı bildirdik.”⁴³

Balıkesir Demokrat Parti il teşkilatı içerisinde görev alan Avukat Kaya Bulut DP harekâtı ile ilgili olarak “DP hareketi Türk siyasi hayatında görülen en büyük halk hareketidir.” yorumunda bulunmuştur.

Bu yorumunun devamında ise “ Düşünebiliyor musunuz? 27 sene tek başına bir iktidarın, tek parti sisteminin döneminde genellikle bürokratların büyük tahakkümü olmuş.Bu dönemde vatandaş ikinci plana itilmiş, 1946 ruhuyla vatandaş, vatandaş olmanın insan olmanın onuruna, benliğine kavuşmuştur.”⁴⁴

Esat Budakoğlu ise bu dönem içerisinde DP’ye üye olma cesaretini göstermenin fedakarlık olduğunu ifade etmiş ve Budakoğlu Balıkesir’in bu konuda özel bir yere sahip olduğunu bildirmiştir. “ Gerçekten Balıkesir pek çok ilimizde görülmeyecek derecede itibarlı, haysiyetli bir şekilde ve bir bütün olarak mücadele vermiştir.”⁴⁵

Demokrat Parti Balıkesir teşkilatlanmasında, Balıkesir’de önde gelen ve halkın güvendiği isimlerin yer alması Balıkesir’de DP teşkilatlanmasını hızlandırmıştır. CHP yönetiminin baskısı halkı CHP’den uzaklaştırmış ve DP’yi bir kurtuluş olarak göstermiştir. İttihat ve Terakki ile başlayan parti çalışmaları Balıkesir’de ilgiyle karşılanmış ve katılım görmüştür.

Çok partili hayata geçiş denemeleri, Türkiye’de demokratik bir yönetimin temellerini oluştururken, Balıkesir’de bu denemeler Balıkesir’deki siyasi kadronun temellerini atmıştır. Yırcalı ailesi gibi İttihat ve Terakki’den itibaren siyasette yer alan aileler oluşmuştur. Bu aileler Demokrat Parti’nin Balıkesir kadrosunda da yer almışlardır.

⁴³ Şeremetli, a.g.e, s. 51

⁴⁴ a.g.e, s. 167

⁴⁵ a.g.e, s. 101

Kuruluş sürecinde iktidarın, buna bağlı olarak yerel yönetimin DP'ye karşı oluşturduğu olumsuz tavra ve çıkartılan zorluklara rağmen Balıkesir'deki kuruluş çalışmaları yerel halk içerisinde DP'ye karşı bir sempati oluşturmuştur.

4.3.4. 1946 Seçimleri:

Yeni kurulan partiler arasında DP, kısa sürede ülkedeki hoşnut olmayan grupların desteğini kazandı. Mareşal Fevzi Çakmak, 1944 yılında hükümet tarafından emekliye ayrılınca o da DP'ye katıldı. Zira Mareşal, Atatürk'ün yakın arkadaşı olması, İstiklal Savaşındaki rolü, dindarlığı gibi sebeplerle memlekette büyük bir saygınlığa sahipti. Parti her geçen gün yeni katılımlarla güçlenirken büyük halk yığınlarının DP'yi desteklediği ortaya çıktı. Bu yüzden DP daha fazla güçlenmeden CHP, Meclis kararı alarak tek dereceli seçim yasasını ve seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılmasını kabul etti. Bu hareket DP'yi sarsıcı bir etki yaptı, çünkü örgütlenme, gereken düzeye erişmeden seçimlerin yapılması parti aleyhineydi. DP daha 34 il ve 160 ilçede örgütlenebilmişti. Uzun tartışmalardan sonra seçimlere girme kararı verildi. Bunun üzerine seçim kampanyası bütün şiddetiyle açıldı. Demokratlar, CHP dönemindeki enflasyonu, yolsuzlukları ve baskıları seçim propagandası olarak kullandılar.⁴⁶

Seçimlerin öne alınması kararının ardından Demokrat Parti genel seçimlere girme kararı almışsa da Belediye seçimlerine girmeyeceklerini bildirmişlerdir. Demokrat Parti adına Celal Bayar yayınladığı bir beyannamede kararın bağlandığı sebeplerin Demokrat Parti tarafından geçerli görülmediğini belirtmiş ve ayrıca “ Demokrat Parti hükümet partisinin aldığı seçim yenileme kararlarını demokratik zihniyet ve görüşlere aykırı bulunduğu ve bunların demokratik bir inkişafa hizmet etmek değil bilakis bu inkişafı önlemek gibi bir netice vereceği ve bu şartlar altında seçimlere iştirak kabul edildiği taktirde Türk Demokrasininin istikbali hesabına bir hata işlemiş olacağı kanaatine vardığını açıkça ifade etmeyi bir borç sayar.”⁴⁷ ifadesiyle yapılacak olan seçimlere de katılmayacaklarını bildirmiştir.

21 Temmuz 1946'da gerçekleşen seçimler açık oy gizli tasnif usulüne göre yapılmıştır. Yapılan seçimlerde DP 66 milletvekili çıkartırken CHP 395 vekille yine iktidara gelmiştir. Ancak DP bu seçimler sırasında baskı yapıldığını ayrıca sayımlarda

⁴⁶Teoman Karakaplan.(2010). **Eskişehir Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950 – 1960)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya s. 21

⁴⁷ “Demokrat parti belediye seçimlerine iştirak etmeyecek”, *Balıkesir Postası*, 11 Mayıs 1946, s. 1

da yolsuzluk yapıldığını ileri sürmüştür. Nitekim Balıkesirliler tarafından iyi bir hatip olarak anılan ve aynı zamanda gazeteci olan Sıtkı Yırcalı “ Demokrat İzmir” gazetesinde çıkan “ Oyları Demokrat Parti Aldı. Seçimi Halk Partisi Kazandı” başlıklı yazısında 1946 seçimlerini eleştirmiş ve bu yazısı nedeniyle davalık olmuştur. Bu davaların hemen akabinde çıkartılan bir kanunla seçimleri şüpheye düşürecek yazı yazmak ve sloganlar kullanmak, meclisin usulsüz seçildiğini iddia etmek suç olarak kabul edilmiştir.⁴⁸

Balıkesir’de 1946 seçimleri, olaysız geçmesine rağmen demokratik anlamda bir seçim havasından oldukça uzaktır. Balıkesir Demokrat Parti Merkez İlçe teşkilatının kurulmasının ardından Balıkesir’in bütün ilçelerinde de teşkilatlanmaya gidilmiş ve Balıkesir’de Demokrat Parti tam bir teşkilatlanmayla 1946 seçimlerine girmiştir. Üç ay gibi bir süre içerisinde Balıkesir’in bütün ilçelerinde ilçe teşkilatlarının oluşturulması Balıkesir halkının Demokrat Parti’ye karşı olumlu bir tavır sergilediğinin göstergesidir. Zira yönetim tarafından teşkilatlanma hareketlerine karşı oluşturulan olumsuz tavır ve yaptırımlar yukarıda anlatılmaya çalışılmıştır.

Halkın takındığı olumlu tutumun oylara çok az nispette yansması 1946 seçimlerinin inandırıcılığına darbe vurmuştur. Balıkesir Postası gazetesi 23 Temmuz tarihli yayınına seçimlerde Balıkesir ilinde yapılan usulsüzlüklere ayırmıştır. Balıkesir Postası’nda yayınlandığına göre; Edremit, Susurluk, Bandırma, Erdek, Gönen, Dursunbey ve İvrindi kazalarında % 70 Demokrat Parti kazanmıştır. Ancak resmi kaynaklardan, 20 bin rey farkıyla Halk Partisi’nin kazandığı bildirilmesi genel bir teessüre sebep olmuştur.⁴⁹

İhtilafli seçim sonuçları sadece Demokrat Parti ileri gelenlerini etkilememiştir, seçimlerin arkasından CHP’ye ve seçimlere karşı protestolar devam etmiş ve bazı protestolar içerisinde halkın bizzat yer almasıyla gerçekleşmiştir. 1946 seçimlerinin ardından 29 Temmuz’da Balıkesir Cumhuriyet meydanında gerçekleşen toplantı bu tür protestolara örnek olacak niteliktedir. Yapılan toplantı 1946 seçimlerini hedef almıştır. Balıkesir Postası gazetesi “Biz bunları seçmedik” başlıklı yazısında Balıkesir halkının hep bir ağızdan biz bunları seçmedik diye bağırdıklarını ayrıca mitingde

⁴⁸ Şeremetli, a.g.e, s. 50

⁴⁹ “Demokrat Parti’nin sandık başlarındaki müşahitlerin tespitine göre”, *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1946, s. 1

seçimlerde yapılan yolsuzlukların ve kanunsuzlukların protesto edildiğini belirtmiştir⁵⁰.

Bu miting sadece 1946 seçimlerini değerlendirmek açısından değil, ayrıca çok partili sisteme giriş çabaları sırasında bir taşra kentinde halkın bu konuda ne kadar duyarlı olduğunu göstermek bakımından önemlidir. Burada tabii ki daha önce bahsettiğimiz gibi Balıkesir'in siyasi hayata yaklaşımı önem arz etmektedir ve Balıkesir birçok kente kıyasla siyasi hayat içerisinde fazlasıyla yer alan bir kenttir.

Son çok partili hayata geçiş denemelerinin üzerinden on altı yıl geçmiş ve bu denemeler sonucunda Serbest Cumhuriyet Fırkasına dahil olanlar cezalandırılmıştır ki Balıkesir halkı, bu cezalandırmalara da şahit olmuştur. Ancak bu durum Balıkesir halkının demokratikleşme çalışmalarına bir engel teşkil etmemiştir. Demokrat Parti Balıkesir'de iki buçuk ay kadar kısa bir sürede teşkilatlanmış ve bu çalışmaların yanında seçimlere hazırlanmıştır. Seçim sonrasında her ne kadar iktidar partisi değişmemiş olsa bile halk yirmi üç yıllık Halk Partisi yerine iki buçuk aylık Demokrat Parti'yi seçerek CHP'ye karşı tavrını ortaya koyarken, seçim sonuçlarına duyduğu tepkiyi de meydanlara taşımıştır.

1946 seçimleri ardından Demokrat Parti bulunduğu muhalefet saflarını iyi değerlendirmiş ve 1950 seçimlerine hazırlık sürecine girmiştir ve bu süreçten başarıyla çıkmıştır.

4.4. Demokrat Parti İktidarının İlk Dört Yılı

4.4.1 1950 Yılı Siyasi Olayları

4.4.1.1. İç Politika

4.4.1.1.1. Demokrat Parti'nin İlk Dört Yılı Siyasi Hayatının Balıkesir Basınına Yansıması

⁵⁰ “Biz bunları seçmedik”, *Balıkesir Postası*, 29 Temmuz 1946 s. 1

14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanan Demokrat partinin bir iktidar partisi olarak yapması gerek ilk iş devlet başkanını belirlemektir. CHP'nin adayı daha önceki dönemlerde olduğu gibi yine İsmet İnönü olmuştur. DP ise Celal Bayar'ı aday olarak göstermiş ve Celal Bayar 453 Milletvekilinin 387'sinin oyunu alarak oy çokluğu ile Cumhurbaşkanı olmuştur. Seçimlerde İsmet İnönü 64 oy alabilmiş, diğer aday olan Halil Özyörük için ise 1 oy verilmiştir.⁵¹

Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı ve yabancı basın; Times gazetesi; Yeni hükümette büyük ölçüde tecrübesiz şahısların bulunması nazarı itibara alınacak olursa Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığı vazifesinin kolay olmayacağı anlaşılır.

Pazartesi günü çıkan bir Paris basını Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı vazifesini kabul edip etmeyeceğini ve yeni hükümetin takip edeceği iç ve dış politikayı yorumlamaktadır. Arar gazetesinde Celal Bayar'ın Türkiye başlıklı makalesinde Benaje şunları yazmaktadır:

Bugün Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilecektir. Son seçimlerin galibi Demokrat Parti başkanı olarak mantık bu vazifeyi kabul etmesini amirdi. Zira bizde daha ziyade şeref verici olan bu mevki Türkiye'de siyasi faaliyet ve memleket idaresini icap etmektedir. Celal Bayar'ın halefleri askerdir. İktidarın selefi ise bankacı ve iktisatçıdır. Celal Bayar'ın vazifesi vatandaşın sıkılmış olan bağlarını gevşetmektir. Hatta Celal Bayar için bundan başka vazife düşünülemez de. Zira Türkiye'nin dış politikası coğrafi durumu tarafından kati şekilde tespit edilmiş bulunuyor. Şartlar kendisini Stalin'in müdahalelerine karşı müttefiklerle birlikte müşterek bir cephe kurmaya sevk edecektir. Hiç şüphe yok ki Celal Bayar müstakbel dışişleri bakanına bu direktifleri verecektir. Dâhilde Celal Bayar büyük güçlüklerle karşılaşacaktır. Bugünden yarına yolsuzlukları önleyebilir. Tarım ve ticaret sahalarında derhal refah yaratmış gibi seçmenler kendisinden harikalar yaratmasını beklemektedir.

Hiç şüphesiz Celal Bayar faaliyetini uzun zamandan beri birçok bozuklukların hüküm sürdüğü idarede bazı değişiklikler yapmaya hasredecektir...

Londra, bu günkü Times gazetesi Türkiye Cumhurbaşkanlığına seçilen Celal Bayar'ın siyasi hayatı hakkında diplomatik muharririnin bir yazısını yayınlamaktadır. Bu yazıda şöyle denilmektedir.

“Demokrat Partinin kalkınmasında bu parlak muvaffakiyeti elde etmesinde ve kendisinin Cumhurbaşkanı olmasında Celal Bayar'ın yaratıcı kabiliyeti ve zekası

⁵¹ ÖZTÜRK Kazım, (1999). **Türk Parlamento tarihi TBMM IX. Dönem 1950 – 1954**, Ankara: TBMM Vakfı yayınları no:19, Cilt 1 S/161

*büyük amil olmuştur. Bu bakımdan Celal Bayar kendi kendisini tebrik etmelidir. 1937'de başbakan olan ve Ocak 1939'da istifa eden Bayar memleket içinde ve iş hayatında daima dürüst ve inanılır bir şahsiyet olarak prestijini muhafaza ediyordu. 1945'te Demokrat Partiyi kurduğu zaman Halk Partisi devrinin uzun seneler devam etmesi neticesinde idare mekanizmasında husule gelen yavaşlamadan endişe duyan genç neslin yegane ümidi olmuştur. Yeni hükümette büyük ölçüde tecrübesiz şahsiyetlerin bulunması nazarı itibara alınacak olursa, Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı vazifesinin o kadar kolay olmayacağı anlaşılır. Fakat başbakanlık ettiği zamanlardan hatırlanacağı gibi hükümetini bakanlar arasında tefrikalara meydan vermeden idareye muktedirdir.*⁵²

TBMM başkanlığına 375 oyla İçel milletvekili Refik Koraltan seçilmiştir⁵³. Başkan yardımcılığına 376 oyla Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalı, Bursa milletvekili Hulusi Köymen ve İstanbul milletvekili Fuat Hulusi Demirelli seçilmişlerdir.⁵⁴

Yeni hükümet İstanbul milletvekili Adnan Menderes tarafından teşkil edilmiştir.

Balıkesir Postası 24 Mayıs tarihli yayınında, yeni hükümetin uygulayacağı programların ilk işaretleri yer almıştır. "İsrafa, memleket dışı tetkik gezilerine paydos, azami tasarruf sağlanacaktır." Yeni kabinede ilk göze çarpan başkan yardımcılığı ve devlet başkanlığının tasarruf edilmiş olmasıdır. Bu bilgi yeni hükümetin tasarruf yolunda önemli kararlar alındığının işaretleridir. Yazının devamı olarak otomobil israfına son verileceğine dair bilgi verilmektedir; İlk olarak resmi otomobil sayısı mühim miktarda azaltılacak ve sadece pek lüzumlular kalacaktır. Kalanlar için de bir umumi garaj hazırlanacak ve otomobiller, ancak lüzumlu olduğu zaman buradan çıkartılacaktır. Böylelikle resmi vasıtaların hususi işlerde kullanılması imkanı kalmayacaktır.⁵⁵

Diğer bir tasarruf yöntemi olarak da dış ülkelere yapılan seyahatler konusu ele alınmıştır. Yurt dışına yapılan gereksiz seyahatlerin azaltılması ve bu sayede önemli bir döviz tasarrufunun sağlanması kararlaştırılmıştır.⁵⁶

Hazırlanan programda yine tasarrufla ilgili olarak yaşını doldurmuş memurların yaş hadleri dolayısıyla emekli edilmesi ayrıca askerlik süresinin indirilmesi tetkik edilmektedir.⁵⁷

⁵² "Cumhurbaşkanlığı ve yabancı basın", *Türk Dil*, 25 Mayıs 1950, s. 1

⁵³ "Celal Bayar üçüncü Cumhurbaşkanlığına seçildi", *Türk Dili*, 23 Mayıs 1950 s.1

⁵⁴ "9. Millet Meclisi dün açıldı", *Balıkesir Postası*, 23 Mayıs 1950 s.1

⁵⁵ "Yeni Kabine'nin alacağı tedbirler", *Balıkesir Postası*, 24 Mayıs 1950s.1

⁵⁶ *Balıkesir Postası*, a.g.y

4.4.1.1.2. Arapça Ezan Yasağının Kaldırılması

DP'nin yaptığı ilk icraatların başında Arapça Ezan yasağının kaldırılması gelmektedir. DP'lilerce, anti- demokratik yasaların arasında bulunan ve Arapça Ezan okunmasını yasaklayan Türk Ceza Yasası'nın 526'ncı maddesinin kaldırılacağına dair ilk sinyaller iktidara gelmeden önce verilmeye başlamıştır.

16 Haziran 1950'de DP ve CHP milletvekillerinin oy birliğiyle kabul ettiği Arapça Ezan yasağına ilişkin Türk Ceza Yasasının 526. maddesi 5665 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile Arapça ezan ve kamet yasağı kaldırıldı. Balıkesir'de Ateş gazetesi 17 Haziran 1950 tarihinde attığı başlıkla Ezan ve Kametler asli diliyle okunacak. Arapça ezan yasağının kaldırıldığını bildirmiştir.

Balıkesir postası gazetesi aynı tarihli yazısında bu kararın Balıkesir'de memnurlukla karşılandığını belirtmiştir. Sıtkı Yırcalı, Sinan Tekelioğlu ve Dr. Ethem Vasıf tasarı lehinde görüşmüşlerdir.

Arapça Ezan tekliflerin ekseriyet tarafından kabulü arkasından müzakerelere geçilmiş ve ilk sözü CHP adına Trabzon milletvekili Cemal Reşit, partisinin ezan meselesini bir din ve milli şuur meselesi olarak telakki ettiğini şimdiye kadar Türkçe ezan okunmasını tercih ettiğini bununla beraber Arapça Ezan meselesinin ceza konusu olmaktan çıkarılmasına partisinin aleyhtar olmadığını söylemiştir.⁵⁸

Arapça Ezan okunmasını yasaklayan 526. maddesi kaldırılmıştır. Ezanın Arapça okunmasına dair yasağının kaldırılması şehrimizde sevinçle karşılanmıştır. Dün gecedan itibaren minarelerde ezan Arapça okunmağa başlamıştır.⁵⁹

4.4.1.1.3. Af Kanunu

"Devr-i sabık yaratmayacağız" sözü ile yönetime gelen DP geçmiş ile ilgilenmek yerine geleceğe yönelmiştir. İktidara geçişinden iki ay gibi kısa bir süre sonra tek parti yönetiminin eylem ve işlemlerinden dolayı yaptığı kovuşturma ve soruşturmaları sonlandırmıştır.

⁵⁷ "Yeni Hükümet programı hazır", *Balıkesir Postası*, 26 Mayıs 1950, s.1

⁵⁸ "Ezan hakkında Meclis görüşmesi", *Türk Dili*, 18 Haziran 1950, s.1

⁵⁹ "Arapça ezan yasağı kaldırıldı", *Balıkesir Postası*, 17 Haziran 1950, s.1

Akılı ve örnek bir davranış ürünü olan Af kanunu, çok partili yönetimi kurumsallaştırmada ilk adım oldu.⁶⁰

Af kanunu 21 Haziran gibi erken bir tarihte basında boy göstermeye başlamıştı. Yüz kızartıcı suçlardan mahkum olanlara devlet malı ve devlet parası aleyhinde suç işlemiş olanlar ve seçim suçlularının bu tasarı ile aftan istisna edilenler arasındadır.⁶¹

Af kanununun, irtikâp, ihtilas ve irtişa suçlarını alakadar eden ikinci maddenin D bendi nedeniyle tartışmalar olmuş bir gurup milletvekili affın en geniş şekilde uygulanmasından yana olmuşlardır. Bu milletvekillerine göre; memlekette büyük bir değişiklik olmuş, eski zihniyet ve sistem içinde bulunan bu gibi suçların da affı gerekmiştir. Kaldı ki ihtikarla, vurgunla veya sair meşru şekillerde muazzam servetler elde edenler takibata uğramamış iken aralarında üç beş kuruluş yanlışlık yapanlar da dahil olmak üzere bir kısım suçlular mahkum edilmiştir.

Bu düşüncenin tamamen aksi kanatta olanlar da devlet hazinesinden millet malını bir kuruluş bile irtikap edenlerin merhamete layık olmadıklarını ileri sürmüşlerdir.

Adalet Bakanı suçlular arasında yalnız 3- 5 lira zimmetine geçirenler değil, mesela dört bin tonluk vapur mamulesini yutanların da bulunduğu kabul edilmesi lazım geldiğini söylemiştir.

Bunun üzerine miktar faili meselesi çıkmıştır. Mesela; 500 – 1000 liraya kadar rüşvetle suçlu olanların affı cihetine gidilmesi istenmişse de bu yüzden münakaşalar uzamıştır.⁶²

Tasarıda basın suçları, cumhurbaşkanına ve Türklüğe hakaret suçları tamamen affedilmektedir. Taammüden katiller, otuz seneye indirilmekte, kasten katiller de cezalar tenzil edilmemektedir.⁶³

Komünistlerin affedilmemesi hususunda cereyan kuvvetlidir.⁶⁴

Uzun tartışmalardan sonra kabul edilen af kanununa göre; casusluk, komünistlik ve 500 liradan fazla irtikap suçlarından mahkum olanlar af dışında bırakılmaktadır.

Buna göre Af kanunundan 10 bin kadar mahkum ve tutuklu faydalanacaktır.⁶⁵

⁶⁰ ÖZTÜRK, a.g.e, s.389

⁶¹ “Kanundan Hangi Suçlular İstifade Edecek?”, *Balıkesir Postası*, 21 Haziran 1950, s.1

⁶² “Af Kanunu Mecliste Uzun Tartışmalara Sebep Oldu”, *Ateş*, 8 Temmuz 1950, s.1

⁶³ *Ateş*, a. g. y.

⁶⁴ *Ateş*, a. g. y.

⁶⁵ “Af Kanunu Kabul Edildi”, *Balıkesir Postası*, 5 Temmuz 1950, s.1

4.4.1.1.3.1. Balıkesir’de Af Kanununun Uygulanması

Şehrimiz ceza evinde 110 mahkum ve tutuk Af kanunundan istifade etti. Mahpuslar arife günü törenle serbest bırakıldı. Ceza evinde 140 hükümlü ve tutuklu kaldı.

Bayramdan evvel çıkarılan ve binlerce vatandaş hürriyetine ve aile ocağına kavuşturulan af kanunundan şehrimiz ceza evinde mevcut 250 mahkumdan 88’i hükümlü ve 22’si tutuklu olmak üzere 110 vatandaş faydalanmıştır.

Arife günü saat 16’da serbest bırakılan mahkumların iştirakiyle ceza evi önünde bir toplantı yapılmıştır. Vali vekili Fahri Tokmakçioğlu ile ağır ceza başkanı Münip Bayraktar ile savcı yardımcılarında Mehmet Ünver ve Şevket Türe ile gazeteciler ve kalabalık bir halk da bu toplantıda hazır bulunmuştur.

Vali vekili özlü bir konuşma yapmış ve DP hükümetinin mahpuslara karşı gösterdiği alakayı ve bunun değerini anlatmış ve bundan böyle kendilerinin bu millet ve vatana faydalı birer uzuv olmalarını temenni etmiştir.

Serbest bırakılan 110 mahpus hep bir ağızdan:

“Yaşasın DP yaşasın hükümet ve milletvekilleri diye bağırılmışlardır.

Ağlayanlar, Allah’a dua edenler ve hatta 70’lik bir ihtiyarın kibleye karşı dönerek üç defa ağlayarak toprağı öpmesi, orada bulunanların gözlerini yaşartmıştır.

Mahpuslar orada bulunanlara ve hapisane arkadaşlarına veda ederek neşe içinde yurtlarına dönmüşlerdir.

Ceza evinde bulunan mahkûm ve tutukluların da yeni kanuna göre cezalarının üçte ikisi affedildiğinden sırası geldikçe onlarda serbest bırakılacaktır.⁶⁶

4.4.1.1.4. Basın Kanunu

Basın hürriyete kavuşacak, birçok maddeler değişiyor.

Tasarı gerekçesinde basın ve yayın cemiyet içinde oynadığı rolün kıymet ve ehemmiyeti belirtilerek “Hür basın yalnız demokrasinin tahakkuku için gerekli

⁶⁶ “Şehrimiz Cezaevinde 110 Mahkum ve Tutuk Af Kanunundan istifade etti”, *Balıkesir Postası*, 20 Temmuz 1950, s.1

vasıtalardan biri ve halk görüşünün tercümanı olmakla kalmaz aynı zamanda milletçe kalkınmayı ve genişlemesini ve milletlerarası münasebetlerin istikrarını sağlar.” denilmektedir. Yeni tasarı ile matbuat üzerine konulmuş kayıtların birçokları kaldırılmakta ve basına hür bir mahiyet verilmektedir.

Cevap hakkı bu tasarı ile kabul edilmiş olmakla beraber kötü niyetliler tarafından bir rahatsız etme vasıtası olarak kullanılması önlenmiştir.

Cevap ve düzeltme ilgisi olan yazının uzunluğunu geçmeyecektir. Yazının uzunluğu neşrinden itibaren üç ay geçmişse cevabın neşrinden çekinilebilecektir. Bazı ahvale hapis cezaların bu tasarı ile de muhafaza edildiği görülmektedir.

Bunları gerek komisyonlarda gerekse umumi heyete itirazlara uğrayacağı ve hapis cezasını mültezim olan hareketlere dair hükümlere verileceği anlaşılmaktadır. Eski tasarıda olup da basın mensuplarının itirazlarına uğramış olan bazı hükümler yeni tasarıya da alınmıştır.

Diğer taraftan yeni kanun okuyanları tesir altında bırakacak mahiyette tafsilat vermemek ve vakaya müteallik resim neşretmemek şartıyla intihar haberlerinin yazılmasını da serbest bırakmaktadır.⁶⁷

4.4.1.1.5. Yerel Yönetim Seçimleri

4.4.1.1.5.1. Belediye Seçimleri

29 Temmuz'da Balıkesir basınında belediye seçimlerine hazırlıklar başlamıştır. Gazeteler de yandaşı oldukları partilerle birlikte seçim hazırlıklarına başlamışlardır.

3 Eylülde yapılacak olan belediye seçimleri için Demokrat ve Halk partilerinde hummalı bir faaliyet göze çarpmaktadır.

Halk partisi listesinin de öteden beri belediye işlerinde vazife alıp muvaffak olamamış ve bu yüzden halk arasında da iyi intiba bırakmayan kimseler mevcuttur. Esasen bu şahısların bu güne kadar belediyede çalışarak müsbet bir iş başaramadıkları da inkâr edilemez hakikatlerdendir. Bu hususta icap ederse seri halinde misal gösterebiliriz.

⁶⁷ Ateş, a.g.y

Yine Halk partisi, 54 kişilik listesini doldurabilmek için, partili partisiz vatandaşların, muvafakatlerini almadan aday göstermiştir. Bu adaylardan bazıları, ilçe seçim kuruluna müracaatla CHP listesinden silinmelerini istemişlerdir.

Bunlar da gösteriyor ki, Halk Partisi meclis adaylarını, teşkilatını haberdar etmeden ve yoklama yapmadan gelişi güzel seçilivermiştir.

Parti ileri gelenlerinden bir kaçının hazırladığı anlaşılan Halk Partisi aday listesi, bazı gençler müstesna, 27 seneden beri her gün görüp bildiğimiz kimselerden müteşekkil bir guruptur. Bu gurubu tekrar Balıkesirlilerin karşısına çıkarmak ve onlardan oy almak pek kolay bir iş olmasa gerekir.

Artık bu millet, çalışanı çalışmayanı çoktan anlamış ve hükmünü ona göre vermiştir. Onun için Halk Partililerin bu son gayreti de diğerleri gibi boşa gidecektir.

Buna mukabil DP adayları, ocaklardan süzülerek seçilen ve bu memleket hizmetinde gözünü kırpmadan çalışacak değerli, genç ve kültürlü gençlerdir. Mazileri tertemiz bulunan DP adayları, her bakımdan geri kalmış Balıkesir'imizi kalkındırmak için elinden geleni yapacaktır. Esasen DP Balıkesir halkının hakiki dertlerini ve ihtiyaçlarını anlayan bir müessesedir. Onun için DP önümüzdeki seçimleri kazanırsa, şehrimizin inkişafına ve halkımızın işlerine karşı göstereceği kolaylık o nispette büyük ve ölçüsüz olacaktır.⁶⁸

Yine Balıkesir Postası 24 Ağustos'ta yaptığı haberinde yine belediye seçimleri için CHP adaylarına yüklenmiştir. 27 senedir aynı kimselerin temcit pilavı gibi ortaya konusu, CHP'deki eleman yokluğunun bir delilidir.⁶⁹

Balıkesir Postası 28 Ağustos'ta Belediye seçim hazırlıklarına şöyle bir başlıkla devam etmiştir: Vatandaş! Balıkesir'in kalkınmasını ve kendine hizmet etmesini istersen oyunu DP adaylarına ver. Vatandaşlarımız 14 Mayıs'ta büyük zaferi nasıl kazandıysa, 3 Eylül'de de aynı cesaretle belediye seçimlerini kazanacaklardır.

Bu Balıkesir Demokrat Parti milletvekili Sıtkı Yırcalı'nın Balıkesir'de yaptığı konuşmanın haberleri için verilen bir başlıktır. Sıtkı Yırcalı'nın ilgi gören konuşmasında; Belediye'nin bu güne kadar yapmak isteyip de başaramadığı işlerden ve Balıkesir'in her sahada geri kaldığından, halk işlerinin yüz üstü bırakıldığından bahsetmişlerdir.

⁶⁸ "CHP Adayları Gelişi Güzel Seçildiğinden Bir Kısımları Şimdiden İstifaya Başladılar", *Balıkesir Postası*, 23 Ağustos 1950, s.1

⁶⁹ "CHP Belediye Meclisi Aday Listesi Etrafında Dedikodular Devam Ediyor", *Balıkesir Postası*, 24 Ağustos 1950, s.1

Ayrıca Münir Yenil, Naci Özkalber de birer konuşma yapmışlardır. Yapılan konuşmalar arasında dikkat çeken diğler bir nokta da seçimleri DP kazandığı taktirde memlekete büyük hizmetler sağlayacaklarını, halkın 14 Mayista olduğu gibi, 3 Eylülde de oylarını DP adaylarına vermelerini, aksi taktirde düzensizliğin devam edeceğidir. Ve vatandaşların DP adaylarına oy vermekle bu şehrin imarı ve kalkınmasının yapılabileceğidir.⁷⁰

Demokrat Parti'nin Balıkesir belediye seçimlerinde seçim bildirisi:

SAYIN BALIKESİRLİLER!

Senelerden beri ihmal edilen harap Balıkesir'imizin imarını, güzelleşmesini istiyorsan: Uğradığın yangın felaketinde ilk elini uzatan ve sana yardıma koşan bugünkü DP HÜKÜMETİDİR.

İsraf edilen BİRBUÇUK MİLYON LİRAYA mal olan SU tesisatından bir damla su içmek bana nasip olmadı.

Sihhatinle alakadar olmayan, suyunu temin etmeyen, pahalılıkla mücadele etmesini beceremeyen, keyfe göre imar planını değiştiren CHP belediyesinden kurtulmak istiyorsan senin hizmetinde çalışacak olan DP reyini ver.

SAYIN HEMŞERİ

3 EYLÜL, SENİ REFAHA KAVUŞTURACAK GÜNDÜR REYİNİ HERHALDE KULLAN VE DP'YE VER

BALIKESİR DP⁷¹

Belediye seçimleri 3 Eylül Pazar günü gerçekleşmiştir. Yapılan seçimlerde Balıkesir merkezdeki 16992 seçmenden ancak 7542 vatandaş katılmıştır.⁷²

DP'den en fazla oy alan aday 5960 oyla Tefvik Yoldemir'dir. CHP'den en fazla oy alan aday ise 1623 oyla Muammer Yasa'dır.

Yeni belediye encümeninin dokuzu DP'den, dördü CHP'dendir.

Demokratların kazandığı ilçeler: Ayvalık, Edremit, Susurluk, Sındırgı, Manyas, Bandırma, Erdek, İvrindi ve Gönen'dir.

Halk Partisinin kazandığı ilçeler: Dursunbey, Balya, Bigadiç ve Burhaniye'dir.

⁷⁰ "Sayın Balıkesirliler", *Balıkesir Postası*, 28 Ağustos 1950, s.4

⁷¹ *Balıkesir Postası*, a.g.y

⁷² "Belediye Seçimleri", *Ateş*, 5 Eylül 1950, s.1

Hemen hemen her yerde kadınların daha fazla iştirak ettiği, bilhassa memurların etmediği söylenmektedir.⁷³

6 Eylül 1950'de yapılan ilk belediye meclisinde gerçekleştirilen oylamada Tefik Yoldemir belediye başkanı seçilmiştir.⁷⁴

4.4.1.1.5.2. İl Genel Meclisi Seçimleri

İl Genel Meclisi seçimleri, 15 Ekim 1950 tarihinde yapıldı. Bu seçimlerde DP yeni bir zafer kazanarak, 51 ilde tam çoğunluğu sağladı ve bu illere bağlı 341 ilçede de toplam 956 üyelik elde etti. Buna karşılık CHP, 22 ilçede toplam olarak 286 üyelik kazanabildi. Millet Partisi (MP) ise, önemli bir başarı sağlayamadı. MP 6 ilçede, 15 üyelik alabildi⁷⁵.

İl Genel Meclisi seçimleri, 15 Ekim 1950 tarihinde yapıldı bu seçimlerde de Balıkesir halkı oylarını DP'ye vermeyi uygun bulmuştur.

Merkez dâhil, 13 ilçeden yalnız birini Halk Partisi kazandı. Merkez Kaza, Ayvalık, Bandırma, Balya, Bigadiç, Burhaniye, Susurluk, İvrindi, Edremit, Erdek, Gönen, Manyas ilçelerinde DP adayları büyük bir çoğunluk sağlamışlardır. Bilhassa şimdiye kadar yapılan bütün muhtar, belediye seçimleri DP aleyhine neticelenen Burhaniye kazasında CHP adayları seçimi kaybetmişlerdir.⁷⁶

Sındırgı haricinde İl Genel Meclisi seçimlerini büyük bir çoğunlukla DP adayları kazanmıştır.⁷⁷

4.4.1.2. Dış Politika

4.4.1.2.1. Kore'ye Asker gönderilmesi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından Kore'ye silahlı yardım yapılması hususunda Birleşmiş Milletler üyesi devletlere telgrafla müracaat edilmiştir.

⁷³ Ateş, a.g.y

⁷⁴ Ateş, a.g.y.

⁷⁵ Albayrak, Mustafa, (2004). **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946- 1960)**, Ankara, Poenix Yayınevi, XIV+761 s.201

⁷⁶ "İlimizde Seçimleri DP Kazandı", *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1950, s.1

⁷⁷ A g g

Hükümetimize de aynı mealde bir telgraf gönderilmiştir. Bu müracaat Cumhurbaşkanlığı riyasetinde toplanan Bakanlar Kurulu'nda tetkik edilmiş ve Kore'ye 4500 kişilik silahlı bir kuvvet gönderilmesine karar verilmiştir.

Bu karar Birleşmiş Milletlere karşı yapılan taahhüdün tabii bir neticesi bulunmaktadır.⁷⁸

Ateş Gazetesi sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Cahit Albayrak, Türk sancağı Kore'de isimli yazısında Kore'ye asker göndermenin gerekliliğini vurgulamıştır: Bir komünist kıvılcımı ile alevlenen Kore Harbi'nin gittikçe büyüdüğü ve bütün dünyanın alakasını üzerinde topladığı görülmektedir.

Birleşmiş Milletler'e dâhil olan bütün milletler bu harbi yerinde önleyebilmek için kendilerinden istenen yardımı ifaya çalışmaktadırlar.

Bu yolda yeni hükümetin almış olduğu kararlarla Türk Milleti de 4500 kişilik askeri bir kuvvetle bu harbe fiilen iştirak edecektir.

Komünizme karşı bir dünya savaşı açıldığını gösteren bu hareketler tehlikenin ne kadar mühim ve ne kadar geniş olduğunu ifade etmektedir.

Birleşmiş Milletler teşkilatının yaşatılması ve cemiyete dahil milletlerin Rus emperyalizmine karşı koyabilmesi için elzem olduğu ileri sürülen askeri ve malzeme yardımlarının bir an evvel yetiştirilmesi gerekmektedir. Amerika bu harbi tek başına da başarabilecektir deniyorsa da, o cephelerde bölünmesi dünya sulhunun muhafazası bakımından doğru bulunmamaktadır.

Bazı çevrelerde, Almanlar burnumuzun dibine geldiği halde harbe girmedik de şimdi Kore Harbi'ne girmekte ne mana var diyenler bulunabilir.

Rus, burnumuzun dibinde dururken Kore'ye asker göndermemizin manasını anlamayanlar olabilir.

Eğer Birleşmiş Milletler camiasına katılmamış olsaydık onların bu sorularına hak verilebilirdi. Fakat şimdiki halde bu cemiyete dâhiliz, bizim gibi komünizm aleyhtarları diğer birçok milletlere de bugünkü kudretimizi anlatmamız ve taahhütlerimizde sadık olduğumuzu ispat etmemiz icap etmektedir.

Bir harbe uzaktan da olsa iştirak eden milletin fertleri arasında uyanan heyecan ve söylentiler günün en büyük hadisesini teşkil etmektedir. Bu arada malların düşeceğinden üzüntü duyan tacirler, piyasanın durgunlaşacağından

⁷⁸ "Hükümetin Bir Kararı", *Balıkesir Postası*, 27 Temmuz 1950, s.1

endişeye düşen esnaflar, velhasılı umumi efkârda oldukça geniş bir fevkaladelik hissedilebilir.

Fakat bir Türk sancağının Kore cephelerinde dalgalanması ve sözünün eri olduğunu ispat eden Türk Milleti'nin komünizme karşı böyle uzak cephelerde de başarı kazanması muhakkak ki her Türk'ün kalbini iftiharla çarptıracaktır.⁷⁹

Balıkesir Postası Kore'ye asker gönderme kararı hakkında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün basına verdiği demeçten yararlanmış ve Fuat Köprülü'yü destekler nitelikte olan yazısını demecin can alıcı noktalarıyla başlıklandırmıştır: Hükümetimizin Kore'ye asker gönderme kararı, içte ve dışta büyük bir memnurluk ve sempati yaratmıştır. Hükümetimizin kararı aleyhinde neşredilen beyanname Komünist propagandasından başka bir şey değildir.

Dışişleri Bakanı'mız Fuat Köprülü Avrupa'ya hareketinden evvel gazetecilerin muhtelif konular üzerinde sordukları sualleri cevaplandırmış ve bu arada Kore meselesiyle bazı kimselerin (Barışseverler cemiyeti) altında yayınladıkları beyanname hakkında demiştir ki ;

“ Bu beyanname, komünistlerin propagandasından başka bir şey değildir.

Bunları yayınlayanların maksatları, milletlerin istilaya karşı mukavemet kudretini içinden yıkmaktır.”

Müteakiben Kore meselesi hakkında düşüncelerini soran gazetecilere Bakan şu cevabı vermiştir:

“ Hükümetin vermiş olduğu karar, komünist harici olarak memleketin her köşesinde ve dünyanın her tarafında büyük memnurlukla karşılanmış ve tasvip edilmiştir. Hükümetimizin verdiği karar, sulh ihtimallerini kuvvetlendirecek bir karardır.

Altın fiyatları vesaire gibi piyasanın normal durumunu bozacak bazı haller, fırsattan istifade eden bir kısım spekülâtorlerin propagandalarından ibarettir. Birkaç güne kadar asılsız şayiaların, suni heyecanının ve telaşın ortadan kalkacağı tabiidir.

Kore Harbi çıktı çıkalı umumi vaziyet ne ise ve nasıl seyir takip ettiyse bugün de vaziyet aynıdır. Muhalefetin böyle milli bir davayı parti politikası mevzuu yapması hakikaten teessürle karşılanacak bir hadisedir. Bu hadiseler mugâlatadır. Ve memleket için hüzün vericidir. Hepsi iyice idrak etmeden doğan şayan-ı esef bir mana taşır.⁸⁰

⁷⁹ “ Türk Sancağı Kore'de”, *Ateş*, 27 Temmuz 1950, s.1

⁸⁰ “Kore'ye Edremit Birliğinden de erler gönderiliyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1950, s.1

Kore için gönderilecek olan askerler arasında Balıkesir'den de bir kuvvet olacağı Balıkesir Postasında bildirilmiştir. Bir söylenti olarak verilen bu haber 11 Ağustos tarihli yayınında kesinleşmiştir.

Kore'ye Edremit birliğinden bir subay ve 300 er katılmıştır. Bu kabile hareket etmeden önce Edremit'te halk tarafından merasim yapılmış ve erler bu merasimlerle uğurlanmışlardır.⁸¹

Balıkesir Kore'ye sadece asker göndermekle kalmamıştır. Balıkesir Kız Enstitüsü hazırlamış olduğu bayrağı törenle Kore'ye göndermiştir.

Kahraman Kore savaş birliğimize armağan olarak gönderilmek üzere şehrimiz kız enstitüsü öğrencileri tarafından hazırlanmıştır.

Genç kızlarımızın Kore kahraman savaş birliğimiz için hazırladığı bu şanlı hediye 98x136 ebadındadır. “ Balıkesir Kız Enstitüsü'nden Kore savaş birliğimize” ibaresi sırma ile işlenmiştir.

Bu öğrenciler arasında bir Amerikan albayını esir olmaktan kurtaran Kore savaş birliğimiz subaylarından üst teğmen Muzaffer Erdönmez'in kız kardeşi Melahat da bulunmaktadır.

Genç kızlarımız şanlı bayrağımıza kalplerinden ve Türk imanlarından pek çok duygu işlemiş bulunmaktadır.

Bayrak uçakla ve İstanbul “ Yeni Sabah” gazetesi vasıtasıyla Kore'ye gönderilecektir.⁸²

4.4.2. 1951 Yılı Siyasi Olayları

4.4.2.1.İç Politika

4.4.2.1.1. Milli Koruma Kanun'daki Değişiklikler

Milli koruma kanununun ticari ve cezai hükümlerinin değiştirilmesi için Büyük Millet Meclisi ticaret komisyonunda görüşmelere yapılmıştır.

⁸¹ *Balıkesir Postası, a.g.y*

⁸² “ Kız Enstitümüzün Hazırlamış Olduğu Bayrak, Bugün Kore'ye Gönderiliyor”, *Balıkesir Postası*, 25 Aralık 1950, s.1

Ceza Kanunu'nun yeniden tadil edilen 141, 142, 163. maddelerinin içerdği durum karşısında, Hükümet çevrelerince ayrıca bir Basın Kanunu'nun da bulunmasına lüzum olmadığı kanaati açıklanmaktadır. Fakat yeniden tahlil edilmekte olan Ceza Kanunu'nun bu üç maddesinin demokratik esaslara uymadığı etrafında DP'li milletvekillerince de bir fikir birliği mevcuttur⁸³. Milli Koruma Kanunu'nun 65 ve 66. maddelerinin kaldırılmasını hedef alan kanun tasarısı Adalet Komisyonu'nda görüşülmüştür. Bu maddeler idare amirlerine arama yetkisi vermekte ve Milli Koruma suçundan sanık olanların tutuklu olarak yargılanmalarına amir bulunmaktadır⁸⁴.

4.4.2.1.2. Adnan Menderes Hükümeti'nin İstifası

Kabinenin istifasına başlıca sebep olarak Nihat Eğriboz'un istifa etmemesi gösteriliyor. Tarım Bakanı Eğriboz'un durumu Meclis'te tarım bütçesinin müzakeresi sırasında epey sarsılmış ve kendisine itimatsızlık beyan edilmiştir. Sebep olarak da yeni Orman Kanunu'nun Meclis'e getirilmemiş olması gösterilmiştir.

Ancak kabine istifasının asıl nedeni bazı bakanlıklarda değişikliklere gidilmesi isteğidir. Özellikle şiddetli eleştirilere uğramış bakanların hükümetten tasfiyesidir. Menderes Kabinesi'nin istifası üzerine Celal Bayar yeni kabineyi kurmaya yeniden Adnan Menderes'i görevlendirmiştir.

Yeni kurulan kabinede Başbakan Adnan Menderes, Devlet Bakanı Refik Şevket İnce, Adalet Bakanı Ruknettin Nasuhioğlu, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete, Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurtbek, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Çalışma Bakanı Nuri Özsan, Tarım Bakanı Nedim Ökmen (Maraş), Sağlık Bakanı Dr. Hayri Üstündağ, İşletmeler Bakanı Hakkı Gedik (Kütahya), Gümrük ve Tekel Bakanı Rıfki Salim Burçak (Erzurum), Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, İçişleri Bakanı Halil Özyürük bulunmaktadır.⁸⁵

Yeni kabine eski kabineden pek de farklı olmamıştır. Yapılan değişiklikte Devlet Bakanı Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe, Tarım Bakanı Nihat Eğriboz açıkta kalmışlardır. Böylece yeni kabineye ancak üç yeni şahsiyet girebilmiştir.

⁸³ "Basın kanununa lüzum yok mu", *Türk Dili*, 4 Ocak 1951, s.1

⁸⁴ "Milli Koruma Kanunu", *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1951, s.1

⁸⁵ "Kabine dün kuruldu", *Balıkesir Postası*, 10 Mart 1951, s.1

Eski kabinedeki dokuz bakanın da vazifeleri deęişmiştir⁸⁶. Türk Dili'nin verdiği habere göre, siyasi çevreler yeni kabinenin hiçbir önemli değişiklik taşımadığını, bunun da uzun ömürlü olamayacağı kanaatindedirler.

Yeni Bakanlar Kurulu'nda en dikkat çeken nokta, müfrit partiliği ile tanınan, Devlet Bakanı Karaosmanoğlu'nun açıkta kalışıdır.

Yeni kabinedeki değişikliklere muhalif gazete olan Türk Dili Gazetesi'nin yorumu şöyledir: Bazı milletvekilleri kabineye niçin girmek istemediler? Yeni kabinede Zühtü Velibeşe'nin bulunmayışı Menderes'in pamuk ve buğday işindeki muvaffakiyetsizlikleri ve dedikoduları Velibeşe'nin sırtına yüklediğinin bir delili sayılmaktadır.⁸⁷

Muhlis Ete'in ayrılışı ile yerine Hakkı Gedik'in gelmesi devlet fabrikalarının yakın bir zamanda satışa çıkarılacağıının ilk habercisi telakki edilmektedir.

Halil Özyörük'ün İç işlerine, Nasuhoğlu'nun Adalet Bakanlıklarına getirilişleri hayretle karşılanmakla beraber bunun istihdaf ettiği manayı muhtelif çevreleri derhal hissetmişlerdir.

Tarım Bakanlığı'na getirilen Nedim Ökmen, ormanların devlet kontrolünden çıkartılıp muayyen bir zümreyi tatmin için milli servetin ziyarı mevzu bahis olsa bile lazım gelen teklifleri yapabilecek tecrübesiz bir eleman olarak kabineye alınmış bulunmaktadır.

Muhtelif kanaatlerdeki siyasi çevrelerin tahminleri hilafına yeni kabinenin hemen hemen aynı kadroyu muhafaza etmesi ve bilhassa meclisin DP kadrolarındaki kıymetlerine tesadüf edilmemesi, türlü söylentilere yol açmış bulunmaktadır. Üzerinde ittifak edile başlıca tahmin, genç ve kıymetli unsurların bu kabinede yer almak istememiş olmasıdır. Filhakika Menderes'in bugün kendilerinden hükümet içinde hizmet beklenen birçok milletvekiliyle temas ettiği halde hiç birine kabinede yer vermemiş olması, bu milletvekillerinin teklifleri kabul etmemiş bulunmaları ile izah edilmektedir.

Söylendiğine göre, bu milletvekilleri, 14 Mayıs demokratları diye vasıflandırılan, Halil Özyörük ve Muhlis Ete gibi bazı müfrit partici bakanların dâhil bulunduğu bir kabinede vazife almak istememişlerdir.⁸⁸

⁸⁶ "Yeni kabinenin görünüşü", *Türk Dili*, 10 Mart 1951, s.1

⁸⁷ "Bazı milletvekilleri kabineye niçin girmek istemediler?", *Türk Dili*, 11 Mart 1951

⁸⁸ **A.g.g**

Adnan Menderes Hükümeti'nin istifasının halk üzerindeki etkilerinden bahseden Ateş Gazetesi ise şunları yazmıştır; “ Malum ya, geziye çıkan bütün bakanlar her konuştuğu vatandaşa çeşit çeşit vaatlerde bulunmuştu, vaat alan her vatandaş ta bunun tahakkukunu beklemekteydi.

Bu ani istifanın ümitle bekleyen vatandaşlar arasında yarattığı hayret ve üzüntüyü tahayyül etmek güç değildir.

Muhterem Velibeşe ucuzluk vaadinde bulunmuştu, söz dinlemeyen huysuz fiyatlar alabildiğine yükseldi.

Denk bir bütçe yapacağım diyen ilk Maliye Bakanı'ndan sonra, ikincisi de bu sözleri galiba denkleştiremedi, memurlar güldü, emekliler daha çok emekledi ve yetimler de Ahhh! çekti.

Sayın Kutubek, basın mensuplarına hiç kıymet vermedi (her şeyi size mi söyleyeceğiz!) dedi...

Bir diğeri, muhalefetin en mühim gazetesinin kapatılmasını ve başyazarının da susturulmasını istedi.

Sayın Yörük, Balıkesir'den Ankara'ya yürürken (her şeyin bir hududu vardır!) diyerek basın hürriyetinin daha ziyade sınırlanacağını ihtar etti.

İleri, ileri hep ileriyim diye, öğretmenlerin istemediği 22. maddeyi devam ettiren bir Bakan ders zamanı yüzlerce öğretmeni dâhili muhacirler haline getirdi.

Nihayet bir başkası: (Muhalefeti yaşatmayacağız!) dedi

Bir öbürü muhalefet liderini dinlemek istemediğini garip jest ve mimikleri ile ispat etti.

Ve nihayet herkes ne ettiyse kendine etti: Nihat Eğriboz da ekilenleri biçilenleri görünce o da: (Beraber geldik, beraber gideriz!) sözünü ilave etti.

Aynı gün öğleyin, bütün meraklılar radyonun başına geçti fakat kabine istifasına veya yeni teşekkülüne dair tek kelime işitmedi.

O zaman ikinci bir merak hissedildi, dediler: (Acaba, Ajans mı şaka etti, istifadan mı vazgeçildi?)

Bizim televizyon da burada kesildi”⁸⁹.

Başbakan Adnan Menderes'in Milliyet Gazetesi baş muhabiri Ali Naci Karacan ile yaptığı röportaj Balıkesir Postası tarafından da yayınlanmıştır: Başbakan Adnan Menderes, kabinede 6 bakanın yerlerinin değişmesi ve 3 bakanın da açıkta

⁸⁹ “ Kabine İstifa Etti”, Ateş, 10 Mart 1951, s.1

birakılarak, yerlerine 3 bakan tayin edilmesini kabinenin günün şartlarına göre kurulması olarak açıklamıştır.

Başbakan müteakiben “ Demokrasinin esası tahammül ve müsemma ruhuna dayanır.” demiştir⁹⁰.

Adnan Menderes’in Milliyet Gazetesi’ne yaptığı açıklama pek etkili olmamıştır. Kabinedeki değişikliğe karşı tenkitler devam etmiştir. Bu konuda Balıkesir’in yandaş gazetesi olan ve bunu haberlerinde de sıklıkla belli eden Balıkesir Postası da olağan tutumunu bir yana bırakmış ve DP gurubunda hükümetin şiddetle tenkit edileceğini ifade eden haberini yayınlamıştır. Balıkesir Postası yazısında ayrıca kabinedeki değişiklik matbuatın eleştirisiyle karşılandığını, partiler arası münasebet daha gergin bir safhaya girdiğini irtica mevzuunda memleketin bazı aydınları ve gazeteleri ile hükümet görüşü arasında bariz farklar belirdiğini bildirmiştir.

DP meclis gurubunda Balıkesir milletvekillerinin kırmızı oy kullanma kararı Balıkesir halkı tarafından da tasvip edilmiştir. Balıkesir milletvekillerinin bu kararı Balıkesir basınında; milletvekillerimizin bu medeni cesareti parti içinde Demokrasi gelişmesinin ilk tezahürü addediliyor şeklinde yorumlanmıştır.

Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalı ve Balıkesirli diğer milletvekilleri ile Balıkesirli olan Samsun milletvekili Ferit Tüzel’in kırmızı oy kullanması kararı Balıkesir ilçe ve civar vilayetlerde çok iyi karşılanmıştır.

İstanbul’da çıkan bir gazetede Balıkesir milletvekillerinden bazılarına herhangi bir bakanlık teklif edilmediği için kırmızı oy verdikleri yorumu yer almıştır⁹¹. Türk Dili Gazetesi de kırmızı oy kullanan Balıkesirli milletvekillerinin bakanlık elde edemedikleri için kırıgın oldukları yorumuna katılmıştır. Sıtkı Yırcalı, Fethi Çelikbaş, Müfit Erkuyumcu, Esat Budak ve Muammer Alakant gibileri, kabinenin kuruluşu sırasında bazı Bakanlıklar için teklif beklemişler, fakat bu olmayınca hükümete karşı kırılmışlardır⁹².

4.4.2.1.3. Atatürk’ü Koruma Kanunu

Atatürk’ü Koruma Kanunu tasarısı uzun tartışmalar neticesinde 7’ye 9 oyla kabul edilmiştir. Yapılan toplantıda Meclis Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan

⁹⁰ “Başbakanın Mühim Beyanati”, *Balıkesir Postası*, 19 Mart 1951, s.1

⁹¹ “ Millet Meclisi Bugün Toplanıyor”, *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1951, s.1

⁹² “ Menderes Aleyhtarlığı”, *Türk Dili*, 1 Nisan 1951, s.1

Menderes, Dışişleri, Adalet ve İçişleri Bakanları ile birçok milletvekili hazır bulunmuşlardır.

Başbakan bu münasebetle bir konuşma yapmış ve hükümetin bu tasarımı geri almak niyetinde bulunmadığını izah etmiş ve her şeyin üstünde Atatürk'ün eserlerine ve hatırasına bir saygı nişanesi olarak bütün inkılâp eserlerini tecavüzden mahzun tutmak mevkiinde bulunulduğunu ve 14 Mayıs'tan bu yana Atatürk'e karşı 12 tecavüz yapıldığını söylemiş ve ilave etmiştir.

“ Bu kanunu çıkarmak bir zaruriyetin ifadesidir. Bu hususta komisyonda birçok münakaşalar yapılmış ve neticede 7 aleyhte 9 lehte oy verilerek kanun kabul edilmiştir.”⁹³.

Kanun 25 Temmuz'da kabul edilmiştir. Kanuna göre: Atatürk'ün hatırasına alenen hareket eden veya ona söven kimse, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

Atatürk'ü temsil eden büst, heykel ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini kıran veya bozan veya kirleten kimse 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.

Yukarıdaki fıkralardaki suçları işlemeğe başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

İkinci madde bu suçlar iki veya daha fazla kimseler tarafından topluca veya umumi mahallerde veya açık yerlerde veya basın yolu ile işlenirse cezanın iki misli, bu suçlar zor kullanılarak yapılmışsa cezanın bir misli arttırılacağını derpiş etmektedir⁹⁴.

4.4.2.1.4. Halkevleri

Siyasete karıştıkları iddiasıyla yola çıkılan Halkevleri'nin kapatılması konusunun temellinde CHP'ye darbe vurmak amacı güdülmüştür.

Halkevleri durumunun halledilmesi için Refik Şevket İnce'nin başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon içerisinde Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalı da bulunmaktadır. Komisyona Meclis namına Ferit Alpiskender, Umumi İdare Heyeti

⁹³ “Atatürk'ü Koruma Kanunu”, *Balıkesir Postası*, 19 Nisan 1951, s.1

⁹⁴ “Atatürk Kanunu Kabul edildi”, *Ateş*, 27 Temmuz 1951, s.1

namına Sıtkı Yırcalı ve Kamil Gündeş, Gurup İdare Heyeti adına Fethi Çelikbaş seçilmişlerdir⁹⁵.

Halkevleri' nin kapatılması meselesi iki parti arasında bir hayli tartışma konusu olmuş ve bu tartışmalar Balıkesir basınına da yansımıştır. Balıkesir'de Halkevleri kanununa muhalefet Türk Dili Gazetesi ile yapılmıştır. “ Meğer asıl gaspçı DP değil de CHP imiş”, şeklindeki başlığıyla CHP hakkındaki yorumlar yer almaktadır. Arkasından İnönü'nün yaptığı konuşmaya yer vermiştir. İnönü'nün “ben bu mesuliyetin hesabını vermeye muktedirim” şeklindeki beyanı verilmiştir. İnönü, CHP Halkevleri'nin tesis haline getirilmesini ve böylece halk hizmetinde bulunmasını istediğini, hâlbuki iktidar partisinin Halkevleri'ni ilga etmeyi esas tuttuğunu söyledikten sonra kanun teklifini ana hatlarıyla yorumlamıştır:

“Eski Türk Ocakları binalarının Halk Partisi'ne intikali bu Ocakların salahiyetli temsilcilerinin rızaları ve muvafakatlari dâhilinde, kanunlar hükümleri içinde vuku bulmuştur. Bu intikal muamelesinin Atatürk'ün cebri ile rıza hilafında vuku bulunduğu iddiası, herhangi bir hukuki itibara mazhar olmayacak kadar haksızdır. Eski Türk Ocakları Milli Mücadele'nin zaferlerinden sonra Halk Partisi Hükümeti'nin geniş yardımı, teşviki ve alakası ile bütün memlekete yayılmıştır. Türk Ocakları'nın istediği her mülk emvali terk edilmiş, ya bedelsiz veya da az bir bedel ile tercihan verilmiş ve Türk Ocakları'nın masrafları da hazinenin geniş yardımlarını görmüştür.

Bu yardım teşvik ve alakada Atatürk'ün hissesi bizzat hükümetin gayretlerini geçecek derecedeydi.

Bu devirde büyük inkılâplar oldu. Yedi senelik tecrübe inkılâp esaslarını yayıp anlatacak ve memlekette inkılâplarla ahenkli olarak geniş kültür birliğine dayanan milli cemiyeti temin edecek bir teşekkülün eksikliğini gösterdi.

Bu esnada Atatürk Türk Ocağı liderlerini toplayıp, üzerinde saatlerce müzakere cereyan ediyor. Neticede Atatürk ile Türk Ocağı liderleri ocaklarının faaliyetlerine son verilmesine karar veriyorlar. Hâlbuki bu muamele komisyon müzakerelerinde cebir ile mal iktisabı şeklinde tasvir edilmiştir. Elimizdeki kanun teklifinin gerekçesinde de Türk Ocakları'nın devri işi bir hesap muamelesine örnek olarak zikrolunmuştur.

Ben o devrin başvekili olarak her zaman hesap vermeye hazırım.

⁹⁵ “Halkevlerinin durumu yeniden tetkik edilecek”, *Balıkesir Postası*, 19 Temmuz 1951, s.1

Cebir ile mal gaspı suretiyle Atatürk'e tevcih olunan iftirayı reddediyoruz. Bu iftirayı bir kanun teklifi ile Türk mevzuatında tespit etmeyi protesto ediyoruz. Fertleri ve hükmi şahsiyetleri cebrederek onların emvalini almak bir suç işlemiş ise bu suçun mesulü Atatürk olamaz. Mesuliyet zamanın başvekili olarak bana teveccüh eder. Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazır ve muktedirim.”

İnönü mahkemeden kaçınıldığını, yapılan muamelenin Anayasa'ya aykırı olduğunu söylemiş ve sözlerine şöyle son vermiştir: “Anayasa, yargı vazifesini müstakil mahkemelere vermiştir. Kanun teklifi müstakil mahkemelere ait olan vazifeyi kendisi ifa etmek iddiasındadır. Hareket baştan aşağı, usul olarak ve esas olarak Anayasanın vahim bir suretle ihlalidir.

Biz büyük milletimizin sağduyusuna ve memlekette emniyetin ve kanun idaresinin hâkim olmasını gaye ittihaz ettiğine yürekten inanmış bulunuyoruz. Hepimizin vazifesi büyük milletin asil vasıflarına layık olacak şekilde hareket ve hizmet edebilmektir”⁹⁶.

“Resmi Daire ve Müesseselerin Siyasi Partilere Bedelsiz Mal Devredemeyeceklerine ve Bu Daire ve Müesseselerle Münfesih Derneklere Ait Olup Siyasi Partilere Terkedilmiş Olan Gayrimenkul Mallarla Bu Partiler Tarafından Genel Menfaatler İçin Yaptırılmış Olan Binaların Sahiplerine ve Hazineye İadesine Dair Kanun” 8 Ağustos 1951'de TBMM'de kabul edilmiştir⁹⁷. Uzun süren müzakereler sırasında CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye hücumlarda bulunulmuştur. Bu arada bazı hatipler Halkevleri'ne sarf edilmeyen 5.773.000 lira'nın geri alınması ve bu paranın hazineye verilmesi konusunda ısrar etmişlerdir. Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalı; “Biz alacak verecek davasında değiliz. Gayemiz bu değildir. O vakit kanunun yapısı böyle olmazdı. Eğer devlet bir para vermişse ve bu mahallinde sarf edilmemişse o vakit ayrıca bir kanun getirmek imkânı vardır. Birçok iktisaplar vardır ki bütçeye göre yapılmıştır. Bütçe kanunu da bir kanundur. Bedava mektup için, gümrük muafiyetinden istifade için kanun çıkartmışlardır. Bu ayrı meseledir. Bizim getirdiğimiz kanun o zamanki kanunun da ayaklar altına alınması idi iktisap edilen malları hedef almaktadır.”⁹⁸

⁹⁶ “İnönü'nün Konuşması: Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazır ve muktedirim”, *Türk Dili*, 8 Ağustos 1951

⁹⁷ Cumhuriyet **ansiklopedisi**, (2005). İstanbul, Y.K.Y. (cilt.2 1-4) s.186

⁹⁸ “CHP 18 yılda milletten 66 milyon lira para almış”, *Balıkesir Postası*, 9 Ağustos 1951

CHP mallarına ait kanunun 8. ve 9. maddelerine kadar tadilatsız kabul edilmiştir. Fakat 10. maddede “Bu kanun iadeye tabi bulunan gayrimenkullerin kısmen veya tamamen işgal eden siyasi partiler, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay zarfında bunları tahliye ve teslim mecburdurlar.” demektedir. Bu üç ayın bir aya indirilmesi birçok milletvekilleri tarafından teklif edilmiştir. Yapılan müzakereler sonrasında bu sürenin bir ay olması kabul edilmiştir⁹⁹.

Sürenin üç aydan bir aya indirilmesi muhalefet tarafından yaklaşan ara seçimlerde Halk Partisi’ne güçlük çıkartmak ve seçimlere iyi hazırlanamamalarını sağlamak olarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu karar iki parti arasındaki ilişkileri daha gergin bir havaya sokmaktadır.

Balıkesir’de CHP binalarına el konulmasından sonra partililer yeni bina arayışına girmişler ve bu arayış sırasında Balıkesir halkı tarafından büyük destek görmüşlerdir. Bazı yerlerde parti teşkilatına ücretsiz olarak binalar tahsis olunmuştur. Bu arada bina temini için partiye para yardımları da yapılmıştır¹⁰⁰.

Balıkesir basınında Halkevleri’ ne karşı muhalif haberlerinde Türk Dili gazetesi Hürriyet gazetesinin yazılarına da yer vermiştir.

Millet CH Partisini arıyor. Millet hissiyatını hiçe sayarak halk partisinin malına mülküne el koymak en hafif tabirle gaptır. “Eğer Demokrat Parti seçimleri kazanır kazanmaz Halk Partisinin mülküne derhal el koysaydı, bu hareketini efkârı umumiye belki sevinçle karşılardı ve şimdi olduğu gibi itiraz sesleri ayyuka çıkmazdı. Fakat... fakat, seçimler geçeli bir buçuk sene oldu. Efkârı umumiye bu sene içinde çok değişti. Halk Partisine lanet okuyanlar, şimdi yavaş yavaş onu arıyorlar bile... Bu vaziyet karşısında milletin hissiyatını hiçe sayarak Halk Partisi’nin malına, mülküne el koymak, en hafif tabirle, bir gaptır.

Demokrat Parti iktidara geldiğinden beri yaptığı gaflara bu sonuncusunu da eklemiş oldu. Bu bir buçuk senelik iktidar Demokrat Parti’ye o kadar gaflar yaptırdı ki, bunların karşısında ürkmemek ve istikbalden endişe etmemek elden gelmiyor.”¹⁰¹

Balıkesir halkevine maliye vekâletinden vilayet defterdarlığına gelen emre göre içerisindeki eşyalara birlikte el konulmuştur. Maliye memurları tarafından eşyaların tadilatı yapılarak kapısı mühürlenmiştir¹⁰².

⁹⁹ “CHP’nin mallarına ait kanun”, *Türk Dili*, 10 Ağustos 1951

¹⁰⁰ *Türk Dili*, 9 Ağustos 1951

¹⁰¹ “Geçmişlerine Sünger çekenler”, *Türk Dili*, 12 Ağustos 1951, s.1

¹⁰² “ Halkevine el konuldu”, *Balıkesir Postası*, 14 Ağustos 1951, s.1

Balıkesir Demokrat Parti teşkilatı tarafından, Halkevleri' ne karşı girişilen faaliyetleri olumlu gösterebilmek adına, boşaltılan Halkevi binalarının Milli Eğitim bakanlığından verilen emirle Balıkesir halkevi binasının Ticaret Lisesi'ne çevrileceğini, Bandırma Halkevi binasının ise ortaokula çevrileceğini bu şekilde her iki şehirde çift tedrisat yapan ilkokulların daha geniş kadrolarla sabahdan akşama kadar ders okutulabileceği haberi verilmiştir¹⁰³.

Balıkesir'de Halkevi, birçok şehirde olduğu gibi, şehrin kültürel yapısı içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Reşit Kıpçak Balıkesir'deki Halkevi'ni anlatırken “ *Daha okul sıralarında, Halkevi olayı beni etkilemiştir. Halkevinin yayınları vardı. Kütüphaneleri vardı. Bazı etkinlikler yapıyorlardı. Orası kültüre susamış, arayışlar içerisinde olan delikanlılık yaşımızda, bize sıcak geliyordu. Yaş ilerledikçe, oraya gidilmesi, faaliyetlere katılınması, oradaki çalışmalara destek verilmesi gerektiğine inanmaya başladım... Halkevinin yayınladığı kitaplardan hala da faydalanırım.*

*Halkevlerinin “ Siyasete karıştığı” iddiasıyla DP tarafından kapatılmasından sonraki bir dönemde, biz burada arkadaşlarımızla birlikte, Balıkesir Kültür Derneğini kurduk. Bu kültür derneğinin oluşmasında örnek alınan tek müessese Halkevidir.”*¹⁰⁴

4.4.2.1.5. 1951 Ara seçimlerinde Balıkesir Basını

Ara seçimler yaklaşırken Balıkesir basınında da seçim hazırlıkları başlamıştır. İktidar yandaşı olan Balıkesir Postası Gazetesi seçim hazırlıklarında CHP yönetimindeki ve DP yönetimindeki Balıkesir'in kıyaslamasına yer vermiştir.

Balıkesir, İnönü hazretlerinin lutfuna uğramış bir Malatya şehri değildir. Burası Cumhuriyet kurulduğundan 1950 yılına kadar, keyfi idarenin ve şahsi garazların gazabına uğramış fakir ve fakat olgun ve münevver bir muhittir. Şehrimizde Malatya'da olduğu gibi ne bir fabrika, ne bir muazzam Halkevi ve ne de İnönü'nün on binlerce liraya mal olmuş heykelleri yapılmıştır.

Balıkesir'de bir canlılık ve bir hareket görülüyorsa o da DP Hükümeti'nin bir buçuk yıllık çalışmalarının eseridir.

¹⁰³ “Bandırma ve Şehrimiz Halkevi binaları okul olarak kullanılacak”, *Balıkesir Postası*, 27 Eylül 1951, s.2

¹⁰⁴ Reşit Kıpçak, 25 Ocak 2014, tarihli görüşme kaydından.

Yıllarca ihmal edilmiş köy yolları ve su işlerine, vatandaşın serbest ticaretine ve yine yıllarca canını tırnağına takarak elde ettiği hak ve hürriyetine, bir tek kelime ile Türk Milleti'nin her sahadaki kalkınmasına ancak ve ancak şu bir buçuk yıllık devre içinde başlanmıştır¹⁰⁵.

Balıkesir Postası ayrıca seçim hazırlığı için DP'nin yaptığı icraatları anlatmıştır. Balıkesir milletvekillerinden Selahattin Başkan hazırladığı bir yazıyla yaptıkları icraatları şöyle anlatmıştır:

Aziz kardeşlerim evvela şurasını dikkatinize arz etmek isterim ki iktidarı ele aldığımız zaman, cidden işe nereden başlayacağız? Bu perişanlığın bu bataklığın içinden nasıl çıkacağız diye çok büyük üzüntü içindeydik.

Yıllardan beri güdülen ve şef sistemine dayanan bir iradenin meydana getirdiği yaraları bir hamlede sarmak, onarmak elbette ki kolay olmayan işlerdir. Evet devlet bütçesi delik deşik olmuş, iflas kapımızı çalmış, ziraat, sanat, ticaret ve bilgi itibariyle tam bir yoksulluğun ağır baskısı altında ezilmiş olan bu büyük Türk milletinin acıklı hali ile karşılaştık¹⁰⁶.

Balıkesir ili particiliğin ve buna bağlı olarak propagandanın yoğun olarak yaşandığı bir ildir. Ve bunun doğal bir sonucudur ki bu particilik basınına da yansımıştır. Ancak Ateş gazetesi "Halkın gazetesi" olma yolunu seçtiğini ve taraf tutmadığını belirttiği gibi yaptığı haberlerle de bunu açıkça belli etmiştir.

Ara seçimlerde yapılan yoğun seçim kampanyalarına bir de Ateş gazetesi Sahibi ve başyazarı Cahit Albayrak'ın yorumu ile bakacak olursak Balıkesir'deki seçim propagandaları, iktidar ve muhalefet ilişkileri daha iyi gözler önüne serilecektir.

Atıp tutuyorlar kin ve garazda duruyorlar. Seçim propagandalarının pek hararetlendiği şu günlerde atılan nutukları, savrulan tehditleri dinleyen vatandaşlardan pek çoğu için için azap çekmektedir.

Pek çok vatandaşın da şahit oldukları birçok hakikatler meydandadır. Bir vatandaş işini kaydını bırakarak kıymetli dakikalarını hasrettiği bu konuşmaları dinlerken kendisinin bu lutfu unutulmaktadır. Ekseriya hiçe sayılmaktadır.

Vatandaşın dinlemek ihtiyacını ilmi, edebi ve nezih bir lisanla tatmin ederek onu partisine yaklaştırmak imkânlarını bulamayan bazı hatipler ki, bunlara lafbazlar demek daha münasip olur zannındayız. Sözlerini döndürüp dolaştırıp şahıslar

¹⁰⁵ "CHP'lilerin görüşmesi münasebetiyle: Balıkesir, İnönü Hazretlerinin lütfüne uğramış bir Şehir değildir", *Balıkesir Postası*, 24 Ağustos 1951, s.1

¹⁰⁶ "DP iktidarı 13 ayda ne yaptı", *Balıkesir Postası*, 25 Ağustos 1951, s.1

üzerinde toplamakta ve bazılarını okşar ümidiyle, rakip partileri en ağır ve hatta oldukça galiz cümlelerle kötülemeye çalışmaktadırlar.

Kin, iftira ve garaz kokan konuşmaların hangi muhitlerde ve ne gibi tesirler bırakacağını unutan veya idrak edemeyen bu lafbazlar, sarf ettikleri kelimelerden daha ziyade insan kaybettiklerinin farkında değillerdir.

Geçmiş günlerin günahlarını ortaya çıkartıp, yapılacak memleket işlerini ihmale uğratmak ve saatlerce çene çalıp, halkın kin ve nefret duygularını partiler ve şahıslar üzerinde toplamaya çalışmak, zannedersenek medeni dünyanın hoşlanmadığı bir usuldür.

Geçmiş günlerin büyüklerini, yetişmekte olan büyük adam namzetlerini durmadan çirkin damgalarla damgalayıp, halk nazarında küçük düşürmeye çalışmak hiçbir siyasi partinin hoşlanacağı usuller olmamalıdır.

Bu kötülemeler, halk arasında da kötü düşüncelerin genişlemesine yardım edecek ve vatandaşların iyi düşünme niyetlerini az da olsa darbelemeye sebep olacaktır.

Partililikten maksat daima sert ve ağır cümlelerle hayret ve infial uyandırmak mıdır?

En cahilinden, en münevverine kadar bütün insanların hoşlandığı tatlı ve nazik konuşmaları unutarak, birbirlerine hücum eden lafbazlar evvela kendi seviyelerini ortaya koyuyorlar, sonra da bütün dinleyenlerin seviyesini kendileriyle müsavi sayıyorlar demektir.

(Tatlı dil yılanı kovuğundan çıkarır) meselesini bile hatırlamak zahmetine katlanmadan, bütün nezaket kaidelerini çiğnemek eğer hatiplik demek ise, bu sanatın memleketimizde ne kadar cılız olduğuna kolayca inanabiliriz.

Temennimiz, bu saf ve temiz halkın arasına kin ve garaz tohumlarının atılmamasıdır.

Partililer arasında düşmanlığın değil kardeşliğin yaşanması bu memleketi refah ve saadete götürecektir¹⁰⁷.

Siyasetin yoğun bir şekilde yaşandığı Balıkesir’de tarafsız kesim partiler arası ilişkilerin bu denli sert olmasından ve meydanlarda atılan sert nutuklardan rahatsız olmaktadır.

¹⁰⁷ Albayrak, Cahit. “Atıp tutuyorlar kin ve garazda duruyorlar”, *Ateş*, 28 Ağustos 1951, s.1

4.4.2.1.5.1. Seçim sonuçları

16 Eylül'de 17 ilde 20 milletvekili için yapılan seçimleri 15 ilde DP, 2 ilde CHP kazanmıştır. Toplam oyların % 52.96'sını alan DP 18, % 38.65'ini alan CHP 2 milletvekili çıkardı. Seçimlere ilgi genellikle azdı; 1950'deki genel seçimlerde % 88.52 olan katılma oranı bu seçimlerde % 54.14'e düştü. Toplam 3.168.423 seçmenin ancak 1.778.857'si oy kullandı¹⁰⁸.

Balıkesir'de yapılan seçimlere katılma oranı 65 – 70 arasındadır. Geçen seçimlere nazaran katılım nispeti göz önüne tutulursa bu defa DP oylarının % 80'ini kazanmak suretiyle oylarını yüzde yirmi ilerleme kaydetmiştir¹⁰⁹.

DP adayı Mücteba İştin 96158 oyla Balıkesir milletvekilliğine seçildi. CHP adayı 60878, Millet partisi de 6054 oy almıştır¹¹⁰.

Yapılan seçimlerin sonucu Demokrat Parti'ye olan güvenin sürdüğünün bir göstergesidir. Balıkesir'de yapılan seçimlerin sonuçları da Balıkesir halkının Parti'ye olan güveninin sarsılmadığına ayrıca Demokrat Partinin Balıkesir'de yapılan icraatların takdir edildiğine bir kanıt olarak görülebilir.

Sındırgı'da CHP, DP'den iki binden fazla oy almıştır. Muhalefet, CHP iktidardan düştükten sonra muhalif parti olarak iştirak ettiği bu ara seçimlerinde aldığı oyların sadece onu destekleyen vatandaşların samimi bağlılığının neticesi olarak yorumlamıştır¹¹¹.

CHP'nin Balıkesir vilayetinde en çok oyu Sındırgı'dan alması ise Sındırgı belediyesinde geçen hadiselerin bir sonucu olsa gerektir. Demokrat Parti tarafından teşkil olunan Sındırgı Belediye'sinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra, Şubat ayı gibi, belediye başkanına işten el çektirilmesi, belediye meclisinin belediye kanununun 90. maddesine dayanarak seçtiği başkan vekili yerine dışarıdan bir vekil getirilmesi ve belediye işlerinin aksaması gibi sorunları yaşayan Sındırgı halkı seçimlerde DP olan güvensizliğini seçimlerde göstermiştir.

4.4.2.2. Dış Politika

¹⁰⁸ Cumhuriyet ask, s.185

¹⁰⁹ " DP'nin kazandığı büyük zafer", *Balıkesir Postası*, 17 Eylül 1951, s.1,2

¹¹⁰ "Balıkesir'de kati netice belli oldu", *Balıkesir Postası*, 18 Eylül 1951, s.1

¹¹¹ " İlimizde seçim neticelendi, seçim alakasız geçti", *Türk Dili*, 18 Eylül 1951, s.1

4.4.2.2.1. Türkiye Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yeni Dönem Üyeleri Arasına Girmesi

Yeni yılın başlamasıyla Birleşmiş Milletler nezdindeki üyelikler arasında bazı değişiklikler olmuştur.

Değişikliğe göre güvenlik konseyinde Türkiye Mısır'ın yerini, Brezilya Küba'nın yerini ve Norveç de Hollanda'nın yerini almaktadır¹¹².

4.4.3. 1952 Yılı Siyasi Olayları

4.4.3.1. İç Politika

4.4.3.1.1. Arazi vergisi

Maliyece hazırlanan kanun tasarısına göre arazi vergisine 1 Mart 1952 tarihinden itibaren iki misli zam uygulanacaktır.

Bu zam 1 Haziran 1942 tarihinden evvel tahrir veya tadil suretiyle takdir ve tespit edilmiş olan kıymetlere tatbik olunacaktır. Daha sonra takdir edilmiş olan kıymetlere teşmil olunmayacaktır¹¹³.

4.4.3.1.3. Balıkesir Hadiseleri

CHP başkanı İsmet İnönü, çıktığı yurt gezilerine İzmir ve Manisa'nın ardından Balıkesir'e doğru yola çıkmıştır. Fakat İnönü Balıkesir'de çıkan hadiseler nedeniyle Balıkesir'e girememiştir. Bu hadise Türk Dili gazetesince Kanuna ve konuşma hürriyetine indirilen darbe olarak yorumlanmıştır.

CHP, İnönü konuşma yeri olarak eski belediye alanını uygun bulmuş ve buna ait kanuni müracaatını 4.10.1952 tarihinde yapmıştı. Fakat İnönü'nün Balıkesir'e gelişine birkaç gün kala D. Partililerin mukabil hareketlerde bulunacağı yolunda söylentiler arttı ve nihayet Salı günü bu hal açıkça meydana vuruldu.

¹¹² "Türkiye güvenlik konseyine seçildi", *Balıkesir Postası*, 4 Ocak 1952, s. 1

¹¹³ "Arazi vergisine zam tasarısı hazırlandı", *Türk Dili*, 26 Ocak 1952, s.1,2

Bu günler arifesinde İstanbul milletvekillerinden Mükerrerem Sarol ve yine milletvekillerinden Emin Kalafat Balıkesir'e geldiler.

Demokrat Parti Balıkesir'deki mevcut milletvekillerinin de iştirakiyle CH Partisinin toplantı yaptığı eski Belediye meydanında aynı gün ve aynı saatte bir toplantı tertip ettiğini ve partisi mensuplarının davet ettiği Salı günü açıkça ifade edildi. Bu toplantı o meydandaki DP yıldırım ocağının kongresi adı altında maskeleniyordu. Çünkü D. Partisinin CH Partisine müsaadesi verilen bu meydana toplantı yapmağa asla imkan yoktu.

DP il başkanı eski belediye meydanında 8 Ekim Çarşamba günü CH Partisinin toplantısını müteakip İsmet İnönü'ye cevap vermek üzere toplantısını müteakip İsmet İnönü'ye cevap vermek üzere toplantı ve konuşma yapmayı kararlaştırdığını ifade etmiştir.

CHP'nin müracaatıyla İsmet İnönü'nün konuşma alanının yeri değiştirilmiş İstasyon önündeki Cumhuriyet meydanına taşınmıştır.

DP bu defa da Cumhuriyet alanında toplantı hazırlıklarına başladı.

- 1- CH Partisine saat 18'e kadar verilen bu meydana hiçbir partinin toplantı yapmaya hakkı yoktu. Kanun maddeleri açıktır.*
- 2- Demokrat Partinin kanununun bu açıklığına rağmen miting tertip etmesi aşikar bir suçtur.*
- 3- Böyle bir toplantıya katiyen müsaade edilemezdi.*

Bunun üzerine vilayete müracaat olundu. Vali DP'nin bu meydana konuşması için hiçbir müracaat yapmadığını ve DP'ye verilen bir müsaade olmadığını anlattı gerekli muamelenin yapılacağını da temin etti. Fakat o saatten akşama kadar geçen kati neticeler gösterdi ki DP, CH Partisine tahsis edilen ve resmi müsaade alınan meydana miting yaptı. Başta milletvekilleri olduğu halde konuştular. Kanunla hiç bir şekilde izah edilmesine imkan olmayan bu hadiseye seyirci kalınmakla iktifa edildi. CHP'liler son çare olarak alandan uzaklaştırıldı ve durum Çağış yakınlarında İsmet İnönü'ye bildirildi. İnönü konuşmadan vazgeçti¹¹⁴.

Türk Dilli gazetesi bu hadiseler yaşanmadan önce Balıkesir'de DP'nin böyle bir tertip içersinde olduğunu 8 Ekim tarihli baskısında DP'nin hoparlörle yaptığı İnönü'nün konuşmasını müteakip aynı yerden halka hitap edileceği ilanına yer

¹¹⁴ “ Kanuna ve Konuşma hürriyetine indirilen darbe”, *Türk Dili*, 9 Ekim 1952, s.1

vererek bildirmiştir. CHP'nin buna karşılık konuşmanın yerini değiştireceğini de bildirmiştir¹¹⁵.

İki parti taraftarlarını aynı yerde toplamak ve art arda miting yapmanın doğuracağı sonuçları Balıkesir DP yönetiminin ve özellikle de bu mitingde konuşma yapacak olan milletvekillerinin düşünmemesi imkânsızdır. CHP'nin konuşma alanını değiştirmesi üzerine DP'nin bu alana da girmesi Balıkesir'de patlayan olaylara açık çek vermek olmuştur. Bu durum iki parti arasındaki tahammülsüzlüğü açıkça gözler önüne sermektedir.

Demokrat Partilerin İnönü'nün konuşmasını protesto edecekleri de Balıkesir Postası gazetesinin 8 Ekim tarihli baskısında haber verilmiştir. "İnönü İzmir ve Manisa'daki yalan ve iftiralarla dolu nutuklarını şehrimizde de tekrarlayacak olursa... Demokratlar protesto edecek."¹¹⁶

Balıkesir olayları basında geniş yer bulunca Balıkesir il başkanı Sırrı Yırcalı olayları açıklama ve savunma gereği duymuş ve bunu da başyazarı olduğu Balıkesir Postası gazetesinde dile getirmiştir.

İnönü'nün İzmir'deki vatandaşları birbirine katıcı ve DP iktidarının memleket içinde yarattığı kalkınma, emniyet ve hürriyet havasını baltalayıcı, küçültücü ve hiç sayıcı nutku üzerinde ilimiz partilileri, ilçeler de dahil derhal bu beyanatın tekzibi hususunda bir toplantı yaparak harekete geçilmesi ve icaben cevabın verilmesi istenilmiştir.

İnönü'nün Balıkesir'e geleceği duyulunca vereceği nutku dinlemek ve eğer İzmir'deki gibi kırıcı, tahrik ve hadiseleri tahrif edici şekilde konuşma yaparsa hemen bunu müteakip yapılacak toplantı ile lüzumlu cevabın verilmesine ve DP iktidarının faaliyetlerinin İnönü'nün sözlerine mukabele olarak vatandaşlara izaha karar verdik.

Bu kararımı tamamen mahalli teşkilatın aldığı ve ocak, bucaklarımızdan gelerek il teşkilatının verdiği bir karardır.

İnönü'nün nutkunu dinlemek üzere konuşma mahallinde yer aldığımız sırada CHP ilçe başkanının hiç lüzum yokken kürsüde tahrik edici şekilde konuşmaya tevessül etmesi üzerine birkaç üzücü hadise olmuştur... Biri hemen hastanede ayakta tedavisi yapıp hastaneden ayrılan nihayetinde 3-4 yaralı vardır.

¹¹⁵ "Dip'lilerin yersiz bir tertibi", *Türk Dili*, 8 Ekim 1952, s.1, 2

¹¹⁶ "İnönü İzmir ve Manisa'daki yalan ve iftira dolu nutuklarını şehrimizde de tekrarlar... Demokratlar Protesto edecek", *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1952, s.1

Siyasi tarihimizde bir dönüm noktası olarak geçecek ve politika yapan kimselerin ve bilhassa muhalefet liderlerinin hakikatleri tamamen inkar edercesine ve milletin, vatandaşla, partilerle alay edercesine yaptığı ve yapacakları görüşmeleri millet tarafından hoş karşılanmadığı ve milletin doğruyu, eğriyi ayırabilecek siyasi olgunluğa eriştiğini gösterir muazzam ve muhteşem pasif bir protestodur.

DP çoğunluğunun hakiki ve asıl manası budur:

- 1- Onlar bizim toplantılarına gitme(me)mizi arzu ediyorlardı. Bunlar ilmi muayyen mesleki müsamereler midir ki, biz buna iştirakten men edilelim.
- 2- Siyasi toplulukların ve bilhassa İnönü'nün nutukları ile birer mitingden ziyade tahrikçi bir hava kesp eden bu açık yer toplantılarının dinleyici olabilecekler arasında öyle zannedirim ki esas bu sözlere doğrudan doğruya muhatap olan DP'li vatandaşlardır. Bizim toplu halde İnönü'nün nutkunu dinlemeye gitmek hakkımızdı, nitekim gittik. Kendilerine de tamamen sükunet içinde hareket edileceğini bizzat temin ettim. Fakat DP'nin muazzam topluluğu karşısında ürkerek kürsüden tahrik edici hareketlerde bulunmak hatasını gösterdiler. Ve bu yüzden biraz karışıklık oldu. Bu ilk andaki hadise derhal kapandı ve biraz sonra bir buçuk saat hiçbir hadisesiz aynı meydana ve daha fazla kalabalıkla İnönü'nün gelmesini bekledik...

Bu, milletin nasıl konuşulması gerektiği hakkında liderlere bir hitabıdır¹¹⁷.

Ateş gazetesi de Balıkesir olaylarında Türk Dili gazetesiyle aynı görüşleri paylaşmıştır. “Nerede kanuna saygı?- Hani demokrasi?- Nerede söz hürriyeti?” başlığını verdiği yazısında olayları Balıkesir Postası'ndan oldukça farklı bir şekilde açıklamıştır.

Genel başkanlarının geleceğini ve saat 16'da Şadırvanlar meydanından konuşma yapacağını ilan eden Halk partililer, Demokratlarında aynı meydan da konuşma yapacağını ısrar etmeleri üzerine Cumhuriyet meydanında toplanmaya karar vermişlerdir.

Öğleden sonra şehir sokaklarını DP ve CHP rozetli vatandaşlar doldurmaya başlamıştır...

Saat 15.30'da kürsüye çıkan CHP İl başkanı H. Nejat Sarıca partisine hitap etmek istemişse de demokratların itiraz sesleri arasında konuşmaya muvaffak

¹¹⁷ “ Toplantının akisleri devam ediyor”,*Balıkesir Postası*,10 Ekim 1952, s.1

olamadı. Galiba buna (Söz hürriyeti diyorlar.) her tarafta gergin bir havanın estiği hissedilmekte idi ki saat tam 15.45'te kürsüye yakın bir mesafede bir gürültü kopmuştur.

Görsünde CHP rozeti bulunan bir ihtiyara bir DP'linin (İktidara geçip de yine milleti dinsiz mi yapacaksınız?) sualiyle başlayan münakaşalardan çıkan kavga bir anda koca meydanı sarmış ve bir yanda sükutun bulunduğu halde, diğer taraftan tekrar patlamıştır.

Derhal sıhhi imdat arabaları gelmiş ve 7 kadar yaralı hastaneye nakledilmiştir.

Dehşetin ve heyecanın son haddini bulunduğu bu anlarda CHP milletvekillerinden Halil Sezai Erkut ve Ferit Melen gelerek vali ile temas etmişler ve vaziyetin vahametini Bigadiç'te bulunan İnönü'ye ulaştırarak buraya gelmelerini önlemiştir.

Bu vaziyet karşısında Halkçılarda konuşmalardan vazgeçerek yavaş yavaş meydanı terk etmişlerdir.

Bundan sonra aynı kürsüye çıkan Demokratlar, Halkçılara ait ne varsa hepsini aşağıya atmışlardır. Hoparlörlerle bağırarak gün batıncaya kadar burada bekleyeceklerini ilan etmişlerdir¹¹⁸.

Balıkesir Postası gazetesinde Selim Rağıp Emeç'in yazısında Balıkesir hadiseleri ile alakalı şu yorumda bulunulmuştur:

Halk Partisi'nin değişmez başkanı İnönü'nün memleket içinde bir politika gezisine çıkma kararında olduğu partisi tarafından etrafa yayılınca, her akıl ve mantık sahibi, sebepsiz yere eniştesi tarafından öpülen genç kız gibi haklı olarak kendi kendine soruşturmaya başladı.

Ortada fevkalade bir durum yok. Umumi seçimlere de normal olarak iki sene var, öyleyse bu gezintinin maksadı ne?

Bu suali nihayet İnönü bizzat cevaplandırdı ve dedi ki:

“Memlekette mal ve can emniyeti yok, parti olarak, mevcudiyetimiz tehlikeye maruz, çünkü DP iktidarı elimizdeki malları alıyor. Bunun için hazırlanmış olan kanun tasarısı Büyük Millet Meclisi encümenlerinde, meclis açılır açılmaz tasarı kabul olunacak ve biz de - Burası bittabi onun değil- memleket içinde yaşatmaya muvaffak olduğumuz tahrikleri devam ettirmek imkânından mahrum kalacağız.”

¹¹⁸ “Nerede kanuna saygı? Hani demokrasi? Nerede Söz hürriyeti?”,Ateş, 9 Ekim 1952, s.1

Halk Partisi'nin değişmez başkanı İnönü bu suretle itiraf etmiş oluyordu ki; fert olarak da, siyasi bir parti sıfatıyla da onun, Trakya'da olsun İzmir'de ve havalisinde olsun ortaya attığı adalet emniyeti, baskı, memurun durumu gibi meseleler, sadece memleket umumi efkarını bulandırmak ve asıl maksadına intikal ettirmek için ele alınmış bir takım girizgahlardır.

Kendi iktidarları zamanında bu mefhumlara ne derece ehemmiyet vermişlerse bu gün de ondan fazla bir önem veriyor değillerdir. Fakat şu anda işin mahiyeti değişmiştir. Halk Partisi bir takım gayri meşru iktisapların mürtebidir.

Devletin, belediyelerin, hususi idarelerin ve teberru olarak eşhasın halkevleri için verdikleri paraların mühim bir kısmını Halk Partisi kendi ihtiyaçları uğrunda kullanmıştır. Şimdi ne yapıp yapıp bunları iade etmemek lazım.

Halk Partisi'nin, kendisine imtiyazlı bir mevki sağlayan bu varlığıdır ki, vaktiyle, bugün müstakil geçinen bir takım gazeteleri bile isyana sevk etmiş ve onun iç memleket durumunu mütemadiyen tahrik etmesine imkan veren varlığın hazineye intikal ettirilmesini şiddetle istemişlerdi.

Bu gün bu paralarla temin olunan akarların geliridir ki Halk Partisi'ni ayakta tutuyor. Parti idare heyetlerine gözetilmesi lüzum gelen kimselere eski bakan düşkünlerine partinin alelumum kulis arkası faaliyetlerini idare edenlere verilen paralar ve bu faaliyetleri devam ettirmek için ihtiyar olunan masraflar hep bu yoldan temin olunuyor. Demek ki yeni kanun tasarısı, Halk Partisi için bir ölüm kalım mevzuudur. İnönü'nün bütün gayretleri değer türlü tezvire başvurarak, DP'yi yıldırarak ve onu bu kanunu yürürlüğe sokmaktan vazgeçirmektir...

Bu husustaki tahrikatından vazgeçmesi için de, kendisine, hatta rica mahiyetli çok şeyler söylenmiştir. Amma aldırış etmemiş ve nihayet Aslan Balıkesirliilerin malum ve haklı ihtarına maruz kalmıştır. Yaşasın Balıkesirliiler!...¹¹⁹

Balıkesir olaylarının basında ve siyasette geniş yer bulması karşısında Vali Nurettin Aynuksa da açıklamalarda bulunmuştur.

Umumi içtimalar hakkında tatbik etiğimiz kanun 27 Mayıs 1325 tarihli içtima-i umumiye kanunudur. Bu kanundaki kayıtlara riayet şartıyla toplantı için izin almaya lüzum yoktur... CHP ilk müracaatında toplantı yeri olarak Belediye meydanını ikinci müracaatında istasyon önü Cumhuriyet meydanını göstermiştir. Demokrat Parti ise birinci müracaatında Yıldırım ocaklarında bir toplantı bildirmişlerdir ki, kapalı bir

¹¹⁹ "Aslan Balıkesir", *Balıkesir Postası*, 13 Ekim 1952, s.1

toplantı olduğundan içtima-i umumiye kanununa göre mütalaa etmeye gerek görülmemiştir. Demokrat Parti ikinci müracaatında Cumhuriyet meydanını göstermiştir.

Aynı saatte bu meydanda Demokrat Parti'ye konuşma hakkı verilmemiştir. Halk Partililerin konuşabilecekleri mümessillerine Jandarma alay komutanı, emniyet genel müdürü vekili huzurunda tebliğ edilmiştir.

Eğer Halk partililerin konuşması biter gurutpan evvel sıra kalırsa Demokrat partililerin konuşması olacaktı.

Cumhuriyet Meydanında Halk Partisi'ne ait kürsü ve mikrofondan başka kürsü ve mikrofonu müsaade edilmediği gibi Halk partisine ait kürsü ve mikrofondan hiçbir Demokrat partili istifade etmemiştir. Ancak saat 17.15'te Halk Partililer, meydanı tamamen terk etmeye başlamışlar, bu sırada emniyet müdür vekilinin kürsü yanında Halk partisi ilçe başkanına "Hiçbir mani yoktur" demesine rağmen bu zat DP il başkanını yanına davet ederek:

"Biz konuşma yapmayacağız mikrofonu size emanet ediyorum." demek suretiyle kürsüden inmiştir...

O gün meydanı dolduran on beş bin vatandaş arasında parti farkına göre tefrikler yaparak kimini meydanda bırakmak kimini çıkartmak gibi kanunen hakkımız yoktu.

Toplantı sırasında vuku bulan bazı hadiseler bertaraf edilmiştir. 15 bin kişinin gittikçe artan asabi kütle heyecanı karşısında CHP genel başkanının sahaya gelip nutuklarını söylemeleri ile bütün aldığımız emniyet tedbirlerine rağmen daha müessif hadiseleri anında önlemenin çok zor olacağı kolayca takdir olunabilir. Kendilerine topluluğun ruh haletini bildirmekle beraber meydanın, nutuklarını söylemek için hazır bulunduğu da söylendi¹²⁰.

Balıkesir olaylarının yankıları tüm yurttan hissedilmiş ve gün geçtikçe bu olaylara yeni manalar yüklenmiştir. Hatta bu olayları İnönü'ye bir suikast olarak gösteren gazeteler de olmuştur.

Teferruat sayılan öyle vakalar olmuştur ki, tertipçilerin bütün foyasını ortaya koymaktadır. İşte bir tanesi, Yeni Sabah ve Son Telgraf muharrirlerinin bindiği otomobil Balıkesir'den ayrıldıktan bir süre sonra küçük bir arıza yapmış ve durmuştur. Bu sırada arkadan insan dolu bir kamyon gelmiştir. Kamyondakiler Balıkesir'den

¹²⁰ "Vali'nin beyanati", *Balıkesir Postası*, 14 Ekim 1952, s.1

dönen DP'li köylülerdir. Bu köylüler gazeteci arkadaşlarımıza aynen şunları söylemişlerdir.

- “Eğer İnönü Balıkesir'e gelseydi türbesi hazırlanmıştı.”

Görülüyor ki Balıkesir'de alınan tertipler bir siyasi partinin bir diğer siyasi partiyle fikir kavgasına girmesinden ayrı çok ayrı bir takım tasavvur ve ihtimallerle alakalıdır¹²¹.

Balıkesir olaylarının ardından gerek hükümetin ve gerekse Demokrat Parti'nin bu hadiseler karşısında sessiz kalışı olayları kabul ettiği ve olayların Ankara'dan yönetildiği doğrultusunda yorumlara da neden olmuştur.

Hükümet adına ne bir açıklama ne vatandaşları tatmin edici en küçük bir izah yapılmış değildir. DP'ye gelince o da partizanlarının Balıkesir'de kanunu vatandaş haklarını alışı karşısında hiç ses çıkartmamaktadır. Sukutun manası bir bakıma bütün bu saldırıları kabul ve uygun bulmak manasına gelmektedir. Bu suretle Balıkesir hadiselerinin Ankara'dan idare edildiği iddiası hakkındaki kanaate inanmak icap ediyor. Nitekim o gün akşam şehrimizden Ankara'da bir zata; “Emirleriniz yerine getirildi. Zafer kazanıldı.” Yolunda bir telgrafın çekildiği söylentileri dolaşıyordu... Yunan gazeteleri İnönü'nün Balıkesir'de maruz kaldığı muameleden memnunlukla bahsediyorlarmış. Hakları var İstiklal savaşında İnönü meydan muharebesinde bozguna uğrayan Yunan ordusu İsmet Paşa'dan hincını alamamıştı.

Gözleri dönmüş partizanlar işte şimdi Balıkesir'de o İsmet Paşa'ya Yunanlıların yapamadıklarını yaptılar. Yunanlılar elbet sevinecekler. Parti hissi eğer vatanseverlik hislerimizi, tarihe şan vermiş kahramanlarımızı ayaklar altına alacak kadar alçalacaksa böyle particiliğe lanet olsun¹²². Türk Dili gazetesinde İnönü'ye suikast planlarının ilk olarak İzmir'de düşünüldüğünü gerçekleştirilemeyince planın Manisa'ya aktarıldığını ancak orada da birkaç kişinin taşkınlığından ibaret kaldığını bunun üzerine planın Balıkesir'de gerçekleştirildiği iddiasında bulunmuştur. Bu iddiayı desteklemek adına Bergama DP ilçe başkanının bir açıklamasını yayınlamıştır.

“Buradan vazgeçelim. Dikili CHP başkanı benim kardeşimdir. Böyle afişlere tezahürat yaparak meydana gittiğimi düşünüyorum. Orada karşılaçağım insan benim öz kardeşimdir. Ben bunu yapamam”.Hedef sadece İnönü mü idi acaba? Belki

¹²¹ “ İnönü için Balıkesir'de kurulan tuzak”, *Türk Dili*, 12 Ekim 1952, s.1

¹²² “ Böyle particiliğe lanet olsun”, *Türk Dili*, 16 Ekim 1952, s.1

görünüşte evet. Fakat gerçekte hedef bambaşka idi. Kundak demokrasi rejimine kurulmuştu¹²³.

Millet Partisi yaşanan olaylar üzerine bir beyanname neşretmiştir:

“ İktidar partisinin son zamanlarda muhalefete karşı şiddetli bir baskı hareketine giriştiği ve bu suretle halkın da gözünü yıldırmaya çalıştığı, devam eden vakalarla sabit olmaktadır.

2 Kasım Pazar günü Kayseri’de yapılan Millet Partisi mitingini müteakip partimiz genel sekreteri Fuat Arna ve Genel kurul üyelerinden Ahmet Tahtakılıncı’nın konuşmalarında Cumhurbaşkanına hakaret ettikleri iddiasıyla tatbikata geçilmiş ve gönderilen sivil ve üniformalı polis kuvvetlerini yine hiçbir lüzum ve zaruret yokken Kayseri Millet Partisi il merkezi saat 15’ten 19’a kadar kordon altına alınıp ve parti binasına girilip bir teftiş havası yaratılmış, bu müddet zarfında arkadaşlarımız hürriyetlerinden mahrum edilmiş ve ancak 4 saat sonra kanuna uygun bir ihzar müzekkeresi çıkartılmak suretiyle savcılığa götürülerek ifadeleri alınmıştır.

Tatbikata sebep olan konuşmalarında, arkadaşlarımızın tamamen demokratik manada tenkit haklarını kullanarak büyük bir nezaket ve nezaket çerçevesi içinde Cumhurbaşkanının meclis açılış nutku üzerinde durduklarına mitingi takip eden binlerce vatandaş şahittir.

Cumhurbaşkanı ise bu nutkunda anayasanın ruhuna dahi aykırı düşen açık bir kapıdan istifade ederek ve belkide tenkit edilemeyeceği düşüncesiyle memlekete ait hakikatleri yıllarca ve bilhassa kendisinin müdafaasını yaptığı rejimin hayati meselelerini bir tarafa bırakıp hükümetin alelade icraatını en hurda teferruatına girmek suretiyle iktidar partisinin günlük propagandasını yapmak istediği ve böylece bu makamın asıl olan tarafsızlık ve mesuliyetsizlik vasıflarını ihlal eylediği hemen umumen tespit olunan bir keyfiyet olarak ortada durmaktadır.

Beyannamede DP’nin toplantılar karşısındaki hazımsızlığı belirtilerek deniliyor ki: “Gerek bu hadisede ve gerek buna takaddüm eden vakalarda olduğu gibi iktidar partisinin bir taraftan idari makamları ve savcılıkları tahrik ederek, diğer taraftan da gayri mesul insanları kullanarak söz ve toplantı hürriyetini baltalamak için bir kampanya açmış bulunduğu görülmektedir. Nitekim Manisa ve Balıkesir’deki tertiplerin ne gibi neticelerle sonuçlanacağı malumdur. Hadiseler göstermiştir ki girişilen bu tertipler bizzat DP liderlerinin emir ve işaretleriyle hazırlanmıştır. Vatandaş

¹²³ “ Kundak Demokrasi rejimine karşı kurulmuştu ”, *Türk Dili*, 17 Ekim 1952, s.1

kanı akmasına kadar varan bu tecavüzler sonunda hükümet manalı ve mutlak bir sukut etmiş ve suçlularının cezalandırılmaları için gereği gibi takibata tevessül edilmemiştir. Bu suretle bir takım kötü ruhlu mütecavizlere; hükümet arkanızdadır. Tesirinin yapılabilmesi imkanı hasıl olmuştur. Hükümet bu sukutu ile cereyan eden ve edecek olan hadiselerin en büyük mesulü mevkiine düşmüştür.

Millet partisinin beyannamesi şöyle bitmektedir:

Bir siyasi topluluk olarak Millet partisine gelince: yapılan baskı ne kadar ağır olursa olsun, hepsine göğüs gereceğimizi iktidar partisi idarecilerinin herkesten daha iyi bildiklerini zannediyoruz.

Bu münasebetle iktidarın tuttuğu bu yanlış yoldan doğabilecek bütün mesuliyetlerin, doğrudan doğruya kendilerine ait olacağını ihtar ederek bundan böyle de imkan ve şartlar ne olursa olsun üzerimize aldığımız vazifeyi gözümüzü kırpmadan ifaya devam edeceğimizi umumi efkar önünde bir daha açıklarız”¹²⁴.

Balıkesir Demokrat Parti İl başkanı ve diğer demokratların konuşmaları tamamen İsmet İnönü’yü suçlar niteliklidir. İnönü’nün yaptığı konuşmalarının amacı olarak yurttaki bir huzursuzluk yaratmak şeklinde görmüşlerdir. Balıkesir’de çıkan hadiseleri ise İnönü’nün kışkırtıcı nutuklarının doğal bir sonucu olarak yorumlamış ve kendilerini bu şekilde savunmuşlardır. Çıkan hadiseler kendileri için gayet makul karşılanmaktadır.

Ancak bir iktidar partisi mensupları demokrasinin getirdiği en önemli haklardan olan söz söyleme hakkını ezmişlerdir. İktidarın da bu gibi bir duruma sesiz kalması tabii olarak büyük bir tepki toplamıştır.

8 Ekim Balıkesir hadisesi Balıkesir CHP’lileri tarafından daha uzun süre üzerinde durulan bir hadisedir. Balıkesir Postası gazetesinin ise hadisenin üzerinden çok geçmeden konuyu terk etmesi unutturmaya çalıştıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Nitekim 1953 yılı ocak ayında CHP merkez ilçe kongresinde Ayvalık ilçe başkanı Nejat Sarıcalı’nın 8 Ekim hadisesi ile ilgili konuşmasında söyledikleri bir hayli dikkat çekicidir.

8 Ekim çok üzücü bir hadisedir. Birkaç milletvekilinin teşvikiyle, birkaç düşüncesizin yaptığı bu hareket milli bir üzüntü olarak kalacaktır. Bunun için TBMM’ye verilen önerge de bir netice çıkmamıştır.(Erzurum Milletvekili Rıfki

¹²⁴ “ Millet Partisinin beyannamesi: Hadiseler tertiplerin DP liderlerince hazırlandığını gösterdi”, *Türk Dili*, 6 Kasım 1952, s. 1, 2

Salim Burçak'ın, C. H. P. Genel Başkanı ve Malatya Milletvekili İsmet İnönü'nün 5 Ekim 1952 Pazar günü İzmir'de söylemiş olduğu nutuk ile onu takip eden Manisa ve Balıkesir hâdiseleri ve bu hâdiseler karşısında alınan tedbirler hakkında Başbakan'dan gensoru açılmasına dair önergesi¹²⁵. Menderes ve Alakant bunun üzerine "Balıkesir, CHP, genel başkanına karşı galeyana gelmiştir." dediler. İstanbul Milletvekili Mükerrer Sarol'un parmağını soktuğunu ve işi telefonla idare ettiğini duymuşsunuzdur. İl başkanı arkadaşım Sırrı Yırcalı buna evvela razı olmamış fakat sonradan o da ısrarlara dayanamayarak evet demiştir¹²⁶.

Balıkesir hadiselerine arzu edilmemesine rağmen bazı DP il kongrelerinde de yer verilmiştir. 20 Temmuz tarihli kongresinde Balıkesir hadisesi "milli reaksiyon" olarak adlandırılmıştır¹²⁷. Balıkesir DP teşkilatı bu olayı halkın haklı protestosu olarak göstermeye çalışmıştır.

4.4.3.1.4. Toprak Dağıtımı

1945'te kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun kabul edildiği 1945 yılından 1950 Mayıs ayına kadar 23 komisyon tarafından 220 köyde 15.450 çiftçi ailesine 751.476 dönüm toprak dağıtmıştır. 1950 yılı mayıs ayından 1952 yılı sonuna kadar faaliyette bulunan 64 komisyon tarafından 1123 köyde 81.383 çiftçi ailesine 3.750.400 dönüm toprak dağıtılmıştır¹²⁸.

4.4.3.2. Dış Politika

4.4.3.2.1. Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktına Girişi

NATO'ya girme meselesi Türkiye'nin CHP döneminden itibaren ülkenin dış siyaset gündemini meşgul etmiştir. Kore'ye asker göndermenin de altında yatan ve Adnan Menderes'e göre kaçırılmaması gereken bir fırsat olan Kore harbinde Batılı devletlere yardım etme politikası 1952 yılında meyvesini vermiştir.

¹²⁵ TBMM zabıt ceridesi 17. cilt

¹²⁶ "CHP İlçe Kongresi", *Ateş*, 6 Ocak 1953, s.1

¹²⁷ "DP İlçe Kongresi", *Ateş*, 22 Temmuz 1953, s.1

¹²⁸ "Topraksız vatandaşlara: 952 yılında 3.750.400 dönüm toprak dağıttı", *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1953, s.1, 2

ABD Dışışleri Bakanı Dean Acheson Ayan Meclisi dış işleri encümeni nezdinde “sadece Türkiye ve Yunanistan değil, Amerika’nın da emniyetini icap ettirdiği için bu iki devleti Atlantik Paktı’na alınmasının tasdikini ısrarla istemiştir.” Ayrıca “ Her ne kadar Türkiye ve Yunanistan’ın iltihakı resmi emniyet tertibatımızın yayılmasını icap ettirecekse de buna mukabil memleketimize olduğu kadar Şimal Atlantik Camiasının heyet-i umumiyesine daha büyük bir emniyet bahşedecek mahiyettedir.”

Neticede Ayan meclisi dış işleri encümeni Türkiye ve Yunanistan’ın Atlantik Paktı’na kabulünü tasdik etmiştir¹²⁹.

Kuzey Atlantik Paktına girmemize dair olan kanun 18 Şubat’ta Büyük Millet Meclisinde oylamaya sunulmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi adına CHP gurup başkanı Faik Ahmet Barutçu, Kuzey Atlantik Paktına katılmayı CHP’nin memnunlukla karşıladığını ve bu durumun CHP ile DP’nin müşterek olduğunu söylemiştir¹³⁰.

ABD Dışışleri Bakanı Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı konseyinde “Türkiye ve Yunanistan’ın Kuzey Atlantik Paktı teşkilatına girmeleri hür dünyanın, Milletlerarası sulh ve güvenliği sağlamak yolundaki gayretlerinde manalı bir hadisenin ifadesidir.” yorumunda bulunmuştur¹³¹.

Ateş gazetesi sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Cahit Albayrak Türkiye’nin Kuzey Atlantik Paktına katılması ile ilgili yorumlarını şöyle ifade etmiştir:

Hür ve demokrat milletlerin tek bir kuvvet halinde Komünizme karşı koymaları için teşkil ettikleri pakta nihayet azim ve irademizle girmeye muvaffak olmuş bulunuyoruz.

Türk milletinin vermiş olduğu vaatlere sadakati, Kore cephelerinde bütün dünyayı hayrette bırakan cesareti, demokrasi, alanındaki hamleleri nihayet bu semereyi temin etmiştir.

Bütün bir milletin zaferi olan bu iştirakin muhalif ve muvafık vatandaşlar arasında da yaratmış olduğu büyük sevinç tarihi sevinçlerin en manalılarında birini ifade etmektedir.

¹²⁹ “ Atlantik Paktı için Türkiye hakkında karar verildi”, *Türk Dili*, 17 Ocak 1952, s. 1

¹³⁰ “ B. Millet Meclisi: Atlantik paktına katılmamıza ait kanunu kabul etti”, *Türk Dili*, 19 Şubat 1952, s.1

¹³¹ “Kuzey Atlantik Paktı Konseyinde görüşülen meseller”, *Türk Dili*, 22 Şubat 1952, s. 1

Fikir beraberliği, hürriyet havası ve demokrasi rejimi içinde Komünizme karşı alınacak cephelerin, yapılacak mukavemetin bundan böyle ne kadar kuvvetlenmiş olduğunu ve daha da kuvvetleneceğini söylemeye lüzum yoktur.

Aynı ideal yolunda, aynı iman ve aynı beraberlikle katedilecek mesafenin bütün pakt mensupları için çok iyi neticeler vereceğini kısa zamanda hür bir dünyanın komünizm endişesinden uzak olarak rahat ve huzura kavuşacağını emniyetle bekleyebiliriz¹³².

4.4.4. 1953 Yılıının Siyasi Olayları

4.4.4.1. İç Politika

4.4.4.1.1. İktidar ve muhalefet ilişkileri

4.4.4.1.1.1. İktidar ile muhalefetin arasının yumuşaması: 1952 yılında yaşanan iktidar ve muhalefet partisi arasındaki olumsuzluklara bir de Balıkesir hadisesi eklenince iki parti arasında bir savaş durumu başlamıştır.

Bu savaşa partilerin en büyük neferleri olan basın da katılmasıyla Başbakan Adnan Menderes bu ortamı yatıştırmak amacıyla, daha yumuşak hareket etmek gereğini duymuş ve Ankara İl kongresinde “ Muhterem muhalefete el uzatıyorum” şeklinde bir demeç vermiştir¹³³.

Vatan gazetesi sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın, Malatya'da İslam Demokrat Partisi'ne üye bir militan tarafından vurulması, iktidar ile muhalefetin ilişkilerinin daha ölçülü hale gelmesi için bir uyarı olacaktı¹³⁴.

1953 yılı başından itibaren bu uyarının etkisi görülmüş ve önce Menderes siyasi ortamı yumuşatmaya çalışarak şu demeci vermiştir:

“ Boğuşmalar devri sona ermelidir. Tahkir, tenzil ve her türlü tahrikleri söğüp saymayı dahi mubah gören böyle mücadelenin devam edip gitmesi ancak ve ancak şuursuzluğu, basiretsizliği ve kötü niyeti memnun edebilir”¹³⁵.

¹³² “ Atlantik Paktı ve Türkiye”, *Ateş*, 20 Şubat 1952, s. 1

¹³³ Albayrak, a.g.e. s. 247

¹³⁴ Albayrak, a.g.y

¹³⁵ “CHP İlçe Kongresi”, *Ateş*, a.g.y, *zafer gazetesi* 5 Ocak 1953, s.1

Başbakanın iç politikayı yumuşatma alanında yaptığı konuşmalar ilk etapta Balıkesir CHP'lilerince hoş karşılanmıyor. CHP'nin Balıkesir İlçe kongresinde söz alan Ayvalık CHP ilçe başkanı Nejat Sarıcalı konuşmasında; “ Bir hafta önce Başbakan Adnan Menderes, İzmir’de bir Halk Partisi kongresine geliyor ve yaptığı konuşma ile iç politika havasını yumuşattığı ileri sürülüyor. Demokrasi bir memlekette Başbakanın sert veya yumuşak konuşmasıyla yerleşmez. Demokrasi kanunlarla ve anayasa ile yerleşir. Demek ki arkadaşlar; Adnan Menderes isterse partiler arası kardeşlik olacak İstemezse olmayacak. Bu ne biçim demokrasidir? diyerek Adnan Menderes’in sözlerini tenkit etmiştir¹³⁶.

Ancak CHP genel başkanı İsmet İnönü’nün de yumuşama hareketine olumlu yaklaşması ile iktidar ile muhalefet arası yumuşama Balıkesir basınında da yerini almıştır.

Türk Dili gazetesi sahibi ve mesul müdürü Cevdet Demiray 23 Ocak tarihli makalesine, “ DP nihayet yola geliyor” başlığını koymuştur. Yazısına DP iki buçuk yıllık iktidar hayatı içinde hırçınlaştı, sinirlendi, her işte her meselede yıkıcı, kırıcı bir politika takip etti. Demokrat Parti daima aleyhine işleyen bu gidişten nihayet çıkmazda olduğunu fark edebilmiş olmalı ki, geriye dönüş yapmak, dönmek akıl ve ızanını gösterebildi... DP Genel Başkanı Adnan Menderes’in son konuşmalarının açık manası budur. İflas eden bir politikanın eşiğinde olduklarını nihayet görebilmişlerdir.¹³⁷ Aynı gün Balıkesir Postasında İsmet İnönü’nün CHP namına söylediği fikirler yer almıştır: İktidar partisi genel başkanının muhalefet ve inkılaplar hakkındaki beyanları, umumi heyetiyle memnurluk verecek mahiyettedir¹³⁸. Türk Dili gazetesindeki yumuşama, makaleleri hatta haberleri okumadan sadece resimlere bakarak da anlaşılabilir bir vaziyetteydi. 1950’den 1953 yılının başlarına değin sert bir muhalefet tavrı sergileyen Türk Dili gazetesi İsmet İnönü’nün bazı sayılarda tam sayfayı bulan resimlerinin yanında, Adnan Menderes’in resimleri ya hiç tercih edilmez ya da Menderes’in elindeki kağıttan bir şeyler okurken çekilen ve yüzünün yarısı zaten belli olmayan küçücük bir resmi konulurdu.

İktidar ve muhalefet arasının düzelmeye başlamasıyla Türk Dili gazetesinde Menderes’in farklı resimleri de yer almaya başladı.

¹³⁶ “ 8 Ekim Balıkesir Hadiseleri, Siyasi bir rezalettir”, *Türk Dili*, 6 Ocak 1953, s. 1

¹³⁷ “ DP Nihayet Yola Geliyor”, *Türk Dili*, 23 Ocak 1953, s.1

¹³⁸ “ Siyasi Partiler arası münasebetler artık iyi bir safhaya giriyor”, *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1953,s.1

Aslında benzer bir durumun yandaş gazetemiz olan Balıkesir Postası için de söylemek yanlış olmaz.

Ancak partiler arası yumuşama uzun süreli olmamıştır. İlk olarak Millet Partisi'nin kapatılması ardından Cumhuriyet Halk Partisinin mallarına el konulmasıyla da iktidar ile muhalefet arasındaki gerginlik hat safhaya ulaşmıştır.

4.4.4.1.1.2. Millet Partisi'nin kapatılması: 7- 29 Haziran tarihleri arasında toplanan MP' nin beşinci kongresi olaylı geçmiştir. Parti içerisindeki anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Kongrenin sonunda Hikmet Bayur, Profesör Vasfi Reşit Savık ve diğer devrimcilerden oluşan 40 üye " Atatürk ve inkılapları aleyhinde" suçlamasıyla partiden ayrılmışlardır. Türk Dili gazetesi bu olayı parti içerisindeki mücadeleyi geri fikirleri savunanlar kazanması, şeklinde yorumlamıştır¹³⁹.

Hikmet Bayur ve arkadaşlarının beyannamesi:

- 1- Bazı Millet Partisi ileri gelenlerinin oy kazanmak ümidi ile geri fikirleri okşadıkları önceden beri bilinmektedir.
- 2- Dördüncü kongrede şöyle bir durumla karşılaştık. Hileli seçim, bir hizip tarafından tertipli sevk ve idare ve kürsü emniyetinin zorla ihlali.
- 3- Bu tertiplerin nerelere götürmekte olduğunu anlamak için, partiden çıkartılmış olan bir Büyük Doğu yazarı hakkındaki genel inzibat divanı kararının dördüncü kongre tarafından bozulduğunu zikretmek yeter.
- 4- Geri fikirliler tarafından suiistimal edilen programın bazı hükümlerin açıklanması dolayısıyla yapılan bütün teşebbüsler verimsiz olmuştur. Çünkü baştakiler inkılâp düşmanlarını elden kaçırmamak için her şeye razı olmaktadır.
- 5- Kadın erkek eşitliğini, eski harflere dönülmemesini, zaten kanuni mevzuu kalmamış olan tekkelerin açılmamasını ve dinin siyasete karıştırılmamasını programa sokulması kongreye teklif edilmiştir. Böyle yapılmış olmasına rağmen teklifin reddi partinin hangi istikamete sevk edilmek istendiğinin açık delilidir...

Bu izahatı partinin hangi istikamete yönelmiş olduğunu göstermek bakımından bütün samimi partilere sunarız¹⁴⁰.

¹³⁹ " Millet Partisi Kongresinin son günü çok gürültülü geçti", *Türk Dili*, 1 Temmuz 1953, s.1

¹⁴⁰ *Türk Dili*, a.g.y

Partiden ayrılanların yayınladıkları bu beyannamenin ardından Cumhuriyet savcılığı harekete geçmiş ve Millet Partisi'ni soruşturmaya başlamıştır.

Beynamede ismi bulunanlardan Hikmet Bayur, Saffet Olgaç, Hüseyin Orak, Cihat Alpay, Nihat Alpay, Vehbi İleri ve daha dört kişi savcığa davet edilerek bilgileri alınmıştır. İlk hazırlık soruşturmasının seyri tamamlandıktan sonra iş mahkemeye intikal edecektir.

Millet Partisi Başkanı Osman Bölükbaşı partiden ayrılanların partinin mukadderatı üzerinde hiçbir rol oynayamayacaklarını ve ortaya koydukları her türlü söylentinin muhakkak iflas edeceğini beyan ettikten sonra Millet Partisi'nin 1954 seçimlerinde iktidara gelmesinin muhakkak olduğunu beyan etmiştir¹⁴¹.

Osman Bölükbaşı'nın bu beyannamesinin gazetelerde yerini almasının üzerinden saatler geçtikten sonra Ankara Cumhuriyet savcılığı bu partinin ihtiyat tedbiri olarak kapatılmasını beşinci asliye ceza mahkemesinden istemiştir. Savcılığın bu talebini yerinde bulan Ankara asliye ceza mahkemesi Millet Partisi'nin Türkiye'deki bütün il, ilçe, bucak ve ocak merkezlerinin kapatılmasını kararlaştırmıştır¹⁴².

Vilayete sabaha karşı gelen emir üzerine aynı gün Balıkesir vilayet makamı harekete geçmiş ve Balıkesir Millet Partisi şubesi mühürlenmiştir. Vali Nurettin Aynuksa “ Millet Partisi hakkında Türkiye'ye şamil olan muamele ilimizde de tatbik olundu. Millet Partisi'nin Balıkesir'deki il merkezi ile bütün kazlardaki teşkilat faaliyetlerinden men olundu.” izahatını yapmıştır¹⁴³.

Balıkesir'de Millet Partisi'nin her ilçe merkezinde birer şubesi bulunuyordu ancak köylere kadar yayılmış bir teşkilatlanması yoktu.

Mahkemeleri dolayısıyla Ankara'da toplanan Millet Partililer partinin geleceği hakkında görüş ayrılığı içerisine düşmüşlerdir. Partililerin bir kısmı “ Yeni Millet Partisi” veya “Türkiye Millet Partisi” adı altında bir parti kurulmasını isterken bazıları da siyasi mücadeleye CHP'ye katılarak devam ettirmek istemişlerdir.

Bir kısım Millet Partilinin CHP'ye katılma düşüncesi, yaklaşan seçimler nedeniyle Demokrat Parti'yi endişeye düşürmüştür. Bu endişeyi dile getiren zafer gazetesi CHP ile MP' nin seçimlerde müşterek liste çıkartacaklarını yalnız yüzde otuz veya yüzde kırk üzerinden anlaşılmadıklarını yazmıştır¹⁴⁴.

¹⁴¹ “ Millet Partisi'nin Gizli Toplantısı”, *Türk Dili*, 9 Temmuz 1953, s.1

¹⁴² “Vilayetteki Millet Partisinin Bütün Teşkilatı Mühürlendi”, *Türk Dili*, 10 Temmuz 1953, s.1

¹⁴³ *Türk Dili*, a.g.y

¹⁴⁴ “ Millet Partisi CHP'yi destekleyecek”, *Türk Dili*, 18 Ekim 1953, s.1

4.4.4.1.1.3. CHP'nin Mallarını Müsadere Kanunu

14 Aralık 1953 tarihinde kabul edilen CHP'nin mallarını hazineye devreden kanun kabul edilmiştir. Bu kanunun kabul edilmesi, İlk hükümet döneminin sonlarına gelen DP'nin seçimlerden önce siyasi rakiplerini zayıflatmak isteği olarak görülebilir.

Kanunun 14 Aralık'ta kabul edilmesine karşın böyle bir kanunun sinyalleri ekim ayında verilmiştir. DP'ye mensup mebuslardan bir gurup, CHP'nin ve onun mensuplarından bazı menfaat düşkünlerinin 27 sene zarfında gayri kanuni şekilde iktisap ettikleri menfaatlerin ortaya çıkarılması için bir kanun teklif etmeyi kararlaştırmışlardır¹⁴⁵.

Kanun tasarısının gündeme alınmasının ardından İzmir Konak CHP ilçe başkanlığı tarafından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bir telgraf çekilmiştir.

"Sayın Celal Bayar Cumhurbaşkanı; geçirdiğimiz 30 şerefli yılı CHP bakımından bir çalıp çırpma devresi olarak gösteren Adnan Menderes'in kurduğu gerekçe üzerinde kanun tasarısı adı altında çok garip bir karar alındı... Atatürk'ün yakın arkadaşı, eski iktisat bakanı, başbakan ve CHP genel başkan vekili sayın Celal Bayar son otuz yılın bir çalıp çırpma devri olduğunu kabul ediyor mu?"¹⁴⁶

Cumhuriyet Halk Partisi başkanlığı yayınladığı tebliğde; CHP kendisini bir mal, mülk meselesi karşısında değil, bir rejim davası karşısında görmektedir. CHP bu muameleyi seçim mücadelesinin meşru olmayan bir tertibi saydığını yüksek sesle bildirir¹⁴⁷.

CHP'nin mallarına el koyma kanun tasarısı üzerine İsmet İnönü'nün illere gönderdiği telgrafa karşı Balıkesir CHP'lileri kanun tasarısına karşı tepkilerini, İnönü ve CHP'ye bağlılıklarını bir telgrafla bildirmişlerdir; "Son DP kararı CHP'lilerin çalışma azmini bir kat daha arttırmıştır. Sayın İsmet İnönü CHP genel başkanı, Demokrat parti meclis gurubunun son aldığı karar Balıkesir CHP'lileri partiye bağlılıklarını ve memleket hizmetinde çalışma azimlerinin bir kat daha arttırdıklarını, mal ve mülklerimiz gözlerini doyurmazsa, kadınlarımızın gerdanlıklarını, nişanlılarımızın yüzüklerini, erkeklerimizin babalarından kalan saatlerini vermeye hazır olduklarını siz

¹⁴⁵ "CHP'den Hesap Sorulacak", *Balıkesir Postası*, 13 Ekim 1953

¹⁴⁶ "CHP Teşkilatı DP'nin Müsadere Kararını Azimle Karşıladi", *Türk Dili*, 11 Aralık 1953, s.1-2

¹⁴⁷ "Hiçbir Tecavüz ve Baskı Tertibinden Cumhuriyet Halk Partisi Yılmayacaktır", *Türk Dili*, 12 Aralık 1953, s. 1-2

genel başkanımıza duyurma şerefini bize bıraktılar. Bu vesileyle sonsuz hürmet ve bağlılıklarımızı teyit eder, ellerinizden öperiz. CHP merkez ilçe başkanı Mehmet Tiritoğlu¹⁴⁸.

CHP'nin mallarına el konulmasına dair kanun teklifi Türk ve dünya basınında geniş yankılara neden olmuştur. DP bu kanun tasarısı nedeniyle ülkeye hukuksuzluk getirmekten suçlanırken, CHP mağdur rolünde olduğu için sempati toplamıştır. Akşam gazetesi " Hamle et ya da kaldır. Bu karar CHP'ye mal kaybettiriyor, sempati kazandırıyor. Öyle ki taraflardan hangi tarafa geçmiş olsun diyeceğimizi kestiremiyoruz"¹⁴⁹.

1953 yılında Demokrat Parti'nin ilk yıllarına nazaran biraz daha sert bir yapıda olduğu söylenebilir. CHP'nin mallarına el konulmasına dair kanun tasarısı ortaya çıktığı andan itibaren yurt içinde ve yurt dışında geniş yankı uyandırmıştır. Fakat DP bu konuda kesin bir kararlılık göstererek 14 Aralık'ta bu tasarıyı kanun haline getirilmiştir.

Madde 1- Cumhuriyet Halk Partisi'nin nüfuz ve hakimiyetine dayanarak umumi ve hususi mülk bütçeleri ile belediye ve köy bütçelerinden iktisadi devlet teşekkül ve müesseselerinden doğrudan doğruya ya da dolayısıyla geçen haksız iktisapları sebebiyle halen sahibi olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para, çeşitli kıymetler, haklar ve alacaklar hazineye iade ve devrolunur.

Madde 2- Birinci madde gereğince devir ve iadesi lazım gelen her türlü mal, para ve haklar ve alacaklar ve kıymetlere kimin yanında veya elinde bulunursa bulunsun, maliye vekilliğince derhal el konulur.

Madde 3- Maliye vekilliğince el konulmuş bulunan mallardan gayrimenkullerin tapu kayıtları, hiçbir talep ve müracaat gerekmeksizin hazine namına geçirilir...

Madde 4-Tapu kayıtlarını çevirme ve sair muamelelerin icrasında damga resmi ile diğer resim ve harçlar alınmaz.

Madde 5- Cumhuriyet Halk Partisi birinci madde gereğince el konulacak mallara, para ve sair kıymetler, haklar ve alacakların tespiti hususunda maliye vekaletince istenilecek malumat ve vesikaları 15 gün içerisinde vermeye mecburdur.

Madde 6- Muvazaa yoluyla veya başka hileli muamele ve sebeplerle üçüncü şahısların üzerine geçmiş bulunan gayrimenkul mallarla menkul mal ve kıymetler hakkında umumi hükümler geçerlidir. Ancak bu sebeplerden herhangi birisine

¹⁴⁸ *Türk Dili, a.g.y*

¹⁴⁹ " DP Siyasi Rakibi CHP'yi Mücadele Dışı Etmek İstiyor", *Türk Dili*, 13Aralık 1953, s.1

dayanarak devam eden davalar mahkemelerce süreç sonuna kadar dinlenmez ve bu iddialar her türlü delil ile ispat olunabilir.

Madde 7- Beşinci madde gereğince müddeti içerisinde vermeyenler ve bu kanun gereğince el konulması icap eden mal ve para ile hak, alacak ve sair kıymetleri kaçıran ve saklayanlar ve bu fiile iştirak edenler hakkında Türk ceza kanununun 276. maddesinin birinci fıkrasındaki ceza tatbik olunacağı gibi kaçırılan veya saklanılan malların amme alacaklarının tahsili hakkındaki kanunda yazılı komisyonca takdir tespit edilecek kıymetleri kendilerinden tahsil olunur¹⁵⁰.

Bu kanun CHP'ye karşı geliştirilen sert tutumun açık bir göstergesidir. Bu kanun ile muhalefet partisine ispat hakkı dahi tanınmamıştır. Kanun meclisten geçmesinin hemen ertesi günü gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

CHP'ye ait gazeteler de bu kanunun yürürlüğe girmesiyle kapanmış ve muhalefete ait yayın organlarının kapatılması ile DP karşısında daha güçsüz ve sesiz bir muhalefet bırakılmaya çalışılmıştır.

Ulus gazetesi'nin 15 Aralık'ta son yayını yapılarak kapanmıştır. Bu şekilde CHP'nin en önemli yayın organı ortadan kaldırıldı. Ancak Prof. Dr. Nihat Erim Yeni Ulus adıyla yeni bir gazete çıkartmaya başlamıştır¹⁵¹.

CHP mallarına el koyan kanunun uygulanmasına başlanılmasından sonra bu kanuna muhalefet adına Atatürk'ün vasiyetnamesi gündeme gelmiştir. DP Ata'nın vasiyeti ile CHP'nin bir alakası olmadığını savunmuştur. Balıkesir Postası; "Atatürk'ün 5 Eylül 1933'te bıraktığı vasiyetnamesi ile Cumhuriyet Halk Partisi'ne terk ve vasiyet etmiş olduğu nakit ve hisse senetleri, yine vasiyetname gereğince İş bankasında muhafaza edilmekte ve nemalandırılmaktadır. Bunların temin ettiği gelir İş Bankası'nda hususi bir hesaba kayıt olunmakta ve vasiyetnamede yazılı lehtarlar bu hesaptan gönderme yapılmaktadır. Vasiyetnamede yazılı şahıslara gönderme yapıldıktan sonra geri kalan miktar, yarı yarıya Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarına ödenmektedir. Vasiyetname gereğince, Cumhuriyet Halk Partisi'ne bırakılmış hiçbir para yoktur ve Cumhuriyet Halk Partisi bu vasiyetnameyi infaza memur olmaktan başka bir hakka malik değildir." savunmasını yapmıştır¹⁵².

¹⁵⁰ "CHP'nin Haksız Olarak İktisap Ettiği Malların İadesi Hakkında Kanun Metni", *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1953

¹⁵¹ "Son Çıkan Kanun Dolayısıyla", *Türk Dili*, 16 Aralık 1953, s.1

¹⁵² "Ata'nın Vasiyeti ile CHP'nin Hiçbir Alakası Yok", *Balıkesir Postası*, 17 Aralık 1953, s.1

Balıkesir CHP'de 18 Aralık tarihinde mal tespitinde bulunulmuş ve malların teslimine başlanmıştır¹⁵³. Balıkesir'deki CHP'nin mallarının tespitine başlanmasının ardından Balıkesir CHP'lileri el ilanları şeklinde Balıkesir halkına hitaben bir beyanname yayınlamışlardır. Bu beyannamede, kanunun Anayasa'ya uygun olmadığını, parasız ve mülksüz de kalsalar muhalefet vazifesine azimle devam edeceklerini bildirmişlerdir. Ayrıca her türlü bağışın kabul edildiğini de ifade etmişlerdir. Balıkesirli Demokratlar tarafından bu haber, Halkçıların, kendilerine ait olmayan bu malların yerine yenilerini almak için milletten yeni fedakarlık istekleri olarak yorumlanmıştır¹⁵⁴.

Balıkesir merkez ilçe'de CHP'ye ait bina, zeytinlik satışından temin olunan paralarla alındığı gerekçesiyle boşaltılmıştır. Ayrıca yine aynı şekilde zeytinlik paralarından alınan bir pikap otomobile de el konulmuştur¹⁵⁵.

Dünya basını da bu konuya ilgi göstermiştir. Amerika ve İngiltere basınında bu hadise “Yaratıcı bir partiye kârı layık olmayan muamele” olarak vasıflandırırken bir diğer Amerikan gazetesi de “*Türk demokratları fena çığır açtı*” yorumunda bulunmuşlardır¹⁵⁶.

Halkın gazetesi iddiasında bulunan Ateş gazetesi CHP'nin mallarının alınması hakkında; “Mallar gitti kavga bitti! Hayır!” başlığıyla olayları şöyle değerlendirmiştir: Millet Partisi kapanınca sıra tabiatıyla ana muhalefet partisi olan CHP'ye geldi. Buna zaten eskiden karar verilmişti. Çok zengin olduğu iddia edilen CHP'nin malları alınacak ve sahib-i aslisi olan millette iade edilecektir. Bu iddia ileri sürülünce bir çoklarının aklına şu geliyordu: CHP acaba başka milletten miydi? Fakat DP'nin bir çok vaatleri arasında bu da vardı. (Haksız iktisap)lar alınacak ve hazineye devredilecek. Dedikleri oldu ana muhalefet de “Kuşa döndü”.

Şimdi görüyoruz ki, CHP'ye her taraftan yardımlar yağmakta ve bir çok Demokratlar dahi gönüllerinden koparı bu partiye bağışlamaktadırlar. Demek ki muhalefetin kalkınmasını isteyen, onun kuvvetlenmesini bu memleket için faydalı gören kimseler pek çoktur. Bu hale göre, son vaziyet bir bakımdan CHP'nin lehine olmuştur...¹⁵⁷

¹⁵³ “DP'den Ne Umduk Ne Bulduk”, *Türk Dili*, 19 Aralık 1953, s.1

¹⁵⁴ “ CHP'nin vilayetimiz dâhilindeki mal ve mülkleri maliyece, tespiti başlandı”, *Balıkesir Postası*, 18 Aralık 1953, s.1

¹⁵⁵ “ CHP'den iktisapları geri alınıyor”, *Balıkesir Postası*, 21 Aralık 1953, s.1

¹⁵⁶ “ Demokratlar fena çığır açtı”, *Türk Dili*, 23 Aralık 1953, s.1

¹⁵⁷ “ Mallar Gitti! Kavga Bitti! Hayır!”, *Ateş*, 25 Aralık 1953, s.1

4.4.4.1.1.4.Vicdan ve Toplantı Hürriyeti (Milli Selamet) Kanunu

Millet Partisi'nin dini siyasete alet etme çabaları DP'yi yeni tedbirler almaya zorlamıştır. Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin korunması kanunu bu zorunluluktan doğmuştur.

Milli selamet kanununun ilk üç maddesi din ve kutsal şeyleri siyasete alet edenlerle bunların mensup olduğu cemiyetler hakkında, son dördüncü madde ise inzibat kuvvetlerinin toplantılarda usulsüz konuşma yapanları yakalayıp, toplantıyı hemen dağıtmalarına dairdir¹⁵⁸.

CHP'li Ahmet Barutçu, Avni Doğan ve eski başbakanlardan Şemsettin Günaltay başbakanlıkta yapılan toplantıya katılmışlar ve dinin siyasete alet edilmesinin önlenmesi konusunda hükümet ile müttefik olduklarını, ancak bu hususta sevk edilen mevzuatın yanlış kullanılarak demokrasiyi zedelemesinden çekindiklerini belirtmişlerdir. Sevk edilen maddelerin de yanlış kullanıma müsait fırkalarını içinde bulundurduğunu belirtmişler ve bunların düzeltilmesini istemişlerdir¹⁵⁹.

Milli selamet kanununun tatbikatı neticesiyle, temyiz mahkemesine akseden davaları gören üçüncü daire meseleyi esaslı bir tetkike tabi tutmuş ve kanunun tekniği yönünden bu kanunun cezaya mesnet olmayacağı, yani ölü bir kanun olduğunu ve tatbik kabiliyetinden mahrum bulunduğu neticesine varmıştır.

Balıkesir'deki muhalefet organı olan Türk Dili bu karar için, “ CHP'nin anayasaya muhalif kanunlar çıkmaması ve çıktığı takdirde tatbik sahasından kaldırılması hakkında 9. kurultayından beri vaki isteklerine, bu karar tatmin edici bir cevaptır.” yorumunda bulunmuştur¹⁶⁰.

4.4.5.Dış Politika

4.4.5.1. Türk – Alman Ticaret Anlaşması

7 Aralık 1953'te Türkiye ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında bir ticaret anlaşması imzalanmıştır.

¹⁵⁸ “ Başbakanlıkta yapılan mühim görüşmeler”, *Türk Dili*, 24 Temmuz 1953, s.1

¹⁵⁹ *Türk Dili*, a.g.y.

¹⁶⁰ “Temyiz mahkemesinin mühim kararı”, *Türk Dili*, 9 Aralık 1953, s.1

Bu anlaşmayı Türkiye adına Büyükelçi Fatin Rüştü Zorlu, Almaya adına Ticaret bakanlığı daire başkanlarından Baron Malzon imzalamıştır.

Anlaşma gereği iki ülke arasında 1953'ten 1954'e kadar 140 milyon dolarlık mal mübadele edeceklerdir. Türkiye bilhassa 700.000 ton hububat, 12 bin ton tütün, 40 bin ton pamuk, 32 bin ton kuru ve kurutulmuş meyve verecektir.

Almanya Türkiye'ye ziraat makineleri, ağır sanayi mamulleri, elektrik malzemesi ve kamyon verecektir.¹⁶¹

4.5. Demokrat Parti'nin İlk Dört Yılında Balıkesir'deki Faaliyetleri

Bilindiği gibi DP 1954 seçimlerine girerken bir seçim bildirisi hazırlamamış, seçim kampanyasında yapmış olduğu icraatları anlatmıştır. Biz burada DP partinin 1950 yılından itibaren Balıkesir ilinde yapmış olduğu çalışmaları anlatarak DP 1954 seçimlerinde Balıkesir ilinde kazanmış olduğu başarının sebeplerinin daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

4.5.1. 1950 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.5.1.1. Eğitim Alanında Yapılan Faaliyetler

1950 yılı programına dâhil 1 dersaneli ilkokul binalarından Bigadiç'te 2, Dursunbey'de 5, Edremit'te 2, İvrindi'de 1, Manyas'ta 2, Sındırgı ve Susurluk kazalarında da birer okul inşa edilmiştir.

30 Eylül 1950'de çıkan bir haberde ise eğitim alanında yapılan bir çalışmadan bahsedilmektedir; “ Manyas ve Dursunbey ortaokulları açılıyor.” Haberin devamında ise bu okulların bir sonraki ders yılı için hazırlanmasına dair bir emir geldiği belirtilmiştir.¹⁶²

¹⁶¹ “Türk – Alman Ticaret Anlaşması”, *Türk Dili*, 8 Ağustos 1953, s.1

¹⁶² “ Manyas ve Dursunbey okulları açılıyor”, *Balıkesir Postası*, 30 Eylül 1950, s.2

4 Kasım'da eğitim alanında yapılan işlere bir yenisi daha eklenmiştir. Balıkesir Postası 4 Kasım tarihli haberinde "İlkokul inşaatına devam ediliyor." başlığıyla verdiği habere göre Vilayetin bazı köylerinde birçok okul binasıyla sağlık memuru evi yapıldı, noksan olanlar da tamamlandı. Bu haberin devamında Balıkesir ili ve ilçelerinde yapılan okullar hakkında daha geniş bilgi edinebiliyoruz.

Bunlardan başka Merkezde 12, Bandırma'da 3, Bigadiç'te 4, Burhaniye'de 2, Gönen'de 5, İvrindi, Manyas ve Susurluk'ta birer tane olmak üzere toplam 29 tamamlanmamış okul binası tamamlanmıştır. Ayrıca Dursunbey, İvrindi, Manyas, Sındırgıda inşası süren okullar da tamamlanmıştır.

DP iktidarı eğitim icraatlarında sadece okul açmamış, Balıkesir cezaevinde haftanın belirli günlerinde dini konferanslar verilmesi hakkında Adalet bakanlığından emir verilmiştir. Ayrıca cezaevinde okuma yazma bilmeyen mahkûmlar için de bir kurs açılmıştır¹⁶³.

4.5.1.2. İmar Alanında Yapılan Faaliyetler

Balıkesir halkı hükümetten en büyük ilgiyi 3 Ağustos 1950 yılında yaşadığı büyük yangın neticesinde görmüştür. Balıkesir şehir merkezinde çıkan bu yangında 488 dükkan tamamen yanmış ve 185'i de yangından zarar görmüştür.¹⁶⁴

5 Ağustos'ta; İçişleri Bakanı Rüknettin Nasuhoğlu şehre gelip yangın yerini dolaşmış ve hükümetin maddi ve manevi yardımlarda bulunacağını bildirmiştir.¹⁶⁵

TBMM ikinci Başkanı Sıtkı Yırcalı ise yaptığı açıklamada; " Bakanla yaptığı hususi görüşmede bilhassa dükkânları yanan küçük esnaflarımıza devlet ve hayır müesseseleri acil yardımlar yapacaktır. Bankalara olan borçları ile vergilerinin bir kısmı af edilecek ve bir kısmının da ödemeleri tecil edilecektir. Velhasıl mutazarrır olan vatandaşlara hükümet elinden gelen her şeyi yapacaktır." vaadinde bulunmuştur.¹⁶⁶

¹⁶³ "Şehrimiz cezaevinde dini konferanslar verilecek", *Balıkesir Postası*, 22 Kasım 1950, s.2

¹⁶⁴ " Talihsiz Balıkesir yas içinde", *Balıkesir Postası*, 4 Ağustos 1950, s.1

¹⁶⁵ "Hükümet büyük acımızı indirmek için acil yardım yapacak", *Balıkesir Postası*, 5 Ağustos 1950, s.1

¹⁶⁶ *Balıkesir Postası*, a.g.y

8 Ağustos'ta Balıkesir'e gelen Cumhurbaşkanı Celal Bayar gece geç bir saatte halkın karşısına çıkıp; "*Sizin gayretli çalışmalarınız ve yine sizin iradenizle iktidara gelen hükümetiniz, Balıkesirlilerin yaralarını sarmakla vazifesini yapacak.*" demiştir.¹⁶⁷

Yangının bir gün sonrasında İçişleri bakanının, beş gün sonra da cumhurbaşkanının Balıkesir'i ziyaretleri Balıkesir halkı üzerinde olumlu bir etki yaratmış ve DP'ye olan güveni arttırmış olsa gerektir. Tabii burada Sıtkı Yırcalı'nın da Balıkesirli oluşu ve kendisinin önemli mevkilerde bulunması kuşkusuz önemli bir rol oynamıştır.

10 Ağustos'ta verilen habere göre İstanbul ve Ankara'dan 4 mühendis Balıkesir'e gelmiş ve yanan yerlerin planlarına başlamışlardır¹⁶⁸. Bu haber, iktidarın yangın meselesini sözde bırakılmadığının bir göstergesidir. İktidara olan güveni perçinlemiş olabilir.

20 Ekim'de yapılacak yardımlarla ilgili bilgi verilmiştir. Yangından zarar gören esnafa, sermaye maksadıyla, Garanti Bankası vasıtasıyla uzun vadeli para verilecektir. Garanti Bankası genel müdür yardımcısının Balıkesir'e geldiği ve verilecek paraların şekli ve şartları ile ilgili görüştüğü haberi yapılmıştır. Bu haberden hükümetin Balıkesir'e bir milyon lira yardım yapacağı da belirtilmiştir¹⁶⁹.

4.5.1.2.1. Su işleri: 1950 yılı gazete taramalarında Balıkesir ilinin iki ilçesinde Su işleri için çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bunlardan ilki;

29 Kasım tarihli bir habere göre Balıkesir'in Edincik kazasının su işleri için adım atılmış keşif projesinin tamamlanması ve su meselesinin halledilmesi yolunda karar alınmıştır.

İkinci ise 12 Aralık'ta Gönen ilçesinde yarıda kalan banyo binasının bir sonraki seneye tamamlanacağı haberidir. Hükümetin bu iş için 241 bin lira ayırdığı da bildirilmektedir. Ve yine Gönen de yapımı yarıda kalan ikinci kaplıca binası için de 100 lira ödünç para verileceği bildirilmiştir¹⁷⁰.

4.5.1.3. Tarım ve Hayvancılık Alanında Yapılan Faaliyetler

¹⁶⁷ "Cumhurbaşkanımız diyor ki", *Balıkesir Postası*, 8 Ağustos 1950, s. 1

¹⁶⁸ "Yanan yerlerin planı hazırlanıyor", *Balıkesir Postası*, 10 Ağustos 1950, s. 1

¹⁶⁹ "Hükümetin Balıkesir'e yardımı", *Balıkesir Postası*, 20 Ekim 1950, s.1

¹⁷⁰ "Gönen içme suyuna kavuşuyor", *Balıkesir Postası*, 12 Aralık 1950, s.2

DP'nin ilk döneminde tarım konusuna fazlaca değinilmiştir. Yapımının bir amacı da köylülerin ürünlerinin pazara çıkartılabilmesi olan yolların yanında, göçmen çiftçi ailelerine toprak dağıtımı ve çiftçilere tohumluk buğday dağıtımı da yapılmıştır. Bünyesinde göçmen nüfusunu çokça barındıran ve genel olarak çiftçilikle geçinen Balıkesir'de de bu konularda çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan tohumluk buğday yardımında tohumluklar, ofis fiyatına ziraat müdürlüğü ve muallimlikleri vasıtasıyla satılacaktır. Tarım Bakanlığınca çiftçilerin ileriki yıllarda daha fazla istihsal sağlamalarını temin maksadıyla bazı tedbirler alınmaktadır.¹⁷¹

Bu haberin gerçekleştiğini yine Balıkesir Postası'nın 16 Kasım 1950 tarihli yayınından öğreniyoruz. Buna göre 1109 ton tohumluk buğday dağıtımı yapılmış ayrıca 1000 ton tohumluk da yola çıkartılmıştır. Dağıtılan buğdayların 1109 ton 680 kilosu 220 köy ve mahallelerde 6162 muhtaç çiftçiye dağıtılmıştır. Ayrıca Ayvalık, Bandırma, Bigadiç, Balya, Erdek ve Edremit ilçelerine de tohumluk buğday dağıtılmıştır. Ayrıca yola çıkan 1000 tonluk buğdayın da daha önceden belirlenmiş ihtiyaç sahiplerine verileceği bildirilmiştir.¹⁷²

1950 yılının sonuna gelindiğinde tohumluk yardımının da sona erdiğini görüyoruz. 30 Aralık'ta Balıkesir ilinde kuraklıktan zarar gören çiftçiler için toplamda 10589 aileye 2332 ton tohumluk buğdayın dağıtıldığı haberi yer almıştır.¹⁷³

2 Aralık 1950'de yayınlanan gazete hayvancılıkla ilgili yapılan çalışmaları konu edinmiştir. Manyas'ta 16 köyde montofon boğalarından alınan sperm ile 767 ineğe suni tohumlamanın yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca 1951 yılında Manyas istasyonu dışında Balya Boz ırk sığırları için de bir suni tohumlama istasyonunun açılacağı bildirilmiştir.¹⁷⁴

1950 yılının gazete taramalarından edindiğimiz bilgilere göre 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerle iktidar partisi olan DP'nin 1950 yılındaki bu yedi aylık iktidarı süresince yangın ve kuraklık gibi felaketlere uğramış Balıkesir de yaptığı yardım ve çalışmalarla iktidarını sağlam bir temele oturttuğu fikrindeyim.

¹⁷¹ "Şehrimiz çiftçilerine tohumluk buğday verilecek, *Balıkesir Postası*, 12 Temmuz 1950, s.1

¹⁷² "Vilayetimizde tohumluk buğday yardımı", *Balıkesir Postası*, 16 Kasım 1950, s.2

¹⁷³ "İlimizde dağıtılan tohumluk", *Balıkesir Postası*, 30 Aralık 1950, s.2

¹⁷⁴ "Balıkesir'de sığır ıslah işleri", *Balıkesir Postası*, 2 Aralık 1950, s.1

4.5.2. 1951 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.5.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1951 yılı içerisinde Balıkesir'de eğitim adına çalışmalar yapılmakta özellikle okul sayısının arttırılmasına çalışılmıştır. İl daimi komisyonu üç köyde modern okul inşa edilmesi için 38.628 lira sarf edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar üzerine Güvem Çetmi, Macarlar ve merkeze bağlı Orta Mandıra köylerinde birer okul yapımına karar verilmiştir.

Balya Kayalar köyü okulunun çatı inşaatı için de bütçe ayrılmıştır. Ayrıca köy okulları inşaatına yardım olması üzere, genel bütçeden gönderilen 39000 lira 1951 yılı bütçesine alınmış ve köy okulları inşaatında kullanılmak üzere 113 metreküp tomruk satın alınmasına karar verilmiştir¹⁷⁵.

2 Haziran'da yapımına başlanan bu köy okulları 5 ay gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Ayrıca Balya Kayalar köyü okulu çatısı, Erdek Karşıyaka okulunun eksikleri de tamamlanmıştır. Bakanlıkça ancak üç okul yaptırılmak üzere tahsisat ayrılmış bulunmakla beraber yapılan tasarruflarla diğer okulların ikmali de sağlanmıştır¹⁷⁶.

Eğitim alanında Balıkesir'e yerleşen göçmen ailelerin de çocukları ayrıca düşünülmüştür. Balıkesir vilayeti dâhilinde iskan edilmiş bulunan göçmen çocuklardan erkek sanat ve yapı okullarına yatılı öğrenci alınmasına karar verilmiştir.¹⁷⁷

4.5.2.2. Sağlık Alanında Yapılan İcraatlar

Sağlık alanında atılan ilk adımlardan biri de Edremit ve Bandırma belediye hastanelerinin bakanlık emrine geçirilmesi olmuştur.

¹⁷⁵ “ Üç köyde modern okul inşa edilecek”, *Balıkesir Postası*, 2 Haziran 1951, s. 1

¹⁷⁶ “ Üç köyde üç yeni okul inşa edildi”, *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1951, s. 2

¹⁷⁷ “ Vilayetimizde yol, su işi”, *Balıkesir Postası*, 14 Temmuz 1951, s. 1

Bu karar, her iki belediyeyi de ağır bir yükten kurtarmış olmakla beraber bu hastanelerin daha normal şartlar altında çalışmasını sağlaması bakımından da haber olumlu karşılanmıştır.¹⁷⁸

Diğer bir kaza olan Ayvalık'ta ise "Hastanenin tamiri işine başlanmıştır. Evvelki gün 15 kilometre mesafeden davul zurnalarla tamir için lüzumlu kum getirilmiştir. Halk bu hayırlı iş için seferber olmuş, araba motor gibi nakil vasıtalarını bu işe meccanen tahsis etmiş bulunmaktadır. Ayrıca bazı vatandaşlar bilfiil çalışmaktadırlar"¹⁷⁹.

Edremit hastanesinin inşaat ve noksanlarının ikmali maksadıyla 1951 yılının Mart ayında 28814 lira 45 kuruşluk ilave yapılması kabul edilmiştir.¹⁸⁰

Balıkesir sağlık alanındaki hizmetlerinden birisine de Veremle Savaş Derneği tarafından yapımına başlanan Verem Dispanseri ile kavuşmuştur. Temel atma töreninde müftü Naci Çıkrık bir dua yapmış ve ardından kurban kesilmiştir. İlk harç vali vekili Esat Kaya Ayman tarafından müessesenin hayırlı olması dileğiyle atılmıştır¹⁸¹. Balıkesir'de 1951 yılında veremle savaş sadece il merkezinde değil Edremit'te de devam etmiştir. Edremit'te 50 yataklı bir hastane ve bir verem hastanesi açılmasına karar verilmiştir.

4.5.2.3. İmar Çalışmaları

DP 1950'de ilk hükümet programında; ulaştırma ve bayındırlık işlerimize evvela ziraat ve milli ekonomi ile çok yakından alakalı mevzular olarak kıymet vermekteyiz. Sonra da ulaştırma ve bayındırlık sahalarındaki faaliyetleri memlekette iktisadi ve manevi bütünlüğü temin edecek mevzular olarak görmekteyiz. Ulaştırmada motorun süratli, kolay ve ucuz nakliyatı temin ettiği bu devirde bilhassa karayollarına ehemmiyet vereceğiz. Köy yollarının yapılması hususunda, imkanların müsaadesi nispetinde umumi bütçeden yardım temini sağlayacağız¹⁸². Planını ekleyen DP'nin ulaştırma alanındaki çalışmaları bu konuda yaptığı yorumlara gerçeklik kazandırmaya başlamıştır.

¹⁷⁸ " Edremit ve Bandırma belediye hastaneleri bakanlık emrine geçti", *Balıkesir Postası*, 6 Ocak 1951, s.2

¹⁷⁹ " ,Ayvalık'ta şehircilik faaliyeti", *Balıkesir Postası*, 24 Şubat 1951, s.2

¹⁸⁰ "Vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy yolları için 354165 lira ayrılıyor, İl Daimi Komisyonu Edremit hastanesi inşaatı için de 28814 lira sarf edilmesine karar verdi" *Balıkesir Postası*, 31 Mart 1951, s.2

¹⁸¹ " Şehrimiz modern dispansere kavuşuyor", *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1951, s.1

¹⁸² Öztürk, a.g.e.s.172

51 yılı martında vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy yolları için 354165 lira ayrılmıştır.

Bandırma – Erdek iltisakında bulunan Aşağı yapıcı, Tatlısu, Karşiyaka, Şahinburgaz köy yollarının güzergah tayini işi için 5375, Balıkesir- Havran, Gönen Tütüncü – Keçeler Suçıktı, Çoban, Hamidiye, Kocapınar – Koyuneri, Orhanlar köy yollarının güzergah tayini işinin 2850 lira üzerinden açık eksiltmeye çıkartılmasına karar verilmiştir.

Gönen – Balya yolunun Balya’dan başlamak üzere 15. kilometresine kadar toprak tesviyesi işinin 149920, Balıkesir Şamlı – Ilıca yolunun 25 – 40. kilometreleri arası toprak tesviyesi 99966, Korucu – Bergama sınır yolu toprak tesviyesi işi de 99904 lira üzerinden eksiltmeye çıkarma işine 1951 yılı bütçesinin intizaren tehiri muvafık görülmüştür¹⁸³.

Ayrıca 1951 yılı icraatları içerisinde devlet kara yolları umum müdürlüğü Balıkesir’de büyük çapta bir tamir atölyesi tesisine karar vermiştir¹⁸⁴.

1951 yılı Balıkesir’deki yol yapımı haberleri DP hükümetinin ilk parti programındaki ulaşım konusunu destekler nitelikte her geçen gün artmıştır. Balıkesir – Dursunbey arasındaki devlet yolunun yapımına temmuz ayı içerisinde başlanmıştır. Bunun yanı sıra Bigadiç yolu üzerinde bulunan Büyük ve Küçük Bostancı köylerinin ahşap köprüleri ile Susurluk Hatip çayı üzerindeki köprüler de beton yaptırılmasına karar verilmiştir¹⁸⁵.

Balıkesir’e ulaşım alanında yapılan işler sadece karayolu ulaşımıyla sınırlı kalmamıştır. 15 Aralık tarihli Balıkesir Postası gazetesine göre Bandırma – İzmir arasında motorlu tren işletilmesine karar verilmiş ve bu karar mukabilinde Almanya’dan sipariş edilen motorlu trenler peyderpey gelmeye başlamıştır¹⁸⁶.

4.5.2.3.1. Su işleri: 1951 yılı Balıkesir’deki su işlerine Balıkesir basınına öncü iki gazetenin yorumu çok farklıdır. Balıkesir Postası gazetesi belediyenin su işleri konusunda yaptıklarını övgü ile yayınlarken ve bunu hükümetin yeni bir başarısı olarak saymaktayken, Türk Dili gazetesinin yorumu oldukça tezat izlenimler taşır.

¹⁸³ “Vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy yolları için 354165 lira ayrılıyor”, *Balıkesir Postası*, 31 Mart 1951, s.2

¹⁸⁴ “ Balıkesir - Bandırma asfalt yol inşaatına başlanıyor”, *Balıkesir Postası*, 5 Nisan 1951, s.2

¹⁸⁵ “ Balıkesir – Dursunbey arasındaki devlet yolunun yapılmasına başlanıyor”, *Balıkesir Postası*, 12 Temmuz 1951, s.1

¹⁸⁶ “ Bandırma – İzmir arasında motorlu tren işleyecek”, *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1951, s.1

Su işlerine Türk Dili'nin yorumu: şehre getirilen suyun boru döşemesi işine devam edilmektedir. Mevcut plana göre şehrin her tarafına su borusu döşenebilmesi için 45 kilometre boruya ihtiyaç vardır. Geçen yıl ve daha evvelki yıllarda müteahhide ihale olunan boru döşemesi işi 23 kilometredir. Belediye yabancı memleketlerden 5 kilometrelik boru getirmek için teşebbüse geçmiştir. Bu miktar temin olunursa 1952 senesinin sonuna kadar ancak 10 kilometrelik daha boru döşenebileceği tahmin edilmektedir. Buna nazaran bugünkü halde evlerine su almak isteyen bütün vatandaşların arzularını yerine getirmeye imkan yoktur. Belediye muhtelif yerlere çeşme yapmak suretiyle su ihtiyacını önleyebilecektir. Her sokaktan ana boru geçirilmesi işinin ikmalî imkansız görülmektedir¹⁸⁷.

Balıkesir'in su işleri konusunda ateş gazetesi de Türk Dili gazetesi gibi karamsar ve olumsuz yorumlar getirmiştir. Balıkesirliler su işinden bezmiştir. Hiçbir iş bu kadar uzamamıştır. Hiçbir şehir bu kadar avutulmamıştır. Ateş gazetesi su işini kendine has yorumlarıyla ele almıştır.

“Zannederek şehirde su işi kadar hiçbir iş uzamamıştır. Dal budak salmamıştır. Gün aşırı patlamamıştır. Mahkemelere düşüp uğraşılmamıştır.

Yine zannederek: Balıkesir'de hiç kimse su sıkıntısı kadar büyük bir sıkıntı çekmemiştir.

Şimdi de, şu birkaç gün içinde teslim alınacağı söylentileri sık sık duyulmaya başlanmıştır.

Halbuki halkın ağzında öyle bir sakız çiğnenmektedir ki, çiklet olmadığı ve içinde gıcır bulunmadığı halde bu sakız bom bom patlamaktadır.

Çiğnenen bu sakıza göre: Vanalar lehimle yapıştırılmıştır. Halbuki, kurşunla yapılması icap etmektedir.

Ankara'dan gelen mühendisler, birçok kurşunu torbalara koyup mühürlemişlerdir. Sebep nedir?

Sonra: Hurdaya çıkan birçok borunun meyhane boğazına döşendiği ilave edilmektedir.

Sık sık patlayan bu boruların sebebi ne olabilir?

Eğer, bu şekilde teslim alınacak olursa, yarınki neticelerden kim mesul olacaktır?

¹⁸⁷ “Şehir suyu”, *Türk Dili*, 9 Ağustos 1951

Başladığından bu güne kadar bin bir aksilikle yürüyen bu su işi, sudan işlerin adeta bir şaheseri haline gelmiştir.

Açılan kapanan yollar. Tıkanan borular dahi bu halk kadar müştekidir.

Su mu gelmeyeceğim diye inat etmektedir yoksa getirmenin kolaylığı mı bilinmemektedir? Şurası muhakkak ki her ikisi de imkan dahilindedir. Öyle ise bu aksilikler nerden gelmektedir? Bu olsa olsa Balıkesirlilerin talihsizliğidir”¹⁸⁸.

4.5.2.3.2 Göçmenlerin İskânı: 1951 yılında Balıkesir’deki göçmenleri iskan işi içinde çalışmalar yapılmıştır. Toprak ve iskan müdürü Sıtkı Selim başkanlığında, tapu sicil muhafız muavini Yunus Nadi Sezgin ve ziraat memuru Hasan Erkan’dan oluşan heyet Kepsut’ta toprak dağıtımına başlamıştır. Balıkesir’e göç eden 34 göçmen ailesinin her türlü ihtiyaçları temin edilmeye çalışılmış, ayrıca Kepsut’ta bulunan göçmenlerin toprak dağıtım işi tamamlanınca ilin diğer bucaklarında mezkur komisyon giderek göçmenlere toprak dağıtımına başlanılacağı haberi verilmiştir¹⁸⁹. İskanları yapılan göçmenlere hükümet Ziraat Bankasından her aileye 500 kilo tohumluk buğday yardımı da yapmıştır¹⁹⁰.

1951 yılının sonlarına yaklaşırken Balıkesir’e göçen göçmenlerin iskanına devam edilmiştir. Merkez vilayete yerleşen göçmenler için yapılan göçmen mahallelerine karşılık köylere yerleşen göçmenlere de toprak ve tohum yardımları yapılmıştır. 15 Kasım 1951 tarihli Balıkesir Postası gazetesinde bu olaya bir örnek daha verilmektedir.

“Şehrimize bağlı Ayşebacı, Köseler, Ayvatlar, Halaca köylerinde 21 göçmen ailesine 607 dönüm toprak tevzi edilmiştir.

Diğer taraftan ikinci bir komisyon Merkez kaza Aktarma, Bakacak, Deliktaş, Cinge, Beyköy, Gökköy, Küçükpostancı, Kabakdere, Kabaklı, Kalaycılar, Naipli, Kesirveren ve Ortamandıra köylerine toprak tevzi çalışmalarına da devam etmektedir.

Ayrıca Balıkesir’de 400 evden oluşan bir göçmen mahallesi kurulması için çalışmalar da devam olunmaktadır¹⁹¹.”

4.5.2.4. Zirai işler

¹⁸⁸ “ Balıkesirliler”, *Ateş*, 25 Kasım 1951, s.1

¹⁸⁹ “ Kepsut’taki göçmenlere toprak dağıtımına başlandı”, *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1951, s.2

¹⁹⁰ “ Göçmenlere tohumluk yardımı”, *Balıkesir Postası*, 6 Kasım 1951, s.1

¹⁹¹ “ Dün şehrimize bağlı 5 köydeki 21 göçmen ailesine 607 dönüm toprak verildi”, *Balıkesir Postası*, 15 Kasım 1951, s.1

On dokuz numaralı toprak tevzi komisyonu tarafından Balıkesir’de 434 aileye 1152 dönüm arazi dağıtılmıştır. Ayrıca Manyas Salur köyüne 181 dönüm, Esen köyüne 595 ki ceman 1776 dönüm mera tahsis edilmiştir.

1951 yılına bırakılan araziden Edremit, Hacıaaslanlar köyünden 44 aileye 131,5 dönüm zeytin yeri verilmiştir.

Kepsut bucağında 21 aileye 412 dönüm ve Bulgaristan göçmenlerinden 7 aileye 135,5 dönüm toprak verilmiş 200 dönüm mera tahsis edilmiştir¹⁹².

DP Edremit bölgesinde zeytin güvesiyle mücadelesinde de yardımda bulunmuşlardır. Bölgede yapılan mücadeleyi incelemek için Tarım bakanlığı müşavirlerinden Nuri Avcı bölgeye gelmiştir.

Havran, Zeytinli, Avcılar, Güre, Kızılköçeli köyleri ile Edremit’in cenuba dail kısımlarında da 300 amele ve teknisyenden oluşan 30 ekip mücadele etmiştir. İlaç tatbik edilen bölgelerde hastalık %80 - % 90 nispetinde azalma olmuştur¹⁹³.

1951 yılında ziraat konusunda sulamaya önem verilmiştir. Tarım bakanlığınca, Balıkesir’e sulama ekiplerini kurmak, hazırlıkları yapmak ve motopomp satın almak üzere 9500 lira gönderilmiştir.

Diğer taraftan Dursunbey kazasında elmacılığı inkişaf ettirmek için susuz araziye sulamak maksadıyla Bursa su mühendislerinden bir gurup mahallen keşifte bulunarak raporunu bakanlığa göndermiştir.

Ayrıca Susurluk çayının ıslahı için 1952 yılı bütçesine 1 milyon lira tahsisat konulacaktır¹⁹⁴.

DP Balıkesir’de 1950’de yaptığı çiftçilere tohumluk buğday verme icraatına 1951 yılında da devam etmiştir. Muhtaç çiftçilere Ziraat bankalarınınca borçlandırılmak suretiyle güzlük tohumluk buğday dağıtma kararı alınmıştır¹⁹⁵.

5254 sayılı kanuna göre, ödünç olarak muhtaç çiftçilere dağıtılmak üzere, tarım bakanlığınca Balıkesir’e yeni mahsul yılı için 1290 ton tohumluk buğday tahsis edilmiştir.

¹⁹² “ Topraksız köylüye toprak dağıtımı”, *Türk Dili*,14 Haziran 1951, s.2

¹⁹³ “ Edremit bölgesinde zeytin güvesiyle yapılan mücadele müspet netice verdi”, Balıkesir Postası, 24 Nisan 1951, s.1

¹⁹⁴ “ İlimizde Sulama işine hız verilecek”, *Balıkesir Postası*, 28 Eylül 1951, s.1

¹⁹⁵ “Çiftçilerimize tohumluk buğday tevzi edilecek”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1951, s.2

İlk parti tahsis edilen bu tohumluklardan Merkez kazaya 300, Erdek ve Balya'ya 25, Burhaniye'ye 40, Bandırma'ya 300, Gönen'e 500, Manyas'a da 100 ton tahsis edilmiştir.

Çiftçilerin tohumları Balıkesir mücadele başteknisyenliğince parasız olarak ilaçlanmaktadır.

Bütün bu hazırlıklar 1952 yılının bol bir hasat mevsimi idrak edileceğine delil olarak gösterilmekte ve hububat rekoltesinin daha evvelkilere nazaran çok üstün olacağına muhakkak gözüyle bakılmaktadır¹⁹⁶.

Hayvancılık adına; Manyas ve Gönen'de suni tohumlama istasyonu açılması için teşebbüse geçilmiştir.

Bir önceki sene yapılan 767 baş ineğe yapılan suni tohumlamadan bu defa % 80 randıman sağlanacağı tahmin edilmektedir. Bu hususta en ileri Avrupa tohumlama istasyonlarında % 40 netice alındığı göz önünde tutulursa, vilayetimizde sağlanan bu netice normalin çok üstündedir.

Diğer taraftan koyunlarda yapılan tohumlamadan da % 100 müsbet netice sağlanmış bulunmaktadır. 1951 yılında Balıkesir vilayetinde hayvancılıkta da gelişmeler yaşanmıştır. Balıkesir Postası gazetesi hayvancılıkla ilgili izahatlar vermektedir.

Balıkesir, geniş hayvancılık yapan bir bölgedir. Yılda ortalama 500.000 çeşitli cins canlı hayvan ihraç eder. 600.000'den fazla dişi koyun, 300.000'den fazla keçiden alınan sütten istihsal edilen ve ihraç edilen süt mamulleri vilayete milyonlarca para getirmektedir.

Bölge iktisadiyatında çok büyük önemi olan hayvancılığın ıslah ve verimini arttırması için önemli bir çalışmalar vardır. Bu çalışmalar:

- 1- Hayvan hastalıkları ile savaş, 2- Islah işleri.

Hastalık savaşında veteriner teşkilatının gösterdiği titizlik sayesinde çok iyi bir muvaffakiyet sağlanmış ve hayvanların salgın hastalıktan ölmeleri önlenmiştir.

Hayvan ıslahı için bir taraftan sığırlarda en iyi cins boğalarla suni tohumlama yapılmakta, bir taraftan halka iyi cins damızlık boğa verilmekte bir taraftan da ikramiyeli hayvan sergileri açılmak suretiyle halk teşvik edilmektedir. 1951 yılında beş ilçede yapılan sergide 12000 lira ikramiye tevzi edilmiş, vilayet boğa yetiştirme deposu bir yılda halka 120'den fazla iyi vasıflı damızlık boğa vermeye muvaffak

¹⁹⁶ " Vilayetimiz muhtaç çiftçilerine 1290 ton tohumluk buğday dağıtılacak", *Balıkesir Postası*, 5 Ekim 1951, s.1

olmuştur. 1950 yılında tatbik edilen sığır suni tohumlamasından % 75 netice alınmıştır.

Vilayet ve veteriner teşkilatının göstermekte olduğu gayretler bölge hayvancılığı için çok verimli olmuştur.¹⁹⁷

4.5.2.5. Sosyal Alandaki Faaliyetler

Belediyenin 1951 yılındaki sosyal alandaki icraatlarının başında 26 Ocak 1951'de yapımına karar verildiği duyurulan düşkünler evidir. Belediye, Konakpınarı mevkiinde 100 kişiyi alabilecek şekilde bir "düşkünler evi" yaptırmaya karar vermiş ve derhal inşaatla başlamıştır.

Çarşıda, sokak aralarında ve şurada, burada dilenen sakatlar, hiç kimsesi bulunmayan ve bakıma muhtaç ihtiyar kadın ve erkekler alınacaktır¹⁹⁸.

4.5.2.6. İl Genel Meclisinin ve İl Daimi Komisyonunun 1951 yılı çalışmaları

İl Genel Meclisi, DP'nin ilk hükümet programında olduğu gibi tasarrufa yönelmiştir. 1951 yılı gelir ve gider bütçeleri 2 milyon küsur lira olarak kabul edilmiştir.¹⁹⁹

1951 yılı bütçesi hazırlanırken çok hassasiyet göstermiş ve azami tasarrufa riayet etmiştir. Bu bakımdan geçen senelerden müdevver bir milyona yakın borcun da bu tasarrufla ödeneceği umut edilmektedir.²⁰⁰

27 Nisan'da yapılan toplantıda Balıkesir – Soma yolu 4800 liralık aplikasyon işinin yüzde 7 eksiği ile ihalesi, Erdek – Marmara arasındaki taş ocaklarında zaman zaman anlaşmazlıklara yol açan müracaatları önlemek üzere kadastronun yapılmasına, bayındırlık dairesince 1490 liralık malzemenin köy yollarına harcanmak üzere satın alınmasına, Memleket Hastanesi'nin 1951 yılı zaruri ihtiyacının 150 lirayı geçmemek üzere pazarlıkla alınmasına dair kararlar alınmıştır.²⁰¹

İl Daimi Komisyonu 4 Mayıs Cuma günü gerçekleştirdiği toplantıda köy yolları ve su işleri büyük bir ehemmiyetle ele alınmıştır.

¹⁹⁷ " Balıkesir ilinde hayvancılık günden güne inkişaf ediyor", *Balıkesir Postası*, 9 Ekim 1951, s.1

¹⁹⁸ "İl Genel Meclisi", *Balıkesir Postası*, 20 Ocak 1951, s.1

¹⁹⁹ *Balıkesir Postası*, a.g.y.

²⁰⁰ *Balıkesir Postası*, a.g.y.

²⁰¹ " İlimizde yol çalışmaları", *Türk Dili*, 28 Nisan 1951, s.2

3325 lira keşif bedeli olarak Susurluk, Göbel bucağı, Muradiye, Çamlı, Şove, Mana ve Balıklıdere, Bandırma iltisakı, 2850 lira keşif bedeli Balıkesir Üçpınar, Ziyaretli, Kirne, Deliyusuflar, Şamlı köy yolları etüt ve aplikasyon işi % 2, 500 lira keşif bedeli Dursunbey Hacılar, Durabeyler, Okurlar, Kavacık bucağı, Hamzacık köy yolları etüt ve aplikasyon işi de % 1 eksikliğine talibine ihale edilmiştir.

Edremit, Gönen, Bandırma, Susurluk ve Bigadiç kazalarında başlanmış olan köy okullarının ikmal maksadıyla 9889 lira tahsisat gönderilmesine karar verilmiştir.

Ayrıca köy yollarında kullanılmak üzere bayındırlık atölyesinde ikmal edilecek vasıtalar için 1290 liralık malzeme % 3.25 eksikliğine talibine ihale olunmuştur.²⁰²

İl Genel Meclisi 8 Haziran Cuma günü Belediye Başkanı Tefik Yoldemir'in başkanlığında toplanmıştır yapılan toplantıda alınan kararlar Balıkesir Postası'nda yerini almıştır: Balıkesir'de bir Stenografi memuru yetiştirilmesine, miadını doldurmuş iki temizlik kamyoneti ile bir traktörün satılarak yerine yeni kamyon alınmasına karar verilmiştir.

Ayrıca toplantıda Nisan ayında başlanan su boruları döşeme işinin 10 bin metrelik bir kısmının kaldığı ve bunun da Eylül ayı sonuna kadar tamamlanacağı bildirilmiştir.

Boru döşenen semtlere su verilmeye başlandığı ve 60 – 70 vatandaşın su almak için müracaata bulunduğu ve bundan sonra vuku bulacak müracaat sahiplerine de sırasına göre su verileceği ve bu hususta icap eden tedbirlerin alındığı açıklanmıştır.

Meclis toplantısında 900 beygir gücünde olan iki elektrik motoru alınması için İller Bankası'ndan 400 bin liralık bir borç yapılandırılmasına gidileceği de bildirilmiştir.²⁰³ Belediye meclisi 12 Haziran'daki toplantısında evlere verilecek olan kullanma suyunun tonunu 2 kuruş olacağını bildirmiştir.²⁰⁴

Belediye Meclisi'nin 8 Haziran'da yaptığı toplantıda almayı kararlaştırdığı elektrik motoru alınmış ve Edremit'e 24 saat kesintisiz elektrik verilmeye başlanmıştır. Bu sayede Edremit kazasının elektrik sorunu halledilmiş olduğunu ve 1951'de Edremit'e bağlı olan Ayvalık bölgesine de belirli saatlerde elektrik kullanma imkanının sağlandığını 4 Temmuz tarihinde yine Balıkesir Postası'ndan öğreniyoruz.²⁰⁵

²⁰² " Vilayetin muhtelif köy yolları ile su işlerine lüzumu tahsisat ayrıldı", *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1951, s.1

²⁰³ " Boruları döşenen semtlere su veriliyor", *Balıkesir Postası*, 9 Haziran 1951, s.1

²⁰⁴ " Belediye meclisi dün de toplandı", *Balıkesir Postası*, 13 Haziran 1951, s.1

²⁰⁵ " Edremit'te artık elektrik sıkıntısı kalmadı", *Balıkesir Postası*, 4 Temmuz 1951, s.1

Balıkesir DP il heyeti Havran bucağının itibari ilçe yapılmasına karar verdi ve il heyeti Havran'a giderek bu haberi partililerle paylaşmışlardır.²⁰⁶

Balıkesir ili için yol, su ve elektrik işleri ön planda tutulmuştur. Belediye Başkanı Tevfik Yoldemir şehrin çeşitli ihtiyaçları için Ankara'ya giderek ilgili bakanlıklarla görüşmelerde bulunmuştur. Bütün şehir işlerinin tamamlanabilmesi için toplam 995 bin lira kredi alınması kararına varılmıştır. Tevfik Yoldemir; istimlak için 500 bin ve su tesislerinin tamamlanması için de 220 bin liradan başka iller bankasından 275 bin lira daha kredi için söz alınmış ve bu para da su işleri için kullanılacaktır.

Bundan başka elektrik işletmelerimize lazımlı olan bir motorun alınması için 400 liralık bir kredi almak üzere teşebbüslere geçilmiştir.²⁰⁷

Belediye Başkanı Tevfik Yoldemir'in Ankara'da yapmış olduğu görüşmeler 1 Ağustos tarihinde daha etraflı olarak ele alınmıştır.

Belediye başkanımızın Ankara'yı temasları şehrimiz için çok hayırlı oldu. Elektrik ve İmar işleri – çeşitli işler için istikraz meselesi- yangın sahasının inşası ve daha bazı mühim davalar tamamen halledilecektir.

Tevfik Yoldemir'in Ankara'da devletin ileri gelenleri ve ilgili makamlarla teması sonucunda şehrin gerek yangın yerine gerekse su işlerine ait bütün meseleler kati bir şekilde halledilmiş bulunmaktadır.

Bu surette çimento işi, inşaatın bayındırlık bakanlığı emrinde müddeti kısaltmak için vilayet bayındırlık müdürlüğünce kontrolü bayındırlık bakanlığınca bu işte çalışmak üzere bir mühendisin belediye emrine verilmesi sağlanmakla kalmamış ayrıca yangın yeriyle beraber yangın sahasının etrafında umumi şehir imarı inşaat ve istimlaklar için on sene vadeli 500 bin lira İller Bankasınca tahsis edilmiştir. Lüzumu halinde bunun bir milyona çıkarılması da prensip olarak kabul edilmiştir.

Su işi için de tahsisat temin edildiği gibi bayındırlıktaki mevcut bir sudan Hidro-elektrik tesisatı için tetkikat yapılmak üzere eylül ayı içinde bir mühendisin gönderilmesi kabul edilmiş ve elektrik motorunun yenilenmesi için de projelerin yapılması kararlaştırılmıştır.

Belediye başkanı tarafından cumhurbaşkanına yapılan maruzat üzerine bütün bu taleplerin ve temin edilen tahsisat ve kolaylıkların bir an evvel gerçekleşmesi için

²⁰⁶ “Balıkesir DP İl Heyeti”, *Balıkesir Postası*, 21 Temmuz 1951, s.2

²⁰⁷ “Sıtkı Yırcalı ve Tevfik Yoldemir dün Ankara'dan geldiler”, *Balıkesir Postası*, 30 Temmuz 1951, s.1

cumhurbaşkanı da büyük alaka göstermiştir. Her zaman Balıkesir'in bu gibi ihtiyaçları üzerinde icap eden tavassutları yapmaya hazır bulduklarını söylemiştir.²⁰⁸

1951 yılının son günlerinde yapılan İl Genel Meclisi'nde de bazı önemli kararlar alınmıştır. Yeni hastanenin eşyalarının sigortalatılmasına, Edremit'te İsmet Paşa İlkokulu isminin Alemizade Okulu olarak düzeltilmesine, Burhaniye'de yapılması kararlaştırılmış verem dispanseri binası için özel idare arsasından bir kısmının münasip bir fiyatla satılmasına, ruhsatı verilen kurumların her bir metre karesinden birer kuruş alınmasına ittifakla karar verilmiştir.²⁰⁹

Edremit'teki İsmet Paşa İlkokulu'nun isminin değiştirilmesi kararı Balıkesir İl Genel Meclisi'nin muhalefete karşı tutumunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

4.5.3. 1952 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.5.3.1. Eğitim Alanında Yapılan Faaliyetler

Eğitim alanında yapılan hizmetler sadece okullarla ilgili olmayıp halka ziraat ve hayvancılık alanlarından, el işi ve sağlık alanlarına varıncaya kadar çeşitli dallarda eğitim veren kurslarla da sağlanmıştır.

Balıkesir'de Nisan 1952'de açılan arıcılık ve ziraat aletleri kursu da bunlardan bir tanesidir. Verilen bilgiye göre bu kursları başarı ile bitirenlere bakanlardan 500'er liralık kredi sağlanacaktır. Ve bu kurslara her meslekten vatandaşlar katılabilir²¹⁰.

Yapılan yenilikler karşısında halkın bilgilendirilmesi gereği de ortaya çıkıyordu. Bu maksatla açılan kurslardan bir diğeri de selektör ve traktör makinistleri yetiştirme kursudur.

Bu amaçla Balıkesir'de 1 Temmuz 1952'de selektör ve traktör makinistleri kursunun açılacağı haberleri yapılmıştır²¹¹.

Bigadiç ve İvrindi'de ortaokul açılacağı haberi ile Balıkesir'de ortaokulu olmayan tek ilçenin Balya olduğu haberi verilmiştir²¹².

²⁰⁸ "Şehir ihtiyaçları kısa zamanda hal edilecektir", *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1951, s.1

²⁰⁹ " Genel Meclisin dünkü toplantısı", *Balıkesir Postası*, 29 Aralık 1951, s.1

²¹⁰ " Şehrimiz ve kazalarında arıcılık ve ziraat aletleri kursları açılacak", *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1952, s.1

²¹¹ " Ziraat fidanlığında bugün selektör kursu açılıyor", *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1952, s.2

4.5.3.2. Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetler

Sağlık alanında yapılan hizmetlere başlangıç olarak Ekim 1950 yılında yine Balıkesir Postası tarafından yaptırılmasına karar verilen Edremit Verem Hastanesinin açılışı yer almaktadır²¹³.

52 yılında Balıkesir’de açılan hastanelerden bir diğeri de 25 Şubat’ta Merkez kazada açılan hastanedir. 226 yataklı olan hastanenin üst kısmı tamamen veremli hastalara, alt kısmı ise diğer hastalara tahsis edilmiştir²¹⁴.

5502 sayılı hastalık ve analık sigortası kanununun 1 Ekim’den itibaren Balıkesir vilayetinde de tatbikine başlanmıştır. Bütün işçilerin adı geçen kanun gereği bu sigortaya girmeleri gerekmektedir. Buna göre, işçiler aldıkları ücretin veya yevmiyelerin yüzde ikisini ve ayrıca işverenler de o işçi için sigortaya yüzde iki kuruş ödemeye mecburdurlar²¹⁵.

Sigorta sağlık alanında yapılan en büyük yeniliklerden bir tanesidir. Demokrat Parti’nin ilk hükümeti sırasında bu tür hizmetleri Balıkesir’de takdirle karşılanmıştır.

4.5.3.3. Bayındırlık ve İskân Faaliyetler

4.5.3.3.1. Su İşleri: Balıkesir’in İvrindi ilçesinin su ve elektrik işlerinin halledilmesi de 52 yılının ilk aylarında ele alınan konulardandır. Balıkesir Postası gazetesinin bildirdiğine göre İvrindi kazasının su tesisatı işi İller Bankası tarafından ihale edilmiştir. Elektrik işi için de yine İller Bankası’ndan 125 bin liralık kredi sağlanmıştır. Belediye meclisi bu iş için bütçeye 35 bin lira koymuştur²¹⁶.

Köylerin su işlerinin hallolunması için de bakanlıktan 210.000 lira yardım da bulunmuş ve il daimi komisyonunca bu yardıma özel idare bütçesinden ayrılan 40 bin lira da ilave edilmiştir²¹⁷.

²¹² “ Bigadiç ve İvrindi’de Ortaokul açılacak”, *Türk Dili*, 18 Temmuz 1952, s.2

²¹³ “ Edremit Verem Hastanesi bugün açılıyor”, *Balıkesir Postası*, 15 Ocak 1952, s.1

²¹⁴ “ Yeni hastanemiz dün açıldı”, *Balıkesir Postası*, 26 Şubat 1952, s.1

²¹⁵ “ Balıkesir’de hastalık ve analık sigortası kanununun tatbikine başlandı”, *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1952, s.1

²¹⁶ “ İvrindi bu sene su ve elektriğe kavuşacak”, *Balıkesir Postası*, 5 Mart 1951, s.1

²¹⁷ “ Köylerin su ihtiyacı”, *Balıkesir Postası*, 4 Nisan 1951, s.1

Demokrat Parti hükümetinin köylüye su ve yol parası yardımlarıyla Kepsut'un Recep köyüne içme suyu getirilmiştir²¹⁸.

4.5.3.3.2. Elektrik İşleri: Balıkesir'in elektrik işleri yine Demokrat Parti iktidarı sırasında kurulan Soma Linyit termik santralinden sağlanması kararı alınmıştır. İşe başlanması hususunda gerekli emir verilmiş ve bu maksatla iki milyon lira tahsis olunmuştur. Soma'dan gelen elektrik ayrıca daha ucuza mal olacağı bildirilmiştir²¹⁹.

4.5.3.3.3. Balıkesir'in İmarı: 1952 yılında yangın sahası için yapılan çalışmaları devam etmektedir. Milli kuvvetler ve Vasıf Çınar caddeleri kanalizasyonunun ihaleye çıkartılmasına karar verilmiştir.

Şehir Gazinosu'nun köşesinden Yeşilli Camii'ne kadar bütün dükkânların istimlak edilerek hükümet konağına çıkacak bir cadde açılması da karar verilmiştir.

Ek olarak bu caddeye Yeşilli hamamı karşısından Nafia atölyesine kadar ikinci bir cadde açılacaktır²²⁰.

4.5.3.3.4. Balıkesir'de İskân İşleri: Bulgaristan'dan Balıkesir'e 2128 hanede 9350 göçmen gelmiş, bunlardan rençper olan 1041 aileye 29772 dekar arazi dağıtılmış ve 871 aileye de Ziraat Bankasından 1915108 liralık çiftçi araçları sağlanmıştır. 110 sanatkâr aileye 47114 lira döner sermaye, 1011 çiftçi ailesine 375937 kilo tohumluk tevzi edilmiştir. Balıkesir'de ayrıca 625 köy, 68 şehir tipi ev inşa edilmiş ve 109 aileye de hazır ev satın alınmış ve teslim edilmiştir²²¹.

1952 yılı Balıkesir'e gelen göçmenlerin iskanına devam edilmiştir. 1234 köy tipi evden 704'ü tamamlanmıştır. 251 sanatkar göçmen evinden 126'sı tamamlanmıştır.

1211 çiftçi ailesine 32772 dekar toprak, 110 sanatkâr aileye 47114 lira döner sermaye, 87 çiftçi ailesine de 1 milyon 9151 bin liralık donatım ve kredisi dağıtılmıştır²²².

Balıkesir, Bulgaristan göçmenlerinin iskânı işinde önemli ve önde giden kentlerden bir tanesi olmuştur. Balıkesir'e ilk gelen göçmenlerin arasında bulunan Ahmet Esmer, göçmenlerin hemen yerleştirildiğini, ilk gelen göçmenlerden beş aileye

²¹⁸ " Su ve yol parası yardımları", *Balıkesir Postası*, 13 Eylül 1952, s.1

²¹⁹ " Balıkesir'in elektrik meselesi halledildi", *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1952, s.1

²²⁰ " Şehrin çehresini değiştirecek kararlar", *Balıkesir Postası*, 24 Mayıs 1952, s.1

²²¹ " Bulgaristan'dan vilayetime gelen göçmenler", *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1952, s.1

²²² " Vilayetime 704 göçmen evi inşa edildi", *Balıkesir Postası*, 8 Kasım 1952, s1

barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına ev parası verildiğini söylemiştir²²³. Daha sonra gelen göçmenlere ise yukarıda değinildiği gibi ev inşa edilmiştir. Balıkesir merkez ilçede Gazi Osman Paşa Mahallesi ve Plevne Mahallesi'nde göçmenler için tek katlı evler yaptırılmıştır. Bu evlerin sahipleri kuralarla belli olmuştur. Yeni yapılan bu mahallelerin açılışına Başbakan Adnan Menderes gelmiştir.²²⁴

Tarım ve hayvancılıkla uğraşan göçmenler için hükümetçe toprak ve tohum yardımı yapılırken, bu uğraşlar içerisinde olmayan göçmenlere de iş sahaları bulunmuştur. Birçok göçmen Balıkesir'de Fransızlar tarafından yaptırılan askeri hava üssünde çalışmışlardır²²⁵.

4.5.3.3.5. Balıkesir'de Ulaşım Hizmetleri: 1952 yılının başlarında da ulaşım haberleri yer almaya başlamıştır. İzmir – Bandırma arasında yapılan turistik asfalt yolun Balıkesir içerisinden geçmesi planlanmıştır²²⁶.

Ayrıca Bandırma – İzmir arasında işletilen motorlu trenlere ilaveten ulaştırma bakanlığınca Almanya'ya sipariş edilen trenlerden üçü Balıkesir'de verilmiştir²²⁷.

Tren yolunda yapılan icraatlardan bir diğeri de Balıkesir – Eskişehir arasında işleyen Ege Ekspresi'nde hâsıl olan yolcu kesafetini önlemek maksadıyla, pazartesi günü Eskişehir'den Balıkesir'e, Salı günü de Balıkesir'den Eskişehir'e iki tren ilave edilmiştir²²⁸.

Yıldız köyü civarındaki Simav çayı üzerine betonarme bir köprü yapılacaktır. Bu olayı önemli gösteren ise Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı ile Vali Nurettin Aynukasa' nın yapılacak köprü hakkında köylülere izahat istemesidir²²⁹. Bir bakanın ve bir valinin ayaklarına kadar gelmesi köylünün gözündeki Demokrat Parti imajını arttırmış olmalıdır.

4.5.3.4. Zirai Alanda Yapılan Faaliyetler

²²³ Ahmet Esmer, 03. 05. 2014 tarihli görüşme kaydından.

²²⁴ Ahmet Esmer, **a.g.k.**

²²⁵ Ahmet Esmer, **a.g.k.**

²²⁶ "Şehrimiz içinden geçecek turistik asfalt yolun inşasına başlamıyor", *Balıkesir Postası*, 7 Ocak 1952, s.1

²²⁷ "Birçok hatlarda motorlu trenler işleyecek", *Balıkesir Postası*, 8 Ocak 1952, s.1

²²⁸ "Eskişehir – Balıkesir arasına ilave tren seferleri", *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1952, s.1

²²⁹ "Yıldız köyü civarındaki Simav çayı üzerine betonarme bir köprü yapılacaktır", *Balıkesir Postası*, 30 Haziran 1952, s.1

Ziraat konusunda Balıkesir gibi geneli ziraat ile geçinen halkın bu konuda bilgilenmesi için Teknik Ziraat Teşkilatı kurulması kararı alınmıştır. Bu kurs için çalıştırılacak mütehasısların yetiştirilmesi için bir kurs açılacaktır.

Ayrıca çayır ve meralar için yolluk, traktör vesaire, köylüye yardımcı olacak malzemeler de temin edilmiştir.

Diğer taraftan, malzemelerle vilayetimiz köylerinde örnek korungalık, mera ve yoncalıklarda tesis edilecektir²³⁰.

Tarım bakanlığınca Bandırma Merinos çiftliğinde aygır deposu binaları inşasına karar verilmiştir. Bu suretle Balıkesir'in ülkenin en büyük aygır deposuna sahip olması tasarlanmıştır²³¹.

Tarım bakanlığına bırakılan Ziraat Fidanlığı'na Tarım bakanlığınca Arıcılık ve Tavukçuluk müesseseleri kurulmasına karar verilmiş ve bu karar doğrultusunda 8 bin lira gönderilmiştir.

Balıkesir'de kurulması düşünülen bu arıcılık ve tavukçuluk çiftliği en modern şekilde çalıştırılacaktır²³².

Zirai önemli Osmanlı İmparatorluğundan beri ayrı bir yere sahip olan Balıkesir'in bu konudaki önemini Demokrat Parti de göz önüne almıştır. 1952 yılında tarım bakanlığınca şehre teknik ve ziraat teşkilatı kurulmuştur. Vilayet ziraat müdürlüğü ünvanı Teknik ziraat müdürlüğüne ve kaza ziraat muallimleri ünvanı da Ziraat teknisyenliğine dönüştürülmüştür²³³.

4.5.3.5.1. Balıkesir İplik ve Kaput Bezi Fabrikası: Balıkesir'de iplik ve kaput bezi fabrikası için ilk teşebbüsler 3 Kasım 1952'de il daimi komisyonunda yapılmıştır. Bu toplantıda Ticaret Odası Başkanı Sırrı Yırcalı fabrika hakkında izahatlar vermiş ve toplantıya katılan tüccarlardan beşi 100'er bin lira vermeyi taahhüt etmişlerdir. Fabrika için 100 bin liradan 100 liraya kadar hisse senetleriyle bütün vatandaşların katılımı kararlaştırılmıştır²³⁴.

²³⁰ " Vilayetimizde Teknik Ziraat Teşkilatı kuruluyor", *Balıkesir Postası*, 15 Nisan 1952, s.1

²³¹ "Bandırma Merinos çiftliğinde yeni aygır depoları yaptırılacak", *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1952, s.1

²³² " Ziraat bahçesinde arıcılık ve tavukçuluk müessesesi kurulacak", *Balıkesir Postası*, 10 Temmuz 1952, s.1

²³³ "Teknik Ziraat Teşkilatı kuruldu", *Balıkesir Postası*, 30 Temmuz 1952, s.1

²³⁴ " Şehrimizde hayırlı teşebbüs inkişaf ediyor, İplik fabrikası kurulması kararlaştı", *Balıkesir Postası*, 5 Kasım 1952, s.1

Tüccarların katılımıyla yaptırılacak olan fabrikayı İşletmeler bakanı Sıtkı Yırcalı'nın da katkılarıyla işletmeler bakanlığı ile Sümer Bank prensip olarak kabul etmiştir. 10 milyon liraya yakın bir para ile tamamlanacak olan bu fabrika halkın katılımıyla yapılması gerekli görüldüğünden katılımın miktarın %25'ini tamamlaması durumunda anonim şirket haline gelir gelmez Ziraat Bankasının 2 milyon ve milli bankalardan birinin de 1 milyon lira iştirakiyle geri kalan 5- 6 milyon liralık kısmı tamamen Sümer Bank kendi kredi kaynaklarından temin ederek bunun gerçekleşmesini üzerine alacaktır²³⁵.

Aralık ayı içerisinde DP il başkanı Sırrı Yırcalı ile Belediye Başkanı Faik Ocak Ankara'ya gitmişler ve başbakan tarafından kabul edilmelerinin ardından Balıkesirli milletvekillerince başbakan şerefine Atatürk Çiftlik Gazinosu'nda bir ziyafet verilmiştir. Bu ziyafet sırasında Başbakan Adnan Menderes Balıkesir ile ilgili olarak;

“ Balıkesir gibi bir vilayet merkezimizi ilk zaruri ihtiyaç olan sudan uzun müddet mahrum bırakamayız. Yarınki durum göz önüne alınarak ve en aşağı iki misli nüfus artışı hesaba katılarak su tesisatını ona göre yapmak lazımdır.

Binaenaleyh kaçta mal olursa olsun, bunun derhal yapılması icap ediyor. Kafi tahsisat bulunacaktır. İcap eden formaliteleri tamamlayarak bu iş için teşebbüse geçiniz. Bakanlarınız ve milletvekillerinizle de işbirliği ederek ilk fabrikanızı yakında kuracaksınız.

Fenni tetkikat biter bitmez şeker fabrikası da ayrıca kurulacaktır. Elbette ki bunlar kadar suyu da ihmal edemeyiz. Hükümet sizlere her türlü imkanı hazırlayacak ve muzahir olacaktır.

Balıkesir milli mücadele gününden beri her türlü hareketlerde ön ayak olmuştur. Balıkesirlilerle iftihar etmekteyiz.

Böyle bir tesanüt ve sevgi birliği içinde halledemeyeceğimiz bir şey yoktur. Balıkesir ve Balıkesirlilere sevgi ve muhabbetimizin ibrâğını sizlerden bilhassa rica ederim²³⁶.

4.5.3.6. Balıkesir Demokrat Parti Milletvekillerinin Halk ile Temasları

²³⁵ “ İplik ve Kaput bezi fabrikasının kurulması tahakkuk ediyor, İşletmeler Bakanının beyanatı”, *Balıkesir Postası*, 1 Aralık 1952, s.1

²³⁶ “ Başbakan'ın Balıkesir'e selamı”, *Balıkesir Postası*, 13 Aralık 1952, s.1

Balıkesir Demokrat Parti milletvekilleri iktidarın ilk döneminde Balıkesir ve ilçelerini köy köy dolaşmışlardır.

Edremit'te köylerin dolaşılmasında Edremitliler: “ 30 senedir ne bir milletvekili ve ne de bir bakanın köy köy dolaşarak köylünün dertleriyle alakadar oluşu görülmüş şey değildir.” yorumunda bulunmuş ve alakadan memnun olmuşlardır²³⁷.

Sıtkı Yırcalı'nın 22 Temmuzda Balıkesir'e ait hakkında verdiği izahat: 1950 yılında dağıtılan tohumlukların bir kısmı mahsul vermemişti. Bu tohumluk borçları Balıkesir, Bigadiç, Gönen Ziraat Bankaları tarafından çiftçilerden istenilmekte olduğundan bu borçların geçen yıllarda olduğu gibi tecil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Şehrimizdeki yangın dolayısıyla tüccarlara iki yıl vade ile verilen kredinin bir yıl daha uzatılması maliye bakanlığı ile ilgili banka arasında mutabakat hâsıl olmuştur.

Balıkesir belediyesinin elektrik işi için lüzumlu olan kredi İller Bankası'nca sağlanmıştır.

Sıtkı Yırcalı şehre su getirmek için su araştırmaları yapıldığını sonbaharda fenni tetkiklerle birkaç su hakkındaki kanaatin bir neticeye bağlanacağını getirilecek su için hükümetçe mali imkânların sağlanacağını... söylemiştir²³⁸.

Sıtkı Yırcalı Balıkesir'de küçük nispette de olsa bir tütün baskısı ve işletme evinin ele alınması için araştırmaların yapılmasına dair emir verdiğini de belirtmiştir²³⁹.

4.5.4. 1953 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.5.4.1. Eğitim Faaliyetleri

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Balıkesir il okulları bina inşa ve tamirine yardım maksadıyla 300.000 lira gönderilmiştir²⁴⁰.

Balıkesir'de 1953 yılı içerisinde maarif yurdu açılmasına karar verilmiştir. Yatılı öğrenciler için gerekli bir ihtiyacın karşılanması yoluna gidilmiştir²⁴¹.

²³⁷ “ Milletvekillerimizin körfez gezisi”, *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1952, s.1

²³⁸ “ Şehir ve vilayete ait muhtelif işler”, *Türk Dili*, 22 Temmuz 1952, s.1

²³⁹ *Türk Dili*, a.g.y,

²⁴⁰ “İl İlk Okullarına yardım”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1953, s. 2

²⁴¹ “Şehrimizde maarif yurdu açılıyor”, *Türk Dili*, 27 Eylül 1953, s. 1

4.5.4.2. Bayındırlık ve İskân Faaliyetleri

4.5.4.2.1. Kepsut Nahiyesi'nin Kaza Merkezi Oluşu: Türkiye genelinde 22 bucağın kaza olmasıyla Balıkesir'e bağlı Kepsut da 1 Mart 1953 yılında yürürlüğe giren 6068 numaralı kanun ile kaza merkezi olmuştur²⁴².

4.5.4.2.2. Balıkesir'de Deprem ve DP İktidarının Faaliyetleri:18 Mart 1953'te Balıkesir ve Çanakkale'de meydana gelen şiddetli deprem, bu şehirlerde büyük hasar yaratmıştır.

Balıkesir'de en fazla hasar Gönen'de meydana gelmiştir. İkinci sırada Manyas, üçüncü sırada Balya gelmektedir. Çanakkale'de ise Çan ve Yenice kazaları büyük hasar görmüştür.

Depremi ardından Kızılay genel müdürlüğü 19 Mart'ta uçakla Balıkesir'e gelmiş ve beraberinde getirdiği 100 çadırla birlikte Gönen'e gitmiştir. Ayrıca 500 çadır da Ankara'dan Kamyonla Gönen'e gönderilmiştir²⁴³.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 20 Mart'ta Balıkesir'e ziyarette bulunmuş ve deprem bölgesi olan Gönen'e gidip burada bir buçuk saat halk ile görüşmüştür²⁴⁴.

İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinlioğlu zelzele bölgesi olan Yenice'ye giderek tetkiklerde bulunmuşlardır²⁴⁵.

Balıkesir basınında 1950 ve 1960 dönemlerinde söz sahibi olan iki gazete tabii olarak deprem bölgesiyle ve iktidar partisinin deprem bölgesine olan ilgisiyle yakından alakadar olmuşlardır. Fakat her iki gazetede de siyasal görüşlerinin ağırlığını yansıtmışlardır.

İktidar gazetesi olan Balıkesir Postası iktidarın tutumunu olabildiğince olumlu gösterip prim yapma çabasındayken, muhalif gazetemiz olan Türk Dili gazetesi ise iktidarın yetersizliklerinden dem vurup iktidarı kötüleme gayretindedir.

Manyas merkezinde 9 ev tamamen yıkılmış ve 178 ev oturulamayacak duruma gelmiştir. Türk Dili gazetesi iktidarın ya da Kızılay'ın Manyas'a hiçbir yardımda bulunmadığını bu nedenle halkın teessürlerini bildirmiştir²⁴⁶.

²⁴² "Şirin ve güzel Kepsut kaza oldu", *Balıkesir Postası*, 9 Mart 1953, s.2

²⁴³ "Gönen bir harabe haline geldi", *Balıkesir Postası*, 20 Mart 1953, s.1

²⁴⁴ "Cumhurbaşkanı, felaket bölgesinde", *Balıkesir Postası*, 21 Mart 1953, s.1,2

²⁴⁵ *Balıkesir Postası*, a.g.y.

Yine Balıkesir Postası'nın aksine olarak muhalif gazete Türk Dili deprem bölgelerinin yeterince alaka göremediğini bildirmektedir. Zelzele bölgesi ciddi alaka bekliyor. Aradan 5 gün geçmesine rağmen alınan tedbirler felaketzede halkı koruyucu mahiyette değildir²⁴⁷.

Balıkesir merkezde deprem bölgeleri için yardımlar toplanmıştır. Halkın ve öğrencilerin yanı sıra siyasi parti mensupları da yardımlarda bulunmuşlardır. Halk partililer aralarında topladıkları bin lira ile hasır, çadır bezi gibi muhtelif malzeme alarak zelzeleden hasar gören bölgeye göndermişlerdir... DP milletvekilleri de felaketzedelere ellışer lira bağışta bulunmuşlardır²⁴⁸.

Bayındırlık Bakanlığı zelzele mıntıklarında yıkılan ve hasara uğrayan evlerin tamir ve inşası için bir kanun tasarısı hazırlayarak meclise sevk etmiştir. Buna bağlı olarak bütün deprem bölgelerindeki inşaatı kontrol ve organize etmek üzere bir imar müdürlüğü teşkilatı kurulmuştur. Balıkesir'de yapılacak bu teşkilat emrine gerekli mimar ve mühendis kadroları verilmiştir... Teşkilat teknik bir teşekkül olması itibariyle doğrudan doğruya vekaletle bağlı olacaktır²⁴⁹.

İktidar, Balıkesir ve Çanakkale'deki büyük deprem neticesinde zelzele, sel ve yangın felaketleri için kanun tasarısı hazırlanmasına başlanmıştır. Bu kanunla daimi bir heyet kurulacak ve bunlar derhal felaket bölgelerinde müdahale edecektir. Bu kanunla, daimi bir heyet teşkil edilecek ve bu heyetin elinde mühim miktarda para, inşaat malzemesi, ilaç, çadır ve her türlü sıhhi malzeme hazır bir şekilde bulundurulacaktır²⁵⁰.

Ayrıca iktidar partisi olarak DP depremzedelere vergi yardımında bulunmuştur. Buna göre; depremden mesken veya iş yerleri yıkılarak zarar gören vatandaşların 5432 sayılı kanun gereğince, vaziyetleri normal bir duruma girinceye kadar, maliyeye olan vergi borçları süresi hiçbir suretle işlemeyecektir. Normal duruma dönüldüğünde, vergi süreleri eskisi gibi devam edecektir.

Yine vergi usul kanununun 105. maddesine göre, depremzedelere bu zararların, varlıklarının üçte birini müteceviz bulunduğu taktirde vergi borçları telkin edilecektir. Ayrıca bu gibi vatandaşlar 4623 sayılı kanunun 27. maddesi hükümlerine

²⁴⁶ "Cumhurbaşkanı dün geldi", *Türk Dili*, TD 21 Mart 1953, s.1

²⁴⁷ "Zelzele bölgesi ciddi alaka bekliyor", *Türk Dili*, 25 Mart 1953, s.1,2

²⁴⁸ "Zelzele felaketzedelerine yardımlar", *Türk Dili*, 28 Mart 1953, s.1

²⁴⁹ "Zelzele bölgesi imar edilecek", *Balıkesir Postası*, 7 Nisan 1953, s.1

²⁵⁰ "Zelzele, sel ve yangın felaketleri için kanun tasarısı hazırlanıyor", *Balıkesir Postası*, 9 Nisan 1953, s.1

göre vilayet, belediye ve emsali gibi vergilerden de kısmen ya da tamamen muaf tutulacaklarına bakanlar kurulunca karar verilecektir²⁵¹.

Zelzeleden zarar gören Gönen, Yenice ve civarının imarı için bakanlıkça bir program hazırlanmıştır. Balıkesir’de nisan ayında kurulan imar ve inşaa müdürlüğü bu program gereğince gerekli faaliyete geçmiştir. Buna göre zelzeleden zarar gören kasabalarda ve vilayet merkezinde, köylerde yardım komiteleri kurulmuştur.

Tamir edilmesi mümkün olan evler için sahiplerine azami beş yüz liraya kadar hükümetçe yardım yapılacaktır. Evleri yeniden yaptıracak olanlara da yine hükümetçe bin lira yardım sağlanacaktır.

Bu yardımlar bilahare ödemek mecburiyeti olmayacaktır. Emlak Kredi Bankası yeniden ev yaptıracaklara ayrıca az faizle ve müsait şartlarla 4 bin lira borçlandırma suretiyle para verilecektir. Arzu edenlerin evleri Emlak Bankasınca yapılacak ve yine borçlandırma yoluyla sahiplerine teslim edilecektir. İsteyenlerin de kendileri tarafından evlerini yaptırmalarına müsaade olunacaktır²⁵².

Zelzele bölgesindeki köylü ve şehirli vatandaşlara yapılmakta olan ve fiilen başlanmış bulunan hane başına bin ve dört bin liralık yardıma ilaveten Gönen’de 100 Ayvalık’ta 100 Manyas’ta 100 ve Yenice’de 200 evin Emlak bankasınca bizzat inşası uygun görülmüştür²⁵³.

4.5.4.2.3. Bayındırlık Su İşleri Şubesi: Balıkesir merkez olmak üzere Balıkesir Ovası ve Kepsut dereleri, Simav gölü ve ovası, Tavşanlı, Edremit – Burhaniye ovaları ıslahı mevzuları ile meşgul olmak üzere Bayındırlık Bakanlığı Bursa birinci şubeye bağlı olarak Balıkesir’de bir teşkilat kurulmuştur²⁵⁴.

4.5.4.2.4. İmar İşleri: Balıkesir – Savaştepe yolunun yapılmasına başlandı. Balıkesir – Soma yolunun Savaştepe’den Balıkesir’e kadar olan kısmı ihale edilmiş ve yapımına başlanmıştır²⁵⁵.

Elli küsur kilometre olan Gönen- Balya yolunun 0 – 15 kilometre arası 109 bin lira ile yapılmaktadır... Balıkesir – Şamlı – Ilıca yolu üzerinde 128000 liraya üç küçük köprü yapımı tamamlanmıştır.

²⁵¹ “ Son depremden zarar gören vatandaşların vergi borçları”, *Balıkesir Postası*, 26 Nisan 1953, s.1

²⁵² “ Gönen ve köylerinin inşaat işlerine ait program hazırlandı”, *Türk Dili*, 15 Mayıs 1953, s.1

²⁵³ “ Balıkesir için verilen müjdelere; Fabrika- hal- otel- köy yolları ve suları”, Ateş 10 Temmuz 1953, s.1

²⁵⁴ “ Bayındırlık su işleri şehrimizde şube açtı”, *Balıkesir Postası*, 4 Eylül 1953, s.1

²⁵⁵ “ Balıkesir – Savaştepe yolunun yapılmasına başlandı”, *Balıkesir Postası*, 16 Eylül 1953, s.1

1953 yılında Balıkesir vilayeti köy yolları ve köy içme suları için Balıkesir'e verilmiş olan bir milyon üç yüz bin liraya ilaveten Bayındırlık bakanlığı tarafından Balıkesir il emrine üç yüz bin lira daha tahsis edilmiştir²⁵⁶.

4.5.4.2.5. Bandırma'nın Vilayet Olması Konusu: Bandırma'nın vilayet haline getirilmesi yolunda mahallince teşebbüse geçilmiş ve Ankara'ya bir heyet gönderilmiştir. Adnan Menderes, Bandırma'nın vilayet haline getirileceğini buna ait kanunun Büyük Millet Meclisi'ne sevk edileceğini vaat etmiştir. Sıtkı Yırcalı da Bandırma'nın vilayet olması iddiasında haklı olduğunu ve bu teşebbüse taraftar olduğunu belirtmiştir²⁵⁷.

Bandırma'nın vilayet olmasına kesin gözüyle bakılmaktayken 8 Aralık 1953'te Türk Dili gazetesi Bandırma'nın vilayet yapılmayacağını açıklamış ve bunun nedeni olarak da enteresan bir olayı göstermiştir.

Bandırma'nın il olması isteğine karşı bir demokrat kodaman "Uşak'ı yaptık da ne oldu?" demiş ve ekseriyeti CHP'lilerin teşkil ettiği Bandırma'nın il yapılamayacağını bildirmiştir²⁵⁸.

DP zamanında il yapılan Uşak'ta Kasım ayı içerisinde yapılan İl Genel Meclisi seçimlerini CHP'nin kazanması iktidar partisi için beklenmedik bir kayıptır.

Çok kuvvetli olduğu tahmin edilen iktidar partisinin bu yeni vilayetteki kaybı 1954 seçimleri öncesi DP iktidarına soğuk düş etkisi yaratmıştır.

Uşak CHP iktidarı zamanında bir sanayi şehri haline getirilmiştir. DP'nin bu şehri kaybetmesinin temelli olarak bu sebep gösterilmektedir²⁵⁹.

Uşak ilinde, 14 Kasım 1953 tarihinde yapılan ara seçimlerde, oyların eski yıllara göre artmasına karşın seçimleri CHP'nin kazanmasını engelleyememişti. Bu seçim sonucu CHP için bir moral kaynağı olmuş ve parti genel sekreteri Kasım Gülek seçim sonucunu, " vatanda olgunluğun parlak bir eseri" olarak yorumlamıştı. İktidar çevreleri ise seçimlerde oylarını yükselttiklerini söyleyerek kendilerini avutmaya çalışırken, bu sonuçlardan duydukları mutsuzluğu da gizleyememişlerdi²⁶⁰.

Uşak'ın bu beklenmedik kaybı Bandırma'nın il yapılmaması konusunda Türk Dili gazetesinin haberini doğru çıkartmaktadır. Demokrat Parti'nin ilk iktidar yıllarında

²⁵⁶ Ateş, a.g.y.

²⁵⁷ " Bandırma vilayet haline getirilecek", *Türk Dili*, 28 Ekim 1953, s.1

²⁵⁸ " Bandırma vilayet yapılmıyor", *Türk Dili*, 8 Aralık 1953, s.1

²⁵⁹ " Uşak seçimleri" Ateş, 18 Kasım 1953, s.1

²⁶⁰ Albayrak, M. a.g.e s.252

Bandırma'ya büyük hizmetlerde bulunmamıştır. İlçeden il haline getirmenin de Uşak örneğinde görüldüğü gibi kendi hanelerine yazılacak kesin bir skor olmadığı ortaya çıkmıştır. Seçimlerde Bandırma'da DP kazanmış olsa da Bandırma'daki muhalefetin güçlülüğü Bandırma'da ikinci bir Uşak hadisesinin yaşanması ihtimalini ortaya çıkarttığından seçim öncesi böyle bir risk iktidar tarafından göze alınamamıştır.

Başbakan Adnan Menderes'in 1956 yılında Balıkesir ziyaretinin ardından Bandırma'ya gitmiş ve konuşması sırasında halk tarafından Bandırma'nın vilayet olması işinden bahsetmesi istenmiştir. Menderes: “ Siz buraya sadece şehrinizin vilayet olması için mi toplandınız?... Bunlar tali (ikinci derecede) meselelerdir. Siz memleketinizin başvekilinden sadece vali isterseniz benim yapacağım şey, peki. Valiniz hazır, bana Allahısmarladık demek olur”²⁶¹.

4.5.4.2.6.1950 Yılında Yanan Çarşının Yapımı ve Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti:

3 Ağustos 1950 yılında Balıkesir'de meydana gelen yangında Balıkesir'in çarşısı tamamen kullanılmaz hale gelmiştir. Çarşının yapımı 1953 tamamlanmıştır. Yapılan çarşının açılışına Başbakan Adnan Menderes katılmıştır.

Balıkesirlilere “güler yüzlü Balıkesirliler” hitabıyla iltifatta bulunduktan sonra çarşının manevi kıymetinin maddi kıymetinden çok daha üstün olduğunu söyleyerek böyle bir eseri açmak şerefiyle mazhar olduğundan dolayı duyduğu memnuniyeti izhar etmiştir²⁶².

Menderes Balıkesir beyanatını oldukça kısa tutmuş ve bir parti propagandası haline getirmemiştir.

4.5.4.2.7. Hal Binası: Yanan çarşının yapımının ardından Balıkesir ticaret hayatının bir diğer ihtiyacı olan hal binasının yapımı işi gündeme gelmiştir. Binanın plan ve projeleri hazırlanmış ve yapılması için gereken 750 bin lira da Emlak bankası vasıtasıyla temin edilmiştir²⁶³.

4.5.4.3. Sanayi Alanında Yapılan Faaliyetler

²⁶¹ “Bandırma Başbakan'dan vali istedi”, *Türk Dili*, 31 Ekim 1956, s.1

²⁶² “ Yeni Çarşı Törenle açıldı”, *Ateş*, 24 Haziran 1953, s.1

²⁶³ *Ateş*, a.g.y

4.5.4.3.1. Şeker Fabrikası İçin Çalışmalar: Balıkesir’de kurulması için çalışmalara başlanan Pamuklu Mensucat (kaput bezi ve iplik) Fabrikasının arkasından kurulması planlanan Şeker fabrikası için de çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Balıkesir’in şeker pancarı için uygun olup olmadığını kontrol etmek amacıyla Vali Nurettin Aynuksa başkanlığında Merkez, Manyas, Susurluk, Bandırma, Gönen ziraat teknisyenlerinin katılımıyla yapılan toplantıda 200 parçada 200 dönüm pancar deneme ekim yerleri tespit edilmiştir²⁶⁴.

Susurluk Şeker Fabrikası’nın kurulmasını sağlamak amacıyla “ Pancar ekicileri İstihsal kooperatifi” adı ile bir kooperatif kurulmuştur. Bu münasebetle Cumhurbaşkanı Celal Bayar Ayvalık’tan İşletmeler bakanına şu telgrafı göndermiştir:

“ Susurluk Şeker Fabrikası’nın kurulmasını sağlamak üzere toplanan arkadaşlar namına çektiğiniz telgrafı Ayvalık’ın şirin ve serin havası içerisinde aldım. Memnuluğumun derecesini takdir edersiniz. Bursa ve Balıkesir havalisinin yeni bir ferah vasıtası olacaklarına kani bulunduğum bu teşebbüsten dolayı hepinizi tebrik eder gözlerinizden öperim”²⁶⁵

4.5.4.3.2. Pamuklu Mensucat Fabrikası: Halk ortaklı kurulması planlanan Pamuklu Dokuma Fabrikasına Balıkesirli tüccarların % 25lik katılmaları sağlandığından anonim şirket statüsüne girmiştir. Bu suretle hazırlıklarına başlanan fabrikanın statüsü 16 Mart’ta İşletmeler vekili başkanlığında banka mümessilleri ve Balıkesir’den giden heyetle arasında mutabakat sağlanmıştır²⁶⁶.

Fabrikaya hissedar olarak Sümerbank ve Ziraat bankaları iştirak etmektedirler. Bankalar tahminen bu ortaklık için beş milyon liraya kadar bir hisse ile katılmaktadırlar. Şahısların taahhüt miktarı da iki milyon lira kadardır ki böylece fabrika ve tesisleri için yedi milyon lira temin edilmiştir²⁶⁷.

İşletmeler bakanı Sıtkı Yırcalı’nın 26 Mayıs’ta Balıkesir Postası gazetesine bildirdiğine göre; Balıkesir’de kurulması planlanan Pamuklu mensucat anonim şirketinin kuruluşuna ait karar, dün bakanlar kurulunca imzalanmıştır.

²⁶⁴ “ Şeker fabrikası için hazırlıklar”, *Balıkesir Postası*, 11 Mart 1953, s.1

²⁶⁵ “ Şeker fabrikası Cumhurbaşkanı iyi temennilerini bildirdi”, *Türk Dili*, 26 Ağustos 1953, s.2

²⁶⁶ “ Pamuklu mensucat fabrikamızın statüsü dün Ankara’da imzalandı”, *Balıkesir Postası*, 17 Mart 1953, s.1

²⁶⁷ “ Şehrimizde kurulacak kaputbezi fabrikası”, *Türk Dili*, 19 Nisan 1953,s.1

Cumhurbaşkanı'nın tasvibinden geçer geçmez fabrika kanunen teşekkül etmiş bulunacaktır²⁶⁸.

4.5.4.3.3. Çimento Fabrikası: Yurdun çeşitli yerlerinde kurulacak olan çimento fabrikalarından birinde Balıkesir'de kurulması göz önüne alınmıştır... Balıkesir Çimento Fabrikası kurulması, için çok müsait şartları ihtiva etmektedir²⁶⁹.

4.6. Demokrat Parti'nin İkinci Dönemi (1954- 1957)

4.6.1. 1954 Yılı Siyasi Olayları

4.6.1.1. İç Politika

4.6.1.1.1. Köy Enstitülerinin Öğretmen Okullarına Çevrilmesi

Köy enstitülerinin öğretmen okullarına çevrilmesi 1954 yılın ilk siyasi olayını teşkil eder. Ancak bu olayın ilk adımları 1952 yılında atılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, köy enstitülerinin öğretmen okulu haline getirilmesi için kanun tasarısı hazırlamıştır. Tasarı kanunlaştığı takdirde köylü çocuklardan başka şehirli ve kasabalı öğrencilerin de alınması temin edilecektir²⁷⁰. Köy enstitülerinin öğretmen okullarıyla birleştirilmesini dönemin Milli Eğitim Bakanı Rıfıkı Salim Burçak bu kanunun ana hedefinin öğretmen okulu mezunları ile köy enstitüsü mezunları arasındaki huzursuzluğu ve ikiliği ortadan kaldırması olarak göstermiştir²⁷¹. 1954 yılında bu tasarının kabul edilmesiyle bütün köy enstitüleri ilk öğretmen okulları haline getirilmiş ve bu okulların bütün haklarına sahip olmuştur²⁷².

4.6.1.2. 1954 Yılı Genel Seçimleri

²⁶⁸ "İşletmeler vekilinin gazetemize beyanatı", *Balıkesir Postası*, 27 Mayıs 1953, s.1

²⁶⁹ "İlimizde üç fabrika kurulacak", *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1953, s.1

²⁷⁰ " Köy Enstitülerinde yapılan değişiklik", *Türk Dili*, 4 Nisan 1952, s.1

²⁷¹ " Hükümetin muazzam başarısı", *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1954, s.1

²⁷² " Yeni bir cam fabrikası", *Balıkesir Postası*, 11 Şubat 1954, s. 1

4.6.1.2.1. Balıkesir Basınında 1954 Genel Seçimlerine Hazırlık: Seçim tarihinin belli olmasıyla birlikte seçim çalışmaları için hazırlıklar da başlamıştır. O dönemde Balıkesir’de çıkan başlıca gazetelerden bir tanesi muhalif bir gazete diğeri ise iktidar yanlısı bir gazete olunca seçim hazırlıklarına basında genişçe yer veriliyordu tabii.

Balıkesir’de 1954 seçimleri için yapılan ilk miting 4 Nisan’da gerçekleştirilen DP mitingi oldu. Bu mitinge dair 5 Nisanda Balıkesir Postası’nda çıkan haberler; “Balıkesir’in siyasi tarihinde görülmemiş bir toplantı. Dünkü DP mitingi, bugüne kadar yapılanların en muazzamı ve en kalabalığı olmuştur.” şeklinde yer alırken aynı zamanda şu yorumda da bulunulmuştur; “ 30 – 40 bin DP’linin hazır bulunduğu dünkü miting, Balıkesir’de DP’nin ne büyük bir varlık olduğunu bir kere daha ispat etmiştir.” şeklinde ifade edilmiştir²⁷³.

Balıkesir’deki DP mitinginin kalabalık oluşu Ateş gazetesi tarafından da doğrulanmıştır. Ateş’in bu miting hakkındaki yorumları ise; “DP mitingi çok kalabalıktı” şeklinde olmuştur. Tarafsız bir gazete olan Ateş gazetesi DP mitingi sırasında CHP’ye yapılan ağır eleştirileri teessürle karşılarken, tarafsız konuşmaları nedeniyle eski Ticaret Vekili Enver Güreli ile İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı’yı tebrik etmiştir²⁷⁴.

Günün en dikkat çekici konuşması ise İzmir DP il başkanı Burhan Maner’den gelmiştir. “ Halk Partisi’nin 6 oku vardır, bunların uçları kırılmış şimdi birer kazık olmuşlardır. Bundan böyle bu partiye kazıklı parti demek daha doğru olacaktır”²⁷⁵.

DP partililerin Balıkesir mitinginin bu denli kalabalık olması Balıkesirli CHP’lileri harekete geçirmiş ve İsmet İnönü’yü Balıkesir’e davet etmişlerdir. Yapılacak olan CHP mitinginin daha kalabalık olması için ellerinden geleni yapacaklarını bildirmişlerdir²⁷⁶.

Beklenen CHP mitingi on gün sonra gerçekleşmiş ve 15 Nisan’da İsmet İnönü Balıkesir’e gelmiştir. İsmet İnönü’nün 8 Ekim 1952’de Balıkesir’e girememesi gibi problemlerin yaşanmış olması emniyeti harekete geçirmiş ve bu mitingde herhangi bir olumsuz olayın yaşanmaması için geniş önlemler alınmıştır.

15 Nisan’da yapılan CHP mitingi Balıkesir’de demokrasinin örnek bir timsalini oluşturmuştur.

²⁷³ “ Dünkü DP mitingi bugüne kadar yapılanların en muazzamı ve en kalabalığı olmuştur”, *Balıkesir Postası*, 5 Nisan 1954, s.1

²⁷⁴ “ DP mitingi çok kalabalıktı”, *Ateş*, 6 Nisan 1954, s.1, 2

²⁷⁵ *Ateş*, a.g.y

²⁷⁶ *Ateş*, a.g.y

Ateş gazetesi miting hakkında “Demokrasi örneğini verdik” yorumunda bulunmuştur²⁷⁷. Yapılan mitingde İsmet İnönü iktidarın zirai, ticari ve iktisadi politikalarını eleştirmiştir.

İsmet İnönü'nün Balıkesir nutkunda; “İktidar hesapsız iş görmektedir. Bu günkü şartlar altında gelecek günlerden daha fazla ızdırap çekeceksiniz. Çünkü pahalılığı arttıran sebepler alıp yürümüştür.” gibi ifadelerle hayat pahalılığı nedeniyle iktidara yüklenen İnönü özellikle petrol kanunu üzerinde durmuş ve Balıkesirlilere “hemşeriniz olan İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı'ya bu konuyu sorun millette bıraktığı son hediye budur” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Ateş ve Türk Dili gazetelerinden CHP'nin Balıkesir mitingi de oldukça görkemli geçtiği hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Ancak Balıkesir Postası CHP'nin mitingini bir fiyasko olarak yorumlamıştır.

Falih Rifki Atay'ın Dünya gazetesinden aldığı bir makaleyi de “Ayıptır İnönü” adlı bir başlıkla vermişler ve bu makalede Falih Rifki Atay hayat pahalılığının CHP döneminde oluştuğunu bunun mesullerinin kendileri olduğu yorumlarında bulunmuştur.

Ayrıca Balıkesir Postası mitingin katılımcıları için; “ CHP'li 8 – 10 yerli bayandan ve Balıkesir'de adetleri elliye geçmeyen teşkilat mensuplarından gayrisi, kazalardan, köylerden ve diğer vilayetlerden getirilen göğüsleri 6 okluların sayısı 6 – 7 bin tahmin ediliyordu. Bunların çoğu da merak vesilesiyle toplanmış DP vatandaşlar teşkil ediyordu.” yorumlarıyla yapılan mitingin etkisini azaltmaya çalışmışlardır, fakat Ateş gazetesinden aldığımız bilgiye göre katılımcıların sayısı 15 – 20 bin arasındadır²⁷⁸.

Balıkesirlilerin demokratikleşme yolunda gösterdikleri olgunluğu Balıkesir gazeteleri gösterememişlerdir. Özellikle Türk Dili ve Balıkesir Postası gazeteleri yayınlarının birçoğunu birbirilerini karalama kampanyasına harcamışlardır.

Türk Dili gazetesinin seçimlere hazırlık kampanyası sürecinde CHP'nin seçim beyannamesinden özetler vermişlerdir;

- Hayat pahalılığı ve seçim darlığı ile mücadele edeceğiz.
- Borç yükü altında ezilen köylülerimizin derdine çare bulacağız.
- Toprak tevziini, şuurlu bir iskan politikasıyla birlikte yürüteceğiz.

²⁷⁷ “ Demokrasi örneğini verdik”, *Ateş*, 16 Nisan 1954, s. 1

²⁷⁸ “ DP mitingi çok kalabalıktı”, *Ateş*, 6 Nisan 1954, s.1, 2

- Küçük esnafın vergi yükünü, formalitelerini azaltacak, kredi imkânlarını genişleteceğiz.
- Orman davasını halledeceğiz.
- Fakir vatandaşlarımızın vergi yükünü hafifleteceğiz.
- Köy salmasını kaldıracğız.
- Tapu ve mahkeme harçlarını indireceğiz.
- Hayvanlar vergisini tamamen kaldıracğız.
- Bir mali af kanunu çıkaracağız.
- Her ailenin bir ev sahibi olması için gerekli tedbirleri alacağız.
- Devlet menfaatlerini her türlü parti menfaatlerinin üstünde tutacağız.
- Vatandaşlara emniyet ve huzur verecek tarafsız bir idare kuracağız.
- Memurlarımızın hal ve atilerinin emniyet altına alınması ve siyasi nüfuzlardan kurtarılmasını sağlayacak tedbirler alacağız.
- İntikamcı olmayacağız²⁷⁹.

Burada Ateş gazetesinin 1954 seçimleri için 12 Nisan 1954'ten itibaren yayınlamaya başladığı *Balıkesir'de seçimleri hangi parti kazanacak?* İsimli anketinin sonuçlarını paylaşmak Balıkesir halkının partilere bakışına dair bir fikir vereceği kanaatindeyim.

13 Nisan 1954 Birinci cevap;

“Demokrat Parti kazanacaktır...” Mehmet Bahri ŞANALMIŞ.

14 Nisan 1954 ikinci cevap;

Ömer Köyünün yalı mahallesinden Ömer Kivanç'tan gelmiştir. *“Gazetenizdeki anketi okudum ve derecesiz sevindim. İktidarı DP kazanacaktır. Çünkü 27 senelik icraatla 4 senelik çalışma meydanda. Güneş balçıkla sıvanmaz. Bu gün gibi aşikardır. Biz Ahmet ağalar bu kanaatteyiz. Ben de keza.”*

15 Nisan 1954 anketin üçüncü cevabı;

“Gazetenizin tertip etmiş olduğu seçim anketine iştirak etmek üzere aşağıda şahsi tahminlerimi bildiriyorum ben şahsen bir parti taraftarıyım fakat şuna emin olunuz ki bu listeyi hazırlarken her iki partiyi bilhassa bu dört sene içerisindeki

²⁷⁹ “CHP seçim beyannamesinden özetler”, *Türk Dili*, 28 Nisan 1954, s.4

icraatını göz önüne alarak bu seçimlerdeki şanslarını kendi görüşümle bildiriyorum. Gazetenizi seven ve onun gibi memleket dertlerine ortak olan bir okuyucunuz olmak sıfatı ile bahtiyarım. Tahminimin mükafat arzusu ile yazılmış olmayıp şahsi fikrimin ne dereceye kadar doğru olup olmadığını öğrenmek kastı ile olduğunu bildiririm. Saygılarımla” O.Ö.Ç

SEÇİMLERİ DEMOKRAT PARTİ KAZANACAKTIR:

Çünkü

- 1- Partizanlık (Körü körüne partcilik)
- 2- Fena teşvikler (Büyükler tarafından)
- 3- Şehirliyi unutup iktidar hırsı ile halkın ekseriyetini teşkil eden köylüye yapılan yardımlar.

SEÇİMLERİ CHP KAYBEDECEKTİR.

Sebebi

- 1- İdari zayıflık
- 2- Halka karşı alakasızlık
- 3- DP aksi olarak sessiz ve hatip olmayan kimselerin CHP idaresinde yer alması

Not: CM Partisi halen şehrimizde faal bir vaziyette bulunmadığından yukarıda yapmış olduğum tahminlerde fikrimi bildiremiyorum. İmzamin da mahfuz kalması fikrinde olduğum için kapalı olarak atıyorum.”

16 Nisan 1954 anketin dördüncü cevapları:

“ Balıkesir’de 2 Mayıs seçimlerini % 70le DP kazanacaktır.” Şeref ÖZGEN

“ Balıkesir’de 2 Mayıs seçimlerini yüzde seksenle DP kazanacaktır.” Fayiz KUMRAL

İmzası mahfuz olan bir genç, şöyle bir tahmin yapmıştır!

CHP 260 milletvekili çıkartacak

DP 184 “ “

CMP 70 “ “

TKP 11 “ “

Diğer müstakiller 16.”

17 Nisan 1954 anketin beşinci cevapları;

“1954 Milletvekili seçimini CHP kazanacaktır. Çünkü 27 sene sağlam bir temeldir, hiçbir zaman yıkılmaz; benim kanaatim budur.” Süleyman BODUR

18 Nisan 1954 Altıncı cevap :

“ Balıkesir’de seçimi DP kazanacaktır.” İsmi mahfuz

20 Nisan 1954 sekizinci cevap:

“ 1954 milletvekilli seçimini DP kazanacaktır. CHP’nin 27 senede yaptığı idareyi DP 4 senede bir misli daha fazlasını yaptığından dolayı benim kanaatim böyledir.” Nedim ÖZAK

Bu anket sonuçlarını şu şekilde değerlendirmek mümkündür; 1950 seçimleri için söylenen DP iktidara hazır olmadığı konusunda Şevket Süreyya Aydemir şunları yazmıştır: “Seçim neticeleri alınca ertesi günü İnönü hemen iktidarı devretmeye hazır olduğunu karşı taraf parti başkanına bildirdi. Fakat DP hazır değildi. Bu devir işini bir gün geciktirdiler. Çünkü DP’nin en iyimser önderleri bile meclise nihayet 150 kadar milletvekili ile geleceklerini tahmin ediyorlardı ve bir kabine kurmaya o saatte hazır değildiler”²⁸⁰.

Ancak 1954 seçimlerini DP’nin kazanması beklenen bir durum olduğu gibi Balıkesirli halk tarafından da istenilen bir durumdur.

4.6.1.2.2. 1954 Genel Seçimleri: 1950 seçimlerinden sonra kurulan dokuzuncu meclis 12 Mart 1954’te son toplantısını yaparak dağıldı. Bu kararın ardından, seçime katılacak olan partiler, çok daha önceden hazırlamış oldukları seçim kampanyalarına hız verdiler. Seçimlere dört parti katılıyordu. DP ve CHP bütün illerde, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) 40 ilde, 16 Mayıs 1952’de kurulmuş olan ve ilk kez bir genel seçime katılan Türkiye Köylü Partisi (TKP) 19 ilde aday gösterdi ²⁸¹.

DP’nin aday listesinde değişiklikler meydana gelmiş eski milletvekillerinden 260’ı listelere tekrar girmiştir. 281 milletvekilliği yeni adaylardan oluşmuştur. Partinin dört kurucusu, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü yine iki ilden aday gösterilmişlerdir.

²⁸⁰ Aydemir, **II. Adam**, s. 492

²⁸¹ Cumhuriyet Ansk. s.248

Seçim kampanyası sırasında CHP önemli vaatler içeren bir seçim bildirisi hazırlamadı. Kampanya daha çok, iktidara yöneltilen eleştiriler üzerine kurulmuştu. DP ise kampanya boyunca dört yıllık iktidarı sırasında yaptıklarını anlattı²⁸²

2 Mayıs seçimlerine katılma oranı yüzde 88,6'dır. DP aldığı 57,621ık oy oranıyla 503 milletvekilliği kazandı. CHP oyların 35,4'ünü aldı 31 milletvekilliği çıkarttı. CMP yüzde 4,9'luk oy oranıyla 5 milletvekilliği kazanırken, TKP oyların binde 6'sını alabildi. Oyların yüzde 1,5'i bağımsızlara gitti ve 2 milletvekilliği kazanabildiler.

4.6.1.2.3. 1954 Genel Seçimlerinin Balıkesir Basınına Yansıması: 2 Mayıs 1954 seçimlerini DP Balıkesir ilinde merkez ve kazalardan alınan oy sonuçlarına göre DP 194537 CHP 75 bin, CMP 5803 oy almıştır. Seçim sonuçlarına göre kazanan Balıkesir millet vekilleri: Sıtkı Yırcalı işletmeler vekili, Enver Güreli Eski ticaret vekili, Esat Budakoğlu avukat, Vacit Asena avukat, Ahmet Kocabıyıkolu çiftçi, Müçteba İştin avukat, Muharrem Tuncay doktor, Yahya Pehlivan öğretmen, Arif Kalıpsızoğlu çiftçi, Halil İmre bankacı, Sırrı Yırcalı DP il başkanı fabrikatör, Ahmet Kayagür doktor, Mekki Sacit Esen muharrir, Haluk Timurtaş iktisat ve ticaret vekaleti iç ticaret umum müdürlüğünde müşavir.

2 Mayıs 1954 yılında yapılan seçimleri Balıkesir Postası DP'nin tarihi bir zaferi olarak yorumlamıştır. Yazısına D. Parti çoğunlukla Balıkesir'de seçimleri kazandı, seklinde devam etmiştir. Ayrıca yine Balıkesir Postası'ndan öğrendiğimize göre şehir merkezinde seçimlere katılma oranı % 80 - %90 oranında olurken köylerde seçimlere katılma oranı %100 olmuştur.

Balıkesir Postası gazetesinin kurucusu ve sahibi Münir Yenal "DP'nin zaferi milletimize kutlu olsun" isimli yazısında; *Aylardan beri muhalefetin yalan iftira ve tezevir makinesinin çarkları dün halk iradesi karşısında parçalanarak tamiri imkansız bir hale geldi.*

Daha dün "DP ümidini kesti" diyenler, bugün milletin huzuruna hangi yüzle çıkacaklardır? Hele Balıkesir gibi 7 sinden 70 ine kadar demokrat olan bir vilayette, çevrilen ve çevrilmek istenen entrikaların vatandaşlar üzerinde ne fena reaksiyon yaptığını sayın muhaliflerimiz birazcık görüp anlamış olsalar, bundan sonraki hatt-ı hareketlerine daha iyi bir istikamet vermiş olurlar. Bilmem ki bu acı hakikatler, onlar için bir ders bir tecrübe olacak mı?

²⁸² Aydemir, **y.a.g.e.**, s. 495

Artık, Türk milleti kendine hizmet edeni ve bu vatandaş için çalışanları anlamıştır. Köhne modası geçmiş bir idarenin tekrar iş başına gelmesi bu memleket ve bu millet için ne büyük bir felaket olacağını müdrük olan Türk vatandaşı, dünkü seçimlerde reylerini DP'ye vermekle milli vazifelerinin en büyüğünü ifa etmekten duyduğu sevinç ve gururu ölçüsüzdür.

Tekrar millet idaresiyle iktidarı kazanan DP yakın bir tarihte yurdu cennete çevirecek ve vatandaş refaha kavuşturacaktır. Bunu geçen dört senelik icratı da göstermiştir.

DP kuvvet ve kudretini bu aziz milletten aldıkça ve onunla kalp ve kafa birliği yaptıkça, önüne çıkacak bütün maniaları aşacaktır.

DP'nin bu ikinci siyasi zaferi milletimize kutlu olsun.

Balıkesir Postası'nda yer alan açıklamasında Sıtkı Yırcalı Balıkesir halkının bir kere daha Demokrat partili olduğunu gösterdiğini ve seçimlerin bir bayram havası içerisinde yaşandığını, olumsuz hiçbir olayın gerçekleşmediğini belirtmiştir. Ayrıca "muhalifler ne derse desin, bu millet, kendini idare edecekleri ve bu memleket için çalışanları biliyor ve takdir ediyordu. Dünkü seçimler bunu bir kere daha ispat etmiştir." yorumunu yapmıştır.

Ayrıca Balıkesir Postası, DP gençlerin seçim sonuçlarına göre yaptıkları ilginç gösteriye de "DP'nin akşamki tezahüratı" adı altında yer vermiştir. Bu habere göre; gece binlerce DP'li genç, CHP'nin öldüğünü temsil eden 6 oklu bir tabutla belediye önünde tezahürat yaptı²⁸³.

Bu hareket Balıkesir'de Demokrat Parti yönetiminin perçinleştiğini ve artık CHP sayfasının kesin kapandığına bir gösterge olsa gerektir.

Balıkesir Postası gazetesinin iktidar partisinin gazetesi olması muhalefete karşı sert ve yazılarında beliren partizanca tutumların nedenini en iyi şekilde açıklamaktadır.

Tarafsız bir gazete olma yolunu seçen Ateş gazetesi de seçimlerde DP'li gençlerin tezahüratlarından esinlendiği bir başlıkla 1954 seçimlerini açıklıyor. "Çalışan parti kazanıyor düşen tabuta konuyor." Bu başlık altında verdiği yazıda ise yandaş gazete Balıkesir Postası'nın bayram havası estiren ya da muhalif gazete olan Türk Dili'nin hayal kırıklığının getirdiği suskunluktan farklı olarak gerçekçi bir yorum getirmiştir.

²⁸³ " Sabaha karşı aldığımız malumata göre; D. Parti kahir bir çoğunlukla Balıkesir'de seçimleri kazandı", *Balıkesir Postası*, 3 Mayıs 1954, s.1

“ Şu millet, dünyanın nutkunu dinledi, dinledi ve nihayet reyinin ekseriyetini bir daha DP'ye vermek suretiyle onun bu yolda yürümesini tasvip etti.

60 vilayetten alınan neticeler iktidar partisinin kahir bir ekseriyetle bu seçimleri de kazandığını göstermektedir.

Buna mukabil 4 ilde halk partisinin ve yalnız Kırşehir'de Cumhuriyetçi Millet partisinin kazandığı anlaşılmıştır.

Partiler içerisindeki şahsiyetlerin en mühim rolü oynadığı, bu seçimlerde de bir kere daha meydana çıkmıştır. Mesela Adnan Menderes'in memleketi olan Aydın, Sıtkı Yırcalı'nın memleketi Balıkesir, İnönü'nün Malatya ve Osman Bölükbaşı'nın Kırşehir.

Bu gibi parti ileri gelenleri bir lokomotif gibi gerek mebus arkadaşlarını, gerekse seçmenlerini ideal belledikleri yola götürmek kudretini göstermişlerdir.

Vatandaşı bir partiye inandıran ve bağlayan en mühim tesirlerden birisi de müsbet işler oluyor.

Bir yolun bir köprü'nün yapılması, bir suyun akıtılması, bir santral veya garajın açılması, binlerce vatandaşın ümidini bağladığı bir fabrika temelinin atılması bir partinin kazanması için en canlı propaganda misallerini teşkil ediyor.

Bu arada bir sürü tenkitler yapılıyor yapılacaktır da... Çünkü “Muhalefetsiz Demokrasi olamaz ve tenkit edilmeyen bir parti de ilerleyemez !”

Yaptığı işlere güvenen, propagandasını müsbet işlerle yapan bir parti girişmiş olduğu seçimleri kazanacağından emin olarak meydana çıkıyor. Ve kazanıyor !

Bu durumu kendi vilayetimizde de açıkça görebiliriz! Bir Pamuklu Dokuma, bir Çimento, bir Şeker, Bir Kontralit ve bir Cam fabrikasının yapmış olduğu müsbet ve kuvvetli propagandayı hangi ağız, hangi dil yapabilir?

Vaatler devri artık geçmiştir. Halk gözleriyle gördüklerine inanıyor ve reyini ona göre veriyor.

Bu arada kazanan her hangi bir parti listesi için memleketin hiç tanımadığı, ismini bile işitmediği şahıslar bile mebusluk payesine erişmiş olabiliyor!

Bu ayrı, çok ayrı bir bahis!

Bazıları içli sevinçlerini hiç belli etmiyor, bazıları ise o kadar coşuyor ve alaycı oluyor ki, kaybeden partiyi tamamen ölmüş farz edip tabuta koyuyorlar, ilahilerle değil, çalgı ve davullarla sokak sokak dolaştırıyorlar.

Siyasi hayat böyledir. Kazanmak da var kaybetmek de var!

Bütün temennimiz vatan ve millet için hayırlı olmasıdır. ALBAYRAK²⁸⁴

CHP taraftarı ve dolayısıyla muhalif gazete Türk Dili 4 Mayıs 1954'te seçim sonuçlarını “ Yapılan seçimler neticesinde: Millet meclisinde muhalefet pek zayıf kaldı” başlığıyla bildirmiştir. Devam eden yazısında seçimlere hile karıştığı ve olaylar çıktığına dair yorumlarda bulunmuştur. Bunlardan bazıları:

“ Seçim olacağı günün akşamı Burhaniye’de CHP Gençlik kolu sekreteri oy pusulalarını dağıtırken bazı demokratların hücumuna uğramış ve Halk Partili bu genç bıçaklanmıştır.”

“ Ayvalık'ta bazı demokratların Halk Partililere hücum ettikleri haber verilmektedir. Sandıklar Saat 17'de açılmış ve tasnifler yapılmıştır. Sandık başkanları tasnif sonucunda seçim kanununun 114'üncü maddesine göre partiler müşahitlerine oy sayısını gösteren cetvellerin tasdikli birer örneğini vermeleri icap ederken bu yapılmamış. Mesela merkez ve köylere bağlı bütün sandıklardan ancak ısrarları üzerine iki müşahide tasdikli cetvel verilmiştir. Bunun niçin böyle olduğu anlaşılmamıştır.”²⁸⁵

Türk Dili gazetesinin verdiği bilgiye göre CHP Malatya, Sinop, Kars vilayetlerinde kazanmış ve mecliste 28 milletvekilliği kazanmıştır.

Genel seçimlerden sonra meclis üstünlüğünü perçinleyen DP, umutların tersine muhalefete yönelik siyasi liberalleşmeyi kısıtlayan bir dizi tedbirler aldı²⁸⁶.

4.6.1.2.4. Kırşehir İlinin İlçe Haline Getirilmesi

Yapılan seçimlerde Kırşehir’de umduğunu bulamayan DP seçim sonuçları ertesinde Kırşehir’i cezalandırma yoluna gitmiştir. DP’nin Kırşehir’deki kaybedişi bazı DP ileri gelenlerinin canını sıkmış Kırşehirliler hakkında “ bir şeyler düşünmenin zamanı” geldiği yolunda sözler sarf etmelerine sebep teşkil etmiştir. Bu tarihlerde Balıkesir’de çıkan bir dergide de “Demokrat Parti içinde şimdiden, muhalifleri cezalandırınız politikası, taraftarlarının seslerini duyurmakta olmaları hüznü vericidir.” yorumunda bulunmuştur²⁸⁷.

²⁸⁴ Albayrak, Cahit “ Çalışan Parti kazanıyor düşen tabuta konuyor”, *Ateş*, 4 Mayıs 1954, s. 1

²⁸⁵ “ Yapılan seçimler neticesinde; Millet Meclisinde muhalefet pek zayıf kaldı”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1954, s.1

²⁸⁶ Akşin, Sina, (1992). **Türkiye tarihi, 4. cilt (Çağdaş Türkiye)**. İstanbul: Cem yayınevi, s 181

²⁸⁷ “ Kırşehir’in başına gelenler”, *Türk Dili*,1 Haziran 1954, s.1

Menderes de Kırşehir'in ilçe yapılmasının siyasi bir sebeple değil, ilin nüfus olarak il olabilecek büyüklüğe sahip olmamasına bağlamıştır²⁸⁸.

Kırşehir'in ilçeye çevrilmesi DP'nin ikinci iktidarlık döneminde başlayan ve üçüncü ve son dönemde hat safhaya ulaşan sertlik politikasının ilk belirtilerini taşımaktaydı. Verilen cezadan nasiplenen sadece Osman Bölükbaşı'nın memleketi Kırşehir olmadı, Malatya da cezalardan payını aldı ve oyunu İnönü'ye vermenin bedelini ikiye ayrılmakla ödedi. 6418 sayılı kanunla C.H.P.ye oy veren Malatya ili de Adıyaman'ın il yapılmasıyla ikiye bölündü.

10 Temmuz tarihli yayınında Türk Dili gazetesi Kırşehir'e verilen cezanın ilçe haline getirilmekle kalınmadığını Tarım bakanlığından, Zirai Donatım Genel Müdürlüğüne verilen bir emirle; Kırşehir'den hiçbir vatandaşa traktör ve biçer- döğer temininin yapılmaması istenmiştir²⁸⁹.

Kırşehir'in ilçe yapılması Balıkesir demokratlarınca da haklı görülmemiş olmalı ki Balıkesir Postasında bu olaya yer verilmemiştir. Türk Dili gazetesinde geniş yer tutan bu haber iktidar partisinin Balıkesir ilindeki yayın organı olan Balıkesir Postası'nda göz ardı edilmiştir.

Balıkesir basınında 1 Haziranda boy göstermeye başlayan bu haberi, Balıkesir Postası 20 Ağustos 1954 tarihli baskısının satır arasına sıkıştırmakla yetinmiştir. Balıkesir postası, Türk Dilinin bu haberler üzerinden iktidara saldırmasına ancak CHP'nin Balıkesir'de çöktüğü yönündeki haberleriyle karşılık verme uğraşına girmiş ve bu haberlerle kendi partisine prim yaptırmaya çalışmıştır.

4.6.1.2.5. Seçim Kanunu Değişikliği

Seçim kanundan değişiklik yapılarak radyolardan siyasi partilerin seçim zamanında faydalanmalarını temin eden hükmün kaldırılacağı, adaylık koyacak memurların seçilmeden altı ay evvel istifa mecburiyetinin konulacağına dair kanun tasarısı mecliste görüşülmeye başlanmıştır²⁹⁰.

Muhalefet ise, bu kanun tasarısının gayet anti-demokratik bir durumu meydana getireceği konusunda hemfikirdir.

²⁸⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, X. Dönem, C.1, intikat:15, 30.6.1954, s.344–353

²⁸⁹ “ Kırşehir'e yeni ceza”, *Türk Dili*, 10 Temmuz 1954, s.1

²⁹⁰ “ Seçim kanununda değişiklik mi?”, *Türk Dili*, 17 Haziran 1954, s.1

Film ve temsillerin propaganda mahiyetinde sayılması da bir fıkra halinde tasarıya eklenmiş ve seçim kanunu tadili tasarısı son şeklini almıştır²⁹¹. Buna göre; bir siyasal partiye başvurup adaylığı reddedilen kişi, o seçim döneminde bir daha aday olamayacaktı. Böylece demokratlar kendileri tarafından reddedilen kişilerin muhalefet yapmalarını engelliyorlardı.

Seçimden sonra yapılan bir diğer değişiklik aday memurların tasfiyesiyle ilgilidir. Aday memurların tasfiyesiyle ilgili ilk haberler DP Balıkesir milletvekili Mekki Sait Esen'in bir İstanbul gazetesindeki haberiyle ortaya çıkmıştır. Esen haberinde; "Verilecek kararın mahiyeti, şimdiden kesin olarak bilinmemekle beraber bu gibi unsurların kadrolardan tasfiyelerini isteyen temenni ve tekliflere hususi mahiyette bile olsa sık sık tesadüf edilmektedir." iddiasında bulunmuş ve bu konu, üzerinde çok konuşulan bir konu haline gelmiştir²⁹².

Başbakan Adnan Menderes, TBMM'de muhalefetten aday gösterilen memurlar hakkında hükümetin tedbirler alacağı hususunu kati bir suretle ifade etmiştir. Bu konuşmanın ardından adalet bakanlığı hareket geçmiş ve ilgili bir kanun tasarısı hazırlamaya başlamıştır²⁹³.

D.P iktidarı, 5 Temmuz 1954 tarih ve 6435 numaralı kanunla, bağlı buldukları teşkilat emrine alınmak suretiyle, vazifeden uzaklaştırılacakları hakkındaki kanunla öğretim üyelerinden icap edenleri bakanlık emrine alabilme yetkisine sahip olmuştu. D.P' nin çıkardığı bu kanunla üniversitedeki özerkliğin ortadan kalktığı ve öğretim üyelerinin birer memur haline getirildiği konusu gündeme getirilmişti. CHP gurup sözcüsü Nüvit Yetkin gazetelere yansıyan konuşmasında, üniversite muhtariyetinin kökünden sarsılacağını belirtmiştir. " Hiçbir demokraside hakimlerin ve üniversite profesörlerinin, icra kuvveti ve hükümetler tarafından azli görülmemiştir... Memlekette bugün partizanca bir hüküm mevcuttur." diyerek hükümeti bu konuda eleştirmiştir²⁹⁴. Bu kanunla C.H.P. ile ilişkisi olduğu belirlenen öğretim elemanları da emekliye sevk edilecek. Böylelikle üniversite hocalarından gelebilecek muhalefetin de önü kesilecekti. Ancak D.P'nin, üniversiteleri siyaset dışına çekme gayesi amacına ulaşamamış hatta tam aksi yönde ilerlemiş ve üniversiteler, bizzat siyasetin bir parçası haline getirilmişlerdir.

²⁹¹ " Seçim kanunu tasarısı son şeklini aldı", *Türk Dili*, 26 Haziran 1954, s.1

²⁹² " Aday memurlar tasfiye mi edilecek? C. Halk Partisi'nden aday olanlar cezalandırılacakmış!", *Türk Dili*, 23 Mayıs 1954, s.1

²⁹³ " Aday memurların tasfiyesi için kanun hazırlanıyor", *Türk Dili*, 29 Mayıs 1954, s.1

²⁹⁴ " Memurların tasfiyesine dair kanun tasarılaştı", *Türk Dili*, 7 Temmuz 1954, s.1

4.6.1.2.6. Basın Kanunu

Demokrat Parti 1954 Seçim arifesinde Basın Kanunu'nda değişikliğe gitti. Cem Eroğul tarafından "basına en ciddi darbe" olarak sıfatlandırılacak²⁹⁵ olan bu değişiklikte, yapılan düzenleme ile basın hürriyeti önemli ölçüde kısıtlanıyordu. "Şubat 1954'de Meclis'e verilen tasarı, yayın yoluyla ve radyo ile işlenecek bazı yeni cürümler getiriyor ve bunları ağır müeyyidelere bağlıyordu. Basın yoluyla itibarı kırarak, şöhrete veya servete zarar verebilecek bir hususun isnadı halinde altı aydan üç seneye kadar hapis ve bin liradan on bin liraya kadar ağır para cezası öngörülüyordu. Ayrıca bu suçlar, resmi sıfatı haiz olanlara karşı islendiği takdirde cezalar üçte birden yarıya kadar arttırılacaktı. Devletin siyasi veya mali itibarını sarsacak nitelikte yalan haber halinde bir seneden üç seneye kadar hapis ve yine bin liradan on bin liraya kadar ağır para cezası konmuştu. (...) Suçlandırılan gazeteciye iddiasını ispat etme hakkı da verilmiyordu. Adalet komisyonu bir ara bu görüşe meylettiyse de sonunda hükümetin baskısıyla ispat hakkından vazgeçti"²⁹⁶. Bu kanun nedeniyle 1954 yılında memurlar ve üniversite ile arası açılan DP hükümetinin gazetecilerle de ilişkileri umut vaat edici bir durumda olamadı. İkinci defa seçimleri kazanan DP hükümeti 27 Mayıs'ta Yeni Ulus gazetesinin sahibi Hüseyin Cahit Yalçın hakkında soruşturma başlattı. 1 Temmuz'da başlayan dava 1 Aralık'ta Hüseyin Cahit Yalçın'ın 26 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılmasıyla sonuçlanmıştır²⁹⁷. Durumu kendi lehine çevirmeye çalışan İsmet İnönü 3 Aralık'ta Hüseyin Cahit Yalçın'ı ziyaret etmiştir. Ardından 7 Ağustos'ta Fuat Arna başbakana hakaret ettiği gerekçesiyle 8 ay hapse mahkum edildi. Bu tip gazeteci tutuklamaları D.P. döneminde çok yaşanmıştır. Adalet Bakanı Esat Budakoğlu, bu süreçte 57 yıllık hapis cezası dağıtıldığını söylemiştir. 8 yılda 81 gazeteci hüküm giymiştir²⁹⁸. (Hüseyin Cahit Yalçın 'ın doğum gününde bir destek de memleketi Balıkesir CHP il başkanlığından gelmiştir. H. Cahit Yalçın'a gönderilen telgraf:

" Sayın Hüseyin Cahit Yalçın; Hürriyet ve Demokrasi uğruna yarım asırdan beri hiç durmadan ve hiçbir engel önünde sarsılmadan devam eden mücadeleniz

²⁹⁵ Eroğul, Cem, **a.g.e.** s.85

²⁹⁶ Hıfzı, Topuz, (2003). **Türk Basın Tarihi**, İstanbul: Remzi kitabevi, s. 196 .

²⁹⁷ *Cumhuriyet ansk.* s 266

²⁹⁸ Toker, Metin, (1991). **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları Demokrasiden Darbeye 1957–1960**, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 194.

yorulmaz gayret ve hizmetleriniz bizlere ilham kaynağı olduğu gibi gelecek nesillere de ışık saçacaktır. Hürriyet adına en büyük hürriyet mücadelemize indirilen bu hazin neticeden dolayı doğum yeriniz olan Balıkesirli hemşerileriniz olarak içten ve derin teessürlerimizi bildirirken uzun ömürler diler ve sizi tekrar mücadelenize devam eder görmekle en büyük bahtiyarlık duyacağımızı saygı ile arz ederiz.” CHP il başkanı Sami Duyum²⁹⁹.

Bu süre zarfında İnönü'nün damadı Metin Toker, Cüneyt Arcayürek, Hüseyin Cahit Yalçın, Bedii Faik gibi çok ünlü gazeteciler yargılanmış ve de ceza almışlardır. Tabii olarak muhalefet de bu durumu çok iyi kullanmıştır.

4.6.1.2.7. Muhtarlık Seçimleri

1954 yılı mayıs ayında yapılan seçimlere geçilmeden önce Balıkesir'de bazı ilçelerde yapılan muhtarlık seçimleri seçimlerin neticesini tahmine imkan sunmaktadır.

Balıkesir'in Gönen ilçesinde 7 Şubat 'ta yapılan muhtarlık seçimlerinde 20 muhtarlığın 15'ini DP kazanmıştır³⁰⁰. Bundan önce Bigadiç'te yapılan 2 muhtarlık seçimini de DP kazanmıştır³⁰¹.

Yine 1954 yılının şubat ayı içerisinde, merkeze bağlı 11 köy ve 3 mahallede yapılan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimlerini DP kazanmıştır³⁰².

Manyas'ın iki köyünde belediye meclisi azaları için yapılan seçimleri DP kazanmıştır³⁰³.

7 Kasım 1954 tarihinde yapılan muhtarlık seçimlerinde muhalefet, seçimlerde iktidarın baskı yaptığını ve seçimlere katılım oranının bazı yerlerde % 6 – 7'ye düştüğü iddia edildi³⁰⁴.

Balıkesir'de de seçimlere katılım oranı düşük olmuştur. Seçimlere CMP ve KP'nin katılmaması Balıkesir'de yapılan seçimlerde belirleyici bir rol oynamamıştır. CMP

²⁹⁹ “ Balıkesir CHP ilçe heyetinden Hüseyin Cahit Yalçın'a telgraf”, *Türk Dili*, 5 Aralık 1954.

³⁰⁰ “ DP Gönen'de 20 muhtarlıktan 15'ini kazandı”, *Balıkesir Postası*, 10 Şubat 1954, s.1

³⁰¹ “ Bigadiç'te yapılan iki muhtarlık seçimini DP kazandı”, *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1954, s.1

³⁰² “ DP'nin yeni bir zaferi daha, Pazar günü merkeze bağlı 11 köy ve üç mahallede yapılan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimlerini ittifakla DP kazandı”, *Balıkesir Postası*, 16 Şubat 1954, s.1

³⁰³ “ Manyas'ın iki köyünde kurulan belediye seçimlerini DP kazandı”, *Balıkesir Postası*, 2 Mart 1954,

s.1

³⁰⁴ Albayrak, Mustafa. **a.g.e.** s 269

1955 yılında Balıkesir’de teşkilatlanmaya başlarken KP’ nin Balıkesir’de bir teşkilatlanması mevcut değildir. İktidar partisi ile ana muhalefet partisi arasındaki yarış da sonuna kadar iktidar partisi önde tamamlamıştır.

Kasım ayı içerisinde yapılan muhtarlık seçimleri Balıkesir’de DP’nin ne denli güçlü olduğunu göstermiştir. Yapılan muhtarlık seçimlerinde 29 muhtarlıktan sadece 1 tanesini CHP kazanmıştır. 917 sandıktan 168’ini CHP, 21’ini bağımsızlar ve 728’ini DP kazanmıştır³⁰⁵.

4.6.1.2.8. Kâr Hadleri Kararnamesi

Balıkesir milletvekili ve ticaret bakanı Sıtkı Yırcalı’nın ithalatçı ve ihracatçı dernek temsilcilerinin fikirlerini alarak hazırladığı kanunun tetkikine eylül ayı içerisinde başlanılmıştır. Bu kanun gereği il daimi komisyonun aldığı kararla satışa sunulan bütün malların etiketlenilmesi ve bu etiketlerine maliyet konulması kararlaştırılmıştır³⁰⁶.

İstanbul ve diğer illerde kâr haddine ve belediye narhına tabi olanlar dışındaki diğer malların üzerine de maliyet fiyatlarının yazılması olumlu sonuç vermiştir.

4.6.2. 1955 Yılıının Siyasi Olayları

4.6.2.1. İç Politika

4.6.2.1.1. 6- 7 Eylül Olayları

6- 7 Eylül olayları, şüphesiz 1955 yılının hatta Demokrat Parti yönetiminin üzerinde en çok konuşulan hadisesidir.

Kıbrıs konusu Türkiye’nin gündemine 1948’den itibaren basın ve Kıbrıslı öğrenciler aracılığıyla girmeye başlamıştır. İngiltere ve Yunanistan’la ilişkilerinin bozulmaması için konuyu uzaktan izleyen, basında yer alan suçlayıcı yazılara rağmen sessiz kalmayı sürdüren Türk Hükümeti sessizliğini ilk kez 1949 yılında bozmuş ve Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, İngiltere’nin Kıbrıs’tan çekileceğine

³⁰⁵ “ Seçimleri DP kazandı, CHP şehirde 29 muhtarlıktan ancak (1)ini kazanabildi”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1954, s.1

³⁰⁶ “ Kar haddi kararnamesi üzerindeki çalışmalar”, *Balıkesir Postası*, 14 Eylül 1954, s.1

dair bir belirti bulunmadığını, Yunan hükümetinin de konuyu resmen ele almadığını belirterek, endişe edilecek bir durum olmadığını bildirmiştir³⁰⁷.

1950'de iktidara gelen DP hükümeti bu konuda CHP'nin politikasını sürdürmüş, yeni Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü 20 Haziran'da verdiği bir demeçte bir kez daha Kıbrıs sorunu diye bir sorunun mevcut olmadığını yinelemiştir. DP hükümeti, dış politikada önemli bir zafer kazanarak yönetimine başlamak istediğinden ve bu nedenle de tüm dikkatini NATO üyeliğine verdiğinden İngiltere'yle ya da Yunanistan'la arasını bozarak ABD'yi rahatsız edebilecek Kıbrıs konusunu gündeme getirmekten kaçınmıştır.

Türkiye'nin bu tutumundaki haklılığını, Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini BM'e taşıma kararının ardından ortaya çıkan gelişmeler gösterecektir. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini BM son bahar toplantısına götürmesine Amerika ve İngiltere'nin taraftar olmamışlar ve Yunanistan'ın bu tezini desteklemeyeceklerini belirtmişlerdir. Yunanistan'ın bu konuda kendisine taraftar toplama kampanyası da olumlu sonuçlar vermemiştir³⁰⁸.

Yunanistan'ın bu konuda kendisine taraftar bulamaması konuyu BM'e taşınmasına engel olmamıştır. 1954'te Kıbrıs'a self determinasyon hakkının tanınması için BM'ye başvurması üzerine Türkiye temsilcisi Selim Sarper İngiltere'ye paralel görüşler ileri sürerek Kıbrıs'ın İngiltere'nin bir iç işi olduğunu, Lozan'da Kıbrıs'ın İngiltere'ye verildiğini ve Yunanistan'ın da hiçbir çekince koymadan imzaladığını, Adanın coğrafi açıdan Anadolu'nun bir uzantısı olduğunu ve Kıbrıslı Rumların çoğunluğu oluşturmalarının Adanın statüsünü değiştirmek için yeterli olamayacağını savunmuştur.

Yunanistan'ın konuyu BM'ye taşımasının ardından kamuoyu ve basın bu konu üzerinde durmaya başlamış ve Kıbrıs Türklerine destek vermeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Milli Talebe Birliği'ne bağlı olarak Kıbrıs davasıyla ilgilenmek üzere " Türk Kıbrıs için Anavatan Komitesi" kurulmuştur³⁰⁹.

Kamuoyunda 1954'ün ikinci yarısından başlayarak 1955'te yoğun bir şekilde yer alan Kıbrıs meselesine Balıkesir halkı da tepkisini göstermiştir. Balıkesir'de İstanbul merkezli olan "Kıbrıs Türk'tür" cemiyetinin bir şubesi açılmıştır. Balıkesir

³⁰⁷ GÜRCAN, Gürhan,(2006) **6- 7 Eylül 1955 Olayları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. S. 41.

³⁰⁸ " Kıbrıs meselesi için görüş birliği", *Türk Dili*, 11 Temmuz 1954, s.1

³⁰⁹ " Türk Kıbrıs için Anavatan Komitesi", *Türk Dili*, 18 Ağustos 1954, s.1

şubesi idare kurulu Münir Yenal, Ahmet Benli Alper, Salih Kapıcıoğlu, İbrahim Aytaç ve Reşit Kıpçak'tan oluşmaktadır³¹⁰. Balıkesir "Kıbrıs Türk'tür" şubesinin açılmasının ardından heyet başkanı Münir Yenal konuşmasında; Milli Mücadele'de ilk kurşunu atan Balıkesirlilerin bu milli davada da küçük büyük haz duyacaklarını belirtmiştir³¹¹.

1954'te BM'den olumlu sonuç alınamayıp EOKA 1 Nisan 1955'te Ada'da İngilizlere karşı terör eylemlerini başlattığında Kıbrıs'ta zor durumda kalan İngiltere, klasik böl ve yönet ilkesini uygulamaya koymuş ve uluslararası kamuoyunu Kıbrıs sorununun görüldüğünden daha karmaşık olduğu, İngiltere'nin çekilmesi halinde sadece Kıbrıslı Rumlarla Türkler arasında değil, Yunanistan ile Türkiye arasında da bir savaşın kaçınılmaz olacağı konusunda ikna etmek için, Türkiye'yi sorunun doğrudan tarafı haline getirecek girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda Doğu Akdeniz'i etkileyen siyasal savunmaya ilişkin sorunları görüşmek üzere Türkiye ve Yunanistan'ı Londra'da toplanacak üçlü bir konferansa davet etmiş ve bu davet Türkiye tarafından hemen kabul edilirken Yunanistan tarafından da biraz gecikme ile kabul edilmiştir.

Londra konferansının Türkiye ve dünya kamuoyunu meşgul ettiği günlerde muhalefet lideri İsmet İnönü yaptığı konuşmasında hükümetin yanında yer aldıklarını ve Kıbrıs Konferansında haklarımızı korumak ve kurtarmak için hükümeti bütün gayretlerinde destekleyeceklerini belirtmiştir³¹². Ayrıca hükümetin Türk tezi muhalefet tarafından da beğeni toplamıştır. Konferansta sunulan Türk tezinde; Dünya şartları gereğince hal-i hazırdaki statükonun korunmasına taraftar olan Türk hükümeti Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına olduğu kadar Kıbrıs'a muhtariyet verilmesine de şiddetle karşı çıkmıştır ve adanın el değiştirmesi bahis mevzuu olduğunda kesinlikle Türkiye'ye verilmesini talep edecektir. Kıbrıs'a muhtariyet verildiği takdirde Kıbrıslı Rumların nüfus ekseriyetine dayanarak Türklere baskı yapacakları belirtilmekte ve böyle bir durumu hükümetin kesinlikle kabul etmeyeceği bildirilmektedir³¹³.

Londra konferansının uzamasıyla gazetelerin başlıkları da sertleşmeye başlamıştır. Sabah Postası, İngiltere'nin Kıbrıs'a muhtariyet verdiği takdirde On iki

³¹⁰ " Türk Kıbrıs için Anavatan Komitesi kuruldu", *Türk Dili*, 30 Ağustos 1955, s.1

³¹¹ "Balıkesir "Kıbrıs Türk'tür" şubesi", *Balıkesir Postası*, 29 Ağustos 1955, s.1

³¹² " İnönü'nün Kıbrıs'a dair demeci, Kıbrıs'taki kardeşlerimiz için hükümetçe beraberiz", *Türk Dili*, 27 Ağustos 1955, s.1

³¹³ " Kıbrıs hakkında Türk tezi", *Türk Dili*, 10 Ağustos 1955, s.1

adanın işgal edilmesini teklif eden bir yazı yayınlamış ve bu yazı da aynı şekilde Balıkesir basınında yerini almıştır³¹⁴.

Konferansta meselenin halledilememesi üzerinede iki ülkede de durum hayli gergin bir hal almıştır. Bu kritik durum üzerine, 5 Eylül 1955 gecesini Selanik'te, Atatürk'ün evinin bulunduğu bahçenin kenarında bir bomba patlamış ancak etkisi esas olarak Türkiye'de yaşanmıştır. 6-7 Eylül olaylarının patlamasını sağlayan bir kıvılcım olan bu olayın Türkiye'de duyulmasından sonra olaylar bir çığ gibi büyümüştür. Halk galeyana gelmiş İstanbul ve İzmir'de yaşayan Rumlara ait mağaza ve binalar nümayişçiler tarafından tahrip olunmuştur. Bu hadiseler üzerine İstanbul, İzmir ve Ankara'da örfi idare uygulanmıştır. Bu uygulama dâhilinde gece 23'ten sabah 5'e kadar sokağa çıkma ve toplantı yasağı getirilmiştir. Hükümet yayınladığı bir neşriyatta; olayların sorumlularının mutlak bir surette yakalanılarak cezalandırılacağını bildirmiştir³¹⁵. Yaşanan olaylar sonrasında 700 kişi gözaltına alınmıştır³¹⁶.

İstanbul, Ankara ve İzmir'de olaylar dinmeye başlamışsa da mecliste hadiselerin yankıları devam ediyordu. Yapılan fevkalade toplantının ardından örfi idarenin 6 ay daha uzatılmasına karar vermiştir. Bu karar muhalefetçe olumlu karşılanmamıştır. DP'nin Yassı ada mahkemelerinde yargılanmasına sebep olan ve nihayetinde bir tertip olduğu şeklinde yorumlanan 6- 7 Eylül hadiseleri o günün koşulları içerisinde de muhalefetçe yapılan yorumlarda bir tertip olduğu yolunda ima taşımaktadır. İsmet İnönü millet meclisindeki; " Karşılarında hiçbir mani bulunmadan istediğini yapan kitlelerin hakim olması elem vericidir... Hukuk devleti, kanun himayesi mefhumları zedelenmiştir. Buna milli felaket demek daha doğru olur... Ankara'daki durum örfi idarenin devamını gerekli gösterecek nitelikte değildir. Tabii bilmediğimiz sebepler yoksa örfi idarenin bir an evvel lüzumsuz hale getirilmesini hep beraber temenni ediyoruz. Bu derece tertipli bir tecavüz nasıl hazırlandı, serbestçe nasıl gelişti? Bunların mecliste açıklanması icap eder. Tecavüzün karakteri meydandadır. " şeklindeki konuşmasında hükümeti bu konuda bir tertip yapıldığı ve polislin üzerine düşen görevi yeterli olarak yerine getirmediği konusunda suçlamıştır. Olaylar karşısında bağımsız milletvekillerinden Osman Alişiroğlu, Menderes'i istifaya

³¹⁴ " On İki Adayı işgal edelim", *Türk Dili*, 1 Eylül 1955, s.1

³¹⁵ " Selanik'teki Atatürk Müzesi ve Konsoloshanemize yapılan küstahça saldırı", *Balıkesir Postası*, 8 Eylül 1955, s.1

³¹⁶ " İstanbul ve İzmir'de halk galeyana geldi", *Türk Dili*, 8 Eylül 1955, s.1

davet etmiş, içişleri bakanının ve üç generalin istifasını önemsiz olarak yorumlamıştır³¹⁷.

Bazı tarihçiler de muhalefet gibi bu isyanın, Demokrat Parti içinde uyguladıkları baskı rejimine destek olması amacı ile düzenlendiğini savunurlar. Örneğin Şevket Süreyya Aydemir bu isyanın bir tertip olduğunu şu sözlerle açıklar: “Cinci cinlerini çağırmış ama sonra onlara hakim olacak, onları geriye gönderecek tilsimi unutarak bizzat cinlerin rüzgarına kapılmıştır...”³¹⁸

Adnan Menderes konuşmasında hadisenin başlangıcı olarak bir gençlik, talebe grubunun harekete geçmesiyle başladığını ifade etmiştir. Polisin görevini yerine getirmediği konusunda ise polis, emniyet memuru, emniyet amiri hiç vazife görmedi de bu 3 bin kişiyi birkaç saat içinde karakollara hapsedenler kimlerdi? ifadesiyle savunmuştur. Ancak yine de açık kapı bırakarak “Emniyet teşkilatının tam kudretiyle vazife görmüş olduğunu söylemek istemiyorum. Asla, mesuller vardır ama hadise de tarif ve tasvir edildiği gibi de değildir.” demiştir³¹⁹.

Kıbrıs olaylarının büyümesi üzerine Kıbrıs Türk'tür derneğinin mahkemece kapatılması kararı alınmış ve bu karar gereğince Balıkesir merkez, Edremit ve Bandırma'daki şubeleri de kapatılmış ve bütün mal ve evraklarına el konulmuştur³²⁰. Adnan Menderes'in meclisteki konuşması da bu kararı destekler niteliklidir. Çünkü başbakan hadiselerin ortaya çıkmasında cemiyetlerin başrol oynadığını ifade etmiştir.

Demokrat Parti yönetimi 6-7 Eylül olayları ile büyük bir darbe almıştır. İç politikada muhalefetin şahlanmasına neden olan olaylar dış politikada da Londra Konferansı'nda kazanılan başarının etkisinin yok olmasına neden olacaktır. Londra'da savunduğu tez ile Yunanistan'ın geri adım atmasını sağlayan Dış işleri Bakan Vekili Fatin Rüştü Zorlu isyanın sonucunu şu sözlerle anlatacaktır: Bütün çabalarımız, Londra'da elde ettiğimiz başarı, bir gecede heba olup gitti”³²¹.

4.6.2.1.2. Belediye Seçimleri

³¹⁷ “ İnönü'nün konuşması milli felaket demek lazım”, *Türk Dili*, 14 Eylül 1955, s.1

³¹⁸ Aydemir, *İkinci Adam*, CIII s. 188

³¹⁹ “ İstanbul'daki hadiselerle dair Başvekilin beyanâtı, Polis ne şekilde vazife yaptı?”, *Türk Dili*, 14 Eylül 1955, s.1

³²⁰ “ Örfi idare komutanlığının tebliği”, *Balıkesir Postası*, 9 Eylül 1955, s.1

³²¹ Yücel, M. Serhan,(2002). “**Menderes Dönemi (1950-1960)**”, Ankara: *Genel Türk Tarihi*, C.IX, s.

1955 yılının eylül ayında yapılması planlanan belediye seçimlerine muhalefet partileri girmeme kararı vermiştir. Ağustos ayında CHP yaptığı toplantının ardından seçimlere girmeme kararını açıklamıştır. Bu kararın arkasındaki sebepleri CHP; genel seçimler sonrasında iktidarın kanun dışı ve sert hareketlerde bulunmasına, muhtarlık seçimlerinden sonra CHP'den aday olan muhtarların baskı altına alındıklarına, aday memurların tasfiyesine, seçim kanununun değiştirilmesine, Kırşehir'in ilçe yapılmasına ve muhalefet yazarları ve hatiplerinin aleyhinde açılan davalara bağlamıştır³²².

DP 1954 genel seçimleri sonrasında daha önceki bölümlerde de işlendiği gibi muhalefetin yolunu zaten kapatmıştır. Yapılacak olan belediye seçimlerinin sonucu 1954'te çıkartılan kanunlarla açıkça ortaya serilmiştir, bu şartlar altında muhalefetin kazanabilmesi olası değildir. Bu durumun farkında olan muhalefet partileri de seçime girmeme kararı vermişlerdir.

25 Eylül pazar günü yapılan seçimlerde, yurdun genelinde olduğu gibi Balıkesir'de de katılma oranı düşüktür. Bu dönemde nüfusunun 50 bin dolaylarında olan Balıkesir'de seçimlere katılma oranı % 14 olmuştur³²³. Diğer partiler seçimlere katılmadığından, tek parti olarak seçimlere giren DP adayları seçimleri kazanmıştır.

Aşağıda Balıkesir ilinde yapılan seçimlerde katılım oranı verilmiştir³²⁴.

Seçim Bölgesi	Seçmen Adedi	Katılan Seçmen Adedi
Balıkesir ve köyleri	51050	13768
Ayvalık	14549	4438
Edremit	24610	6884
Burhaniye	14480	3007
İvrindi	14729	5995
Balya	13050	8226
Bigadiç	16487	6798
Sındırgı	21236	5940
Savaştepe	8531	3756
Dursunbey	18450	10634

³²² " CHP seçime girmiyor CHP M. Tebliğinde kararın mucip sebepleri açıklandı", *Türk Dili*, 7 Ağustos 1955, s.1

³²³ " Seçimlere iştirak nispeti düşüktür", *Türk Dili*, 27 Eylül 1955, s.1

³²⁴ " Vilayetimizde İl Genel Meclisi seçim neticeleri", 28 Eylül 1955, s.1

Kepsut	12541	7171
Susurluk	18841	4143
Bandırma	20326	4191
Erdek	9346	2681
Manyas	14731	3186
Gönen	27197	7878

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere katılmayan seçmen sayısı bir hayli çoğunluktadır. Hatta bu oran Sındırgı'da 15 bini bulmuştur. Özellikle Sındırgı'da bu denli fazla oluşun nedeni CHP'nin seçimlere katılmayışının olması muhtemeldir. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi Sındırgı o dönemde, CHP'nin Balıkesir'de en fazla oy aldığı bölge olması nedeniyle Türk Dili gazetesince CHP'nin kalesi olarak adlandırılmaktadır.

4.6.2.1.3. Parti İçerisindeki Muhalefet ve Partideki Ayrışmalar

Demokrat Parti 1954 seçimlerindeki büyük başarısının da verdiği güvenle radikal kararlar alıyordu. Ve bu kararlara gelen en küçük bir muhalefete dahi hoşgörüsü yoktu. Bu hoşgörüsüz politika ve sorunları perdeleme çalışmaları gittikçe "baskı" haline dönüşmeye başladı. Uyguladığı baskı ise Demokrat Parti'ye iki büyük sorun olarak geri döndü. Artık "hükümet iki yönden gelen tehlikelerle karşı karşıya idi. Birincisinin kaynağı muhalefet ikincisinininki ise bizzat kendi taraflarındaki çatlaklardı"³²⁵. Hükümet muhalefet kaynaklı tehlikeyi baskı yolu ile susturabiliyordu. Muhalefete karşı "sıkıyönetim silahını" kullanıyor, onlara destek veren basın kuruluşlarını kapatıyordu. Kısacası muhalefetin yarattığı tehlikeyi bertaraf edebilecek gücü vardı ama kendi içindeki kişilerin oluşturduğu muhalefeti aynı şekilde ortadan kaldıramazdı. Demokrat Partililerin oluşturduğu muhalif grup Demokrat Parti iktidarına zarar verdiği kadar partinin yurt genelindeki itibarında da bazı aksaklıklar yaratıyordu.

Menderes 1954 yılında kazandığı büyük seçim zaferinden sonra "artık basını ve üniversiteleri -aydınların iki kalesi- önemsemeyebileceğini ve kendi başına yönetebileceğini düşünüyordu. İkisinden de uzaklaştı ve bunun parti içindeki

³²⁵ Eroğul, a.g.e. s.111

sonuçları büyük oldu. Partideki Fethi Çelikbaş, Feridun Ergin ve Turan Güneş gibi Liberal Akademisyenler, 1954' den hemen sonra Menderes yönetimindeki D.P.'den soğumaya başladılar³²⁶ Menderes'e karşı olumsuz bir tavır takınan bu kişiler Fethi Çelikbaş'ın önderliğinde 2 Mayıs 1955 tarihinde meclise "İspat Hakkı Önergesi"ni verdiler. Önergeyi verenler arasında Ekrem Alican, Raif Aybar, Seyfi Kurtbek ve Balıkesir milletvekili ve eski ticaret bakanı Enver Güreli gibi isimler yer almıştır.

DP parti içerisindeki bu ayrışmalar ve basına ispat hakkının tanınmasına dair önerge, "DP milletvekillerinin hukuk ve akliselim yolunda ses çıkartmaya başladıklarının"³²⁷ ilk olumlu adımı olarak görülmüştür.

Temmuz'da Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu basına ispat hakkını tanımaktan yana olduğunu ilan ettiğinde muhalifler kendi davalarına bir lider³²⁸ bulmuş oluyordı. Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve Demokrat Partisi'nin kurucularından olan Ekrem Hayri Üstündağ "15 Eylül 1955 günü Meclis başkanlığına müracaatla ispat hakkı kanun teklifine imza koyarak 11'ler hareketine"³²⁹ resmen katılmışlardır. Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun "ispatçılara" katılması Demokrat Parti içinde ve özellikle Adnan Menderes tarafından büyük tepki ile karşılandı. Bu tepki 7 Ekim 1955 tarihinde toplanan Genel Kurul toplantısında su yüzüne çıktı. Genel Kurul toplantılarına uzun süredir katılmayan Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu bu toplantıya katılmak istemiş ancak Menderes'in engeli ile karşılaşmıştır.

"Fevzi Lütfü ile Fethi Çelikbaş'a birer yazı yazılıp fiil ve hareketleriyle kendilerini Genel Kurul'un dışında bırakılmış oldukları bildirilecek ve Büyük Kongreye de delege olarak katılmalarına müsaade edilmeyecektir"

Balıkesir DP milletvekillerinden Enver Güreli gibi önemli mevkilerde bulunmuş bir vekilin partiden çıkartılmak üzere haysiyet divanına verilmesi kararı Balıkesir'de, Balıkesirli diğer milletvekillerinin hangi tarafı tutacağı konusunu gündeme getirmiştir. DP'nin önde gelen isimlerinden olan ve dönemin Ticaret bakanlığını yürüten Sıtkı Yırcalı'nın görüşü bu konuda önem kazanmıştır. Sıtkı Yırcalı ve Rifki Salim Burçak, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ile Fethi Çelikbaş'ın genel kurul dışı bırakılmalarına

³²⁶ AHMAD, Feroz, (1994), **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Ahmet, Fethi, (Çev), İstanbul: Hil Yayınları, s. 70- 71.

³²⁷ " İktidar rejiminde teminat sağlanmazsa, Çelikbaş ve 100 mebus yeni bir parti kuracak", *Türk Dili*, 7 Mayıs 1955, s.1

³²⁸ Ahmad, Feroz. **a.g.e.** s.113

³²⁹ Burçak, **On Yılın** s.334

muhalef kalmışlardır³³⁰. Balıkesir DP milletvekillerinin de Sıtkı Yırcalı ile hem fikir olacakları görüşü ağır basmıştır.

Karaosmanoğlu'nu ve Çelikbaş'ı bertaraf ettiğini düşünen Genel Kurul şimdi diğer ispatçıları engelleyecek çözümler arıyordu. Bu çerçevede yapılan müzakereler sonucu Kurul "19'ların delegelik sıfatlarını kaldırmayı ve kendilerini Haysiyet Divanı'na vermeyi" kararlaştırdı³³¹.

Demokrat Parti kongresinin son günü, Genel idare kurulu taraftarları tarafından hazırlatılarak tertip ile verilen, partiden ayrılanların milletvekilliğinden de çıkartılmasını isteyen, takririn anayasaya aykırı olduğu delege milletvekilleri tarafından hatırlatılmak istenmişse de reis Tevfik İleri söz isteyenleri görmemezlikten gelip oy miktarını dahi iyice tespit edemeden bir emrivaki şeklinde takririn kabul edildiğini bildirmiştir.³³² Ancak böyle bir önerge ile alınacak olan tedbir anayasaya aykırı olacağından, önerge, "temenni mahiyetinde" olmak üzere kabul edilmiştir. Önergenin bir oldubitti şeklinde kabul edilmesi ve hakkında konuşmak isteyen milletvekillerine söz hakkı verilmeyişi kongrede büyük kavgalara neden olmuştur. Kongreye katılan Balıkesir, Burdur, Isparta, Bursa, Diyarbakır, İzmir, Zonguldak, Sakarya, Kocaeli, Bolu, Maraş, Erzincan illerini temsil eden delegeler, bu duruma şiddetle karşı çıkmışlar ve takririn tekrar oylanmasını istemişlerdir. Ancak kürsüye çıkan Adnan Menderes: "Okunan bir takrir reye vaz edildi ve kabul edildi. Bunun tekrar reye konulması gibi bir şey mevzu bahis olamaz!..."³³³ diyerek karşı çıkışları önlemeye çalışmıştır.

Bu takrir 19'lar tarafından, kendilerine karşı bir korkutma siyaseti olarak görülmüş ve "Gözdağı Tasarısı" olarak isimlendirilmiştir.

"Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Sabahattin Çıracıoğlu, Zeyyat Ebüzziya, Behçet Kayaalp, Muzaffer Timur, İsmail Hakkı Akyüz, Safaeddin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu partiden çıkarılmışlardı.³³⁴ Aralarında Enver Güreli'nin de bulunduğu İspat Hakkı kanun teklifine ilk imzayı koyan 10 kişi ise kongrenin son günü partiden istifa etmişlerdir.

Demokrat Partinin 1954 yılında yapılması planlanan ancak 15 Ekim 1955 yılında yapılabilen dördüncü kongresi büyük tartışmalara sahne olarak 18 Ekim'de kapatılmıştır. 19'ların milletvekilliğinden çıkartılmasına dair önerge çok sert

³³⁰ " DP Balıkesir delegeleri hangi tarafı tutacak", *Türk Dili*, 14 Ekim 1955, s.1, 2

³³¹ Burçak, **a.g.e.**

³³² " Gözdağı tasarısı Büyük Millet Meclisinden çıkarılacak mı?", *Türk Dili*, 21 Ekim 1955, s.1

³³³ " D. Parti kongresi gürültü ile kapandı", *Türk Dili*, 20 Ekim 1955, s.1

³³⁴ Burçak, **On Yılın** s.334

tartışmalara neden olmuş, Başbakan Adnan Menderes'in yaptığı konuşmalar da havayı yumuşatamamıştır. Sıtkı Yırcalı'nın Fethi Çelikbaş ile Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun genel kurul dışı bırakılmalarına muhalif kalması Balıkesir delegeleri de bu konuda Sıtkı Yırcalı ile aynı görüşü paylaştıklarının açık bir delilini oluşturacak biçimde, kongrede bu konu üzerindeki karşıt düşüncelerini dile getirmişlerdir.

İspat hakkı kanun teklifini hazırlayan milletvekillerinin vekilliklerinden çıkartılmasının Balıkesir basınındaki etkilerinin en etkili örneğini Balıkesir Ekspres gazetesi vermiştir. Gazete ilk sayısında tarafsızlık yolunu seçtiğini ilan etmiş olsa da DP'yi desteklemiştir. Gazete bu desteğini çektiğini 6 Ocak 1956 tarihli yayında bildirmiştir. " DP'den niçin istifa ettik. Uzun müddetten beri, gazeteci olarak hizmet ettiğimiz Demokrat Parti'den istifa etmiş bulunuyoruz. Demokrat Parti'ye karşı içimizde beliren ilk soğukluk, Basına ispat hakkı tanınması için müşterek bir kanun teklifi hazırlayan mebusların partiden çıkartılmasıyla başlamıştı"³³⁵

Kongredeki gergin hava DP meclis gurubu içerisinde de devam etmiştir. Hüseyin Ortakçioğlu, Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı hakkında bir meclis tahkikatı açılmasını isteyen önergeyi oya koymuş ve kabul edilmiştir.

Ticaret ve İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, ihtiyaç maddelerinin temini ve suni darlık yaratılması meseleleri hakkında konuşarak ilerleyen yıllarda temin edilmek üzere bulunduğunu söylemiştir.³³⁶ Ardından Ticaret bakanlığının faaliyetine ait teferruatlara girişmiş ve bu arada keyfi muamele yapılmadığını, Ticaret bakanlığının elinde fazla yetki olmadığını, resmen hiçbir faaliyette bulunmadığını izah etmiştir. Ne döviz tahsislerinde ne de transfer işlerinde hükümetin kendi başına bir yetkisinin olmadığını belirtmiş, ticari politikanın tamamıyla hükümet politikası olduğunu ve transfer işlerinin bakanlar arası döviz komitesi ile idare edildiğini söylemiştir. Devam eden konuşmasında eğer bir suiistimal veya yanlış ve yolsuz bir hareket içeriyorsa tahkikatın selamete yürütülmesi için gurup huzurunda bakanlıktan istifa ettiğini bildirmiştir³³⁷.

Sıtkı Yırcalı'nın konuşmasının ardından kürsüye gelen Başbakan Adnan Menderes, " Ben Sıtkı Yırcalı gibi istifa ediyorum demeyeceğim. Takriri sizlere

³³⁵ Yurdakök, a.g.e. s 190

³³⁶ " Menderes Kabinesinin istifası nasıl oldu?", *Balıkesir Postası*, 1 Aralık 1955, s.1, 2

³³⁷ *Balıkesir Postası*, a.g.y.

birakıyorum demiştir”³³⁸ iddiaları sert bir şekilde cevaplamaya çalışan Adnan Menderes gürültülerin daha fazla artmasının ardından konuşma şeklini değiştirmiş ve yolsuzluklarda adı geçen diğer bakanların istifalarını vermesini talep etmiştir. Adnan Menderes bir bakıma kendini korumak adına bakanlarını feda etmiştir. Sıtkı Yırcalı'nın istifasının ardından istifa etmeyeceğini bildiren Menderes, bunun çözüm yolu olmadığını anlayınca diğer bakanların istifa vermelerini istemiştir.

Hüseyin Ortakçioğlu; Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın bir akrabasına lastik tahsisi yaptığını söyleyerek bunun izahını istemiştir. Hasan Polatkan, bakanlığının bu gibi işlerde yetkisi olmadığını, adı geçenler hakkında tahkikat açılmasını ve tahkikatın selamete çalışması için bakanlıktan istifa ettiğini bildirmiştir. Hasan Polatkan'ın konuşmasının ardından Fatih Rüştü Zorlu çağırılmıştır. Kürsüye gelen Fatih Rüştü Zorlu da istifa ettiğini bildirmiştir³³⁹.

Üç bakanın istifasından sonra verilen arada yapılan toplantıda Adnan Menderes dışında diğer tüm bakanlar istifasını vermiştir. Bazı bakanlar kabinenin toptan istifa etmesinin gerektiğini anayasanın da bunu gerektirdiğini söylemişlerse de Adnan Menderes kendisinin istifasını gerektirecek bir sebep görmediğini ve istifa niyetinde bulunmadığını söylemiştir. Aranın ardından tekrar kürsüye gelen Menderes, bütün vekillerin gurubun isteğine uyararak istifa ettiklerini bildirmiş ve “ kendimi tamamıyla gurubun takdirine terk ediyorum, karar sizindir...” demiştir³⁴⁰.

Konuşmasının ardından Adnan Menderes için yapılan güven oylamasında oyların çoğunluğunu almıştır.

Bütün bakanlarının istifasının ardından anayasaya dahi aykırı bir durum oluşturacak şekilde Adnan Menderes'in istifaya yanaşmaması, bakanlarının ardında durmaması hatta onları feda etmekten çekinmemesi Adnan Menderes hakkındaki birçok araştırmaya konu olmuş ve eleştirilmesine neden olmuş bir olaydır. Menderes ancak yapılan güven oylamasının ardından kendisini sağlama almasının sonrasında istifasını vermiştir.

Güven oylamasının ardından cumhurbaşkanına istifasını sunan Menderes yeni kabineyi kurmakla görevlendirilmiştir. Yeni kabine için çalışmalara başlayan Adnan Menderes yeni kabineye eski bakanlardan kimseyi almamaya çalışmıştır.

³³⁸ “ DP gurubunun ısrarı ile vekiller ve sonra da Adnan Menderes istifa etti”, *Türk Dili*, 1 Aralık 1955, s.1

³³⁹ *Balıkesir Postası*, a.g.y. s.2

³⁴⁰ “ Kabine tekrar kuruluyor”, *Türk Dili*, 1 Aralık 1955, s.1

Ancak vekillerden birçoğu bakanlık teklifine olumsuz yanıt vermişler ve kabine on gün gibi bir sürede kurulamamıştır. 9 Aralık'ta kurulan yeni kabinede sekiz eski bakan yer almıştır³⁴¹. Yeni kurulan hükümet programında ispat hakkının tanınması, seçim kanununun değiştirilmesi, memurların emeklilik süresinin 30 yıla çıkartılması gibi kararlar yer almıştır³⁴².

4.6.2.1.4. Ekonomi Politikası

Esnaf ve Küçük sanayi erbabının kalkınması için İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı'nın katılımıyla iktisat ve ticaret bakanlığı ve Halk Bankasıyla alakalı genel müdür ve müdürlerin yaptığı çalışmalar sonucunda esnafa sağlanacak kredinin artırılması yolunda bazı kararlara varılmıştır. Alınan kararlardan biri Halk Bankası sermayesinin 10 milyon liradan 20 milyon liraya çıkartılmasıdır. Böylece banka, beş sene gibi kısa bir zaman zarfında sermayesinin yüzde 1400'ün üzerinde bir artış kaydetmiştir ki, bu Türkiye Bankacılık tarihinde bir rekor teşkil etmektedir³⁴³.

Bu konuda Sıtkı Yırcalı “- *Bir kısım küçük esnafımıza vergi muafiyeti tanıyan kanun tasarısının hazırlığı sona ermek üzeredir... gerek esnafımızın gerek sanatkarlarımızın bugünkü ticari kredilerin fevkinde sınıai hayatta olduğu gibi uzun vadeli tesis kredileri elde edebilmelerini temin etmek gayesiyle dokuz ay müddete kadar yükselen hadler içinde indirim imkanları bağışlayacak mali ve idari tedbirlere ait kanun tasarılarının bir kısmının hazırlanması sona ermiştir*”³⁴⁴.

4.6.2.2. Dış Politika

4.6.2.2.1. Bağdat Paktı

Ortadoğu'da Sovyetlere karşı NATO'nun bir uzantısı olarak kurulan Bağdat Paktnın oluşum süreci, ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in Mayıs 1953'te

³⁴¹ “ Kabine nihayet kuruldu”, *Türk Dili*, 10 Aralık 1955, s.1

³⁴² “ Yeni hükümetin programı ekseriyetle tasvip edildi”, *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1955, s.1

³⁴³ “Küçük esnafın kalkınması için çalışmalara başlandı”, *Balıkesir Postası*, 18 Mart 1955, s.1

³⁴⁴ “Esnafa uzun vadeli tesis kredisi sağlanacak”, *Balıkesir Postası*, 28 Mart 1955, s.1

Ortadoğu ülkelerine yaptığı gezintiyle başladı. Kurulması yolundaki ilk adım ise Türkiye ile Pakistan arasında 2 Nisan 1954'te Karaçi'de imzalanan anlaşmadır³⁴⁵.

Karşılıklı güvenlik ve savunma örgütü olan Bağdat Paktı, 24 Şubat'ta Türkiye ile Irak arasında imzalanan Karşılıklı İşbirliği Antlaşması'na 4 Nisan'da İngiltere, 23 Eylül'de Pakistan'ın, 3 Kasım'da da İran'ın katılımıyla oluşmuştur³⁴⁶.

24 Şubat 1955 tarihinde imzalanan ve yedi maddeden oluşan paktın birinci maddesinde, taraflar B.M. Anayasasının 51. maddesi uyarınca güvenlik ve savunma işbirliği yapma niyetlerini bildiriyorlardı. 5. maddede, paktın Arap Birliği ve Ortadoğu güvenliği ile ilgilenen devletlerin katılımına açık olduğu bildiriliyordu.

Türkiye'nin, Arap ülkelerinin çıkarlarına aykırı bir siyaset izlenmeyeceği konusunda güvence vermesine karşın, pakt Arapların gözünde sömürgeci bir anlaşma olarak görülmüştür. Mısır ve Suriye'nin başını çektiği Arap devletleri Bağdat Paktı'nı tepkiyle karşılamıştır. Başta Mısır ve Suriye gibi Arap ülkelerinin pakta karşı durmaları Amerika'nın da pakta sadece gözlemci üye olarak katılmasına sebep olmuştur.

Türkiye – Irak Anlaşması henüz tasarı halinde iken, Arap devletleri başbakanları Kahire'de toplanma kararı almışlardır. Irak ise bu toplantıda alınacak karar ne olursa olsun Türkiye – Irak Anlaşmasını tasdik edeceğini bildirmiştir³⁴⁷.

Toplantıdan önce Mısır başbakanı Cemal Abdülnasır Türkiye'ye yapacağı ziyareti iptal etmiş, ayrıca Türk hükümet erkanı ile Kahire'de dahi görüşmeye vakti olmadığını Türk büyükelçiliğine bildirmiştir. Bu durum Mısır'ın Bağdat paktı nedeniyle Türkiye'ye cephe aldığı ilk belirtisi olmuştur. Mısır, Türkiye'ye karşı tavrını 6- 7 Eylül olaylarında da devam ettirmiştir. Basına, Mısır'ın Kıbrıs Meselesinde Yunanistan'ı destekleyeceğine dair haberler konu olmuştur³⁴⁸.

Amerika'nın katılmayışi nedeniyle askeri açıdan hiçbir zaman güçlü bir savunma örgütü olmayan Bağdat Paktı, Mısır ve Suriye gibi radikal Arap ülkelerinin Sovyetler ile yakınlaşmasına yol açtı³⁴⁹. 14 Temmuz 1958'de Irak'ta meydana gelen askeri darbe ile yönetimi ele geçiren askeri rejim 24 Mart 1959'da Bağdat paktından resmen çekilmiştir. Ankara merkezli pakt 21 Ağustos 1959'da CENTRO (Central

³⁴⁵ Albayrak, M. a.g.e. s. 476

³⁴⁶ Cumhuriyet ansk s. 276

³⁴⁷ "Arap devletlerinin kararı ne olursa olsun, Irak Türkiye ile yapacağı paktı tasdik edecek", *Türk Dili*, 22 Ocak 1955, s.1

³⁴⁸ "Kıbrıs meselesinde Mısır Yunanistan'ı destekleyecekmiş", *Türk Dili*, 21 Haziran 1955, s.1

³⁴⁹ a.g.e.

Treaty Organisation) adı aldı. Yeni kimliğiyle bu tarihten itibaren ekonomik, kültürel ve teknik işbirliği alanlarına yönelmiştir.

4.6.3. 1956 Yılı Siyasi Olayları

4.6.3.1. İç Politika

4.6.3.1.1. Yolsuzluk İddiaları ve Soruşturulması

1955 yılı 29 Kasım'ında Sıtkı Yırcalı, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun görevlerinden istifa etmelerinin ardından 12 Ocak 1956'da üç eski bakan hakkında soruşturma açılmasına karar verilmiştir. Bu eski bakanların suçlandıkları konularda suçları olup olmadığını tespit etmek için Anayasa ve adalet komisyonu üyelerinden müteşekkil karma bir komisyon kurulması, iki ay süreyle soruşturma yapılmasına daha sonra raporun Büyük Millet Meclisi'ne sunulmasına karar alınmıştır. Bu kararın alınmasında CHP ve CMP ve Hürriyet Partisi milletvekilleri oy kullanmamışlardır³⁵⁰. Soruşturma devam ederken CHP Kars milletvekili Hasan Erdoğan, ülkede yapılacak olan çelik siloların ihalesi işindeki yolsuzluk hakkında eski Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı ve Eski Dışişleri Bakan Vekili Fatin Rüştü Zorlu hakkında yeni bir meclis tahkikatı daha açılmasını istemiştir. Yapılan görüşmelerden sonra bu tahkikatın da devam eden soruşturma kapsamı içerisine alınmasına karar verilmiştir³⁵¹. Söz alan Sıtkı Yırcalı, ihale edilen çelik silolar meselesinde bazı tavsiye ve kayırmaların rol oynadığını ve bu meselenin meclise intikal etmesi halinde çok etraflı malumat vermekten kaçınmayacağını söylemiştir³⁵².

Tahkikat komisyonu verdiği raporda Sıtkı Yırcalı'ya istinat edilen “ memleket ihtiyacı olan teneke, kalay, lastik, otomobil ve traktör yedek parçaları ile nal mihinin vaktinde ithal edilmemesi ve otomobil ithal sırasında bunlara ait yedek parçanın düşünülmemiş olması” konularında fiili ithalat istatistikleri, muhtelif senelere ait ithalat talepleri, işleyen şartlar, tahsis işleri, döviz transfer işlerini inceledikten sonra inşaatına başlanan tesis için ödeme zaruriyetleri, iktisadi işbirliğine biriken borçların

³⁵⁰ “ Üç bakan hakkında tahkikat açılacak”, *Türk Dili*, 13 Ocak 1956, s.1, 2

³⁵¹ “ Yırcalı ve Zorlu hakkında çelik silolar için de meclis tahkikatı açılacak”, *Türk Dili*, 16 Şubat 1956,

s.1

³⁵² *Türk Dili*, a.g.y.

ödenilmesi zarurieti gibi sebeplerden dolayı ithalat zorluklarının meydana geldiğini bildirmişlerdir³⁵³.

Yine Sıtkı Yırcalı ile Hasan Polatkan hakkındaki, Doğu Almanya çürük kamyon ve lastik ithalinden dolayı ileri sürülen iddialar komisyonca geçerli görülmemiştir. Komisyon, Doğu Almanya ile bir takas anlaşması mahiyetindeki bir anlaşmaya göre ticaret yapıldığını tespit etmiş ve bu meselede döviz tahsislerinde hiçbir yolsuzluk bulunamamıştır³⁵⁴.

5 madde halinde meclise sunulan rapor üzerinde müzakereler bir hayli uzun sürmüş ve neticede kabul edilmiştir³⁵⁵.

4.6.3.1.2. Basın Kanunu

İktidar, 5680 sayılı basın yasasındaki değişikliklerin yeterli olmadığını düşünerek 6334 sayılı yasada da değişikliklere gitmiştir. Görünürdeki amaç yine “şeref ve haysiyetlerin korunması” idi. Yasanın, başbakanlık tarafından yazılan gerekçesinde:

“ *Son zamanlarda matbuatımızın bir kısmında ve ekseriye kast-i mahsûsa müstenîf olarak sistemli bir şekilde resmî sıfatı haiz olan aleyhine sıfat veya hizmetlerden dolayı onları küçük düşürmeye, itibarlarını, şahsiyetlerini sarsmayı ve resmî faaliyetlerine mani olmayı hedef tutan yahut aleyhlerinde istihkâr (hakaret) ve istihfaf (küçük görme) hissi telkin edebilecek mahiyette bulunan ve müspet varlığı inkar eden neşriyata sık sık rastlanmakta...*”³⁵⁶. deniliyor ve mevcut yasaların bunu önleyemediğinden daha etkili yasalara gerek duyulduğunu ileri sürüyorlardı.

DP meclis gurubunda basın kanundaki değişiklikler tasarısı hakkında ilk olarak sözü alan Adalet bakanı; hazırlanan basın kanunu değişiklik tasarısının ana hatlarından bahsetmiş, bir gazetecinin en az lise diplomasına sahip olmasının gerektiğini söyledikten sonra şahsi şeref ve haysiyetlerin korunması mevzuuna girmiş, yürürlükte olan kanundaki cezaların arttırılması ve suç unsurlarının genişletilmesinin icap ettiğini, zira tatbikatta suç unsurlarının dar bir çerçevede içinde

³⁵³ “ S. Yırcalı, H. Polatkan, F. R. Zorlu hakkında rapor”, *Balıkesir Postası*, 20 Haziran 1956, s.1,2

³⁵⁴ *Balıkesir Postası*, a.g.y

³⁵⁵ “ Üç eski bakan hakkında suçsuzluk kararı alındı”, *Türk Dili*, 22 Haziran 1956, s.1

³⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, c.12, İçtima 2, 06.06.1956, s.91

ele alındığı için haysiyetlere tecavüzün beraatla neticelendiğini söylemiştir.³⁵⁷ Adalet bakanının tasarıyla ilgili olarak yaptığı açıklamasının ardından yapılan müzakereler sonucunda yapılacak değişikliklerin ve bu kanunlara ilave edilecek hükümlerin prensipleri, beş muhalif reye karşı oy çokluğuyla kabul edilmiştir³⁵⁸.

DP'nin basın kanunu üzerindeki değişiklik tasarısının içerdiği ağır şartlar Balıkesir Postası gazetesinde de açık bir şekilde dile getirilmiştir. Balıkesir Postası gazetesinin sahibi olan ve ayrıca Anadolu Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Münir Yenel, cumhurbaşkanına bir telgraf çekmiştir. Telgraf DP meclis grubu, başbakan, Adalet ve dahiliye komisyonlarına da gönderilmiştir. Anadolu gazetelerinin himaye edilmesi maksadıyla çekilen telgrafta: “ *Demokrat Parti'nin muhalefeti ve iktidarı zamanında Anadolu'da birçok matbaalar kurulmuş ve DP'yi destekleyen birçok gazeteler intişar etmiştir. Bugün adetleri 400'ü aşan bu gazetelerin yüzde 90'ı halen DP ve hükümetini desteklemektedir. Fakat yeni çıkartılacak matbuat kanunu ile bunların hayatiyetlerine son verileceği gibi binlerce lira ile kurulan tesisleri de muattal (kullanılmaz) bir duruma düşürülecektir. Demokrasi uğrunda hayatlarını kahredencesine çalışan bu Anadolu gazetecilerini yeni kanunun himayesi altına alınması hususlarını arkadaşlarım namına rica ve istirham ederim. Anadolu Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Münir Yenel.*”³⁵⁹

Tasarı 7 Haziran 1956'da 48 muhalif oya karşılık 274 oyla kabul edilmiştir. Sabaha kadar devam eden müzakerelerde CHP adına İsmet İnönü, CMP adına Osman Bölükbaşı ve Hürriyet Partisi adına Turan Güneş tasarı aleyhinde konuşmuşlardır³⁶⁰. Basına getirilmek istenen bu kısıtlamalar ve ağır koşullar, muhalefetin büyük tepkilerine yol açmıştır. Çünkü, bu kanunların kabul edilmesinden sonra basın, ceza ve kapatılma korkusu ile görevini yapamaz hale gelecekti.

Kabul edilen kanunun en çok konuşulan maddeleri; 1 Süreli yayın sahiplerinin okur – yazarlığı kafi derecede olması. 2 Sorumlu müdürler en az lise mezunu olması. 3 Üç yıllık gazetecilere hak tanınması. 4 Her süreli yayın aboneleri için defter tutulacak olmasıdır³⁶¹. Bu kanunun kabulünün hemen ardından basına ceza

³⁵⁷ “ D Parti gurubu karar verdi; gazeteler ve toplantılara dair kanunlar derhal değiştirilecek”, *Türk Dili* 31 Mayıs 1956, s.1

³⁵⁸ “ DP Meclis gurubu bir tebliğ neşretti; Basın ve Toplanma kanunundaki değişiklikler grupta tasvip edildi”, *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1956, s.1

³⁵⁹ “ Anadolu gazeteciler cemiyetinin Reiscumhur ve Başvekile telgrafı”, *Balıkesir Postası*, 1 Haziran 1956, s.1

³⁶⁰ “ Basın kanunu çıktı”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1956, s.1

³⁶¹ “ Basın ve 6334 sayılı kanunlar resmi gazetede neşredildi”, *Balıkesir Postası*, 9 Haziran 1956, s.1

verilmesinde gecikilmemiştir. 17 Haziran gibi bir tarihte kanunun yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra basında Akis dergisinin toplatılması kararı yer alınmıştır³⁶².

4.6.3.1.3. Milli Koruma Kanununda Yapılan Değişiklikler

1951 yılında değişikliğe uğrayan milli koruma kanunda 1956 yılında yeniden değişikliğe gidilmesi uygun görülmüştür. Şeker, çay gibi ihtiyaç maddelerinin ihtiyaca cevap verecek nitelikte olmayışı ülkede önemli ihtiyaç maddeleri üzerinde ihtikârların yapılması bu kanundaki değişiklikleri gündeme taşımıştır.

Tasarıya göre; cezai müeyyideler arttırılmış, belediyelere geniş yetkiler tanınmıştır. ihtikarcılara verilecek olan para cezaları 2500 liradan başlamakta ve 50 bin liraya kadar çıkmaktadır. Hapis cezaları ise 6 aydan başlayıp 30 seneye kadar değişmektedir³⁶³.

Fiyatların kâr hadleri cinsleri, çeşitleri ve vasıfları hükümetçe tayin olunan veya belediye, ticaret ve sanayi odalarına, valiliklere tespit ettirilen malların satışa arz edilmemesi, satışından imtina olunması, kaçırılması, satılmadığı halde satılmış gibi beyan edilmesi, yahut tarifeye dahil hususların haklı sebep olmaksızın vazifesinden imtina olunması yasak edilmiştir³⁶⁴. 69. maddeye göre muhtekirleri ve emsalini ihbar edenlere ikramiye verilecektir. Hadiselerin meydana çıkartılmasında büyük gayretleri görülen memurlara da ikramiye verilmesi kabul edilmiştir³⁶⁵. Denetlemeye muhalefet edenler veya güçlük çıkartanlar için de 5.000 liradan 50.000 liraya kadar para ve 3 seneden 5 seneye kadar hapis cezası getirilmiştir³⁶⁶.

Kanundaki değişikliği içeren önerge için yapılan müzakerelerde kanun tasarısı aleyhinde ifadeler de yer almıştır. Müzakerelerde ilk olarak sözü alan Muhlis Erdener hükümet tasarısının cezai müeyyidelerinin çok ağır olduğunu ve bu cezaların bir terör havası yaratmasından korkulduğunu ifade ettikten sonra, muhtekirleri ihbar edecek olan şahıslara verilmek istenen ikramiye ile vatandaşın ahlaksızlığa teşvik edilmiş olacağını söylemiş ve yapılmak istenen değişikliğin hiçbir zaman ihtikarı

³⁶² “ Akis mecmuası toplattırıldı”, *Türk Dili*, 17 Haziran 1956, s.1

³⁶³ “ Hükümetçe mühim kararlar alınmak üzere”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1956, s.1

³⁶⁴ “ Milli Koruma Kanunu müzakeresi”, *Balıkesir Postası*, 23 Mayıs 1956, s.1, 2

³⁶⁵ “ Milli Koruma Kanunu millet meclisinden çıktı”, *Balıkesir Postası*, 8 Haziran 1956, s.1,2

³⁶⁶ “ Yeni Milli Koruma Kanunu meriyete girmiş bulunuyor”, *Balıkesir Postası*, 13 Haziran 1956, s.1

önleyemeyeceğini, ihtiyacı karşılayacak derecede üretime geçilmediği müddetçe bu günkü durumun devam edeceğini söylemiştir³⁶⁷.

Balıkesir basınında muhalif gazetede her ne kadar kanun tasarısının aleyhindeki görüşler yer alsa da yandaş Balıkesir Postası kanununun kabul edilmesinin akabinde piyasa da hissedilir derecede ferahlık ve istikrarın başladığı haberleri yer almıştır³⁶⁸.

Haziran ayının 24'ünde Balıkesir esnafı milli koruma konunu gereği etiketleme işine başlamıştır. Balıkesir'de gıda maddelerinin satış fiyatları Balıkesir belediyesince tespit edilmiş ve 17 Temmuzdan itibaren bu fiyatlar yürürlüğe girmiştir. Koyun eti 350, peynir 280, tereyağı 600 kuruşa satışa sunulmuştur³⁶⁹.

4.6.3.1.4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Değişikliği

Demokrat Parti iktidarı Basın Yasası'nın hemen ardından Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yaparak sertlik yanlısı tutumuna devam etti. Bu yasa tasarısının amacı muhalefetin miting meydanlarında hükümeti eleştirmesini engellemektir. Tasarı DP'ye göre, Anayasa teminatı altında bulunan toplanma hak ve hürriyetlerini ne bertaraf etmek ne de siyasi mahiyetteki toplantılar için bugün mevcut olan kanun hükümleri hilafına tahdit edici (sınırlayıcı) yeni hükümleri ihtiva etmiyordu. Gerekçede vatanda huzurun iadesi için böyle bir tasarı hazırlandığı belirtilmiştir³⁷⁰.

Bütün hürriyetler gibi toplanma yani içtima akdi hürriyetinin bir hududu ve nizamı tesis edilmesi, suiistimalin önlenmesi ve dolayısıyla cemiyette huzur ve sükun sağlamaya ve bunun neticesi olarak hürriyetin idaresini mümkün kılacaktır³⁷¹.

Toplantı kanunuyla ilgili olarak ilk sinyalleri Zafer gazetesinin " Bu anarşi devam edemez" başlıklı makalesi vermiştir³⁷². Makalede yurt içerisinde yapılan mitingler hedef alınmıştır. Muhalefet partilerinin durumu ve yaptıkları toplantılar anarşi olarak tavsif edilmektedir³⁷³.

Başbakan Adnan Menderes, Pakistan seferinden dönüşü sonrasında muhalefetin rejim aleyhindeki mitingleri karşısında Zonguldak ve Karabük

³⁶⁷ " Milli Koruma Kanunu tadili", *Türk Dili* 27 Ocak 1956, s.1,2

³⁶⁸ *Balıkesir Postası, a.g.y*

³⁶⁹ " Şehrimizde bütün esnaf etiket koymakla meşgul", *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1956, s.1,2

³⁷⁰ "Toplantıları Tahdit eden tasarı meclise verildi", *Türk Dili*, 24 Haziran 1956, s.1

³⁷¹ *Türk Dili, a.g.y*

³⁷² " Topyekun muhalefet tehdit ediliyor", *Türk Dili*, 30 Mart 1956, s.1

³⁷³ *Türk Dili, a.g.y.*

nutuklarında muhalefete karşı hücumla geçmiştir. İç politikada iktidar ve muhalefetin çatışma konusu ise; iktidar memleketi kalkındırmak ve sanayileştirmek için dev adımlar ile yürüdüğünü bunun için de bazı fedakarlıklara katlanılmasının lazım geldiğini söylemektedir.

Muhalefet ise memlekette geçinmenin imkanı kalmadığını, iktisadi buhranın had safhaya girdiğini belirtmekte, basına ispat hakkının verilmesini istemekte ve anti demokratik kanunların kaldırılmasıyla beraber iktidarın takip etmekte olduğu iktisadi yolu bırakmasını vatandaşı düşünmesinin lazım geldiğini belirtmekte ve istenilenin yapılmasına imkan verilinceye kadar meclis dışı mücadeleye devam olunacağını beyan etmektedir³⁷⁴.

İktisadi program üzerindeki bu savaş ve iktisadi programın neticelerini alabilme çabası iktidarı, muhalefetin etkisini azaltma yoluna sevk etmiştir. Bu adım ile iktidar, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunundaki değişiklik çalışmalarını artırmıştır. İktidarın bu çabaları muhalefeti iktidara karşı birleşmeye doğru yöneltmiştir.

Temmuz ayında Köylü Partisi'nin de katılımıyla 4 parti iktidara karşı ortak hareket etmişlerdir. Ayrıca muhalefet partilerinin idarecileri arasındaki temaslara devam edilmektedir. Bu görüşmelerde işbirliğini daha programlı hale getirmek hususunun bahis konusu edildiği ve işbirliği sınırlarının nereye kadar uzatılacağı meselesi üzerinde durulmaktadır³⁷⁵.

Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı, Balıkesir ziyaretinde çıkartılan kanunlar ve muhalefetin tutumu hakkında; "Biz demokrasilerin mesuliyetler rejimi olduğuna inanıyoruz. Fakat bunun karşısında söyleyecek sözü bulunmayanların en geniş ölçüde delillerini millete duyurabilecekleri kürsüden çıkıp da dışarıda haysiyetlere çeşitli iftiralar yapmanın demokrasi rejimi ile alakası yoktur. Biz aldığımız son kararlar dolayısıyla tam bir vicdan huzuru içinde bulunmaktayız"³⁷⁶. diyerek toplantı ve gösteri yürüyüşleri ve basını kanunu üzerindeki değişiklikleri haklı gördüğünü belirtmiştir.

Muhalefet ise iktidara karşı birleşme yolunda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki layiha mecliste görüşülürken muhalif vekillerin meclisi terk etmeleriyle muhalefetin işbirliği projesi tahakkuk safhasına girmiştir. CHP Genel Sekreteri Kazım Gülek'in evinde yapılan toplantı ile de tam manasıyla oluşmuştur. İktidarın sıkı tedbirleri karşısında her partinin teker teker siyasi

³⁷⁴ "Muhalefetin birleşmesi kuvvetleniyor", *Türk Dili*, 4 Nisan 1956, s.1

³⁷⁵ "Muhalefet partilerinin bugün bir tebliği bekleniliyor", *Türk Dili*, 3 Temmuz 1956, s.1

³⁷⁶ "Sıtkı Yırcalı konuşmasında Muhalefet mesuliyetten kaçıyor dedi", *Türk Dili*, 3 Temmuz 1956, s.1

mücadele imkanının zayıflamış olması yüzünden muhalefet, aralarındaki işbirliği tezinin artık kuvveden fiile çıkması zamanı geldiğini ifade etmektedir³⁷⁷.

Üç muhalefet partisi işbirliğine kesin karar verdiklerini açıklamışlar ve bu konuda bir tebliğ yayınlamışlardır. 8 Temmuz 1956'da CHP, CMP ve Hür Parti meclis gurupları tarafından yayınlanan tebliğde; iktidar partisinin demokratik rejimi ilgilendiren tutumunu ve son çıkan kanunlar karşısında siyasi durumu gözden geçirdiklerini, muhalefet partilerinin karşı karşıya geldikleri zorlukları, Üniversite muhtariyeti, hakim teminatı, memur güveni, basın tenkit ve murakabe hakları gibi meselelerin aldıkları şekli inceleyerek vardıkları görüş birliğinden Türk milletini haberdar etmenin kendileri için vazife haline geldiği bildirilmekte ve bu durum karşısında 1- Memleketimizin en mühim meselesinin, memlekette teminatlı bir demokratik rejim kurulması meselesi olduğunu, 2- Türk milletinin buna layık olgunluğunun bulunduğu sonsuz inançlarından aldıkları kuvvetle, imkanlarının son haddine kadar, demokratik rejimi kurtarmak mücadelesine devam azminde bulduklarını umumi efkara ilana her üç gurup müştereken karar vermişlerdir³⁷⁸. Muhalefetin, tebliğden sonraki durumu beklenenin aksi şekilde bir gelişme göstermiştir. Birlikte hareket edeceği düşünülen ve yayınladıkları tebliğlerinde bu yönde izlenim bırakan partilerden CMP'nin en başından beri işbirliğinde olumlu oy kullanmayacağından bahsedilmektedir ve parti davranışları ile diğer partilerle uyumlu bir tavır içerisine girmemiştir. Hür Partisi'nin işbirliği mevzuundaki muhtıraya CHP'den de umduklarını bulamamışlardır. CHP'nin muhtıraya verdiği cevapta Hür Partisi ile müstakil olarak işbirliğine yanaşmadığını ve üç partinin birden katılacağı bir koalisyona gireceği belirtilmiştir. CHP buna sebep olarak da Hür Parti'nin henüz teşkilatını tamamlamamış olmasını göstermiştir³⁷⁹. Bunun üzerine Hürriyet Partisi yayınladığı bir tebliğinde: "Milli Demokrasi Cephesi" olarak vasıflandırdığı muhalefet partileri arasındaki işbirliğine katılmayacağını ve mücadelesine, tek başına devam edeceğini kesin olarak açıklamıştır³⁸⁰.

25 Ekim'de Balıkesir'de konuşma yapan Adnan Menderes muhalefet partileriyle ilgili olarak yaptığı konuşmada; "*Yarın Seçim mi var? Bu heybetli manzaranın sebebi nedir? Bu toplantıyla onları tasvip etmediğinizi belirtiyorsunuz. Bu*

³⁷⁷ "Üç partinin anlaşmasına büyük önem veriliyor", *Türk Dili*, 5 Temmuz 1956, s.1

³⁷⁸ "Üç parti anlaştı", *Türk Dili*, 10 Temmuz 1956, s.1

³⁷⁹ "Cumhuriyet Halk Partisinin Hürriyet Partisine cevabı", *Türk Dili*, 3 Ekim 1956, s.1

³⁸⁰ "Muhalefet partilerinin işbirliği suya düştü", *Balıkesir Postası*, Ekim 1956, s.1

güne kadar pek çok tenkitler yapıldı, çok şeyler söylendi. Fakat bunların hiç biri sizlerin ruhlarında şaşkırtıcı bir etki yaratmadı. Bu Ege gezintisinde iki mühim müşahedem var.

Birincisi memleketin iktisadi kalkınma hususuna karar vermiş olması, diğeri milli tesanüt (dayanışma) arzusu... Her şeyi dışarıdan alırsak, iktisadi istiklalden bahsetmeye imkan kalır mı?... Mesut bir istikamet eşiğindeyiz. Hiç kimse aramıza nifak sokamayacak. Yalan söylüyorlar, gazeteleri de yalan yazıyor. Memlekete kıymayalım. Birbirimizi kötüleyelim derken memleket menfaatlerini çiğnemeyelim, yeter artık...” demiştir³⁸¹.

4.7. Demokrat Parti'nin İkinci Döneminde Balıkesir' deki Faaliyetleri (1954-1957)

4.7.1. 1954 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Partinin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.7.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1954 yılının ilk vilayet umumi meclisi toplantılarında eğitim ile ilgili konular ağırlık kazanmıştır. Bandırma Süleyman Şeker okulunun tamiri için daimi komisyonuna yetki verilmesine, Ereyli köy okulu duvarlarının yaptırılmasına; Dursunbey istasyonu civarındaki çocukları kaza okuluna götürüp getirmek üzere araç masrafı olarak 1000 liralık ödenek konulmasına karar verilmiştir. Ayrıca vilayet içerisindeki uygulama okulları ders araç gereci alınması için bütçeye 2000 lira konulmasına karar verilmiştir. Bu toplantıda yüksek tahsil talebe kurumuna 10.000 liralık yardım yapılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir³⁸².

1954 yılı eğitim alanındaki çalışmalara seçimlerden sonra Gazi Osman Paşa semtinde modern bir okulun açılmasıyla devam edilmiştir³⁸³. Bigadiç'te açılan ortaokul eğitim alanında yapılan çalışmalardan bir diğeridir³⁸⁴.

³⁸¹ “Memlekete kıymayalım birbirimizi kötülemeyelim”, Türk Dili, 26 Ekim 1956, s.1

³⁸² “ Vilayet umumi meclisi çalışmalarına devam ediyor”, *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1954, s.2

³⁸³ “ Gazi Osman Paşa mahallesinde yeni yaptırılan okul”, *Balıkesir Postası*, 27 Mayıs 1954, s.1

³⁸⁴ “ Bigadiç de orta mektebe kavuştu”, *Balıkesir Postası*, 27 Eylül 1954, s.2

Balıkesir’de eğitim alanında yapılan en çok değişim bir öğretmen okuluna çevrilen Necati İlk Öğretmen Okulu’nda olmuştur. 1954’te ikinci bir değişikliğe uğramış ve ismi Necati Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir. Okulun kadrosu yüksek okul öğretmeni yetiştirecek vaziyette olduğundan, okulda enstitü tedrisatına da hemen başlanılabileceği bildirilmiştir. Ayrıca Enstitü doğrudan maarif vekâletine bağlanmıştır³⁸⁵.

4.7.1.1.2. Traktör Kursu: Tarımda makineleşme çabaları makinelerin kullanımını da bilmeyi gerektirmiştir. Bu konuda tarım bakanlığı bütün vilayetlerde traktör kullanım kursu açılmasını kararlaştırmış ve programını da hazırlamıştır³⁸⁶.

4.7.1.1.3. Makine Kursu: Traktör kursunun ardından açılan makine kurslarıyla Balıkesir’de halk eğitimine devam edilmiştir. Makine kursu daha geniş kapsamlı yapılmış ve il genelinde 22 kaza ve nahiyede açılmıştır³⁸⁷.

4.7.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

Yine ocak ayının ilk günlerinde toplanan vilayet umumi toplantılarında sağlık konularına da değinilmiştir. Eczanesi olamayan kazalarda eczane açacaklar yardım yapılmasına karar verilmiştir³⁸⁸.

4.7.1.3. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler

4.7.1.3.1. Su işleri: 1954 yılına gelindiğinde de Balıkesir’in su ihtiyacı giderilememiştir. 1954 yılında bakanlıkça Balıkesir’e Amerikalı bir bilim adamı gönderilmiş ve şehirde bazı noktalarda su aramalarına girişilmiştir. Bayındırlık ve iskân Bakanlığı yeraltı su araştırmaları yapmak ve buna ait kuyuları açma maksadıyla gerekli tahsisatı kabul etmiştir³⁸⁹.

³⁸⁵ “ Şehrimiz Necati İlk Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü haline geldi”, *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1954, s.1

³⁸⁶ “ Bütün vilayetlerimizde traktör kursu açılacak”, *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1954, s.1

³⁸⁷ “ Vilayetin 22 kaza ve nahiyesinde açılan makine kursları”, *Balıkesir Postası*, 23 Aralık 1954, s.1

4.7.1.3.2. Balıkesir'in imarı: 1954 yılına gelindiğinde Balıkesir'in nüfusu 50 bin dolaylarındadır. Şehrin nüfusunun artması şehir içerisindeki imar faaliyetlerini de arttırmıştır. Özel teşebbüsle yapılan imar işleri haricinde Balıkesir'de Emlak Bankası tarafından imara açılmış bölgeler bu gün de hala Balıkesir'de nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeleri oluşturmaktadır. Bunlardan birisi 52 bahçeli ev olarak yapımına başlanan semttir, günümüzde 52 Evler semti olarak geçmektedir.

Diğer bir imar çalışması ise basında şu şekilde yer bulmuştur. 29 Ekim Cumhuriyet bayramı sevinci, temelleri atılan su bendi, hal binası ve soğuk hava deposuyla perçinlendi. Balıkesir ovasını yıllardan beri su baskınına uğratan ve birçok vatandaşın can ve mal kaybına sebep olduğu bildirilen Çay ve Üzümcü İslahı için bentinin temel atma töreni yapılmıştır. Aynı gün içerisinde soğuk hava deposu ve hal binasının da temel atma törenleri yapıldı³⁹⁰.

Balıkesir'in imarı içerisinde göçmenlerin yerleştirilmesi önemli yer tutmuştur. Göçmenlerin yerleştirilmesi davasını en iyi başaran vilayet, Balıkesir olmuştur.

4.7.1.3.3. Elektrik işleri: Ayvalık'ta yapılan santral tamamlanmış ve bu suretle Ayvalık günün her saatinde kesintisiz elektriğe kavuşmuştur³⁹¹.

Batı Anadolu elektrik şebekesi Soma ve İzmir termik santralleri ile Gediz ve Ağacay hidrolik santralının paralel çalıştırılması suretiyle takviye edilecek ve İzmir, Manisa, Balıkesir, Aydın vilayetleri içinde bulunan şehir kasabalar ile buradaki sanayinin elektrik enerjisinin temin edilmesine çalışılmıştır³⁹².

4.7.1.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler

4.7.1.4.1. Çimento Fabrikası: Balıkesir'e dört kilometre kadar bir mesafede bulunan Hacı Ömer kırında yapılacak sondaj çalışmaları neticesinde alınacak toprak Almanya'ya gönderilip tetkikata tabi tutulacaktır³⁹³.

Yapılan sondaj çalışmalarında arazinin 26 metre derinliğe kadar çimento için gerekli olan kalker tabakasının devamlı halde bulunduğu tespit edilmiştir³⁹⁴.

³⁹⁰ " Çay ve Üzümcü derelerine yapılan teresüp bendi", *Balıkesir Postası*, BP 1 Kasım 1954, s.1

³⁹¹ " Güzel ve şirin Ayvalık daimi elektriğe kavuştu", *Balıkesir Postası*, 5 Ekim 1954, s.2

³⁹² " Soma'dan Balıkesir'e elektrik verme teşebbüsü", *Türk Dili*, 8 Aralık 1954, s.2

³⁹³ " Çimento fabrikası için tetkikler", *Türk Dili*, 11 Aralık 1954, s.1

³⁹⁴ " Çimento fabrikası için yapılan kazılar", *Türk Dili*, 26 Aralık 1954, s.1

Çimento fabrikasının kurulması için çalışmalar yapılmaya başlamış ve yeni kurulacak olan fabrikanın müteşebbis heyeti seçilmiştir. Ayrıca yapılan toplantıda heyet fabrikanın kuruluş şekli ve gayesi izah edilmiştir³⁹⁵.

Balıkesir halkı yeni kurulacak olan bu fabrikaya büyük ilgi göstermiş ve hisse sahibi olmak için kısa bir süre içerisinde 1 milyon lira gibi bir rakamı kendi arasında toplamıştır³⁹⁶.

4.7.1.4.2. Susurluk Şeker Fabrikası: 1953 senesi içerisinde Susurluk'ta açılması istenen şeker fabrikası için yapılan çalışmalar olumlu sonuç vermiş ve 1954 yılında ihalesi yapılan 7 şeker fabrikasından birinin Susurluk'ta kurulmasına karar verilmiştir. Bu suretle şeker fabrikalarının adedinin 11'e yükseltilmesine çalışılmıştır. Yurt genelinde 7 fabrikanın ihale edilmesi Balıkesir Postası'nca muazzam bir başarı olarak yorumlanmaktadır³⁹⁷.

19 Nisan'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı'nın katılımıyla Susurluk Şeker Fabrikası'nın temel atma töreni yapılmıştır. Bu tören sırasında Celal Bayar; kısa zamanda millet ile devletin kese birliği yapması birbirine inanması, 15 senedir uyutulan plan ve projeler, demokrasi rejiminin tahakkukundan itibaren el birliği ile ele alınmasıdır ki sanayi, zirai kalkınmamıza vesile olduğunu belirtmiştir. Ve devletin bütün bunlardan sadece manevi haz duyduğunu, kazanç ve zevkini millete terk etmekle iftihar duyduğunu izah etmiştir³⁹⁸.

4.7.1.4.3 Dursunbey Kontralit Fabrikası: 1954 yılı içerisinde kurulması için teşebbüse geçilen bu fabrikanın 4-5 milyon liraya mal olacağı tahmin edilen bu fabrikanın hususi teşebbüsün bankalar tarafından takviyesi suretiyle kurulacaktır³⁹⁹.

Orman artıklarından istifade için Orman umum müdürlüğü ve işletmeler vekaleti tarafından müştereken kurulmasına karar verilmiş olan Dursunbey Kontralit fabrikasına ait kararname yürürlüğe girmiştir⁴⁰⁰.

³⁹⁵ “ Şehrimizde çimento fabrikası da kuruluyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Şubat 1954, s.1, 2

³⁹⁶ “ Yeni kurulacak çimento fabrikası”, *Balıkesir Postası*, 3 Şubat 1954, s.1,2

³⁹⁷ “ Hükümetin muazzam başarısı”, *Balıkesir Postası*, 21 Ocak 1954, s.1

³⁹⁸ “ Celal Bayar'ın uğurlu elleriyle Susurluk şeker fabrikasının temelleri dün törenle atıldı”, *Balıkesir Postası*, 20 Nisan 1954, s.1

³⁹⁹ “ Dursunbey'de Kontralit fabrikası kuruluyor”, *Balıkesir Postası*, 18 Şubat 1954, s.1

⁴⁰⁰ “ Dursunbey Kontralit fabrikası için çalışmalar”, *Balıkesir Postası*, 2 Temmuz 1954, s.1

4.7.1.4.4. Bandırma Cam Fabrikası: Belçikalı bir şirket cam fabrikası için Bandırma'nın en müsait yer olduğunu ve bu nedenle Bandırma'da bir cam fabrikası kurmak istediğini bildirmiştir⁴⁰¹.

Bu istek üzerine Balıkesir milletvekili ve İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı gazetelere bir izahat vermiştir: Memlekette gelişmekte olan inşaatla karşı hükümetimiz inşaat malzemesi ve bu meyanda pencere, kapı camı ele alınıp bir an evvel memlekette buna ait tesislerin kurulması için bir senedir tetkikat yapmakta idi... yapılan tetkikat neticesi bir Belçika şirketi hükümetin ve hususi teşebbüsün katılımıyla bir cam fabrikası kurmayı teklif etti. Firmadan Bandırma'da kurulmak üzere kendi teklifinden daha büyük nispette yapılmasını istedik. Firma yetkilileri ile görüşmemizde Bandırma halkının iştirakiyle fabrikanın kurulması için olumlu neticelere varmayı temin edeceğiz. Firma bu tesis için % 25 mali yükü üstüne alarak ortak olmayı kabul etmektedir. Bandırmalı hemşerilerin de katılacağı şirkete ayrıca icabı halinde Sümer bank, Emlak Bankası ve diğer milli bankaların ortaklığını temin etmek şartıyla teşebbüsü el birliği ile başaracağız⁴⁰².

Belçikalı yetkililerin verdikleri olumlu raporlar üzerine Bandırma Cam Fabrikası için fiilen teşebbüse geçilmiştir⁴⁰³.

4.7.2. 1955 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.7.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

4.7.2.1.1. Örgün eğitim: Fizik öğretmenlerini yetiştirmek üzere Necati Eğitim Enstitüsünde bir aylık pratik fizik ve laboratuvar çalışmaları kursu açılmıştır. Öğretmenlere bu derse ait konuların öğrencilere canlı bir şekilde nasıl verileceği gösterilecektir⁴⁰⁴.

DP hükümeti 1955 yılında, Balıkesir'de kurulan ilkokul yaptırma derneğine 7 bin liralık yardımda bulunmuştur⁴⁰⁵. Ayrıca 1954 yılında inşasının bir kısmı

⁴⁰¹ "Yeni bir cam fabrikası", *Balıkesir Postası*, 11 Şubat 1954, s.1

⁴⁰² "İşletmeler vekili Sıtkı Yırcalı, Bandırma'da yapılacak cam fabrikası hakkında izahat veriyor", *Balıkesir Postası*, 19 Şubat 1954, s.1

⁴⁰³ "Bandırmada bir cam fabrikası kurulacak", *Balıkesir Postası*, 21 Eylül 1954, s.2

⁴⁰⁴ "Veremle savaş derneği çalışmaları", *Türk Dili*, 3 Temmuz 1955, s.1

⁴⁰⁵ "İlkokul yaptırma derneğine 7 bin liralık yardım", *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1955, s.1

tamamlanan 52 Evler semtinde Atatürk İlköğretim Okulunun temelleri de bu yıl içerisinde atılmıştır⁴⁰⁶. 29 Ekim 1956'da eğitim öğretime açılan okul, günümüzde hala eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmekte olup bölgenin en iyi okullarından biri olarak da bilinmektedir.

4.7.2.1.2. Halk eğitim: Balıkesir teknik ziraat müdürlüğü tarafından “traktör şoförü yetiştirme kursu” açılmıştır. Yatılı olan bu kursa katılan kursiyerlerin masrafları da ziraat bakanlığınca karşılanacaktır⁴⁰⁷. Ziraat alanında sanayileşme yoluna giren DP'nin bu çalışmaları halk eğitimini gerekli kılmış ve DP de bu gereği yerine getirmek adına çalışmalarda bulunmuştur. 1954 yılında traktör kursu açan ve halkın traktörü tanınmasını amaçlayan kursun ardından ikinci adım olarak 1955 yılında traktör şoförü yetiştirme kursu açmakla bu ihtiyacın gereklerini yerine getirmiştir.

4.7.2.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

4.7.2.2.1. Akıl Sağlığı Cemiyeti: Türkiye'de ilk defa 1930 yılında kurulmuş olan akıl sağlığı cemiyetinin ikincisi 1955 yılında Balıkesir'de kurulmuştur. Aynı yıl içerisinde Balıkesir Ruh Sağlığı ve Eğitsel Danışma Merkezi adıyla faaliyete geçen cemiyette eğitsel danışma vazifeleri de yürütülmektedir⁴⁰⁸.

4.7.2.3. Fen- İmar Alanındaki Faaliyetler

4.7.2.3.1. Karayolları: İlk hükümet politikasında ticaretin gelişmesinin gerekliliği ve bu nedenle yolların önemi üzerinde DP ikinci dört yıllık iktidarı içerisinde de köy yollarının yapılması işini terk etmemiştir. Kara yolları genel müdürlüğünden Balıkesir'e 200 bin liralık yardım yapılmıştır⁴⁰⁹.

4.7.2.3.2. Su işleri: 1955 yılı içerisinde köye ve köylüye yönelik çalışmalar, karayollarına yapılan yardımın ardından köy içme suları işlerinde kullanılmak üzere 220 bin liralık ödenekle devam ettirilmiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁶ “Atatürk İlköğretim Okulu”, *Balıkesir Postası*, 26 Temmuz 1955, s.1

⁴⁰⁷ “Şehrimizde Traktör şoförü kursu açılacak”, *Balıkesir Postası*, 4 Nisan 1955, s.1

⁴⁰⁸ “Akıl sağlığı cemiyeti”, *Balıkesir Postası*, 25 Ekim 1955, s.1

⁴⁰⁹ “Köy yolları için 200 bin liralık yardım”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1955, s.2

⁴¹⁰ “Köy içme suları ile okullara ayrılan yardım ve tahsisat”, *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1955, s.1

4.7.2.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler

4.7.2.4.1. Çimento Fabrikası: 1953 yılında yapılması gündeme gelen ve 1955'te yapılması adına adımlar atılan çimento fabrikasının temeli atılmıştır. Temeli atılan fabrika beş milyon lira ile teşekkül etmiştir⁴¹¹.

4.7.2.4.2. Susurluk Şeker Fabrikası: Nisan ayı içerisinde temelleri atılan Susurluk Şeker Fabrikası'nın 5 ay gibi bir süre içerisinde inşaatı bitmesinin ardından bir süredir tecrübe çalışmalarını yapan fabrika 28 Eylül'de açılmıştır. Açılışa Başbakan Adnan Menderes, Ticaret ve Ekonomi Bakanı Sıtkı Yırcalı, İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu ile İhisarlar Bakanı Emin Kalafat bulunmuştur⁴¹².

4.7.3 1956 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.7.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1956 yılının ilk İl Genel Meclisi toplantısında eğitim konusuna önem verilmiş ve en çok bütçe bu alandaki çalışmalara sarf edilmiştir.

1955 yılında inşasına başlanan İmam Hatip Okulu için 5.000 lira, Ayvalık İstiklal Okulu'nun yeniden yapımı için 5.000 lira, çocuk yuvasına yardım için 1.000 liralık ödenek, ayrıca Yüksek Talebe Cemiyeti'nin İstanbul'da yapacağı yurt binası inşaatına da yardım olarak bütçeye 10.000 liralık ödenek konulması kabul edilmiştir⁴¹³.

Ayrıca hastane personel ihtiyacını karşılamak üzere Balıkesir Devlet Hastanesi'nde Hasta Bakıcı Okulu açılmıştır. Bu surette bir buçuk sene eğitimden sonra öğrenciler hemşire ünvanı alacaklardır⁴¹⁴.

4.7.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

⁴¹¹ " Çimento fabrikası", *Türk Dili*, 19 Ağustos 1955, s.1

⁴¹² " Susurluk şeker Fabrikası", *Türk Dili*, 28 Eylül 1955, s.1

⁴¹³ " İl Genel Meclisi'nin dünkü çalışmaları", *Türk Dili*, 7 Ocak 1956, s.1

⁴¹⁴ " Hasta bakıcı okulu dün açıldı", *Türk Dili* 13 Nisan 1956, s.1

Devlet hastanesinin restorasyonu ile Balıkesir’de ihtiyacı karşılayamayan Memleket (bu günkü Devlet) hastanesinin restorasyonu 1956 yılının ağustos ayında tamamlanmış ve modern bir hastane haline getirilmiştir. Verem Hastanesi de bu hastaneye taşınmıştır⁴¹⁵.

4.7.3.3. İmar Alanındaki Faaliyetler

4.7.3.3.1. Karayolları: Karayolları tarafından İzmir – Bandırma arasında turistik bir asfalt yol yapılması için harekete geçilmiştir. Bu yolun Balıkesir ile Susurluk arasında olan kısmının asfaltlanması için çalışmalara başlanmıştır. Bu yol çalışmaları kapsamında Susurluk – Bandırma ve İzmir – Balıkesir arasındaki kısmının asfaltlanması da yapılmaktadır⁴¹⁶. Bu yolun yapımı ile İzmir ve Bandırma arası yol süresinin kısaltılması hedeflenmiştir. İzmir ve Bandırma arasında yapılan yolun haricinde Balıkesir’de diğer bir yol çalışması da Bigadiç ve Sındırgı taraflarında meydana gelmiştir. Batıyı, Orta Anadolu’ya bağlayan 64 kilometrelik yolun yapım çalışmalarına bir törenle başlanmıştır. Yapılan yol çalışmaları Balıkesir’i önemli bir kavşak noktası haline getirmiştir. Sındırgı – Simav orman yolu ile ormanlardan elde edilen orman emvali daha ucuz fiyatlarla nakledilebilecek, ayrıca 100’e yakın köyün de bu yoldan faydalanacağı bildirilmiştir⁴¹⁷.

Halen kullanımına devam edilen iki yolun da Susurluk, Bigadiç ve Sındırgı’nın gelişmesine önemli katkıları olduğu muhakkaktır.

4.7.3.3.2. Su işleri: Balıkesir’de Altıntaş bölgesinde yapılan sondaj çalışmaları tamamlanmıştır. Suyun yapılışı tamamlanmış olan depolara nakledilmesi için boru döşeme işi de tamamlanmıştır⁴¹⁸.

4.7.3.3.3. Elektrik işleri: Soma’da 1955’te yapımına başlanılan Termik Santrali’nden Balıkesir’e elektrik işleri için hazırlıklara girişilmiştir. Bu hususta Soma ile Savaştepe arasındaki hava hatları tamamlanmıştır⁴¹⁹.

⁴¹⁵ “ Verem hastanemizin inşaatı nihayet buldu”, *Balıkesir Postası*, 9 Ağustos 1956, s.1

⁴¹⁶ “ Balıkesir Susurluk arasındaki yolun asfaltlanmasına başlanıyor”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1956, s.1

⁴¹⁷ “ Sındırgı – Simav Orman yolu inşaatına başlandı”, *Balıkesir Postası*, 20 Ağustos 1956, s.1

⁴¹⁸ “ Şehrin Su ihtiyacı karşılanıyor”, *Balıkesir Postası*, 15 Haziran 1956, s.1

4.7.3.3.4. Tabii Afetler: Balıkesir, Bilecik, Aydın, Edirne, Eskişehir, Kırklareli ve Konya vilayetlerine 1955- 1956 yıllarında tabii afetlerde zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki tasarı 23 Haziran 1956 tarihinde kanunlaşmıştır.

Kanun, adı geçen vilayetlerde meydana gelen su baskını, yangın, yer sarsıntısı gibi afetler sonucunda zarara maruz kalanların bu zararlarını karşılamak maksadıyla 21 milyon liraya kadar bono çıkartılacaktır. Ayrıca köylerde yapılacak meskenlere ait bedellerin % 50'si Ziraat Bankası'nca karşılanacaktır⁴²⁰.

4.7.3.3.5. Evkaf Otel: Adnan Menderes'in 26 Ekim 1956 tarihinde Pamuklu Dokuma Fabrikası'nın açılması için Balıkesir ziyaretinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün eski stadyumda başlattığı Vakıflar Otelinin de temelleri atılmıştır⁴²¹.

4.7.3.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler

4.7.3.4.1. Pamuklu Dokuma Fabrikası: 1953'te halk ortaklı olarak kurulması planlanan ve Sıtkı Yırcalı'nın da çalışmalarıyla sermayesi tamamlanan Pamuklu Dokuma Fabrikası'nın açılışı 26 Ekim 1956'da Adnan Menderes'in katılımıyla gerçekleşmiştir.

25 Ekim'de Balıkesir'e gelen Adnan Menderes, İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu, Devlet vekili Emin Kalafat ve Sıtkı Yırcalı, Fatih Rüştü Zorlu büyük bir kalabalıkla karşılanmıştır⁴²². 250 tezgahlı ve dokuz bin iğneli olan fabrika, Balıkesirlilerin ve milli bankaların katılımıyla 8 buçuk milyon lira ile kurulmuş ve halktan gelen bir teşebbüsün eseri olmuştur⁴²³.

4.7.3.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetler

⁴¹⁹ *Balıkesir Postası*, a.g.y

⁴²⁰ " Tabii afetlerden zarar görenler", *Türk Dili*, 24 Haziran 1956, s.1

⁴²¹ " Evkaf oteli" *Türk Dili*, 27 Ekim 1956, s.1

⁴²² " Menderesi on binlerce Balıkesirli heyecan ve sevgi ile bağrına bastı", *Balıkesir Postası*, 26 Ekim 1956, s.1

⁴²³ " Halkımızın ve 3 Milli bankanın kurduğu, Pamuklu dokuma fabrikası tecrübe işletmesine açıldı", *Türk Dili*, 27 Ekim 1956, s.1

4.7.3.5.1. Süt ve mamulleri kooperatifi: Merkezi Balıkesir’de olmak üzere kurulması için çalışılan süt ve mamulleri Tarım Satış kooperatifi 27 Nisan’da kurulmuştur. Kurulan kooperatifin idare heyeti modern bir mandıra yapımını da hedeflemişlerdir⁴²⁴.

4.7.3.5.2. Tarım: Balıkesir’de dar alanlardan verimli bir şekilde istifade edilmesi için teknik ziraat müdürlüğü köylerde bağ, meyvecilik ve sebze bahçeleri tesis etmiştir. Balıkesir’de ilk defa turfanda fide yetiştirmek için Balya’nın Akbaş köyüne bir sera kurulmuştur⁴²⁵. 500 bin yazlık sebze fidesi yetiştirilecektir. Balıkesir’e parasız olarak yapılan meyve fidanları ile de 520 dekar bağ kazandırılmıştır⁴²⁶.

4.8. Demokrat Parti’nin Son İktidar Dönemi (1957 – 1960)

4.8.1 1957 Yılıının Siyasi Olayları

4.8.1.1. Kırşehir’in İl Olması

DP iktidarı, seçimlerin yaklaşması üzerine hazırlıklarına başladı. İlk olarak da 1954 yılında coğrafi sebepler gösterilerek ilçe yapılan Kırşehir’e eski statüsünü vermekle işe başladı. 1957 Mart ayında İçişleri Bakanlığı tarafından Kırşehir’in tekrar vilayet haline getirilmesi hususunda bir kanun tasarısı hazırlandı. Tasarının gerekçesinde ilkin ilçe haline getirilmiş olan Kırşehir’in son iki yıl içerisinde çok geliştiği bildirilmekte, bu yüzden il olabileceği kaydolunmaktadır⁴²⁷. Fakat iktidarın asıl gayesi bu değişiklikle Kırşehir’den oy alabilmektir.

Tasarı 10 Haziran’da görüşülmeye başlandı. Görüşmeler sırasında Namık Gedik, Osman Bölükbaşı için “ Bölükbaşı kendi seçim bölgesinde şahsi ve siyasi emellerini tahakkuk ettirebilmek için gayret sarf etmiş bulunmaktadır.” şeklinde konuşması üzerine Mecliste gerginlik çıktı. Bölükbaşı Meclis Başkanından söz istedi fakat söz verilmeyince kürsüye gelerek “Topunuz ne olduğunuzu gösterdiniz haysiyetten mahrum insanlar” şeklinde konuştu. Bu söz üzerine Meclis Başkanı, Büyük Millet Meclisine ve Riyasete hakaret ettiği gerekçesiyle yapılan oylamada

⁴²⁴ “ Şehrimizde süt mamulleri kooperatifi kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1956, s.1

⁴²⁵ “ Vilayetimizde bağ ve bahçe işleri”, *Türk Dili*, 25 Mart 1956, s.2

⁴²⁶ *Türk Dili*, a.g.y

⁴²⁷ “Kırşehir’in İl Olmasına Dair Kanun Teklifi TBMM’de”, *Türk Dili*, 2 Haziran 1957, s.1

Bölükbaşı'yı üç inikat görüşmelere katılmamasına karar vererek Meclisten çıkardı. Yapılan oylamada 272 olumlu 1 olumsuz oy çıktı⁴²⁸.

4.8.1.2. Seçim Kanununun Değiştirilmesi

BMM dağılırken seçim kanununa mühim maddeler ekleyen tasarıyı kabul etmiştir. Kabul edilen değişiklikle seçim kanununa eklenen yeni kanunlar:

1- 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun değiştirilen 33. maddesine birinci fıkradan sonra şu maddeler eklenmiştir; Seçime katılma hakkına sahip her vatandaş milletvekilliğine adaylığını koyabilir. Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da bu partilerin teşkilatı bulunan seçim çevreleri için aday gösterilebilirler. Seçime katılan siyasi partiler il ve ilçe teşkilatı kurdukları her seçim çevresinde müstakilen seçime katılmak ve o ilin çıkaracağı milletvekili sayısı kadar aday göstermek zorundadır.

İlin çıkaracağı milletvekili sayısından herhangi bir sebeple eksik gösterildiği takdirde Yüksek Seçim Kurulu veya İl Seçim Kurulları aday sayısının tamamlanmasının gerekliliğini aday gösteren parti teşkilatına derhal bildirir. Alakalı parti teşkilatı bu bildirimden itibaren 24 saat içerisinde noksan milletvekili sayısını tamamlamak mecburiyetindedir. Bu mecburiyete riayet etmeyen siyasi partiler bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybederler.

2- 5544 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun değiştirilen 33. maddesinin 3. fıkrası; bu siyasi partiye adaylık için müracaat etmiş olan kimse hiçbir çevresinde adaylığını koyamayacağı gibi başka bir parti tarafından da aday gösterilemez ve seçilemez.

3 – Seçimin zamanında yapılması halinde seçim tarihinden asgari 6 ay evvel mensup oldukları siyasi partilerden ayrılmamış olanlar başka bir siyasi parti tarafından aday gösterilemezler.

Seçimin TBMM'ce yenilenmesine karar verilmesi halinde karar tarihinden önce iki ay zarfında kararı müteakip mensup oldukları siyasi partilerden ayrılanlar hakkında da aynı hüküm tatbik olunur⁴²⁹. Mart ayı içerisinde İnönü ve Menderes'in görüşmeleriyle başlayan ve bahar havası olarak adlandırılan siyasetteki yumuşama

⁴²⁸ Karakaplan, a.g.t. s. 101.

⁴²⁹ "Seçim Kanununun değiştirilen maddeleri", *Türk Dili*, 13 Eylül 1957, s.1

uzun sürmemiştir. CHP meclis gurubu İnönü başkanlığında yaptığı toplantıda, bahar havasının umulan sonucu vermediğini savunan üyeler rejim sorununun çözümü için CMP ve Hür Parti ile işbirliği yapılmasının uygun olduğu görüşünü savunmuşlardır.

DP 11 Mayıs 1957'de yeniden değişime gittiği seçim kanunu ile muhalefet partilerinin iş birliği içerisine girmesinin önüne de set çekmiştir.

4.8.1.3. 1957 Genel Seçimleri

25 Mayıs 1957'de açıklanan erken seçim kararı ile partiler seçim kampanyalarını başlattılar. 1957 seçim hazırlıkları Balıkesir basınında 50 ve 54 seçimlerine oranla daha az ilgi görmüştür. Balıkesir Postası seçim propagandaları adına başbakanın konuşmalarına yer verirken muhalefetin işbirliği Türk Dili gazetesini bir bakıma Hürriyet Partisi'nin de Balıkesir'deki basın organı haline getirmiştir.

Türk Dili gazetesi, seçim hazırlıklarında İsmet İnönü ve CHP'li eski başbakanlardan Şemsettin Günaltay'ın konuşmalarına geniş yer vermiştir. İstanbul'da yaptığı bir konuşmasında gençlere seslenen Şemsettin Günaltay; "Bu seçimlerde memleketin rejim davası yenilenmiştir. Mücadelemiz istikbal kurtarmak, hürriyetin memlekette kuvvet kazanması mücadelesidir. Milli mücadelede karşımızda düşman vardı. Şimdi karşımızda demokrasi postuna bir diktatör parti vardır... Biz padişahlık devrinde Abdülhamit'e karşı mücadelemizi yaptık şimdi sıra sizindir. DP yeniden iktidarı alırsa koyu bir istibdada döneceğiz⁴³⁰." diyerek DP'nin arasının bozuk olduğu üniversiteler üzerindeki kozunu kullanmıştır.

Ekim ayının başlarında açıklanan partilerin milletvekilleri adaylarına bakıldığında Balıkesir DP adaylarının her seçimde olduğu gibi 1957 seçimlerinde de DP'ye verilen oyların üzerinde büyük etki sahibi olduğunu söylemek sanırım yanlış bir ifade olmayacaktır.

1957 yılında Balıkesir Demokrat Parti adayları: Esat Budakoğlu, Sıtkı Yırcalı, Faik Ocak, Ahmet Kocabıykoğlu, Sırrı Yırcalı, Müçteba Iştın, Vacid Asena, Ali İleri, Muzaffer Emiroğlu, Halil İmre, Fuat Onat, Arif Kalıpsızoğlu⁴³¹. 1955 yılında hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları nedeniyle ticaret ve işletmeler bakanlığından istifa eden Sıtkı Yırcalı hala Demokrat Parti'nin önde gelen kişilerinden olma özelliğini

⁴³⁰ 'DP Yeniden İktidarı Alırsa Koyu Bir İstibdada Döneceğiz', *Türk Dili*, 2 Ekim 1957, s.1

⁴³¹ "İlimiz DP listesinde yer alacak adaylar belli oldu", *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1957, s.1

devam ettirmektedir. Sıtkı Yırcalı'nın yanı sıra Balıkesir'in önde gelen milletvekillerinden Esat Budakoğlu'da DP'de önemli görevler üstlenmiş ve halihazırda Ziraat Bakanlığı görevini yürütmektedir.

1957 seçimlerine girerken Balıkesir CHP adayları, halkın her kesimini destekleyecek şekilde seçilmişlerdir. Yıllardan beri süre gelen CHP'nin halkın her kesimine seslenmediği, köylüye değer vermediği yolundaki eleştiriler dikkate alınmış ve Türk Dili gazetesi Balıkesir CHP adaylarını açıklarken bu konu üzerinde de vurgu yapmıştır. 'CHP adayları geniş olan vilayetimizin muhtelif bölgelerini temsil edecek şekilde isabetle seçilmişlerdir. Meslekleri bakımından da her sınıf halkımızın, köylümüzün ihtiyaç, arzu ve dertlerini yakından tanıyan kimselerdir'⁴³². 1954 yılında seçim hazırlıklarında CHP seçim beyannamesinde köylüye "Borç yükü altında ezilen köylülerimizin derdine çare bulacağız." maddesi ile hitap ederken 1957'de sadece köylüye hitaben; "Köylü yurttaş! Seni aldatanlara rey verme CHP'nin özü, sözü birdir" şeklinde kampanyalar yapılmıştır⁴³³. Türk Dili'nin yayınladığı seçim propagandaları Balıkesir CHP'sinin seçim kampanyalarında köylü üzerindeki etkiyi arttırmaya çalışmıştır.

Partilerin seçim hazırlıklarına devam ettiği sırada Sındırgı'da meydana gelen bir hadise, 1950'li yıllarda halkın her kesiminde seçimlerin ne dereceye kadar önemsendiğinin ve diğer partiye karşı duyulan tahammülsüzlüğün güzel bir örneğini oluşturmaktadır.

" Sındırgı'nın Kille köyünde bir çoban hangi parti kazanacak sorusunu kendi kendine şöyle çözmüş: Otlamakta olduğu keçileri iki yol ağzına getirip bırakmış CHP kazanacaksa keçiler bu yoldan, DP kazanacaksa öbür yoldan gitsinler demiştir. Keçilerin hepsi CHP'ye ait yoldan yürümeye başlamışlar fakat bir keçi DP yolunu tutmuştur. Bu tek keçiye pek içerleyen Killeli çoban onu hemen yatırıp kesmiştir.

Killeli çoban şimdi doğru yolu seçtikleri için keçileriyle övünmektedir'⁴³⁴.

Balıkesir gazetelerinin yanı sıra Vatan gazetesinde de seçim hazırlıklarıyla ilgili bilgi almak mümkün. Balıkesir'e de gelen ve incelemelerde bulunan gazeteciler Balıkesir ile ilgili olarak ; '1946- 1950 arasında Demokrat Parti'nin teşkilat bakımından en dinamik merkezi olan Balıkesir vilayetinde DP göze çarpan bir faaliyeti yok. Muhalefet partilerinden bilhassa CHP ve Hürriyet Partisi'nin pek belli seçim

⁴³² "Vilayetimiz CHP adayları iyi karşılandı" *Türk Dili*, 3 Ekim 1957, s.1

⁴³³ "Köylü Yurttaş", *Türk Dili*, 23 Ekim 1957, s.3

⁴³⁴ "Keçiler de CHP yolunu seçtiler", *Türk Dili*, 12 Ekim 1957, s.1,2

kampanyasına rağmen Balıkesirli DP'liler, ufak çapta kapalı salon toplantıları ile iktifa ediyorlar. Salon toplantısı olarak aldıkları seçim propagandası toplantılarını, hoparlörle dışarıya vermek ve halkı kahvelerin etrafına toplamak suretiyle kanuni yasakları da hiçe sayıyorlar. Gelip geçen meraklıların da durup dinlediği bu "Gayri Kanuni" seçim propagandalarının, bir hususiyeti de, DP mebuslarını alkışlayan kimselerin sayısının, hiçbir zaman 10 – 15 kişiyi geçmediğidir⁴³⁵. DP'nin Balıkesir hazırlıklarında yaptıkları tek usulsüzlük konuşmaların dışarıya verilmesi değildir. Yaptıkları diğer bir usulsüzlük de propagandalarına dini alet etmeleridir. Dini siyasete alet etmeyi suç sayan kanunları çıkartan DP'nin, propagandacıları Susurluğun Karapürçek köyünde din propagandası yapmışlardır⁴³⁶. Ayrıca 16 Ekim'de verdiği bir haberde de DP'li milletvekillerinin dolaştıkları her yerde din propagandası yaptığı da Türk Dili gazetesince ileri sürülmüş ve kendilerine Celal Bayar'ın 12.06.1949 tarihindeki konuşması hatırlatılmıştır. "Dinin siyasete alet edilmesi kutsiyetine hürmetsizlik olur"⁴³⁷

Yoğun bir seçim propagandası yapılsa da, yapılan propagandalarda usulsüzlükler olsa da yapılan seçimlerde Balıkesir'de gülen taraf yine DP olmuştur. Ancak 1957 genel seçimlerinde muhalefet de, üzerindeki baskılara rağmen, bu seçimden kârlı çıkmıştır. 27 Ekim 1957 tarihinde, liste usulü çoğunluk sistemine göre yapılan genel seçime katılım yaklaşık %76 oranında oldu. DP 1954 genel seçimlerinde aldığı oy sayısı ile bu seçimlerde aldığı oy sayısı arasında yaklaşık 1.000.000 oy fark vardı. CHP ise oy oranını artırmıştı. Muhalefetin diğer partilerinden CMP ile HP'nin oy oranları toplamı %10 civarına ulaşmıştı. Bu sonuca göre muhalefetin oy toplamı iktidarı geçmişti. Buna rağmen DP 424 milletvekilliği kazanmıştı ve Meclisteki çoğunluğunu devam ettiriyordu.

DP'nin oy oranlarındaki bu denli düşüş ve ardından iktidarda kalmak için verilen sert mücadele, 1957 seçimleri Türkiye için pek çok şeye gebeydi.

4.8.1.4. Beşinci Adnan Menderes Kabinesi

⁴³⁵ "Vatan Gazetesi Yazıyor; Balıkesir'de Demokrat Parti Kazanamayacak", *Türk Dili*, 16 Ekim 1957, s.1.

⁴³⁶ "Din İstismarcılığı", *Türk Dili*, 6 Ekim 1957, s.1.

⁴³⁷ "Dini Siyasete Alet Ediyorlar", *Türk Dili*, 16 Ekim 1957, s.1.

Seçim sonuçları kesinleştikten sonra DP Meclis Grubu 31 Ekim'de toplandı. Adet olduğu üzere cumhurbaşkanı ve meclis başkanlığı makamları için oylama yapıldı. Cumhurbaşkanlığı için Celal Bayar, meclis başkanlığı için Refik Koraltan seçildi. Millet Meclisi 1 Kasım 1957 günü saat 15.00'te açıldı. Milletvekilleri alfabetik sıraya göre Meclis kürsüsünde yemin ettiler. Yemin sonrası cumhurbaşkanlığı ve meclis başkanlığı seçimleri yapıldı. Celal Bayar 413 oyla tekrar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan ise 404 oy ile tekrar meclis başkanlığına seçildi. Cumhurbaşkanı önceki dönemlerden bilindiği gibi Menderes'i tekrar hükümeti kurmakla görevlendirdi. Dördüncü Menderes kabinesi 15 Kasım günü istifa etti ve istifası cumhurbaşkanınca kabul edildi. Meclisin açılmasından 25 gün sonra Menderes, yeni kabinesini açıkladı. 25 Kasım'da açıklanan kabinede iki Balıkesir milletvekili görev almıştır. Balıkesir milletvekillerinden Esat Budakoğlu Adalet bakanlığı görevini üstlenirken, İbrahim Sıtkı Yırcalı Basın- Yayın ve Turizm bakanlığını üstlenmiştir⁴³⁸. Bakanlığına Sıtkı Yırcalı getirilen Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Beşinci Menderes kabinesinde yeni kurulan bakanlıklardan bir tanesiydi. Bu bakanlığın kurulması ise hükümetin basınla arasını düzeltmek isteğinde olduğu şeklinde yorumlanıyordu. Soruşturma Komisyonunca aklanan Sıtkı Yırcalı, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun da Beşinci Menderes kabinesinde yer alması bu kişilerin DP içerisinde hala önemli roller üstlendiğinin ve Menderes'in bu kişiler hakkındaki yolsuzluk iddialarına inanmadığının bir göstergesi niteliğindedir.

4.8.1.5. Ekonomi Politikası

CHP iktidarı sırasında hayat pahalılığından dert yanan halka muhalefet gurubundan seslenen ve halka yeni bir umut olan DP, kendi iktidarının özellikle beşinci yılından itibaren artan pahalılığına bir set çekememiştir. Kahve, şeker gibi temel ihtiyaç maddeleri karaborsaya düşmüştür. Bazı malların dağıtımı ise karne usulüne göre yapılmaya başlamıştır. DP iktidarı sırasında Bigadiç, Burhaniye gibi Balıkesir iline bağlı ilçelerde görev yapan Hüseyin Öğütçen anılarında bu konuya değinmiş ve Balıkesir'in durumunu analize olanak sağlamıştır : “ 1955 yılından itibaren ekonomik durum gittikçe bozuluyordu. Pek çok malı piyasada bulmak

⁴³⁸ “Kabine Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 26 Kasım 1957, s.1

olanaksızdı. Karaborsa normal piyasa durumuna gelmişti. Milli Koruma Yasası da etkisiz kalıyordu. Birkaç kuruş farkla mal satan ya da karaborsa fiyatı ile satın aldığı satmak zorunda kalan mahalle bakkalları karakollarda, adliyede sürünürken bazı açığöz dalavereciler büyük kazanç sağlıyorlardı. Hükümet bir kısım malların dağıtımını vesikaya bağlamıştı. İkinci Cihan Savaşı'nda sadece kasaba ve kentlerde ekmek vesikaya tabi idi. Bunun dışında her şey serbestti. Hâlbuki şimdi kaymakamlar nal çivisinden, kahve, şeker, çimento, demir, otomobil ve kamyon lastiğine kadar pek çok malı vesika ile dağıtıyorlardı. Kaymakamlık bakkal dükkânına dönmüştü. Dağıtılan mallar yetersiz olduğundan herkes şikâyetçi idi. Bazı ilçelerde iktidar partisi (DP) dağıtımda ayrıcalık, kendilerinin kayrılmasını istiyorlardı. Bu da yöneticileri sıkıntıya sokuyordu...⁴³⁹

1957 yılına girildiğinde hayat pahalılığı ve karaborsacılık süratle devam etmekteydi, buna karşı hükümet şeker satışlarını durdurduğunu ve şekere zam yapıldığını ilan etmiştir. Çıkan karara göre tüccarlar bir gün içerisinde ellerindeki şeker miktarlarını bir beyanname ile vilayete bildireceklerdir. Beyannamelerin doğruluğunun mülkiye amirlerince kontrol edileceği kararı alınmıştır. 18 Ocak'ta çıkartılan kanunun 20 Ocak'ta yürürlüğe girmiş ve kanunca fabrikalarda ambalaj masrafları hariç toptan kristal şekerin kilosu 200 kuruştan, küp şekerin kilosu ise 230 kuruştan satılmaya başlanmıştır⁴⁴⁰. Bir gün içerisinde şekere yapılan zam 40 kuruş, kesmeye de 50 kuruş olmuştur.

Şekere yapılan zam muhalefetin de tepkisini çekmiştir. CHP, "yüz milyonlarca lira sarfıyla meydana getirilen şeker fabrikalarının faaliyete geçtikleri bir devrede, hükümetin bu zaruri gıda maddesine zam yapması, bizzat kendini yok sayma ve inkâr ve vatandaş akliselimi ile alay etmek gibi görünmektedir." şeklinde yorumlamış ve bu konuda gensoru açılması talebinde bulunulmuştur⁴⁴¹. Şekere yapılan zam dolayısıyla şekerli maddelerin de fiyatlarının artmasına sebep olmuştur. Bu artışlar ilk gününden itibaren ucuzluğu kendine ilke edinen DP'nin kendi ilkeleriyle büyük bir çelişki içersine girdiğinin başlıca göstergesidir. Ancak bu durum 1957 seçimlerinde DP'nin başa gelmesini yine de engelleyememiştir.

⁴³⁹ Hüseyin Öğütçen, **Bir İdarecinin Zamanla Yarışı**, İstanbul: Türk İdareciler Derneği Yayını, Anı Dizisi no.2, Cem Ofset A. Ş. s.104.

⁴⁴⁰ "Şekere Dün Zam Yapıldı", *Türk Dili*, 19 Ocak 1957, s.1

⁴⁴¹ "Şekere Dair", *Türk Dili*, 24 Ocak 1957, s.1

Ocak ayı içerisinde şekere yapılan zammın etkileri devam ederken Balıkesir’de var olan kahve kıtlığının yanına çay kıtlığı da eklenmiştir. Balıkesirli bayiler evvelce aldıkları çayın ancak beşte üçünü teşkil edecek kısmının verildiğini, bu yüzden istekleri karşılamalarına imkân olmadığı yolunda açıklamalarda bulunmuşlardır⁴⁴².

Balıkesir’de kahve kıtlığını gidermek adına yapılan çalışmalarda yetersiz kalmıştır. Ticaret bakanlığınca dağıtılan kahve halk ihtiyacına yeterli olmadığı için sadece kahvecilere dağıtılmıştır. Mart ayı başlarında Balıkesir’e 5 ton kahve daha gelmiş ancak bunun da halkın ihtiyacını karşılaması pek mümkün olamamıştır. Kahvenin nüfus başına isabet miktarı altı gramdır⁴⁴³. Görüldüğü üzere DP çay, kahve, şeker gibi halkın temel ihtiyaçları olan gıda maddelerini Balıkesir gibi batıdaki bir taşra kentinde dahi tam anlamıyla karşılayamamıştır. Bu tür olumsuzluklara hayat pahalılığını da eklemek dönemin koşullarını anlamak adına gerekli olacaktır.

Ülkede temel ihtiyaç maddelerine olan talebin karşılanamaması konusu, seçim sonrası da önemini devam ettirmiş ve Ziraat Bankası, Toprak Mahsulleri Ofisi, Et ve Balık Kurumu, Gima ve Migros umum müdürlüklerinden oluşturulan bir komisyon vilayetlere gönderdikleri beyannamelerde yazılı gıda maddelerini tetkik etmiş ve hangi vilayette hangi maddenin ne miktarda olduğunu tespit etmiştir. Bütün vilayetlerin durumlarını bu şekilde tespit ettikten sonra, belirli gıda maddeleri bulunmayan vilayetlere o maddelerin bulunduğu vilayetlerden aktarma yapılması kararlaştırılmıştır.

Bu koordinasyonun iyi çalışması için İçişleri, Milli Savunma ve Ulaştırma bakanlıkları alakalı servisler ile işe karışmaları da alınan kararlar arasındadır⁴⁴⁴. Balıkesir vilayetine gönderilen beyannamede zeytinyağı ve pamuğun fiyatları da belirtilmektedir. Fiyatı 660 kuruşa kadar çıkan pamuğun beyannamedeki fiyatı 380 kuruş olarak belirlenmiş ve yine 150 kuruştan alınan zeytinyağının ulaşım masraflarıyla tüccara 550 kuruşa mal olan zeytinyağının beyannamedeki fiyatı 450 kuruş olarak belirlenmiştir⁴⁴⁵. Balıkesir esnafı bu fiyatlar karışında zararlarının çok büyük olduğundan bu durumun kendilerini iflasa sürüklediklerinden dert yanmışlardır. Zeytincilik faaliyetinin özellikle ilçelerinde önemli yer tuttuğu Balıkesir halkı bu

⁴⁴² “Çay Darlığından Halk Şikâyetçi”, *Türk Dili*, 31 Ocak 1957, s.1

⁴⁴³ “İki Buçuk Ton Daha Kahve İstenildi” *Türk Dili*, 5 Mart 1957, s.1

⁴⁴⁴ “Gıda Maddeleri Vilayetlere Göre Ayarlanıyor”, *Türk Dili*, 29 Kasım 1957, s.1

⁴⁴⁵ “Son Fiyat Kararında Tüccar ve Esnaf Büyük Zarara Uğruyor”, *Türk Dili*, 22 Kasım 1957, s.1

karardan oldukça etkilenmiştir. Edremit, Ayvalık, Burhaniye'den başbakana ve ticaret bakanına telgraflar çekilmiştir⁴⁴⁶. Ayrıca Ayvalık, Edremit ve Burhaniye zeytincileri hükümete zeytinyağının yıllık toplam ürün miktarını, zeytinin maliyet fiyatlarını gösteren bir rapor hazırlayıp bir heyet ile Ankara'ya göndermişlerdir⁴⁴⁷. Pamuk fiyatları ise ülke genelinde tepki toplamış ve kumaş alım satımı durdurulmuştur⁴⁴⁸.

Yapılan düzenlemeler esnafı iflasın eşiğine kadar getirirken, muhalefet koltuklarında CHP'ye hayat pahalılığından dolayı saldıran DP'den iktidarı sırasında ucuzluk bekleyen halk yine umduğunu bulamamıştır. Zamlar şiirlere yansımış ve Türk Dili gazetesine taşınan şu dizeler ortaya çıkmıştır.

DEMOKRATIN ZAMLARI

*Yerli yersiz ilzamları
Alt, üst etti nizamları
Koymadı bizlere takat
Demokratın zamları!*

*Kıt gelmeye bol maaşlar,
Hap 14 Mayıs'ta başlar
Akıttı çoğunu yaşlar
Demokratın zamları!*

*Hiç gülmez köylünün yüzü
Çok fırladı kaput bezi
Pek perişan etti bizi
Demokratın zamları!*

*Pazende havalı burun
Bizimle konuşmaz sabun
Çok yükseldi çare bulun
Demokratın zamları!*

⁴⁴⁶ "Körfez Bölgesinde Müstahsil ve Tüccarın Zararı Büyük", *Türk Dili*, 27 Kasım 1957, s.1

⁴⁴⁷ "Dünkü Zeytinyağı Fiyatları Dolayısıyla", *Türk Dili*, 11 Aralık 1957, s.1

⁴⁴⁸ "Kumaş alım satımı durduruldu", *Türk Dili*, 24 Kasım 1957, s.1.

*Çoğaldı mahkeme harcı
Para veremez kiracı
Kalplere doldurur sancı
Demokratın zamları!*

*Selam almaz çarşı, pazar
Geçinmekten olduk bizar
Artar her gün azar azar
Demokratın zamları!*

*Her şeyden çok arttı kömür
Üç misline çıktı kömür
Bırakmadı halka ömür
Demokratın zamları!*

*Satamadık hiç zahire
Borçlandık yağa, peynire
Çok hız aldı birden bire
Demokratın zamları!*

*Vurdum başımı taşa
Nerdesin ey İsmet Paşa
Sardı biai baştanbaşa
Demokratın zamları!*

*Hazır ol sen ey kurucu
Seçimlerde topla hurcu
Küfürlerden de acı
Demokratın zamları!⁴⁴⁹*

⁴⁴⁹ "Demokratın Zamları", *Türk Dili*, 20 Ekim 1957, s.2.

4.8.2. 1958 Yılıının Siyasi Olayları

4.8.2.1. Dokuz Subay Olayı

Seçimlerden sonra muhalefetin güçlenmesi iktidarın daha hırçınlaşmasına sebep olmuştu. Bu gelişmeler, TSK içindeki DP aleyhtarları faaliyetlerin artmasına sebep oluyordu⁴⁵⁰. Durum böyleyken Binbaşı Samet Kuşçu 1957'nin ilk aylarında ordunun değişik birimlerinde görev yapan sekiz arkadaşıyla birlikte bir hükümet darbesi yapma konusunda anlaştı. Darbenin ayrıntıları dokuz subayın yaptığı gizli toplantılarda belirlenirken dokuz subayın lideri konumundaki Samet Kuşçu bazı arkadaşlarının hareketlerinden şüphelenmeye başladı. Kendisine tuzak hazırlandığını düşünerek 23 Aralık 1957'de DP İstanbul Milletvekili Mithat Perin aracılığıyla ihtilal hazırlığını ihbar etti. İhbar üzerine Binbaşı Samet Kuşçu, Kurmay Albay İlhami Barut, Kurmay Albay Naci Aşkun, Topçu Yarbay Faruk Güventürk, Piyade Binbaşı Ata Tan, Piyade Yüzbaşı Hasan Sabuncu, Piyade Yüzbaşı Kazım Özrifat, Piyade Binbaşı Ahmet Dalkılıç ve Emekli Kurmay Albay Celal Yıldırım adlı subaylar tutuklandı⁴⁵¹. Dokuz Subay olayı ile ilgili soruşturma dört ay sürdü. Tümgeneral Cemal Tural başkanlığındaki Askeri Mahkeme 26 Mayıs 1958 günü, sanıklardan sekizi hakkında beraat kararı verdi. Muhbir Binbaşı Samet Kuşçu ise, orduyu isyana teşvik etmekten iki yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Bu olaydan sonra, ordunun siyasal süreç üzerindeki etkinliği giderek artmıştı⁴⁵². İktidar muhalefet ilişkilerinin gerginleştiği bu günlerde, Irak'ta bir ihtilal meydana gelmişti. Üçlü Bağdat Paketi için İstanbul'a gelmekte olan Kral Faysal Irak hava alanında tevkif edilmiş ve Nuri Sait Paşa ile Kral naibi Prens Abdullah vurulmuştur⁴⁵³. 1958 Temmuzunda Irak'ta bir grup subayın üstlendiği bu hareketle krallık devirerek yönetim ele geçirilmiştir. Bu İhtilalden en çok etkilenen Türkiye'de bu olay DP yöneticilerini CHP'nin kışkırtmasıyla olabilecek bir darbeden kuşkulmalarına sebep oldu⁴⁵⁴.

⁴⁵⁰ Metin Öztürk, (1993), **Ordu ve Politika**, Ankara: Gündoğan Yayınları, s. 68- 69.

⁴⁵¹ Serhan Yücel, (2001), **Demokrat Parti**, İstanbul: Ülke Yayınları, s. 132.

⁴⁵² Metin Öztürk, **a.g.e.** s. 69.

⁴⁵³ "Kral Tevkif Edildi", **Ateş**, 15 Temmuz 1958, s.1.

⁴⁵⁴ Tevfik Çavdar, (1995), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950- 1995)**, C.II, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, s. 77.

4.8.2.2. Muhalefetin Güç Birliği ve Milli Muhalefet Cephesi

DP iktidarı 1957 yılına bir hayli sert giriş yapmış, baskıcı tutumunu hızlandırmış, bu tutum da başta CHP olmak üzere muhalefeti hayli güç duruma sokmuştur. Onlarda bu zor durumdan çıkış yolu aramışlar ve çareyi yeni bir güç birliğinde görmüşlerdir. Böylece yavaş yavaş cepheler keskinleşmeye başlamıştır.

Bir süreden beri devam eden muhalefetin güç birliği çalışmaları 1958 yılında kesinlik kazanmıştır. 7 Ekim'de muhalefet birlik için görüşmelere başladı. 16 Ekim'de Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşti ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Kuruldu⁴⁵⁵. Bu konuda en büyük adım CHP ile Hür. Parti'nin birleşmesi olmuştur.

1957 seçimlerinde tek başına bir varlık gösteremeyen Hürriyet Partisi'nin CHP ile birleşmesi görüşü gündeme gelmiştir. Bu görüşten hareketle 18 Kasım'da CHP Genel Başkanı İsmet İnönü diğer partili milletvekilleri ile Hürriyet Partisi genel idare kurulunu ziyaret etmiştir. Basın mensuplarına hitap eden İsmet İnönü; "Muhterem arkadaşlar, memleketimizin içinde bulunduğu siyasi vaziyet içinde umumi efkarı yeni bir düşünceye sevk edecek güç birliği fikrini siz ilan ettiniz. Biz bunu bütün ehemmiyetiyle konuştuk ve parti meclisinde etrafıyla tespit ettik.

Şu anda kanaatimiz odur ki, umumi kongremizde verilecek kararı hürmetle karşılayacağız ve müşterek gayeye ulaşmak için sonuna kadar el birliği ile çalışacağız. Gayret sarf edeceğiz. Kuvvetli kanaatim odur ki, siyasi hayatımız yeni bir merhaleye ulaşmıştır. Bu yeni merhale, memleketin siyasi hayatı için hayırlı olacaktır.

Hürriyet Partisi Genel Başkanı Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu da; " Muhterem Paşam, arkadaşlarım; memleketin bugünkü derin sıkıntılarını gidermek için Hürriyet Partisi umumi idare heyeti güç birliğini en iyi çare olarak bulduğunu muhterem Türk umumi efkârına ilan etmiştir. Bu fikrin CHP tarafından ve bağımsız ve fedakâr basın tarafından en iyi bir anlayışla karşılanmış olmasından memnun ve müftehiriz⁴⁵⁶." Bu görüşmelerin ardından Hürriyet Partisi 24 Kasım'da yaptığı genel kongrede güç birliği için ittifakla CHP'ye katılmaya karar vermiştir. Parti genel başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun başkanlığında toplanan Hürriyet Partisi kongresine 180 delege

⁴⁵⁵ *Cumhuriyet Ansk.* s. 334.

⁴⁵⁶ "CHP ve Hür. Parti Tam Beraberliği İlan Etiler", *Türk Dili*, 19 Kasım 1958, s.1.

katılmıştır. Bunlardan 175 delege CHP'ye katılmayı kabul etmiş ve 5 delege de aleyhte oy kullanmıştır⁴⁵⁷. Bu kararlar birlikte Hürriyet Partisi 2 yıl, 11 aylık muhalefet hayatına son vererek kendini feshetmiştir ve aleyhte oy kullanan 5 delege hariç diğer tüm delegeler CHP'ye katılmışlardır.

16 Ekim'de Türkiye Köylü Partisi'nin Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmesi ve 24 Kasım'da Hürriyet Partisi'nin Cumhuriyet Halk Partisine katılmasıyla Demokrat Parti'ye karşı güç birliği sağlanmış ve milli muhalefet cephesi oluşmuştur.

4.8.2.3. Vatan Cephesi

1957 seçimleri DP'nin eskisi kadar güçlü olmadığı açık bir göstergesiydi. Buna karşın muhalefetin özellikle CHP'nin oy oranlarını arttırdığı ve eskiye nazaran daha güçlü olduğu gerçeği de göz ardı edilemezdi. Dokuz subay olayı ve ardından korkulan ihtilalin bir timsali gibi Irak'ta meydana gelen ihtilal, DP'yi iktidar için daha sert olma yoluna itmiştir. Bu sert tutum karşısında muhalefetin güç birliği çalışmaları başlamış ve bu gelişmeler Menderes'in muhalefet partilerine karşı bir cephe hareketi başlatmasına neden olmuştur. 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da "Nifak cephesine karşı Vatan Cephesinin teşkili zaruridir." şeklinde konuşmasıyla Vatan Cephelerinin kurulmasına başlandı. Bu konuşmasında Menderes CHP'nin çabaları sonucunda DP'ye karşı bir kin ve husumet cephesinin oluşturulduğunu, bu cepheye karşı bir Vatan Cephesi'nin kurulmasının zorunlu olduğunu bildirdi.

Cephe esas olarak herhangi bir partiye bağlı olmayan vatandaşlar ile muhalefet partilerine üye olan vatandaşları DP'ye çekmeyi amaçlıyordu⁴⁵⁸.

Hukuksal bir niteliği olmayan Vatan Cephesine katılanların listesi her gün düzenli olarak devlet radyosundan ilan edildi. Okunan uzun isim listeleri halk üzerinde beklenin tersine olumsuz tepkilere neden oldu.

Oluşan olumsuz tepkilere bir örnek de Balıkesir'de Ateş gazetesinden geldi. Kendisini Balıkesir'in tarafsız gazetesi olarak lanse eden Ateş gazetesi DP'nin basına karşı giriştiği mücadeleler ve şehir basınında yandaş gazetelerin kayırılmasıyla birlikte CHP saflarına doğru bir eğilim göstermiştir. Vatan Cephesine, Atan Cephesi adını veren Ateş; Acaba Basın – Yayın Turizm Vekili Server Somuncuoğlu, radyoda

⁴⁵⁷ "Hür. Parti Dün CHP'ye Katılma Kararı Aldı", *Türk Dili*, 25 Kasım 1958, s.1.

⁴⁵⁸ Cumhuriyet Ansk.s. 334.

spiker, başvekil telgraf çekip Vatan Cephesine katılan vatandaşların isimlerini, soyadlarını, mahalle, köy, akraba, sıfat ve sayılarını saymaya başlayınca dinleyicilerin ne çeşit bir duyguya kapıldıklarını biliyor mu? Düşünüp tahmin edebiliyor mu?

Acaba Başvekil Adnan Menderes, ellerinden, ayaklarından öpen, dehasından, yorulmaz enerjisinden, nurlu istikbalden, eşsiz kalkınmadan bahseden; sonsuz bağlılık arz eden bu telgrafların gerçekliğine, samimiyetine inanıyor mu?

Biz açıkçası bir insan olarak, vatandaşlarımızı bu derece küçülten, dalkavuklaştıran, insanlık gururundan sıyrıran telgrafları dinledikçe insanlığımızdan utanıyoruz.

Kaldı ki, propagandanın bu kadar acemi, basiretsiz, tersine tepkilisine, gelmiş geçmiş baskı rejimlerinde dahi rastladığımızı hatırlamıyoruz. Muhalefet tarafından Vatan Cephesine yapılan saldırılarda sıklıkla söylediği, isimlerin çoğunun asılsız olduğu iddiası da Ateş gazetesinin yine aynı tarihli yazısında örneklendirilmiştir. “Mesela 2 Aralık 1958 Salı günü Ankara Radyosunun akşam yayınında Emet’in Çavdarhisar nahiyesine bağlı Zobu Köyü’nden yüzlerce vatandaşın muhalefet partisinden istifa ederek Vatan Cephesine katıldıklarını bildirmiştir.

Oysa Zobu Köyü’nün bugün 300 kusun seçmeni vardır. Bu seçmenler 1950 ve 1954 seçimlerinde tek bir kişi müstesna topyekûn DP’ye oy vermişlerdir. 1957 seçimlerinde ise 199 kişi seçime katılmış ve DP 99, CHP 50, CMP 50 rey almışlardır. 1957 seçimlerinden bu yana DP’nin 99 reyini erimiş gitmiştir.

Mesela: Devlet radyosu 4 Aralık 1958 Perşembe günü öğle yemeği yayınında CHP Emet teşkilatının tamamen istifa ettiğini, Ali Osman Demir imzasıyla çekilen bir telgrafa dayanarak bildirmiştir. Hâlbuki ne Emet CHP teşkilatında, ne de Emet kazası dâhilinde Ali Osman Demir adında bir kimse mevcut değildir... Emet ile ilgili olan bu bilgiler Emet kazasının münfesi Hür Partisi başkanı Alaattin Öğütçü tarafından verilmektedir⁴⁵⁹. Vatan Cephesi DP kuruluşları içerisinde de tam anlamıyla kabul görmemiştir. 1956 yılında DP’ye katılmış ve DP Balıkesir gençlik kolları başkanlığını yapmış olan Reşit Kıpçak 1957 ve 1958 yıllarını değerlendirirken: “1957- 58 yılları Türkiye’nin en buhranlı yılları olmuştu. Bu yıllarda, birçok ihtiyaç maddesi bulunmuyordu. Lastik yok, çimento yok, şeker yok, hatta nal mihî bile yoktu. Bunlar bir nevi vesikaya bağlı olarak verilirdi. Burada enteresan bir hadise meydana geldi.

⁴⁵⁹ “ Vatan Cephesinin Temelinde Ne Var?”, Ateş, 13 Aralık 1958, s.1.

Bazı ihtiyaç maddeleri dağıtımını Ticaret Odaları üstlenmişti. Bizim, Balıkesir Ticaret Odası, tamamen Demokrat Partililerden bir yönetime sahipti. Bu dağıtım yapılırken, Demokrat Partili veya parti yanlısı tüccar kayırlıydı. Bir tarafa beş araba lastiği verilirse, diğer tarafa iki lastik veriliyordu. Bu adaletsizlikti.

Biz gençlik olarak, parti çatısı içerisinde bunların uygun olmadığını düşünüyorduk. Bu mücadele sürdürülürken, Vatan Cepheleeri hareketi başlatıldı. Buralarda daha çok gençler rol aldı. O zamanlar, radyolar, Vatan Cepheleerine girenleri listeler halinde vermeğe başladı. Bu, Demokrat Parti gençlik kolları dışında bir kuruluştur. Biz, onlara iyi nazarla bakmıyorduk. Yapılan hareketin yanlış olduğunu görüyorduk. Bu Vatan Cephesi olayı öyle bir duruma geldi ki, radyoda isimler sayılırken; içlerinde bir takım hayvan isimleri de sayılmaya başlandı. Bu toplum üzerinde antipati yaratıyordu⁴⁶⁰.”

Vatan Cephesinin diğer bir olumsuz etkisi de halkı guruplaştırması olmuştur. Balıkesir’de kıraathaneler dâhi Vatan Cephesi’nden olanlar ve olmayanlar olarak ayrılmıştır.⁴⁶¹

Muhalefet bu karşı havadan faydalanarak etkili bir karşı propaganda yapmış ve halkı bu katılımların çoğunun gerçek dışı olduğuna inandırmıştır. Buna rağmen Vatan Cephesi 27 Mayıs 1960’a kadar varlığını devam ettirmiştir. Ve bu süreç içerisinde Vatan Cephesi yeni şubeleriyle genişlemeye devam etmiştir. Sadece Balıkesir vilayetinde Vatan Cephesinin 15 şubesi açılmıştır. Bu durum Balıkesir halkının en başından beri DP’ye verdiği desteğini sonuna kadar devam ettiğinin kanıtını oluşturur.

4.8.3. 1959 Yılıının Siyasi Olayları

4.8.3.1. İç Politika

4.8.3.1.1. Milletvekili Maaşlarına Zam

1959 yılı DP ilk icraatlarından biri Milletvekili maaşlarının ve yolluk ücretlerinin artırılması olmuştur. Türk Dili gazetesi yeni yapılan düzenlemeye göre; bir

⁴⁶⁰ Reşit Kıpçak, 25 Ocak 2014 Tarihli Görüşme Kaydından.

⁴⁶¹ Ahmet Esmer, a.g.k

milletvekilinin alacağı aylık tutarı en yüksek maaş miktarının %60 fazlasıyla tayin edildiğini belirtmiştir. Aylık olarak brüt 3.200 lira olarak tespit edilmiş ve bu miktarın %40 oranında yolluk alınacak ve bu yolluklar herhangi bir vergi kesintisine uğramayacaktır⁴⁶². İlk hükümet programını tasarruf temeli üzerine yerleştiren DP iktidarının son dönemlerinde bu programında da değişiklikler oldukça göze çarpmaktadır. İlk hükümet programı otomobil israfına son verileceğine dair bilgi içermekte; İlk olarak da resmi otomobil sayısının önemli ölçüde azaltılacağı ve sadece önemli olanların kalacağı bildirilmektedir. Kalanlar için de bir umumi garajın hazırlanacağı ve otomobillerin, ancak gerekli olduğu zaman çıkartılacağı bildirilmektedir. Böylelikle resmi vasıtaların hususi işlerde kullanılması imkânı kalmayacaktır⁴⁶³. İlk hükümet programında otomobil sayısını ve kullanımını azaltarak tasarruf yapacağını belirten DP 1959'da milletvekillerin maaşlarına yaptığı zam ve yolluklarının artırılmasıyla kendi kendisiyle çelişmiştir. Alınan krediler göz önüne alınırsa 1959 Türkiye'sinin kendi kendisine yetemediği ve ekonominin çok parlak olmadığı görülecektir.

DP bu icraatı halk arasında da bir memnuniyetsizliğe neden olmuştur. Türk Dili gazetesi 11 Şubat 1959 tarihli baskısında bu haberi "*Mebus Maaşlarına Yapılan Zammı Vatandaş Balıkesir'de de İyi Karşılama*" ve "*Partili, partisiz vatandaşlar bu zammı yerinde bulmadı. Mebusların yılda çalıştığı saat miktarı dikkate alınırsa gündelikleri 1176 liraya gelmektedir.*" şeklinde yorumlamıştır. Yine Türk Dili'ne göre DP'li milletvekillerinden de bundan memnun olmayanlar da mevcuttur⁴⁶⁴.

Muhalefetin, halkın ve bazı partililerin tepkilerine rağmen milletvekillerine yapılan zam onaylanmıştır. Taşrada iktidarın sözcülüğünü yapan ve aynı zamanda sahibi bir milletvekili olan Balıkesir Postası böyle bir hadiseyi sütunlarına almak yerine o sütunları magazin haberleriyle doldurmayı uygun bulmuştur.

4.8.3.1.2. Uşak Olayı

Muhalefetin güç birliği ve iktidarın buna karşılık olarak kurduğu Vatan Cephesi çalışmaları partilerin çalışma sahalarını meclis dışarısına taşımıştır. 1959 yılı bütçe

⁴⁶² "Mebus Maaşlarına Yapılan Zammı Vatandaş Balıkesir'de de İyi Karşılama", *Türk Dili*, 11 Şubat 1959, s.1.

⁴⁶³ "Yeni Kabine'nin alacağı tedbirler", *Balıkesir Postası*, 24 Mayıs 1950, s.1.

⁴⁶⁴ "Mebus Maaşları Ne Kadar Olacak", *Türk Dili*, 15 Şubat 1959, s.1.

görüşmelerinde yaşandığı gibi meclis toplantılarında ise iktidar ile muhalefet arasında yaşanan tartışmaların boyutu artmış ve milletvekilleri arasındaki gerginlik kavga boyutuna ulaşmıştır.

Meclis çalışmalarının yarattığı ortam sonrasında, CHP'liler yoğun bir yurt gezisi yapmaya karar verdiler. Bu gezilere; İnönü'nün 46 partili milletvekili ile beraber, büyük saldırı sırasında Yunan Başkomutanı General Trikupis'i tutsak aldığı Uşak'tan başlaması dikkat çekmişti. Bu geziye basın, "Büyük Ege Taarruzu" adını vermesi gerginliğin daha da artmasında etkili olmuştur⁴⁶⁵. Uşak olaylarını anlatan Türk Dili gazetesi olaya biraz da duygusal yaklaşmıştır. Olayların planlı olduğunu ileri süren gazete olayları şöyle anlatmıştır: "1 Mayıs günü sabaha karşı saat 4.30'dan itibaren çeşitli vasıtalarla şehre getirilen ve bin kişi kadar olduğu tahmin edilen bir DP kütlesi başlarında İl ve Merkez ilçe başkanları olduğu halde şehirde erkenden nümayiş yapmaya başlamışlar. Müdahale olmadığından olaylar gittikçe büyüdü. Önce gazeteciler sonra CHP milletvekilleri üzücü bir şekilde tecavüze uğradılar. Elleri İnönü ve basına karşı çeşitli isnatlar ihtiva eden dövizler taşıyan DP'liler sabah saat 5.30 sularında parti merkezinden hareketle CHP il merkezine geldiler. Bu sırada bütün ısrarlara rağmen hiçbir emniyet mensubu ve jandarma komutanı toplanan DP'lileri dağıtmadığı gibi cereyan eden hadiselerle seyirci kalmışlardır. Bir gazetecinin "canımı ve malımı emniyet altına alın." demesi üzerine memur, " Ben emir vermem, emir alırım. Henüz hiçbir emir almadım" dedi. Bu sırada İnönü yanında Dr. Kemal Beyazıt, Fuad Börekçi, Vedat Mengi olduğu halde Rıza Salıcı'nın evinden çıkmış, otomobil ile istasyona doğru ilerlemeye başlamıştı. İnönü'nün geçeceği yola DP'lilerin barikat yaptıkları ve geçmesini güçleştirdikleri görüldü. Durum ağırdı İnönü otomobillinden indi ve yolunun üzerinde hiçbir şey yokmuş gibi yürümesine büyük bir soğukkanlılıkla devam etti. Beraberindeki milletvekilleri telaşlanmışlardı. İnönü'nün yanına yaklaşarak yolu açmak istediler fakat İnönü milletvekillerine " Siz çekilin, Ben yolumu açmasını bilirim." dedi ve DP'li gurup üzerine yürüyerek onlara hitaben "Ne istiyorsunuz ayıp değil mi?" diye bağırdı. Kalabalık bir anda büyük bir sessizliğe büründü. İnönü kollarını sallıyor ve DP'lilerin üzerine doğru yürüyerek " Çekilin, çekin" diyordu. İnönü yürüdükçe DP'liler ikiye ayrılıyor ve çekilerek kendisine yol açıyorlardı. Tam bu sırada gerilerden atılan bir taş İnönü'nün başına isabet etti. Genel başkan bir

⁴⁶⁵ Albayrak, M., *Giritlioğlu, II, Zafer 2 Mayıs 1959*, s. 525.

an sarsıldı. Yere düştü, fakat hemen doğrularak hiçbir şey olmamış gibi metanetle ve ağır ağır yoluna devam etti⁴⁶⁶.”

1953 yılında il olan ve milletvekilliği seçimlerinde DP umduğunu bulamadığı ve oylarının büyük çoğunluğunu CHP'ye veren ve bunun sebebi olarak da CHP dönemindeki gelişmesi gösterilen Uşak'ta 6 yıl sonra İsmet İnönü'nün böyle bir durumla karşılaşması özellikle düşündürücüdür. Bu olayda halkın galeyana gelmesinden ziyade dikkati çeken bir diğer nokta da emniyet güçlerinin ve yetkililerin olaylara seyirci kalması olmuştur. Bu durum olayların DP tarafından düzenlendiği yolundaki iddiaları güçlendirmiştir. DP iktidarı ilk yıllarından itibaren muhalefete ve özellikle İnönü'ye karşı yapılan bu tarz girişimlere seyirci kalma yoluna gitmiş ve çıkan iddialar karşısında kendisini savunma girişimlerinde pek bulunmamıştır. 1952 yılı gibi DP iktidarının ilk yıllarından birini teşkil eden bir tarihte, Balıkesir'e İsmet İnönü'nün gelişiyile çıkan ve tarihimizde Balıkesir Hadiseleri olarak yerini almış olan hadiseler sonrasında da yine DP, hakkında çıkan iddialar karşısında kendisini savunma gereği duymamıştır. Bu hareketsizliği, sahibi Sıtkı Yırcalı olan Balıkesir Postası gazetesinden görebiliriz. Balıkesir Postası bu konuya da sayfalarında yeterince yer vermediği gibi Balıkesir'deki Türk Dili gazetesi gibi muhalif parti yandaşı olan gazetelerini iddialarına cevap verme gereği bile duymamıştır. Ancak Balıkesir Hadiselerinden farklı olarak Uşak olayları sırasında emniyet güçlerinin ve yöneticilerin olaya seyirci kalması DP'nin üçüncü döneminde muhalefete karşı büründüğü sertliğin belirgin bir kanıtıdır.

Uşak hadiselerinden sonra, İsmet İnönü'nün gezilerine karşı oluşan olumsuz hava devam etmiştir. Uşak'tan sonra Manisa'ya gelen İsmet İnönü ile görüşmek isteyenler emniyet güçleri tarafından Akhisar'da yolları kesilmek suretiyle Akhisar'dan geriye döndürülmüşlerdir. Türk Dili gazetesinde bu olay *Manisa Toprağına Ayak Basmak Yasak* şeklinde değerlendirilmiştir. “Manisa'ya giderken Akhisar'da durdurulanlardan bazıları bariyerleri geçmek isteyince emniyet amiri ateş emrini vermiştir. Namlular havaya kaldırılmış ve bir anda 50 – 60 silah patlamıştır. Silah seslerine dahi kulak asmadan ısrarlara devam edilince emniyet amiri hedef gösterilmeden ateş emri vermiştir, ama mehmetçik yine havayı kurşun yağmuruna tutmuştur. Ardından itfaiyelerle buradaki halk ıslatılmıştır. Akhisar'a geri dönenler bu defa da Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri kanununa aykırı hareket ettikleri iddiasıyla

⁴⁶⁶ “Kırılısı Ellerin Attığı Taş ile İnönü Başından Hafif Surette Yaralandılar”, *Türk Dili*, 3 Mayıs 1959, s.1.

bazı kimseler karakola götürülmüştür⁴⁶⁷.” Uşak'ta emniyet güçlerinin olaylara seyirci kalmasının ardından Manisa'da her köşe başında bir emniyet mensubunun bulunması ve özellikle de yolların kesilip insanların Manisa'ya dahi alınmaması DP'nin muhalefete karşı tahammülsüzlüğünün açık ve net bir delilidir. İnönü'nün İstanbul'a dönüşü sırasında yaşanan olaylar nedeniyle 6 Mayıs'ta olağanüstü toplanarak, olayları görüşen DP meclis gurubunda “İnönü memleketi ihtilale sürüklemekle suçlanmış” ve onun, “ mutlaka politika dışına atılması gerektiği” savunulmuştur⁴⁶⁸.

4.8.3.2. Dış Politika

4.8.3.2.1. Kıbrıs Meselesi II

6- 7 Eylül olaylarının çıkmasının ardından yarım kalan Kıbrıs meselesi basında ve dolayısıyla Balıkesir basınında 1959 yılına kadar devam eden bir sorun olmuştur. Dışişleri Bakan Vekili Fatin Rüştü Zorlu'nun 6-7 Eylül olaylarının ardından: “*Bütün çabalarımız, Londra'da elde ettiğimiz başarı, bir gecede heba olup gitti.*” dediği Türk tezinin savunulması politikası, İngiltere'nin Kıbrıs'ın taksimi konusuna sıcak bakmasıyla yön değiştirmiş ve Türk Hükümeti de Kıbrıs'ın taksimi yolunda kendi tezini oluşturmaya başlamıştır.

6- 7 Eylül olaylarından sonra İngiltere, kendi görüşünü yürütmek üzere, 1955 yılı sonundan itibaren adaya muhtariyet vermek için hazırlıklara başladı. Bu ise Türkiye'nin savunduğu görüşün aleyhine bir dönüştü. Bunun için 1956 yılının başında yine statüko üzerinde ısrar eden Türkiye, İngiltere'nin muhtariyet konusundaki kesin kararı karşısında, muhtariyete bir eğilim gösterdi ve muhtariyet rejimi içinde Kıbrıs Türklerinin hürriyet ve yaşama haklarını garanti altına alacak olan kendi muhtariyet tekliflerini İngiltere'ye bildirdi. Bu arada 1956 yılının başından itibaren Kıbrıs'ta Rum tedhişçiliği gündün güne şiddetini arttırıyordu. İngiltere'yi muhtariyete götüren sebeplerden biri de bu tedhişçilik faaliyeti ve bunun Yunanistan tarafından da beslenmesiydi⁴⁶⁹.

⁴⁶⁷ “Manisa Toprağına Ayak Basmak Yasak” *Türk Dili*, 3 Mayıs 1959, s.1.

⁴⁶⁸ Mustafa Albayrak, **a.g.e.**, s. 526.

⁴⁶⁹ Fahir Armaoğlu, (2007), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914- 1995**, İstanbul: Alkım Yayınevi, s. 531.

DP hükümeti 1956 yılı sonunda taksim tezini kabul ettikten sonra, 1957 yılında, bu tezi bir yandan Türk kamuoyuna benimsetmek, bir yandan da İngiltere ve Yunanistan'a kabul ettirmek için uğraşmıştır. DP hükümeti, yeni tezini Türk kamuoyuna benimsetmede başarı kazanmış ve 1958 yılında bütün Türkiye'nin sesi, "Ya taksim, ya ölüm" olmuştur⁴⁷⁰.

1957 yılından itibaren Kıbrıs'ta devam eden şiddet had safhalara ulaşınca kurulan askeri işbirliğine zarar vermesinden dolayı bir yandan Amerika'nın, bir yandan da NATO'nun aracılık ve baskıları ile, Türkiye ile Yunanistan ikili müzakerelere girişmişler ve iki devletin başbakanları, arasında 5- 11 Şubat 1959' da Zürih'te yapılan görüşmelerde bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasına karar verilerek, bu bağımsız devlet içinde Kıbrıs Türk Toplumunun hürriyet ve yaşama haklarını garanti altına alan anayasa esasları ile, diğer ilgili anlaşma metni tespit edilmiştir. Londra Antlaşması 19 Şubat 1959'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri tarafından imza edilmiştir. Anlaşma için Londra'ya giden Türk heyetini taşıyan uçağın düşmesi sonucu 14 kişi hayatını kaybetmiş, Başbakan Adnan Menderes ise hafif surette yaralanmıştır. Başbakan kaza sonucu tedavi gördüğü hastanede anlaşmayı imzalamıştır.

Anlaşmanın ana hatları;

1. *İngiltere, Türkiye ile Yunanistan'ın Zürih'te yaptığı anlaşmayı kabul etmiştir.*
2. *Türkiye ile Yunanistan da İngiltere'nin üs tekliflerini kabul etmişlerdir.*
3. *Kıbrıs Bağımsız bir devlet haline gelecektir.*
4. *Bağımsız sıfatı İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından garanti altına alınacaktır.*
5. *Muayyen miktarda Türk ve Yunan askeri Ada'da daimi bir şekilde bulunacaklar, diğer taraftan İngiltere kendi egemenliği altındaki savunma üslerini muhafaza edecektir.*
6. *Dahili bakımdan Ada'da Kıbrıslı Türk ve Rum camialarını temsil edecek iki ayrı meclis bulunacağı gibi, gene her iki camianın yüzde 30 ve yüzde 70 nispetinde temsil edilecekleri tek bir müşterek meclis de mevcut olacaktır.*
7. *Cumhurbaşkanı Kıbrıslı Rum olacaktır.*

⁴⁷⁰ a.g.e. s. 531.

8. *Bütün Kararlar için tasvibi alınması gerekecek olan Cumhurbaşkanı yardımcısı Kıbrıslı Türklerden seçilecektir.*
9. *Kıbrıslı Türk ve Rum camialarının liderleri hem İngiliz tekliflerini hem de Zürich anlaşmasını aynen kabul etmişlerdir.*
10. *Anlaşmanın tatbiki hususunda bundan sonra atılacak adım Kıbrıs'ta yer alacaktır.*
11. *Vali Foot anlaşmanın tatbikinin ilk safhalarına kısa bir zamanda başlayacaktır⁴⁷¹.*

Anlaşmanın ardından Balıkesir'deki basına yansıyan haberler Ada'daki Türk kesiminin bu anlaşmadan memnun olmadıkları yönündedir. Kıbrıslı öğrenciler okullara gitmeyi reddetmişler ve Londra anlaşmasına karşı gösterilerde bulunmuşlardır. Elllerinde Türk Bayrakları ile "Ya taksim ya ölüm" diye bağırılmışlardır. Adadaki Türk öğretmenler ise görevlerinden istifa etmişlerdir. Türk okulları gösteriler nedeniyle ikinci bir emre kadar kapatılırken, Rum tarafında ise bayram havası yaşanmıştır⁴⁷². Yapılan gösterilerde de belli olduğu üzere, anlaşmanın kendilerini taksime hazırlayan Kıbrıslı Türkler açısından başarılı olduğu söylenemez. 1956 yılından itibaren iktidarın Kıbrıs politikasının da bu yönde olduğu göz önüne alınırsa, Türkiye Cumhuriyeti açısından da bir başarı gösterilememiştir. 1955 yılında Fatin Rüştü Zorlu'nun üzerinde durduğu ve adadaki statükonun esas alındığı Türk tezi muhalefetin, Türk halkının ve Kıbrıs halkının takdirleri esas alınarak değerlendirildiğinde daha başarılı bir dış politika ürünü olduğu sonucu ortaya çıkacaktır. Fakat bu çalışmalar da bilindiği ve Fatin Rüştü Zorlu'nun da belirttiği gibi 6 – 7 Eylül olaylarına kurban gitmiştir.

Kıbrıs Adası üzerindeki anlaşma pek tatmin edici nitelikte olmasa da, Londra'ya giden ve Türk heyetinin taşıyan uçağın düşmesi sonucu 14 kişinin hayatını kaybetmesi ve Adnan Menderes'in de hafif surette yaralanması Kıbrıs anlaşmasının etkilerini bir hayli gölgede bırakmıştır. Adnan Menderes'in yurda dönmesi sırasında yapılan törenlerde kurbanlar kesilmiştir. Balıkesirli DP'liler Menderes'i karşılamaya otobüslerle gitmişler yanlarında Menderes uğruna kurban kesilmesi için 10 koyun götürmüşlerdir⁴⁷³.

⁴⁷¹ "Kıbrıs'ta İki Meclis Bulunacak", *Türk Dili*, 21 Şubat 1959, s.1.

⁴⁷² "Türkler Kıbrıs'ta Anlaşma Aleyhine Nümayiş Yaptılar", *Türk Dili*, 22 Şubat 1959, s.1.

⁴⁷³ "Başvekilimizi Şehrimiz DP'lileri de Karşılacaktır", *Balıkesir Postası*, 23 Şubat 1959, s.1.

Uçak kazası ardından Adnan Menderes'in gittiği şehirlerin karşılama törenlerinde de kurbanlar kesilmiştir. Karşılama törenleri muhalefet basınının tepkisini çekmiştir. Bu karşılama törenlerinden ilginç bir örnek de Mersin'den gelmiştir. Türk Dili gazetesi iktibaslar bölümünde Aziz Nesin'in Mersindeki ilginç karşılamayla ilgili olarak şu yorumuna yer vermiştir: *"Dün yazacaktım bu yazıyı. Bekledim; bir yalanlama gelir diye. Bekledim suçlu yakalanır, kovuşturma yapılır diye... Boşuna beklemişim. Demek benim yurdumda, ortaçağ değil, ilkçağ anlayışında olanlar var. Hadi bunlar neyse, ama bu ilkçağ anlayışında olan ve böyle davrananlara hiç sesini çıkartmayan çağdaş kafalı kimseler var.*

Tarsus'ta Adnan Menderes'i üç kurban karşılıyor: Koyun, dana ve çocuk... Masal dünyasında yaşamıyoruz, atom çağında, yaşıyoruz.

Bir baba, yedi yaşındaki öz oğlunu kurban edecek. Neden? Kime? Londra'da uçak kazasından kurtulduğu için Adnan Menderes'e...

Bu baba öğle mi? Ne babası bu?

Bu davranış öldürmeye teşebbüs mü, değil mi? Bal gibi öldürmeye teşebbüs... Tarsus savcısı ne yapmış? Hiçç... İster gösteri olsun, bir babanın Menderes uğruna oğlunu kurban etmesi gerekçesine bizler de savcılar da katılıyor muyuz, katılmıyor muyuz? İşte önemli olan budur. Kurbanın Menderes uğruna olması neyi değiştiriyor?

_ Ama efendim gösteri...

Bu nasıl gösteri? Sandık içine güzel kız koyup testereyle biçen göz boyacının gösterisi değil. Gösteriyse, eşine yeryüzünde rastlanmamış dalkavukluk gösterisi...

Neden buna göz yumuluyor? Kurban adayı yavruyu sevip öpmekle iş bitiyor mu? Neden oradaki en büyükler işe karışmazlar?⁴⁷⁴

4.8.4. 1960 Yılı'nın Siyasi Olayları

4.8.4.1. İç Politika

4.8.4.1.1. Tahkikat Komisyonu

İktidar partisince 1960 yılının Nisan ayında oluşturulan tahkikat komisyonu CHP'nin yasadışı faaliyetlerini ve muhalefet cephesinde yer alan bir kısım basını

⁴⁷⁴ "Koyun, Dana ve Çocuk", *Türk Dili*, 9 Ocak 1960, s.1, 2.

susturmak adına kurulmuştur. Komisyon parti kongrelerini ve siyasi toplantıları yasakladığı gibi basına komisyonun çalışmalarına ilişkin yayın yasağı getirilmiştir.

Olağan üstü yetkilere sahip olan Tahkikat komisyonu DP içerisinde de sert bir muhalefetle karşılaşmıştır. İçerisinde Sıtkı Yırcalı'nın da bulunduğu bir gurup tahkikat komisyonunun kurulmasına karşı çıkmıştır. Reşit Kıpçak bu karşı çıkışı şöyle anlatmaktadır: *“Bu karşı çıkışın temelleri yine Balıkesir’de atılmıştır. Bunun memleket için iyi olmayacağı iddiasıyla Balıkesir milletvekilleri Çamlık mevkiinde bir toplantı yaparak durumun iyiye gitmediğini kendi aralarında konuşmuşlardır. Sıtkı Bey ve arkadaşları ayrıca mecliste tahkikat komisyonuna karşı bir takım girişimlerde bulundular. Bu girişimlerde bulunanlara da ılımlılar adı verilmiştir⁴⁷⁵.”* Ancak Tahkikat komisyonu ile ilgili karara sanıldığığının aksine bütün Balıkesirli milletvekilleri karşı çıkmamıştır. Balıkesir milletvekillerinden Vacit Asena kurulan meclis tahkikat komisyonunda yer almıştır.

18 Nisan 1960 yılında kurulan Tahkikat Komisyonu Meclis İç Tüzüğü'nün 117. maddesine dayandırılarak kurulmuştur. CHP lideri İsmet İnönü'nün *“Şartlar mecbur ettiğinde, ihtilal milletlerin meşru hakkıdır. Bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam”*, şeklinde konuşması DP'li milletvekilleri tarafından büyük tepkiyle karşılanmıştır. Bu konuşmadan sonra CHP'li milletvekillerinin tamamı Meclisi terk etti ve komisyon DP'li milletvekillerinin oylarıyla kabul edildi. Kabul edilen komisyon şu şartları ihtiva ediyordu:

Madde 1: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi encümenleri ve naip olarak vazifelendirecekleri Tali Encümenler; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Askeri Muhakeme Usulü Kanunu, Basın Kanunu ile diğer kanunlarda Cumhuriyet savcısına, sorgu hâkimine, sulh hâkimine ve askeri adli amirlere tanınmış olan bilcümle hak ve salahiyetleri haizdir⁴⁷⁶.”* Bu maddeyle komisyonun, savcılarının, sivil ve askeri yargıçların bütün yetkilerine sahip olacağı ifade ediliyordu.

Madde 2: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenleri: a) Tahkikatın selamete cereyanını temin maksadıyla her türlü neşriyatın yasak edilmesine; b) Nesir yasağına riayet edilmemesi halinde mevkute veya gayri mevkutenin tabi veya tevziinin menine; c) Mevkute veya gayri mevkutenin toplatılmasına, mevkutenin neşriyatının tatiline veya matbaanın kapatılmasına; ç) Tahkikat için lüzumlu görülen veya sübut vasıtalarından olan her türlü evrak, vesika veya eşyanın zaptına; d) Siyasi*

⁴⁷⁵ Reşit Kıpçak, 8 Şubat 2014 Tarihli görüşme kaydı.

⁴⁷⁶ Eroğul, a.g.e. s. 244.

mahiyet arz eden toplantı, hareket, gösteri ve emsali faaliyetler hakkında tedbir ve karar almaya; e) Tahkikatın selametle intacı için lüzumlu göreceği bilcümle tedbir ve kararları ittihaz etmeye ve hükümetin bütün vasıtalarından istifade eylemeye dahi salahiyetlidir⁴⁷⁷.”

Madde 3: “Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerince ittihaz olunan tedbir ve kararlara her ne suretle olursa olsun muhalefet edenler bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar⁴⁷⁸.”

Madde 4: “Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerince ittihaz olunan tedbir ve kararların icra ve infazında ihmal veya suiistimali görülen vazifeliler, ihmal halinde altı aydan iki seneye, suiistimal halinde bir seneden üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar⁴⁷⁹.”

Madde 5: “Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerinin yaptığı tahkikat gizlidir...⁴⁸⁰”

Madde 9: “Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerince ittihaz olunan karar veya tedbirler kati olup aleyhine itiraz olunamaz⁴⁸¹.”

Görüldüğü gibi ağır maddeler içeren komisyon basına ve muhalefet partilerine karşı yaşama hakkı tanımıyordu. Birinci, üçüncü ve dördüncü maddelerde komisyon güçler ayrılığı ilkesine aykırı olarak yargı yetkisini ele almıştır, ikinci madde ise basına ayrılmış ve komisyona basını istediği gibi yönetme, yanlı basın oluşturma hakkını tanımıştır.

Bu ağır hükümleri içeren komisyonun oluşturulması bir anlamda Demokrat Parti'nin kendi ipini çekmesiydi. Komisyona karşı en büyük tepki üniversitelerden geldi.

Sıtkı Yırcalı'nın bu komisyonun kurulmasına karşı olduğu ise 26 Mayıs 1960 yılında Ankara Hünkâr Lokantası'nda ağırladığı Burhaniye Kaymakamı Hüseyin Ögütçen ve Burhaniye Belediye Başkan vekili ve görevlilerine hitaben yaptığı konuşmasından da anlaşılabilir niteliktedir; “*Çocuklar son günlerde olaylar hiç de iyi gitmiyor. Zor günler yaşıyoruz. Bunun nedeni Çankaya... Celal (Bayar) Bey İttihat ve Terakki'den gelen adam... Adnan (Menderes) Bey'de onun sözünden çıkmıyor. Sorunların çözümlenememesi bundan ileri geliyor. Adnan Bey (Menderes) Meclis*

⁴⁷⁷ Teoman Karakaplan, **a.g.t.**, s. 124.

⁴⁷⁸ Teoman Karakaplan, **a.g.t.**, 125.

⁴⁷⁹ **a.g.t.** 125.

⁴⁸⁰ **a.g.t.** 125.

⁴⁸¹ **a.g.t.**125.

Tahkikat encümeni kanunun oy birliği ile çıkmasını istiyor. “Biz 96 kişi olarak karşı çıktık, itiraz ettik. Arkadaşlarımızı çağırıp baskı yaptılar. Biz 21 kişi kaldık.” Adnan Bey “ Kanunu meclise getirip oybirliği ile kabulü için arkadaşları ikna edemedim, vazgeçtim” deyince ayakta alkışlandı. Sonra ne oldu biliyor musunuz? Ertesi gün Adnan Menderes Demokrat Parti Meclis gurubuna gelerek konuyu tekrar düşündüğünü anlattı ve kanunun çıkması için tekrar meclise getireceğini söyledi. Hepimiz şaşırдық. Şüphesiz telkin Celal (Bayar) Bey’den gelmişti. Biz de bu yasanın çıkmasını önleyemedik.

Durumun Balıkesir basınındaki yansımalarına bakılacak olursa; Tahkikat Komisyonuna karşı olan Yırcalı'nın Balıkesir'deki yayın organı olan Balıkesir Postası Tahkikat Komisyonunu hakkında Türk Dili gazetesine kıyasla bir hayli sessiz kalmıştır.

Türk Dili gazetesi tahkikat komisyonunun kurulmasının ardından komisyonun getirdiği yasakları dile getirmiştir; “ *Bütün parti toplantıları yasak edildi, 1- Partilerin kongreleri, toplantıları, bütün siyasi faaliyetleri, yeni teşkilat kurmaları yasak. 2- Encümenin faaliyetiyle ilgili bütün neşriyat yasak. 3- Bütün Millet Meclisinin tahkikat takririi ile ilgili müzakerelerin neşri yasak*⁴⁸².” Tahkikat komisyonun ilk ele aldığı konulardan bir tanesi de CHP lideri İsmet İnönü'nün “*Şartlar mecbur ettiğinde, ihtilal milletlerin meşru hakkıdır. Bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam*”, ifadesi olmuştur. Tahkikat komisyonu İnönü'yü bu söylemleriyle halkı tahrik ettiğini ve bunun için de komisyonca gerekenin yapılacağını bildirmiştir⁴⁸³.

Tahkikat komisyonu ile beraber DP'nin özellikle 1958 Irak ihtilali ile hassas noktası haline gelen ihtilalin ayak sesleri de duyulmaya başlanmıştır. Yukarıda ilk bölümünü verdiğimiz Sıtkı Yırcalı'nın 26 Mayıs'ta yaptığı görüşmenin ikinci kısmı çıkan öğrenci olayları ile birlikte değerlendirildiğinde yaklaşan ihtilalin kendini ne derecede hissettirdiği daha iyi anlaşılacaktır: “ *Ve o ihtilal oldu... Sıtkı Yırcalı Önce diğer DP milletvekilleri ile önce tutuklandı sonra serbest bırakıldı. İşte bu sırada Ankara'da günlerini geçirmekte olan Hüseyin Öğütçen ve arkadaşları Sıtkı Yırcalı'nın evine geçmiş olsuna gittiklerinde Öğütçen şu suali sordu: “ 26 Mayıs'taki konuşmamızda siz 27 Mayıs sabahı bir ihtilal olacağını biliyordunuz. Bize kesin konuşmadınız ama o sözlerinizdeki ifade yani o tahmin doğru çıktı. İhtilalin lideri*

⁴⁸² “Bütün Parti Toplantıları Yasak Edildi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1960, s.1.

⁴⁸³ “Tahkikat Encümeni Bir Tebliğ Daha Neşretti”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1960, s.1.

Cemal Gürsel Balıkesir’de bulunmuş. Oradan dostluğunuz olsa gerek. O kanalla ihtilali önceden öğrenmiş olabilirsiniz diye düşündük.”

Yırcalı’nın cevabı; “ kesinlikle hayır. Ama harbiye yürüyüşünü gördükten sonra bu memlekette bir ihtilal olacağını görmemek için kör olmak lazımdır.””

4.8.4.1.2. İstanbul ve Ankara’daki Öğrenci olayları (19,28, 29 Nisan)

Tahkikat Komisyonu’nun kabul edilmesinin ardından ilk ve en büyük tepki üniversitelerden geldi. İktidar – muhalefet arasındaki gerginlik üniversitelere de yansdı. Tahkikat Komisyonu’nun kurulması ve mecliste Fethi Çelikbaş’a 12, Osman Bölükbaşı’na 6 oturum meclisten uzaklaştırma cezası verilmiş ve bir diğer ceza da İsmet İnönü’ye kesilmiştir. İnönü 12 oturum meclisten uzaklaştırma cezası almıştır. Bu gelişme muhalefetin Meclis’te liderlerinden yoksun bırakılması sonucunu yaratacak ve iktidar- muhalefet arası yeniden gerginleşecekti. Bu gerginlik, daha önce de iktidara karşı tepkileriyle bilinen Hukuk ve Siyasal Bilgiler fakültelerinde kıpırdanmalara sebep olmuştur⁴⁸⁴.

Tahkikat komisyonu Kanununun kabulünün hemen akabinde İstanbul’da ilk büyük öğrenci gösterisi oldu. Cem Eroğul olayları şöyle ifade etmiştir; “ *Binlerce öğrenci, “ Kahrolsun diktatörler!” ve “ Menderes İstifa” avazları ile Beyazıt’tan itibaren sokaklara döküldü. Bütün hırçınlığına rağmen polis etkisiz kalıyordu. Buna mukabil askerler nümayişçileri açıkça destekliyordı. Olayların büyümesi üzerine hükümet sıkıyönetim ilan etti. İstanbul üniversitesi tatil edildi ve gece sokağa çıkma yasağı kondu. Ayrıca, alışılmış olduğu üzere yayın yasağı konuldu. Ne var ki bu yayın yasakları aslında tamamen iktidarın aleyhine sonuç veriyordu. Zira böyle önemli olaylar olurken vatandaşın normal yollardan bilgi edinmesini önlemek, kaçınılmaz olarak, “ Fısıltı gazetesi”nin ve geniş çapta dedikodu mekanizmasının ortaya çıkmasına yol açar. Bu tarz bilginin ise gerçekleri çok büyük ölçüde abarttığı malumdur. Örneğin 28 Nisan olaylarında iki öğrenci ölmüştü. Fısıltı gazetesi derhal bu rakamı altmışa, yetmişe hatta daha da fazlasına yükseltti. O günlerde, başkentteki, İstanbul’daki vatandaşların çoğunluğu bu haberlere içtenlikle inanıyordu. Böylece, herkesin gözünde iktidar daha da korkunçlaşıyor, buna bağlı olarak tepkiler*

⁴⁸⁴ Albayrak, M, **a.g.e.** s.536.

*artıyordu*⁴⁸⁵. Öğrenci olaylarının ikinci gününde olaylar Ankara'ya da sıçramış ve olaylar genellikle Siyasal Bilgiler ve Hukuk fakülteleri çevresinde gerçekleşmiştir. Ankara'daki olaylarda ölen olmamıştır.

Uygulanan basın yasağı nedeniyle ortaya çıkan "Fısıltı gazetesi" haberleri ve bu haberlerdeki abartmalar iktidarı öğrenci olayları ile ilgili bilgi vermek durumunda bırakmıştır. Basın ancak hükümetin radyo vasıtasıyla yayınladığı tebliğleri bildirmiştir. Balıkesir şehrinde yerel basının bu tebliğ ile ilgili olarak yaptığı haberlerde dahi iktidar ve muhalefet çekişmesi bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Balıkesir Postası Adnan Menderes'in Ankara ve İstanbul radyolarından halka hitaben yaptığı konuşmaya büyük sütunlarında değerlendirirken, Türk Dili gazetesi Adnan Menderes'in konuşmasında "gerekli tedbirlerin alındığı" yolundaki ifadeyle yetinmiştir. Yine Balıkesir Postası gazetesinde öğrenci olayları ile ilgili olarak "Hadiselere sebep olanlar yakalandı" haberi diğer önemli başlığı taşıırken, Türk Dili gazetesi olayların sonucu odaklı bir haber yapmıştır; "Tebliğde bir öğrencinin öldüğü ve bir polisin yaralandığı bildiriliyor"⁴⁸⁶.

Çıkan öğrenci olaylarına 3 Mayıs'ta Balıkesir'deki öğrenciler de destek vermiştir. Balıkesir'de de Necati Eğitim Enstitüsü öğrencilerinden oluşan 150 kişilik bir grup sessiz yürüyüş yapmışlardır⁴⁸⁷. Yürüyüş haberinin Türk Dili gazetesi tarafından sürmanşet verilmesi olayın iktidar aleyhinde olması olgusuna vurgu yaparken, aynı olayın faili olarak görülen on bir öğrencinin Gösteri ve Yürüyüş kanununa aykırı hareketten dolayı mahkemeye verilmesi haberi⁴⁸⁸. Balıkesir Postası tarafından sürmanşet şeklinde verilmesi iktidar ve muhalefet organlarının arasındaki gerginliğe güzel bir örnek oluşturmuştur.

4.8.4.1.3. (555K) 5 Mayıs'ta Saat 5'te Kızılay'da

19 Nisan'da İstanbul'da çıkan ilk büyük gösterinin ardından 28 – 29 Nisan'da da olaylar yaşanmıştı. Yaşanan 28 – 29 Nisan olaylarını görüşmek üzere Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve bakanların da bulunduğu toplantı yapılmıştı. Bu toplantıda Menderes'in hukuk danışmanı Ord. Prof. Ali Fuat Başgil

⁴⁸⁵ Eroğul, a.g.e s. 157.

⁴⁸⁶ "Tebliğde Bir Öğrencinin Öldüğü ve Bir Polisin Yaralandığı Bildiriliyor ve Hadiselere Sebep Olanlar Yakalandı", *Türk Dili*, 30 Nisan 1960, s.1.

⁴⁸⁷ "Gençler Dün Balıkesir'de Sessiz Yürüyüş Yaptılar", *Türk Dili*, 4 Mayıs 1960, s.1.

⁴⁸⁸ "Şehrimizde Sessiz Yürüyüş Yapanlar Mahkemeye Verildi", *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1960, s.1.

Menderes'in istifasını önerdi; bu öneri Menderes tarafından da reisicumhurdan da daha anlayışlı ve soğukkanlı olarak karşılanmıştı. Cumhurbaşkanı Bayar bu hareketin bir zayıflık olarak algılanabileceğini söyleyerek bu istifaya karşı çıktı. Ve iktidarın gücünü göstermek amaçlı bir miting yapılmasına karar verildi. Mitingin tarihi 5 Mayıs yeri ise Ankara Kızılay Meydanı'ydı. Bu gösteride İnönü halka şikâyet edilecek ayrıca Tahkikat Komisyonu ve öğrenci olayları konusunda hükümet kendini savunabilecekti. Ankara'da sıkıyönetim ilan edildiğinden dolayı miting yapmak yasaktı. İktidara muhalif olanlar bu yüzden 5 Mayıs Kızılay Mitingi'ne gizlice hazırlanmaya başladılar. 555 K bu mitingün parolasıydı. 5 Mayıs'ta saat 5'te Kızılay'da. Gösteriler sırasında olaylar çıkmış, Menderes arabasından inerek göstericilere tepkide bulunmuştu⁴⁸⁹.

Uygulanan basın sansürü nedeniyle bu olaylar basına yansımamıştır. Hatta bu konudaki tutum o denli sertleşmiştir ki iktidar partisi kendi yayın organı olan Zafer gazetesine, bu olayın haberlerini ve fotoğraflarını yayınlaması gerekçesiyle 14 Mayıs'a kadar yayın yasağı getirmiştir.

4.8.4.1.4. Harp Okulu Öğrencilerinin Yürüyüşü

Üniversite olayları ile başlayan gösteriler Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşü ile zirve noktasına ulaşmıştır. Feroz Ahmad, Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşünü *"21 Mayıs'taki Harp Okulu öğrencilerinin gösterisi hükümetin prestijine ağır bir darbe vurdu. Öğrenci gösterileri sorumsuz gençliğin faaliyetleri olarak göz ardı edilebilirdi. Fakat Silahlı Kuvvetlerin gelecekteki subaylarının bir gösterisi başka bir durumdu."* şeklinde yorumlar⁴⁹⁰. Öğrenci olayları sırasında saflarını belli eden Harp Okulu öğrencileri, 21 Mayıs'ta bir gösteri yapan öğrenciler, üniversitelilerin yaptıkları gösteriler sırasında tutuklanan subay ve öğrencilerin serbest bırakılması, sıkıyönetimin kaldırılması ve hükümetin istifa ederek derhal seçimlere gitmesi yönündeki isteklerini belirtmişlerdir. Hükümet olaylar karşısında Fakülte ve Yüksek okulların kapılması yönünde emir verdi. Genel Kurmay Başkanı'nın verdiği emir üzerine öğrenciler dağılmaya başlamıştır.

⁴⁸⁹ Albayrak, M a.g.e s.538.

⁴⁹⁰ Ahmad, a.g.e s. 88.

Harbiye yürüyüşünün ertesi günü Sıtkı Yırcalı, Mustafa Zeren, Kamil Gündeş ve Rıfki Salim Burçak izlenen politikanın tamamen terk edilmesini tavsiye ederek DP Genel İdare Kurulu'nun toplanmasını sağladılar⁴⁹¹.

Sıtkı Yırcalı bu olayları şu şekilde aktarmıştır: *Ben Demokrat Parti Genel İdare Kurulu'nun son olarak Çankaya'da yaptığı toplantıda şu teklifte bulundum; " 1. Tahkikat encümeni derhal kaldırılmalıdır. 2. En kısa zamanda seçimlere gidilmelidir. Bunda çekinilecek bir şey yok. Seçimleri gene biz kazanacağız. 3. Hükümet derhal istifa etmelidir." Şimdi aklınıza " Sıtkı Yırcalı Başbakanlık mı düşünüyor?" gibi bir soru gelebilir. Size bütün samimiyetimle temin ederim ki kesinlikle böyle bir şey düşünmüyorum. Zaman mevki, koltuk düşünülecek zaman değil. Esat Budakoğlu ile görüştük. Kurulacak hükümette görev almayacağız. Adnan Bey parti'nin başında kalır, çok yoruldu. Hükümetten ayrılınca biraz dinlenir. İleride daha güçlü olarak hükümetin başına gelir."*

Köşkteki bu konuşmam bitince Celal (Bayar) Bey kalktı " Ben İstanbul'a gidiyorum" diyerek hepimizin elini sıktı ve köşkten ayrıldı.

"Çocuklar bu memlekette yarın sabah bir ihtilal olabilir. Allah'a dua edelim bu ihtilali Ortadoğu ve Afrika ülkelerindeki gibi yüzbaşılar, binbaşılar, albaylar değil de akli başında, tecrübeli, memlekette dirlik düzenliği sağlayacak kimseler yapsın. Fakat ordu da bölünürse bu felaket olur"⁴⁹². Sıtkı Yırcalı'nın felaket olarak tabir ettiği ihtilal ertesi gün gerçekleşir, hem de tam korktuğu gibi askerlerin gerçekleştirdiği bir ihtilal olur.

4.8.4.1.5. 27 Mayıs 1960 İhtilali

Türk Silahlı Kuvvetleri 27 Mayıs 1960'ta "Kardeş kavgasına meydan vermemek ve demokrasiyi içine düştüğü buhrandan kurtarmak" maksadıyla ülke yönetimine el koyduğunu duyuruyordu⁴⁹³. Bu haber sabaha karşı saat üçte radyolardan Alparslan Türkeş'in sesiyle halka duyurulmuştur.

Ancak haberlerini daha önce basan gazeteler 27 Mayıs'ta Adnan Menderes'in Eskişehir Ticaret Odası'nda Adnan Menderes adına verilen bir ziyafette, Adnan

⁴⁹¹ Karakaplan, **a.g.t.**, s. 128.

⁴⁹² Reşit Kıpçak, Tanyol Kıpçak, Belks Life, yıl:1, sayı:6, Eylül- Ekim 2012, s. 19.

⁴⁹³ Erik Jan , Zürcher, (1995). **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 351.

Menderes'in altın madalya aldığı haberini vermişlerdir⁴⁹⁴. Saat gece yarısı on iki sularında madalyasını alan Menderes daha sonrasında ise Eskişehir'den kaçmak zorunda kalmıştır. Adnan Menderes ve Hasan Polatkan Kütahya yolunda yakalanarak Ankara'ya getirilmiş ve diğer devlet adamları gibi askeri muhafaza altına alınmıştır.

İhtilal lideri 3 Mayıs'ta mecburi izne çıkarılan Kara Kuvvetleri eski Komutanı Cemal Gürsel'di. Gürsel ihtilale başkanlık etmeyi kabul etmiş ama ihtilalin düzenine ilişkin ayrıntılara katılmamıştı. İhtilal başarıya ulaştığında İzmir'deki evinden askeri uçakla Ankara'ya geldi ve devlet başkanlığı makamına oturdu⁴⁹⁵.

Başbakanlık görevini üzerine alan ve buna göre Başvekil ve Milli Müdafaa Org. olan Cemal Gürsel 29 Mayıs'ta yeni hükümeti kurmuştur. Yayınlanan Tebliğe göre hükümet kurulurken, vazife alacakların herhangi bir partiye mensup olmayan fakat dünya ve memleket çapında şöhret yapmış olmalarına dikkat edilmiştir⁴⁹⁶.

Subayların çoğu adil ve hür seçimler yapıldıktan sonra kışlarına dönmek ve iktidarı yeniden politikacılara bırakmak istiyordu. Ancak, hukuk profesörleri bu fikre karşıydı. İktidarı askerler ele geçirmişti ama 27 Mayıs hareketini bir devrime, bir "aydınlar devrimi"ne dönüştürenler entelektüellerdi⁴⁹⁷.

4.8.4.1.5.1. Balıkesir'de İhtilal

Balıkesir basınında 28 Mayıs 1960 tarihli muhalif gazeteler darbeyi bir milli bayram edasıyla yorumlamışlardır. Tarafsız bir gazetenin eksikliğini giderme gayesiyle ortaya çıkan, basın ve iktidar çekişmesinde safını kesin olarak belirlemiş ve muhalefet saflarında yer almış olan Ateş, ihtilali hürriyet olarak yorumlamıştır. "Türk Ordusu İdareyi ele aldı, 26 Mayıs 1960 Perşembe gecesini sabaha karşı saat 3'te millete seslenen radyo, "idareyi muvakkat bir zaman için Türk Silahlı Kuvvetleri ele almıştır." müjdesini verdi. Bu müjdeden sonra tebliğler birbirini takip etti. Şanlı Türk ordusunun şerefli kumandanları idareyi ele aldı. Radyolardan yükselen milli marşlar hürriyet âşıklarının gözlerini yaşarttı, göğüslerini iftiharla kabarttı. Türk ordusu bir kere

⁴⁹⁴ Reşit Kıpçak, 22 Mart 2014.tarihli görüşme kaydı.

⁴⁹⁵ Zürcher, a.g.e. s. 352.

⁴⁹⁶ "Org. Gürsel Yeni Hükümeti Kurdu", *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960, s.1.

⁴⁹⁷ AHMAD, Feroz, (2006), **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, Sedat Cem, Karadeli (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 148.

daha tarihi bir vazifede bulundu. Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran dolayısıyla Türk Silahlı Kuvvetleri bir kardeş kavgasına meydan vermemek gayesiyle idareyi eline aldı.

Kurulan Milli Birlik Komite Başkanı olan ordumuzun gözbebeği Orgeneral Cemal Gürsel hitap ediyordu: Milleti hırslı politikacıların elinden kurtarmak için güvendiğimiz Türk Silahlı Kuvvetleri idareyi eline almış bulunmaktadır⁴⁹⁸.”

Yine muhalif gazete Türk Dili de darbeyi aynı coşkuyla karşılamıştır. Başlıklarını sadece milli bayramlarda kırmızıyla veren Türk Dili ihtilali de bir milli bayram edasıyla karşılamış ve 28 Mayıs'ta ordunun idareyi ele almasını kırmızı başlıklarla halka duyurmuştur. Devam eden günlerde bayrak motifleriyle gazeteyi süslemiş ve yapılan ihtilali bir kurtarıcı gibi göstermeye devam etmiştir. “Reisicumhur, Başvekil, Bakanlar muhafaza altında”

“Türk ordusu tarihi vazifesi başında⁴⁹⁹” Balıkesir Postası ise ihtilalin getirilerine uygun bir biçimde yorumsuz olarak verdiği haberlerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin idareye el koyduğunu bildirmiş ve Cemal Gürsel'in beyanatlarına yer vermiştir.

“Bütün Türkiye'de idareyi Türk Silahlı Kuvvetleri ele aldı”

“Orgeneral Cemal Gürsel, Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı ve Türk Milli Birlik Komitesi Başkanı oldu”

İktidarı döneminde Demokrat Parti'nin kalesi olarak tabir edilen Balıkesir şehri dönemin gazetelerine bakıldığında, ihtilali de büyük bir olgunlukla karşılamıştır. Türk Dili gazetesince; “ Balıkesir halkı durumu sükûnetle, vakarla karşılamıştır. Böylece Balıkesirliler uyanıklığını, vatanseverliğini bir kere daha göstermişlerdir. Milli Birlik Komitesi'nin tebliğlerinde bildirdiği gibi Balıkesir vilayetinin mülki ve askeri idaresini şehirdeki Ordu Donatım Eğitim Merkezi Komutanı Tuğgeneral Kerim Akalınlı üstlenmiştir⁵⁰⁰.”

30 Mayıs'ta bildirildiğine göre; Balıkesir, Çanakkale, Manisa ve İzmir valilikleri Ege Bölgesi Milli Kuvvetler Başkanlığı emrine bağlanmış ve bu makamlar mahalli garnizon kumandanlıkları tarafından yürütülmeye başlanmıştır⁵⁰¹.

Son seçimlere kadar DP'nin üstünlüğünü hiçbir partiye vermeyen Balıkesir halkı ihtilal sonrasında askeri de aynı coşkuyla karşılamıştır. Balıkesir Yüksek Tahsil

⁴⁹⁸ “Türk Ordusu İdareyi Ele Aldı”, *Ateş*, 28 Mayıs 1960, s.1.

⁴⁹⁹ *Türk Dili*, a.g.y.

⁵⁰⁰ “Balıkesir Halkı Olayları Vatanseverlikle, Şuurla Karşıladı”, *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960, s.1.

⁵⁰¹ “Balıkesir- Çanakkale, Manisa ve İzmir valilikleri Ege Bölgesi Milli Kuvvetler Başkanlığına bağlandı”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960, s.1.

gençleri, ordu lehine bir gösteri yürüyüşü yapmışlardır. Milli Kuvvetler Caddesi'nden Cumhuriyet meydanına inmişler ve marşlar söyleyerek 52 Evler semtine doğru yürüyüşe devam etmişlerdir. Bu sırada sivil halk da öğrenci yürüyüşlerine katılmış ve kalabalık bir gurup oluşturmuşlardır. Bu sırada evlerinde bulunan halk da balkon ve pencerelerden göstericileri desteklemişlerdir. Omuzlarına aldıkları subay ve erlerle Muharrem Hasbi Koray Lisesi'nin önüne gidip burada İstiklal Marşı okuyan topluluk daha sonra dağılmıştır⁵⁰².

Üniversite olayları içerisinde de yerini alan Balıkesir yüksek tahsil gençliği ihtilal sonrası ordu ve halka teşekkür mesajı göndermişlerdir. Buna göre: “ hürriyet mücadelemizin ilk heyecanını tadarak BENGİ parolasıyla bu mücadeledeki vazifesine başlayan Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği bütün mücadele devamınca şuurlu ve mevcut olarak hukuk fikrinin müdafii oldular. Görülmemiş bir tesanütün sembolü olan Bengi parolası bütün gençliğin hayranlığını kazanan Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği'nin hürriyet mücadelesinde daima beraber olmasını temin etmiştir. Kamplardaki arkadaşlarını bu sayede ve şanlı ordumuz mensuplarının yardımıyla kurtarmaya muvaffak olmuş, bir müddet kamplarda kalanları ise tespit ederek devamlı bir irtibat sağlamıştır.

Bengi hürriyet parolasının ve hakkın düşmez kulları olan Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği en mukaddes hislerle bağlı bulunduğu üniversite ve okullarından uzaklaştırılınca mücadelelerine hürriyetperver muhitimizde devam etmiştir.

Tehditlere aldırmadan, tahriklere kapılmadan yalnız milli şuur ve vicdanın seferberliğinde haklı olduğuna inandığı ve canını vermekten çekinmediği davasına hizmete devam etmiştir.

Hak bildikleri yolda şerefle yürüyen Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği eşsiz bir sağduyunun sahibi olan hemşerilerine ve kendilerine inanarak yardımlarını esirgemeyen mahalli zabıta kuvvetlerine candan teşekkürü bir borç bilir.

Büyük Atatürk'ün etrafında onun fikriyle mücehhez olan Yüksek Tahsil Gençliği şanlı ordumuzun kati ve nihai zaferine kadar davalarına inanmış olmanın huzuru içinde mücadelelerine devam etti.

Büyük Atamız'ın gösterdiği yoldan imanla yürüyerek bugüne ulaştı. Şehit arkadaşlarının kanıyla kızaran ellerini halkımızın sevinç gözyaşlarıyla yıkadı.

⁵⁰² “Şehrimizde ordu lehine nümayişler devam ediyor”, *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1960, s.1.

Bundan sonra da mücadelesine, mücadele arkadaşı, hürriyet müdafili şanlı ordumuzun yanında yer alarak Atatürk parolasıyla devam etmek kararındadır. Bu mücadelede artık ilim ve cehalet karşı karşıyadır. Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği şanlı ordumuzun emniyet telkin eden süngüsüyle açtığı kalemını memleket selametine kullanacaktır.

Büyük Ata'nın emanetini korumaktan şeref duyuyoruz. Bengi parolası daima bir tesanüt sembolü olarak hatıralarımıza intikal etmiştir.

Atasına, milletine, ordusuna inanan Yüksek Tahsil Gençliği hakkın ve hürriyetin yılmaz müdafidir.

Bu davada bizimle beraber olan büyük Türk millerine ve şanlı ordumuza en derin şükranlarımızı ve saygımızı ifade ederiz. Balıkesir Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti İstanbul Şubesi⁵⁰³.”

4.8.5. Demokrat Parti'nin Son iktidar yıllarının Balıkesir Basınına Göre Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.8.5.1. 1957 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.8.5.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.1.1.1. Halk Eğitim: 1957 senesinde halk eğitimi adına tavuk hastalıkları kursu açılmıştır. Yetiştiricilerin bilgilerini arttırmak, tavuk hastalıklarıyla mücadele etmek, bunlara ait gerekli malumat vermek adına bir kurs açılmıştır⁵⁰⁴.

4.8.5.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

1957 yılında Balıkesir'e yapılan ilk yatırım sağlık alanına olmuştur. Sağlık bakanlığınca Balıkesir Devlet Hastanesi'ne 15 yataklı bir çocuk servisi kurulmuş ve bu servisin başına bir de çocuk doktoru tayin edilmiştir⁵⁰⁵.

⁵⁰³ “Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği'nin Sayın Hemşerilerimize ve Ordumuza Mesajları”, *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1960, s.1.

⁵⁰⁴ “Dün Tavuk Hastalıkları Kursu Açıldı”, *Türk Dili*, 22 Mayıs 1957, s.1.

⁵⁰⁵ “Şehir Haberleri”, *Balıkesir Postası*, 7 Ocak 1957, s.2.

4.8.5.1.3. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.1.3.1. Su İşleri: Demokrat Parti'nin iktidara geçmesinden beri Balıkesir adına en fazla uğraş su ve elektrik meselelerinde olmuştur. 1956 yılında Balıkesir merkez vilayete verilmeye başlanılan su miktarının ihtiyacı karşılayamaması bu konudaki çalışmaları da canlı tutmuştur. 1957 yılında ise yapılan sondaj çalışmaları olumlu neticelerle sonuçlanmış ve şehre verilen su miktarı 12'den 72 litreye kadar çıkartılmıştır⁵⁰⁶.

4.8.5.1.3.2. Elektrik: Soma'daki Termik santralin çalışmaya başlaması üzerine Balıkesir'e Soma üzerinden elektrik verilmeye 1957 senesinde başlanmıştır⁵⁰⁷. Soma'dan Balıkesir'e elektrik verilmeye başlamasıyla Balıkesir il belediye meclisi fevkalade toplantısında elektrik fiyatlarının ucuzlatılmasına karar verilmiştir. Bu karara göre elektrik fiyatları % 50 ucuzlamıştır⁵⁰⁸.

4.8.5.1.4. Sanayi Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.1.4.1. Edremit Otomatik Telefon Santrali: Edremit'te otomatik telefon santrali Ulaştırma Bakanı Arif Demirel tarafından açılmıştır. Açılış sırasında Edremitlilerin hükümete şükranlarının iletilmesi, bakana rica edilmiştir⁵⁰⁹.

4.8.5.1.5. Ziraat Alanındaki Faaliyetler

1953 yılında ihale edilen Çay deresi, Kızıklı, Köseler ve Üçpınar derelerinin ıslah işlemleri sona ermiştir. Bu derelerde 10 km uzunluğunda kanal açılmış ve 30 km uzunluğunda setler yapılmıştır. Bu suretle Balıkesir ovasının Kütahya demiryolunun kuzeyinde kalan kısmı su taşkınlarından korunmuştur. Bu tesisler yapılmadan önce

⁵⁰⁶ "Şehirde – Vilayette", *Türk Dili*, 5 Mart 1957, s.2.

⁵⁰⁷ "Balıkesir'e Soma'dan elektrik Pazar günü olabilecek", *Türk Dili*, 2 Ağustos 1957, s.1.

⁵⁰⁸ "Elektrik Fiyatları % 50 ucuzladı", *Türk Dili*, 22 Ağustos 1957, s.1.

⁵⁰⁹ "Edremit Otomatik Telefon Santrali Dün Hizmete Girdi", *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1957, s.2.

30 bin dönüm arazi her yıl sular altında kalmaktaydı. Birinci kısmın ıslah işleri tamamlanınca ikinci kısım üzerinde projelere başlanmıştır⁵¹⁰.

4.8.5.2. 1958 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.8.5.2.1.Sağlık Alanındaki Faaliyetler

1958 yılında sağlık alanında tüm ülkede vereme karşı savaş açılmıştır. Halk dilinde “ ince hastalık”, yani verem denilen bu canavara karşı milletçe savaş açtık⁵¹¹. Yurt genelinde vereme karşı savaş başlatılmış, açılan veremle savaş derneklerinin, verem hastanelerinin yanında, halk da vereme karşı bilgilendirilmeye başlamıştır.

4.8.5.2.2. İmar Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.2.2.1. Asfaltlama Çalışmaları: 1958 yılında seçilen Belediye Başkanı Enver Durmaz şehir basınına belediye işleri ile alakalı olarak verdiği toplantıda asfalt konusuna ayrıca değinmiştir: “Karayolları imkânlarından faydalanılarak muhtelif ana caddeler asfaltlanacaktır. Ayrıca belediye kendi gücü ile de asfaltlama işlerine girişecektir. Önce otobüslerin geçtiği yollar asfalta çevrilecektir⁵¹².” Bu bağlamda şehrin imarı ve bazı caddelerin asfaltlanması yolunda belediyece faaliyetlere girişilmiştir⁵¹³. Belediye başkanı Enver Durmaz bu konuda Ankara'da faaliyetlerde bulunmuştur.

4.8.5.2.2.2. Elektrik: Balıkesir elektrik şebekesinin tevzii ve ıslahı yolundaki çalışmaları adına trafo yapımına başlanmıştır. Balıkesir'de yapılacak trafo merkezlerinin sayısı 20 adettir⁵¹⁴. Ayrıca yeraltı kablo döşemeleri yapılmaktadır. Caddelerin ışıklandırılması işi de halledilme yoluna gidilmiştir⁵¹⁵.

⁵¹⁰ “Balıkesir Ovasında Devlet Su İşleri Faaliyetleri, *Balıkesir Postası*, 9 Ekim 1957, s.1.

⁵¹¹ “ Müthiş Canavara Dün Şiddetli Savaş Açtık”, *Ateş*, 8 Ocak 1958, s.1.

⁵¹² “Belediye Reisinin Basın Toplantısı”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1958, s.1.

⁵¹³ “Büyük Caddelerimizin Asfaltlanması Başladı”, *Balıkesir Postası*, 14 Ekim 1958, s.1.

⁵¹⁴ “Trafo Merkezleri İnşaatı Başladı”, *Balıkesir Postası*, 8 Kasım 1958, s.1.

⁵¹⁵ “Şehrin Yeraltı Elektrik Şebekesi”, *Türk Dili*, 16 Ağustos 1958, s.1, 2.

4.8.5.2.3. Sanayi Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.2.3.1. Çimento Fabrikası: 1955 yılında temelleri atılan çimento fabrikası DP'nin üçüncü döneminde üretim faaliyetlerine geçmiştir. 26 Temmuz 1958'de, Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalı'nın⁵¹⁶ fırınlarını ateşlemesiyle faaliyete geçmiştir. Balıkesir Çimento Fabrikası'nın da üretime geçmesiyle Türkiye'de fiili çimento üretim kapasitesi 1 milyon 800 bin tona çıkmış olacaktır. Ağustos ayı sonunda Pınarhisar ve Eylül ayı sonunda Elazığ çimento fabrikaları da işletmeye başlayınca fiili üretim kapasitesi iki milyon tonu bulacaktır. Bu suretle 1953 yılına kadar 395 bin ton olan üretim kapasitesi 1958 yılı sonunda beş misli artmış bulunmaktadır⁵¹⁷.

4.8.5.2.3.2. Gönen Konserve Fabrikası: Balıkesir ilinde DP'nin son dönemlerinde de sanayileşme faaliyetlerine devam edilmektedir. 15 Ekim 1958'tarihinde Gönen Konserve Fabrikası'nın temelleri atılmıştır. Törende Adliye vekili Esat Budakoğlu, Sıtkı Yırcalı ve diğer Balıkesir milletvekilleri bulunmuştur⁵¹⁸.

4.8.5.3. 1959 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

4.8.5.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

Eğitime dair yılın ilk faaliyetleri Burhaniye'de yapılmıştır. 1959 yılının kültür yılı olarak ilan edildiği ilçede kültür adına ilk faaliyeti, 5 Ocak'ta açılan ve derslere başlanan Akşam Kız Sanat Okulu oluşturmuştur⁵¹⁹. Burhaniye'deki Akşam Kız Sanat Okulu'nun ardından Edremit'te de Sanat okulunun temelleri atılmıştır. Törene Sıtkı Yırcalı katılmıştır⁵²⁰.

4.8.5.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

⁵¹⁶ " V. Menderes kabinesinde Basın-yayın ve turizm bakanı olarak görev alan Sıtkı Yırcalı 11 Temmuzda Sanayi bakanlığı görevine getirilmiştir. " Sıtkı Yırcalı Sanayi Bakanlığı görevine getirildi", *Balıkesir Postası*, 12 Temmuz 1958, s.1.

⁵¹⁷ "Şehrimiz Çimento Fabrikası Fiilen İstihsale Başladı", *Balıkesir Postası*, 28 Temmuz 1958, s.1.

⁵¹⁸ "Gönen Konserve Fabrikası temeli evvelki gün törenle atıldı" *Türk Dili*, 16 Ekim 1958, s.1.

⁵¹⁹ "1959 Burhaniye'de Kültür Yılı Oldu", *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1959, s.1.

⁵²⁰ "Edremit Sanat Okulu Temeli Bugün Atılıyor", *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1959, s.1.

Sağlık alanında yapılan faaliyetler içerisinde şehrin temizliği konusu ele alınmıştır. Şehir dâhilinde ve kenarlarında bulunan ve şahsi hayvanları beslemek ve ya işyeri, ticarethane olarak kullanılan ahırların kokusu, şehir temizliği ve sinek mücadelesi bakımından temizlenmeleri ve gübrelerin şehir dışında münasip yerlere atılması komisyonca kararlaştırılmıştır. Temizlemeyenler hakkında derhal tahkikata geçilecektir⁵²¹.

4.8.5.4.1960 Yılı Balıkesir Basınına Göre Demokrat Parti'nin Balıkesir'deki Faaliyetleri

Bu bölümde Demokrat Parti'nin 1960 yılında 27 Mayıs ihtilaline kadar olan süreç içerisinde Balıkesir'de yapılan faaliyetler ele alınacaktır. Çalışmamızın içeriği gereği ihtilal sonrası süreçte Balıkesir'deki faaliyetler değerlendirilmeyecektir.

4.8.5.4.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1960 yılı içerisinde Balıkesir'de inşa edilecek köy ilkokulları için maarif vekâleti tarafından il emrine tahsis edilen 2 milyon liralık ödenek gönderilmiştir⁵²². 1959 yılı içerisinde inşaatına başlanılan 42 köy okulunun da bitirilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 472 bin 302 lira 94 kuruşluk bir tahsisat gönderilmiştir. Ayrıca 14'ü yeniden inşa edilecek olan köy okulları ve tamir edilecek olan okullar içinde 957 liralık bir tahsisat gönderilmiştir⁵²³.

4.8.5.4.2. Fen ve İmar Alanındaki Faaliyetler

4.8.5.4.2.1. Su İşleri: 1950 yılı içerisinde başlayan DP iktidarı boyunca ilgilenilmiş fakat çözüme ulaşmamış olan su meselesi 1960 yılına gelindiğinde dahi üzerinde çalışılan bir taşra kenti problemi olarak varlığını sürdürmektedir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suları Dairesi Tesis ve Montaj Şubesi başmühendisi bir

⁵²¹ "Şehir Haberleri", *Balıkesir Postası*, 31 Mart 1959, s.2.

⁵²² "Köy Okulları İçin İlimize Maarif Vekâleti İki Milyon Lira Gönderdi", *Balıkesir Postası*, 26 Mart 1956, s.1.

⁵²³ "56 Köyümüz Daha Okula Kavuşuyor", *Balıkesir Postası*, 18 Nisan 1960,s.2.

ekiple beraber Balıkesir'e gelmişlerdir. Kaynarca mevkiindeki iki numaralı sondaj kuyusunda daha önce yapılan çalışmalarda kuyunun mevcut 8 litre sarfiyatının 30 litreye çıkabileceği anlaşılmış ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ilk tedbir olmak üzere bir derin kuyu tulumbası ve elektrik motoru belediyeye gönderilmiştir⁵²⁴.

4.8.5.4.2.2. Elektrik İşleri: Verem Hastanesi, Sanat Okulu, Muharrem Hasbi Lisesi, Elliiki Evler, karayolları, sağlık hava deposu, hükümet konağı, Çay ve Aygören mahallelerine yeni yapılan elektrik şebekesinden elektrik verilmeye başlanmış, şehrin diğer kısımlarının da elektriklerinin bağlanması işi büyük ölçüde tamamlanmıştır⁵²⁵.

4.8.5.4.2.3. İmar Faaliyetleri: 1960 yılı içerisinde şehrin imarıyla ilgili olarak ilk aşevinin kurulması kararı alınmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Balıkesir'de aşevi açılması üzerine faaliyete geçilmiştir. Mart'tan itibaren çalışmalarına başlayacak olan bu kurum 300 kadar fakir öğrenciye yemek sağlayacaktır⁵²⁶. İkinci olarak ise İşçi Sigortaları Kurumu tarafından 23 Nisan'da Çalışma bakanı Haluk Şaman'ın katıldığı bir törenle Şehir Sitesi'nin temelleri atılmıştır⁵²⁷.

⁵²⁴ "Şehrimizdeki Su Sıkıntısı Gideriliyor", *Türk Dili*, 22 Ocak 1960, s.2.

⁵²⁵ "Şehrimizin Elektrik Şebekesi Tamamlanıyor", *Türk Dili*, 9 Nisan 1960, s.1.

⁵²⁶ "Şehrimizde Bir Aşevi Açılıyor", *Türk Dili*, 20 Şubat 1960, s.1.

⁵²⁷ "Şehir Sitesinin Temelleri Atıldı", *Türk Dili*, 26 Nisan 1960, s.1.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

1938 yılında Atatürk'ün ölümü ve ardından başlayan İsmet Paşalı yıllarda Türkiye Cumhuriyeti, patlayan II. Dünya Savaşı'nın dışında tutulabilmiş ancak dünyada devam eden savaş durumu karşısında CHP hükümeti tedbir amaçlı olarak erkekleri silahaltında tutmak durumunda kalmıştır. Bu durum önemli bir kesimi tarımla uğraşan halkın çalışan gücünün yok olması demektir. Üretken nüfusun silahaltına alınması sonucu kıtlık, genç cumhuriyetin önemli bir problemi olarak ortaya çıktı.

Kıtlığın getirdiği kötü ekonomik duruma bir de tek parti yönetiminin halka yüklediği ağır vergiler ve parti üyelerinin iltimasları, CHP'nin halktan kopmasının temel sebeplerini oluşturmuştur.

Dış politikada ise, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen yenedünya düzeni Türkiye'de de bazı köklü değişimlerin önünü açmıştır. Rusya'nın Türkiye'den istekleri ve Türkiye'ye karşı takındığı düşmanca tavır Türkiye'yi dış politikada yalnız kalmama politikasını gütmeye teşvik etmiştir. Batı dünyasının tek partili yönetime hoş bakmadığı ve tek partili iktidara bir son verilmesinin gerekliliği İsmet İnönü tarafından da biliniyordu. Bu nedenle İsmet İnönü ilk olarak, II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından 59 ülkenin katılımıyla toplanan San Francisco toplantısına çok partili hayata geçişin sinyallerini vermiştir.

İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945 tarihli konuşmasında ve meclis konuşmalarında çok partili hayata geçişe dair verdiği sinyaller Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile ortaya çıkan muhalefet grubuna cesaret vermiş ve sonuç olarak, 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti kurulmuştur.

Balıkesir basını II Dünya Savaşı'nın ardından oluşan yenedünya düzenine karşı kayıtsız kalamamış ve muhalefet hareketleri de basın tarafından destek görmüştür. 1946 seçimleri ise DP'nin halk tarafından ne kadar desteklendiğinin bir

göstergesi olmuştur. DP her ne kadar seçimi kaybetse de muhalefet sıralarındaki sesi daha gür çıkmaya başlamış ve buna bağlı olarak da muhalefete sempati duyan gazetelerin de sesleri gürleşmiştir.

1950 yılında iktidar olan DP ile basın arasında nispeten ılımlı bir havada geçmişse de DP iktidarının ikinci döneminin başlangıcını oluşturan 1954 yılı itibarıyla iktidar ile basın arasında açılmıştır. 1954 yılında DP basına getirdiği kısıtlamalar ve gazetelerin yayınlarını sürdürebilmesi için gerekli olan kağıdın iktidarın elinde bulunması Balıkesir basınındaki muhalif gazeteleri zora sokmuş, ancak DP'ye karşı oluşan muhalefetin azalmasına neden olmadığı gibi tersine tarafsız bir gazete olma yolunda adım atan Ateş gazetesi yavaş yavaş muhalefet saflarına geçmesine sebep olmuştur.

1957 seçimlerinin ardından iyice gerilen ipler Balıkesir basınında da açıkça yerini almıştır. Bu yıldan itibaren yerel basında bir yandaş iki muhalif gazete oluşmuştur. 1960 ihtilaline gelince, Balıkesir basınında dengeler değişmiştir. ihtilalin en büyük destekçisi Ateş gazetesi olmuştur. Balıkesir Postası ise yeni duruma ayak uydurmuştur.

Tezimizin temel konusu olan DP'nin Balıkesir'deki icraatları ise Balıkesir ilinin gelişmesi bakımından önemli adımlar olmuştur.

Balıkesir'de kurulan Şeker ve İplik fabrikaları gibi sanayi alanındaki gelişmeler halkın refah düzeyini arttırdığı gibi DP'ye olan desteğin de artmasına sebep olmuştur. Yine eğitim ve sağlık alanlarında da önemli adımlar atılmıştır. DP iktidarı döneminde açılan okulların sayısı bir hayli fazladır.

DP döneminde açılan yollar hâlâ işlemekte ve Balıkesir'in ulaşımı açısından önem arz etmektedir. Birçok köy yolu da bu dönem içerisinde açılmış ve köylere ulaşım sağlanmıştır.

Balıkesir'de, DP'nin sevilmesi ve desteklenmesinde şüphesiz milletvekillerinin dönem siyaseti içerisinde önemli yerlere sahip olması ve bu milletvekillerinin halk tarafından saygı gören ve sevilen kişiler olması etkilidir. Ancak dönem içerisinde şehrin yaşadığı gelişmelere bakıldığında "Demokrat Parti'nin Kalesi" lakabı temelsiz değildir.

5.2. Öneriler

Yakın tarihimizde çok konuşulan ve çokça tartışılan bir konu olan Demokrat Parti, Demokrat Parti'nin kuruluşu, iktidar dönemi ve Türk Siyasi hayatına getirdikleri ile ilgili çalışmaların çoğunlukla yapılmasına rağmen Demokrat Parti yönetiminin yerele yansımalarıyla ilgili çalışmalar azınlıktadır. Yapılan araştırmalar ise, Demokrat Parti'ye bölge halkının bakışını anlatmaktan uzaktır. Günümüzde, seçmenlerinin vaatlere değil yapılan hizmetlere baktığı malumdur. Bu görüşten yola çıkılarak, üç seçimden üst üste birincilikle çıkmış olan bir partinin başarısının sebepleri yerel çalışmalarda araştırılmalı ve Türkiye'nin siyasi hayatına kattığı değerlerin yanında taşra kentlerine ve Türkiye'nin sosyal yaşantısına kattığı değerler de tartışılmalıdır. Ancak bu tür çalışmalarda tarafsız kalınmaya çalışılması büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmad, Feroz, (2006), **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**. Sedat Cem, Karadeli (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ahmad, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945- 1980)**. Ahmet Fethi (Çev.), İstanbul: Hill yayınları.

Albayrak, Mustafa, (2004) **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat parti (1946- 1960)**. Ankara: Poenix Yayınevi, XIV+761.

Armaoğlu, Fahir. (2007). **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914- 1995**. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Aydemir, Sevket Süreyya, (2004). **İkinci Adam**. (7. Basım). CIII. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Aydemir, Sevket Süreyya, (2000), **Menderes'in Dramı**, (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Birand, M. A., Çaplı, B. ve DüNDAR, C. (2005). **Demirkırat Bir Demokrasi'nin Doğuşu**.(10. Basım). İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Burçak, Rıfki Salim.(1979). **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş**. Ankara: Olgaç Yayınevi.

Burçak, Rıfki Salim, (1998), **On Yılın Anıları (1950- 1960)**. Ankara. Olgaç Yayınevi.

Çavdar, Tefik, (1995). **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950- 1995)**. C.II. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Erdoğan, Mustafa. (1991). " **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Deneyimi** ." Liberal Düşünce Topluluğu, 3: 265- 284, <http://www.liberal-dt.org.tr>.

Eroğul, Cem, (1990), **Demokrat Parti Tarihi ve ideolojisi**. Ankara: İmge Kitapevi.

Gürcan Gürhan,(2006). **6- 7 Eylül 1955 Olayları**. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

GÖRÜN, Kamuran, (1983). **Dış İlişkiler ve Türk Politikası**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

İnan, Süleyman. **Demokrat Parti yönetimi 1950- 1960**.

Karpat, Kemal. (2002). **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Kültürel Ekonomik Değerler**. İstanbul: Timtaş Yayınları.

Karakaplan, Teoman, (2009). **Eskişehir Basınında Demokrat Parti (1950- 1960)** Kütahya: TC Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kıpçak, Reşit. Kıpçak, Tanyol. **Belks Life**. Yıl:1, Sayı:6, Eylül- Ekim 2012.

Lewis, Bernard. (1984). **Modern Türkiye'nin Doğuşu**. (2. Baskı) (çev. Metin Kıratlı), Ankara:TTK Yayınevi.

Şeremetli, Sıtkı. (2006). **1946- 1960 İktidardan- İhtilale Balıkesir'de Demokrat Parti Hareketi**. Balıkesir: Liva Yayınevi.

Toker, Metin. (1991). **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları Demokrasiden Darbeye 1957–1960**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Topuz, Hıfzı.(2003). **Türk Basın Tarihi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre X, c.12, İçtima 2, 06.06.1956.

Öğütçen Hüseyin. **Bir İdarecinin zamanla yarışı**. İstanbul: Türk idareciler derneği yayını anı dizisi no.2, Cem ofset A. Ş.

Öztürk, Kazım. (1999).**Türk Parlamento tarihi TBMM IX. Dönem 1950 – 1954**. Ankara: TBMM Vakfı yayınları, Cilt 1.

Öztürk, Metin. (1993), **Ordu ve Politika**. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Yücel, Serhan. (2002). **Menderes Dönemi (1950 – 1960)**. Ankara: Genel Türk Tarihi, C. IX.

Yücel, Serhan. (2001). **Demokrat Parti**. İstanbul: Ülke yayınları.

Sürelî Yayınlar

Aday memurlar tasfiye mi edilecek? C. Halk Partisi'nden aday olanlar cezalandırılacakmış!", *Türk Dili*, 23 Mayıs 1954.

"Aday memurların tasfiyesi için kanun hazırlanıyor", *Türk Dili*, 29 Mayıs 1954.

"Af Kanunu Kabul Edildi", *Balıkesir Postası*, 15 Temmuz 1950.

"Af Kanunu Mecliste Uzun Tartışmalara Sebep Oldu", *Ateş*, 8 Temmuz 1950.

"Akıl sağlığı cemiyeti", *Balıkesir Postası*, 25 Ekim 1955.

"Akis mecmuası toplattırıldı", *Türk Dili*, 17 Haziran 1956.

"Anadolu gazeteciler cemiyetinin Reiscumhur ve Başvekile telgrafı", *Balıkesir Postası*, 1 Haziran 1956.

"Arap devletlerinin kararı ne olursa olsun, Irak Türkiye ile yapacağı paktı tasdik edecek", *Türk Dili*, 22 Ocak 1955.

"Arapça ezan yasağı kaldırıldı", *Balıkesir Postası*, 17 Haziran 1950.

"Ata'nın vasiyeti ile CHP'nin hiçbir alakası yok", *Balıkesir Postası*, 17 Aralık 1953.

"Atatürk İlköğretim Okulu", *Balıkesir Postası*, 26 Temmuz 1955.

"Ayvalıkta şehircilik faaliyeti", *Balıkesir Postası*, 24 Şubat 1951.

"Balıkesir - Bandırma asfalt yol inşaatına başlanıyor", *Balıkesir Postası*, 5 Nisan 1951.

"Balıkesir- Çanakkale, Manisa ve İzmir valilikleri Ege Bölgesi Milli Kuvvetler Başkanlığına bağlandı", *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960.

"Balıkesir'de hastalık ve analık sigortası kanununun tatbikine başlandı", *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1952.

"Balıkesir'de sığır ıslah işleri", *Balıkesir Postası*, 2 Aralık 1950.

"Balıkesir – Dursunbey arasındaki devlet yolunun yapılmasına başlanıyor", *Balıkesir Postası*, 12 Temmuz 1951.

"Balıkesir DP İl Heyeti", *Balıkesir Postası*, 21 Temmuz 1951.

"Balıkesir halkı olayları vatanseverlikle, şuurla karşıladı", *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960.

"Balıkesir için verilen müjdeler; Fabrika- hal- otel- köy yolları ve suları", *Ateş* 10 Temmuz 1953.

"Balıkesir'in elektrik meselesi halledildi", *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1952.

"Balıkesirliler", *Ateş*, 25 Kasım 1951.

"Balıkesir ilinde hayvancılık günden güne inkişaf ediyor", *Balıkesir Postası*, 9 Ekim 1951.

"Balıkesir "Kıbrıs Türk'tür" şubesi", *Balıkesir Postası*, 29 Ağustos 1955.

- "Balıkesir Ovasında Devlet su işleri faaliyetleri", *Balıkesir Postası*, 9 Ekim 1957.
- " Balıkesir'e Soma'dan elektrik pazar günü olabilecek", *Türk Dili*, 2 Ağustos 1957.
- " Balıkesir Susurluk arasındaki yolun asfaltlanmasına başlanıyor", *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1956.
- " Balıkesir – Savaştepe yolunun yapılmasına başlandı", *Balıkesir Postası*, 16 Eylül 1953.
- "Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliği'nin sayın hemşerilerimize ve ordumuza mesajları", *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1960.
- " Bandırma Başbakan'dan vali istedi", *Türk Dili*, 31 Ekim 1956.
- " Bandırma'da bir cam fabrikası kurulacak", *Balıkesir Postası*, 21 Eylül 1954.
- " Bandırma – İzmir arasında motorlu tren işleyecek", *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1951.
- "Bandırma Merinos çiftliğinde yeni aygır depoları yaptırılacak", *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1952.
- " Bandırma vilayet haline getirilecek", *Türk Dili*, 28 Ekim 1953.
- " Bandırma vilayet yapılmıyor", *Türk Dili*, 8 Aralık 1953.
- " Basın kanununa lüzum yok mu", *Türk Dili*, 4 Ocak 1951.
- " Basın kanunu çıktı", *Türk Dili*, 8 Haziran 1956.
- " Basın ve 6334 sayılı kanunlar resmi gazetede neşredildi", *Balıkesir Postası*, 9 Haziran 1956.
- " Başbakan'ın Balıkesir'e selamı", *Balıkesir Postası*, 13 Aralık 1952.
- " Başbakanın Mühim Beyanatı", *Balıkesir Postası*, 19 Mart 1951.
- " Başbakanlıkta yapılan mühim görüşmeler", *Türk Dili*, 24 Temmuz 1953.
- "Başvekilimizi şehrimiz DP'lileri de karşılayacak", *Balıkesir Postası*, 23 Şubat 1959.
- " Bayındırlık su işleri şehrimizde şube açtı", *Balıkesir Postası*, 4 Eylül 1953.
- " Bazı milletvekilleri kabineye niçin girmek istemediler?", *Türk Dili*, 11 Mart 1951.
- " Belediye meclisi dün de toplandı", *Balıkesir Postası*, 13 Haziran 1951.
- "Belediye Reisinin basın toplantısı", *Türk Dili*, 5 Şubat 1958.
- " Belediye Seçimleri", *Ateş gazetesi* 5 Eylül 1950.
- " Bigadiç de orta mektebe kavuştu", *Balıkesir Postası*, 27 Eylül 1954.
- " Bigadiç ve İvrindi'de Ortaokul açılacak", *Türk Dili*, 18 Temmuz 1952.
- " Bigadiç'te yapılan iki muhtarlık seçimini DP kazandı", *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1954.

- “ Birçok hatlarda motorlu trenler işleyecek”, *Balıkesir Postası*, 8 Ocak 1952.
- “ Biz bunları seçmedik”, *Balıkesir Postası*, 29 Temmuz 1946.
- “ Boruları döşenen semtlere su veriliyor”, *Balıkesir Postası*, 9 Haziran 1951.
- “ Bulgaristan’dan vilayetimize gelen göçmenler”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1952.
- “ Bütün Parti toplantıları yasak edildi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1960.
- “ Bütün vilayetlerimizde traktör kursu açılacak”, *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1954.
- “ Büyük caddelerimizin asfaltlanması başladı”, *Balıkesir Postası*, 14 Ekim 1958.
- “ Celal Bayar’ın gazetemiz için verdiği demeç” *Türk Dili* 8 Ocak 1946.
- “ Celal Bayar’ın uğurlu elleriyle Susurluk şeker fabrikasının temelleri dün törenle atıldı”, *Balıkesir Postası*, 20 Nisan 1954.
- “ Celal Bayar üçüncü Cumhurbaşkanlığına seçildi”, *Türk Dili*, 23 Mayıs 1950.
- “ CHP Adayları Gelişi Güzel Seçildiğinden Bir Kısımları Şimdiden İstifaya Başladılar”, *Balıkesir Postası* 23 Ağustos 1950.
- “ CHP Belediye Meclisi aday listesi etrafında dedikodular devam ediyor”, *Balıkesir Postası* 24 Ağustos 1950.
- “ CHP’den Hesap Sorulacak”, *Balıkesir Postası*, 13 Ekim 1953.
- “ CHP’den iktisapları geri alınıyor”, *Balıkesir Postası*, 21 Aralık 1953.
- “ CHP’nin haksız olarak iktisap ettiği malların iadesi hakkında kanun metni”, *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1953.
- “ CHP’nin Vilayetimiz dâhilindeki mal ve mülkleri maliyece, tespiti başlandı”, *Balıkesir Postası*, 18 Aralık 1953.
- “ CHP seçim beyannamesinden özetler”, *Türk Dili*, 28 Nisan 1954.
- “ CHP seçime girmiyor CHP M. Tebliğinde kararın mucip sebepleri açıklandı”, *Türk Dili*, 7 Ağustos 1955.
- “ CHP Teşkilatı DP’nin Müsadere Kararını azimle karşıladı”, *Türk Dili*, 11 Aralık 1953.
- “ CHP ve Hür. Parti tam beraberliği ilan ettiler”, *Türk Dili*, 19 Kasım 1958.
- “ Cumhurbaşkanı, felaket bölgesinde”, *Balıkesir Postası*, 21 Mart 1953.
- “ Cumhurbaşkanlığı ve yabancı basın”, *Türk Dil*, 25 Mayıs 1950.
- “ Cumhurbaşkanımız diyor ki”, *Balıkesir Postası*, 8 Ağustos 1950.
- “ Cumhurbaşkanı dün geldi”, *Türk Dili*, TD 21 Mart 1953.
- “ Cumhuriyet Halk Partisi’nin Hürriyet Partisine cevabı”, *Türk Dili*, 3 Ekim 1956.
- “ Çalışan Parti kazanıyor düşen tabuta konuyor”, *Ateş*, 4 Mayıs 1954.
- “Çay darlığından halk şikâyetçi”, *Türk Dili*, 31 Ocak 1957.

- “ Çay ve Üzümcü derelerine yapılan teressüp bendi”, *Balıkesir Postası*, BP 1 Kasım 1954.
- “Çiftçilerimize tohumluk buğday tevzi edilecek”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1951.
- “ Çimento Fabrikası”, *Türk Dili*, 19 Ağustos 1955.
- “ Çimento fabrikası için tetkikler”, *Türk Dili*, 11 Aralık 1954.
- “ Çimento fabrikası için yapılan kazılar”, *Türk Dili*, 26 Aralık 1954.
- “Din istismarcılığı”, *Türk Dili*, 6 Ekim 1957.
- “Dini siyasete alet ediyorlar”, *Türk Dili*, 16 Ekim 1957.
- “ Demokrasi örneğini verdik”, *Ateş*, 16 Nisan 1954.
- “Demokratın Zamları”, *Türk Dili*, 20 Ekim 1957.
- “Dün tavuk hastalıkları kursu açıldı”, *Türk Dili*, 22 Mayıs 1957.
- “Dünkü zeytinyağı fiyatları dolayısıyla”, *Türk Dili*, 11 Aralık 1957.
- “ Demokrat parti belediye seçimlerine iştirak etmeyecek”, *Balıkesir Postası*, 11 Mayıs 1946.
- “ Demokrat Parti kurucularından eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman gazetemize beyanatta bulundu” *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946.
- “ Demokrat Parti'nin sandık başlarındaki müşahitlerin tespitine göre”, *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1946.
- “ Demokratlar fena çığır açtı”, *Türk Dili*, 23 Aralık 1953.
- “ D Parti gurubu karar verdi; gazeteler ve toplantılara dair kanunlar derhal değiştirilecek”, *Türk Dili* 31 Mayıs 1956.
- “ D. Parti kongresi gürültü ile kapandı”, *Türk Dili*, 20 Ekim 1955.
- “ DP Balıkesir delegeleri hangi tarafı tutacak”, *Türk Dili*, 14 Ekim 1955.
- “ DP'den ne umduk ne bulduk”, *Türk Dili*, 19 Aralık 1953.
- “ DP gurubunun ısrarı ile vekiller ve sonra da Adnan Menderes istifa etti”, *Türk Dili*, 1 Aralık 1955.
- “ DP Gönen'de 20 muhtarlıktan 15'ini kazandı”, *Balıkesir Postası*, 10 Şubat 1954.
- “ DP Meclis gurubu bir tebliğ neşretti; Basın ve Toplanma kanunundaki değişiklikler grupta tasvip edildi”, *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1956.
- “ DP mitingi çok kalabalıktı”, *Ateş*, 6 Nisan 1954.
- “ DP Nihayet Yola Geliyor”, *Türk Dili*, 23 Ocak 1953.

- “ DP'nin yeni bir zaferi daha, Pazar günü merkeze bağlı 11 köy ve üç mahallede yapılan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimlerini ittifakla DP kazandı”, *Balıkesir Postası*, 16 Şubat 1954.
- “ DP Yeniden iktidarı alırsa koyu bir istibdada döneceğiz”, *Türk Dili*, 2 Ekim 1957.
- “ Dursunbey Kontrolit Fabrikası için çalışmalar”, *Balıkesir Postası*, 2 Temmuz 1954.
- “ Dursunbey'de Kontrolit Fabrikası kuruluyor”, *Balıkesir Postası*, 18 Şubat 1954.
- “ Dün şehrimize bağlı 5 köydeki 21 göçmen ailesine 607 dönüm toprak verildi”, *Balıkesir Postası*, 15 Kasım 1951.
- “ Dünkü DP mitingi bugüne kadar yapılanların en muazzamı ve en kalabalığı olmuştur”, *Balıkesir Postası*, 5 Nisan 1954.
- “Edremit bölgesinde zeytin güvesiyle yapılan mücadele müspet netice verdi”, *Balıkesir Postası*, 24 Nisan 1951.
- “Edremit otomatik telefon santrali dün hizmete girdi”, *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1957.
- “Edremit Sanat Okulu temeli bugün atılıyor”, *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1959.
- “ Edremit'te artık elektrik sıkıntısı kalmadı”, *Balıkesir Postası*, 4 Temmuz 1951.
- “Edremit ve Bandırma belediye hastaneleri bakanlık emrine geçti”, *Balıkesir Postası*, 6 Ocak 1951.
- “ Edremit Verem Hastanesi bugün açılıyor”, *Balıkesir Postası*, 15 Ocak 1952.
- “Elektrik fiyatları % 50 ucuzladı”, *Türk Dili*, 22 Ağustos 1957.
- “ Eskişehir – Balıkesir arasına ilave tren seferleri”, *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1952.
- “ Esnafa uzun vadeli tesis kredisi sağlanacak”, *Balıkesir Postası*, 28 Mart 1955.
- “ Evkaf oteli” *Türk Dili*, 27 Ekim 1956.
- “ Ezan hakkında Meclis görüşmesi”, *Türk Dili*, 18 Haziran 1950.
- “ Gazi Osman Paşa mahallesinde yeni yaptırılan okul”, *Balıkesir Postası*, 27 Mayıs 1954.
- “ Gençler dün Balıkesir'de sessiz yürüyüş yaptılar”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1960.
- “ Genel Meclisin dünkü toplantısı”, *Balıkesir Postası*, 29 Aralık 1951.
- “Gıda maddeleri vilayetlere göre ayarlanıyor”, *Türk Dili*, 29 Kasım 1957.
- “ Göçmenlere tohumluk yardımı”, *Balıkesir Postası*, 6 Kasım 1951.
- “ Gönen bir harabe haline geldi”, *Balıkesir Postası*, 20 Mart 1953.
- “ Gönen içme suyuna kavuşuyor”, *Balıkesir Postası*, 12 Aralık 1950.
- “ Gönen Konserve Fabrikası temeli evvelki gün törenle atıldı” *Türk Dili*, 16 Ekim 1958.

- “ Gönen ve köylerinin inşaat işlerine ait program hazırlandı”, *Türk Dili*, 15 Mayıs 1953.
- “ Gözdağı tasarısı Büyük Millet Meclisinden çıkarılacak mı?”, *Türk Dili*, 21 Ekim 1955.
- “ Güzel ve şirin Ayvalık daimi elektrige kavuştu”, *Balıkesir Postası*, 5 Ekim 1954.
- “ Halkımızın ve 3 Milli bankanın kurduğu, Pamuklu dokuma fabrikası tecrübe işletmesine açıldı”, *Türk Dili*, 27 Ekim 1956.
- “ Hasta bakıcı okulu dün açıldı”, *Türk Dili* 13 Nisan 1956.
- “ Hiçbir tecavüz ve baskı tertibinden Cumhuriyet Halk Partisi yılmayacaktır”, *Türk Dili*, 12 Aralık 1953.
- “ Hükümet büyük acımızı dindirmek için acil yardım yapacak”, *Balıkesir Postası*, 5 Ağustos 1950.
- “ Hükümetçe mühim kararlar alınmak üzere”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1956.
- “ Hükümetin Balıkesir’e yardımı, Balıkesir Postası, 20 Ekim 1950.
- “ Hükümetin bir kararı”, *Balıkesir Postası*, 27 Temmuz 1950.
- “ Hükümetin muazzam başarısı”, *Balıkesir Postası*, 21 Ocak 1954.
- “ Hür. Parti dün CHP’ye katılma kararı aldı”, *Türk Dili*, 25 Kasım 1958.
- “ İki buçuk ton daha kahve istenildi”, *Türk Dili*, 5 Mart 1957.
- “ İktidar rejiminde teminat sağlanmazsa, Çelikbaş ve 100 mebus yeni bir parti kuracak”, *Türk Dili*, 7 Mayıs 1955.
- “ İl İlk Okullarına yardım”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1953.
- “ İlimizde üç fabrika kurulacak”, *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1953.
- “ İlimizde dağıtılan tohumluk”, *Balıkesir Postası*, 30 Aralık 1950.
- “ İlimizde Seçimleri DP Kazandı”, *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1950.
- “ İlimizde Sulama işine hız verilecek”, *Balıkesir Postası*, 28 Eylül 1951.
- “ İlimizde yol çalışmaları”, *Türk Dili*, 28 Nisan 1951.
- “ İlimiz DP listesinde yer alacak adaylar belli oldu”, *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1957.
- “ İl Genel Meclisi’nin dünkü çalışmaları”, *Türk Dili*, 7 Ocak 1956.
- “ İl Genel Meclisi”, *Balıkesir Postası*, 20 Ocak 1951.
- “ İlkokul yaptırma derneğine 7 bin liralık yardım”, *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1955.
- “ İnönü’nün Kıbrıs’a dair demeci, Kıbrıs’taki kardeşlerimiz için hükümetçe beraberiz”, *Türk Dili*, 27 Ağustos 1955.
- “ İnönü’nün konuşması milli felaket demek lazım”, *Türk Dili*, 14 Eylül 1955.
- “ İplik ve Kaput bezi fabrikasının kurulması tahakkuk ediyor, İşletmeler Bakanının beyanati”, *Balıkesir Postası*, 1 Aralık 1952.

- “ İstanbul'daki hadiselere dair Başvekilin beyanâtı, Polis ne şekilde vazife yaptı?”, *Türk Dili*, 14 Eylül 1955.
- “ İstanbul ve İzmir'de halk galeyana geldi”, *Türk Dili*, 8 Eylül 1955.
- “ İşletmeler vekilinin gazetemize beyanâtı”, *Balıkesir Postası*, 27 Mayıs 1953.
- “ İşletmeler vekili Sıtkı Yırcalı, Bandırma'da yapılacak cam fabrikası hakkında izahat veriyor”, *Balıkesir Postası*, 19 Şubat 1954.
- “ İvrindi bu sene su ve elektriğe kavuşacak”, *Balıkesir Postası*, 5 Mart 1951.
- “ Kabine dün kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 10 Mart 1951.
- “ Kabine İstifa Etti”, *Ateş*, 10 Mart 1951.
- “Kabine kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 26 Kasım 1957.
- “ Kabine nihayet kuruldu”, *Türk Dili*, 10 Aralık 1955.
- “ Kabine tekrar kuruluyor”, *Türk Dili*, 1 Aralık 1955.
- “ Kanundan Hangi Suçlular İstifade Edecek?”, *Balıkesir Postası* 21 Haziran 1950.
- “ Kar haddi kararnameyi üzerindeki çalışmalar”, *Balıkesir Postası*, 14 Eylül 1954.
- “ Keçiler de CHP yolunu seçtiler”, *Türk Dili*, 12 Ekim 1957.
- “ Kepsut'taki göçmenlere toprak dağıtımına başlandı”, *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1951.
- “ Kıbrıs hakkında Türk tezi”, *Türk Dili*, 10 Ağustos 1955.
- “ Kıbrıs meselesi için görüş birliği”, *Türk Dili*, 11 Temmuz 1954.
- “ Kıbrıs meselesinde Mısır Yunanistan'ı destekleyecekmiş”, *Türk Dili*, 21 Haziran 1955.
- “ Kıbrıs'ta iki meclis bulunacak”, *Türk Dili*, 21 Şubat 1959.
- “ Kırılmalı ellerin attığı taş ile İnönü'yü başından hafif surette yaraladılar”, *Türk Dili*, 3 Mayıs 1959.
- “ Kırşehir'e yeni ceza”, *Türk Dili*, 10 Temmuz 1954.
- “ Kırşehir'in başına gelenler”, *Türk Dili*, 1 Haziran 1954.
- “ Kırşehir'in il olmasına dair kanun teklifi TBMM'de”, *Türk Dili*, 2 Haziran 1957.
- “ Kız Enstitümüzün Hazırlamış Olduğu Bayrak, Bugün Kore'ye Gönderiliyor”, *Balıkesir Postası*, 25 Aralık 1950.
- “ Kore'ye Edremit Birliğinden de erler Gönderiliyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1950.
- “ Körfez bölgesinde müstahsil ve tüccarın zararı Büyük”, *Türk Dili*, 27 Kasım 1957.
- “ Köy Enstitülerinde yapılan değişiklik”, *Türk Dili*, 4 Nisan 1952.

- “ Köy içme suları ile okullara ayrılan yardım ve tahsisat”, *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1955.
- “ Köylerin su ihtiyacı”, *Balıkesir Postası*, 4 Nisan 1951.
- “ Köy okulları için ilimize maarif vekâleti iki milyon lira gönderdi”, *Balıkesir Postası*, 26 Mart 1956.
- “ Köy yolları için 200 bin liralık yardım”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1955.
- “ Köylü Yurttaş”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957.
- “ Koyun, Dana ve Çocuk”, *Türk Dili*, 9 Ocak 1960.
- “ Kral tevkif edildi”, *Ateş*, 15 Temmuz 1958.
- “ Kumaş alım satımı durduruldu”, *Türk Dili*, 24 Kasım 1957
- “ Mallar Gitti! Kavga Bitti! Hayır!”, *Ateş*, 25 Aralık 1953.
- “ Manisa toprağına ayak basmak yasak” *Türk Dili*, 3 Mayıs 1959.
- “ Manyas’ın iki köyünde kurulan belediye seçimlerini DP kazandı”, *Balıkesir Postası*, 2 Mart 1954.
- “ Manyas ve Dursunbey okulları açılıyor”, *Balıkesir Postası*, 30 Eylül 1950.
- “ Mebus maaşları ne kadar olacak”, *Türk Dili*, 15 Şubat 1959.
- “ Mebus maaşlarına yapılan zammı vatandaş Balıkesir’de de iyi karşılamadı”, *Türk Dili*, 11 Şubat 1959.
- “ Memlekete kıymayalım birbirimizi kötölemeyelim”, *Türk Dili*, 26 Ekim 1956.
- “ Memurların tasfiyesine dair kanun tasarılaştı”, *Türk Dili*, 7 Temmuz 1954.
- “ Menderes Aleyhtarlığı”, *Türk Dili*, 1 Nisan 1951.
- “ Menderes Kabinesinin istifası nasıl oldu?”, *Balıkesir Postası*, 1 Aralık 1955.
- “ Menderes’i on binlerce Balıkesirli heyecan ve sevgi ile bağrına bastı”, *Balıkesir Postası*, 26 Ekim 1956.
- “ Millet Meclisi bugün toplanıyor”, *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1951.
- “ Millet Partisi’nin gizli toplantısı”, *Türk Dili*, 9 Temmuz 1953.
- “ Millet Partisi Kongresinin son günü çok gürültülü geçti”, *Türk Dili*, 1 Temmuz 1953.
- “ Milletvekillerimizin körfez gezisi”, *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1952.
- “ Milli koruma kanunu”, *Balıkesir Postası*, 2 Şubat 1951.
- “ Yeni Milli Koruma Kanunu meriyete girmiş bulunuyor”, *Balıkesir Postası*, 13 Haziran 1956.
- “ Milli Koruma Kanunu Millet Meclisinden çıktı”, *Balıkesir Postası*, 8 Haziran 1956.
- “ Milli Koruma Kanunu müzakeresi”, *Balıkesir Postası*, 23 Mayıs 1956.

- “ Milli Koruma Kanunu tadili”, *Türk Dili* 27 Ocak 1956.
- “ Muhalefetin birleşmesi kuvvetleniyor”, *Türk Dili*, 4 Nisan 1956.
- “ Muhalefet partilerinin bugün bir tebliği bekleniliyor”, *Türk Dili*, 3 Temmuz 1956.
- “ Muhalefet partilerinin işbirliği suya düştü”, *Balıkesir Postası*, Ekim 1956.
- “ Müthiş canavara dün şiddetli savaş açtık”, *Ateş*, 8 Ocak 1958.
- “ *On İki Adayı işgal edelim*”, *Türk Dili*, 1 Eylül 1955.
- “Org. Gürsel yeni hükümeti kurdu”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960.
- “ Örfi idare komutanlığının tebliği”, *Balıkesir Postası*, 9 Eylül 1955.
- “ Pamuklu mensucat fabrikamızın statüsü dün Ankara’da imzalandı”, *Balıkesir Postası*, 17 Mart 1953
- “ Sabaha karşı aldığımız malumata göre; D. Parti kahir bir çoğunlukla Balıkesir’de seçimleri kazandı”, *Balıkesir Postası*, 3 Mayıs 1954.
- “ Sayın Balıkesirliler”, *Balıkesir Postası* 28 Ağustos 1950.
- “ Seçim kanunu tasarısı son şeklini aldı”, *Türk Dili*, 26 Haziran 1954.
- “ Seçim Kanununun değiştirilen maddeleri”, *Türk Dili*, 13 Eylül 1957.
- “ Seçim kanununda değişiklik mi?”, *Türk Dili*, 17 Haziran 1954.
- “ Seçimlere iştirak nispeti düşüktür”, *Türk Dili*, 27 Eylül 1955.
- “ Seçimleri DP kazandı, CHP şehirde 29 muhtarlıktan ancak (1)ini kazanabildi”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1954.
- “ Selanik’teki Atatürk Müzesi ve Konsoloshanemize yapılan küstahça saldırı”, *Balıkesir Postası*, 8 Eylül 1955.
- “ Sındırgı – Simav Orman Yolu inşaatına başlandı”, *Balıkesir Postası*, 20 Ağustos 1956.
- “ Sıtkı Yırcalı konuşmasında muhalefet mesuliyetten kaçıyor dedi”, *Türk Dili*, 3 Temmuz 1956.
- “ Sıtkı Yırcalı ve Tevfik Yoldemir dün Ankara’dan geldiler”, *Balıkesir Postası*, 30 Temmuz 1951.
- “ S. Yırcalı, H. Polatkan, F. R. Zorlu hakkında rapor”, *Balıkesir Postası*, 20 Haziran 1956.
- “ Siyasi Partiler arası münasebetler artık iyi bir safhaya giriyor”, *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1953.
- “ Soma’dan Balıkesir’e elektrik verme teşebbüsü”, *Türk Dili*, 8 Aralık 1954.

- “ Son fiyat kararında tüccar ve esnaf büyük zarara uğruyor”, *Türk Dili*, 22 Kasım 1957.
- “ Son depremden zarar gören vatandaşların vergi borçları”, *Balıkesir Postası*, 26 Nisan 1953.
- “ Susurluk şeker Fabrikası”, *Türk Dili*, 28 Eylül 1955.
- “ Su ve yol parası yardımları”, *Balıkesir Postası*, 13 Eylül 1952.
- “Şehir ihtiyaçları kısa zamanda hal edilecektir”, *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1951.
- “ Şehir suyu”, *Türk Dili*, 9 Ağustos 1951.
- “ Şehir ve vilayete ait muhtelif işler”, *Türk Dili*, 22 Temmuz 1952.
- “Şehrimizde bir aşevi açılıyor”, *Türk Dili*, 20 Şubat 1960.
- “Şehrimiz Cezaevinde dini konferanslar verilecek”, *Balıkesir Postası*, 22 Kasım 1950.
- “ Şehrimiz Cezaevinde 110 mahkûm ve tutuk Af Kanunundan istifade etti”, *Balıkesir Postası* 20 Temmuz 1950.
- “Şehrimiz çiftçilerine tohumluk buğday verilecek”, *Balıkesir Postası*, 12 Temmuz 1950.
- “Şehrimiz Çimento Fabrikası fiilen istihale başladı”, *Balıkesir Postası*, 28 Temmuz 1958.
- “ Şehrimizde çimento fabrikası da kuruluyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Şubat 1954.
- “ Şehrimizde maarif yurdu açılıyor”, *Türk Dili*, 27 Eylül 1953.
- “ Şehrimizin elektrik şebekesi tamamlanıyor”, *Türk Dili*, 9 Nisan 1960.
- “ Şehrimiz ve kazalarında arıcılık ve ziraat aletleri kursları açılacak”, *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1952.
- “Şehir haberleri”, *Balıkesir Postası*, 7 Ocak 1957.
- “Şehir haberleri”, *Balıkesir Postası*, 31 Mart 1959.
- “Şehrimizde ordu lehine nümayişler devam ediyor”, *Balıkesir Postası*, 31 Mayıs 1960.
- “Şehrimizde sessiz yürüyüş yapanlar mahkemeye verildi”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1960.
- “Şehir sitesinin temelleri atıldı”, *Türk Dili*, 26 Nisan 1960.
- “ Şehrimiz modern dispansere kavuşuyor”, *Balıkesir Postası*, 23 Temmuz 1951.
- “ Şehrin çehresini değiştirecek kararlar”, *Balıkesir Postası*, 24 Mayıs 1952.
- “ Şehrin su ihtiyacı karşılanıyor”, *Balıkesir Postası*, 15 Haziran 1956.
- “ Şehrimizde bütün esnaf etiket koymakla meşgul”, *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1956.

- “ Şehrimizde hayırlı teşebbüs inkişaf ediyor, İplik fabrikası kurulması kararlaştı”, *Balıkesir Postası*, 5 Kasım 1952.
- “ Şehrimizde kurulacak kaputbezi fabrikası”, *Türk Dili*, 19 Nisan 1953.
- “ Şehrimizde süt mamulleri kooperatifi kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1956.
- “ Şehrimizde Traktör şoförü kursu açılacak”, *Balıkesir Postası*, 4 Nisan 1955.
- “ Şehrimiz Necati İlk Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü haline geldi”, *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1954.
- “Şehrimizdeki su sıkıntısı gideriliyor”, *Türk Dili*, 22 Ocak 1960.
- “Şehirde – vilayette”, *Türk Dili*, 5 Mart 1957.
- “Şehrin yeraltı elektrik şebekesi”, *Türk Dili*, 16 Ağustos 1958.
- “ Şeker fabrikası, Cumhurbaşkanı iyi temennilerini bildirdi”, *Türk Dili*, 26 Ağustos 1953.
- “ Şeker fabrikası için hazırlıklar”, *Balıkesir Postası*, 11 Mart 1953.
- “Şekere dair”, *Türk Dili*, 24 Ocak 1957.
- “ Şekere dün zam yapıldı”, *Türk Dili*, 19 Ocak 1957.
- “ Şirin ve güzel Kepsut kaza oldu”, *Balıkesir Postası*, 9 Mart 1953.
- “ Tabii afetlerden zarar görenler”, *Türk Dili*, 24 Haziran 1956.
- “ Talihsiz Balıkesir yas içinde”, *Balıkesir Postası*, 4 Ağustos 1950.
- “ Tahkikat Encümeni bir tebliğ daha neşretti”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1960.
- “ Tebliğde bir öğrencinin öldüğü ve bir polis yaralandığı bildiriliyor ve hadiselerle sebep olanlar yakalandı”, *Türk Dili*, 30 Nisan 1960.
- “ Temyiz Mahkemesinin mühim kararı”, *Türk Dili*, 9 Aralık 1953.
- “ Teknik Ziraat Teşkilatı kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 30 Temmuz 1952.
- “ Toplantıları Tahdit eden tasarı meclise verildi”, *Türk Dili*, 24 Haziran 1956.
- “ Topraksız köylüye toprak dağıtımı”, *Türk Dili*, 14 Haziran 1951.
- “ Topyekûn muhalefet tehdit ediliyor”, *Türk Dili*, 30 Mart 1956.
- “ Trafo Merkezleri İnşaatı Başladı”, *Balıkesir Postası*, 8 Kasım 1958.
- “ Türk – Alman Ticaret Anlaşması”, *Türk Dili*, 8 Ağustos 1953.
- “ Türkler Kıbrıs'ta anlaşma aleyhine nümayiş yaptılar”, *Türk Dili*, 22 Şubat 1959.
- “ Türk Kıbrıs için Anavatan Komitesi”, *Türk Dili*, 18 Ağustos 1954.
- “ Türk Kıbrıs için Anavatan Komitesi” kuruldu”, *Türk Dili*, 30 Ağustos 1955.
- “ Türk Ordusu İdareyi Ele Aldı”, *Ateş*, 28 Mayıs 1960.
- “ Türk Sancağı Kore'de”, *Ateş*, 27 Temmuz 1950.

- “ Türkiye güvenlik konseyine seçildi”, *Balıkesir Postası*, 4 Ocak 1952.
- “ Uşak seçimleri” *Ateş*, 18 Kasım 1953.
- “ Üç bakan hakkında tahkikat açılacak”, *Türk Dili*, 13 Ocak 1956.
- “ Üç eski bakan hakkında suçsuzluk kararı alındı”, *Türk Dili*, 22 Haziran 1956.
- “ Üç köyde modern okul inşa edilecek”, *Balıkesir Postası*, 2 Haziran 1951.
- “ Üç köyde üç yeni okul inşa edildi”, *Balıkesir Postası*, 3 Ekim 1951.
- “ Üç parti anlaştı”, *Türk Dili*, 10 Temmuz 1956.
- “ Üç partinin anlaşmasına büyük önem veriliyor”, *Türk Dili*, 5 Temmuz 1956.
- “ Vatan Cephesinin temelinde ne var?”, *Ateş*, 13 Aralık 1958.
- “ Vatan Gazetesi yazıyor; Balıkesir’de Demokrat Parti kazanamayacak”, *Türk Dili*, 16 Ekim 1957.
- “ Verem hastanemizin inşaatı nihayet buldu”, *Balıkesir Postası*, 9 Ağustos 1956.
- “ Veremle savaş derneği çalışmaları”, *Türk Dili*, 3 Temmuz 1955.
- “ Vilayet umumi meclisi çalışmalarına devam ediyor”, *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1954.
- “ Vilayetimizde bağ ve bahçe işleri”, *Türk Dili*, 25 Mart 1956.
- “ Vilayetimizde tohumluk buğday yardımı”, *Balıkesir Postası*, 16 Kasım 1950.
- “ Vilayetimizde yol, su işi”, *Balıkesir Postası*, 14 Temmuz 1951.
- “ Vilayetimizde İl Genel Meclisi seçim neticeleri”, 28 Eylül 1955.
- “ Vilayetimizde Teknik Ziraat Teşkilatı kuruluyor”, *Balıkesir Postası*, 15 Nisan 1952.
- “ Vilayetimize 704 göçmen evi inşa edildi”, *Balıkesir Postası*, 8 Kasım 1952.
- “ Vilayetimiz CHP adayları iyi karşılandı” *Türk Dili*, 3 Ekim 1957.
- “ Vilayetimiz muhtaç çiftçilerine 1290 ton tohumluk buğday dağıtılacak”, *Balıkesir Postası*, 5 Ekim 1951.
- “ Vilayetteki Millet Partisinin bütün teşkilatı mühürlendi”, *Türk Dili*, 10 Temmuz 1953.
- “ Vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy yolları için 354165 lira ayrılıyor, İl Daimi Komisyonu Edremit hastanesi inşaatı için de 28814 lira sarf edilmesine karar verdi” *Balıkesir Postası*, 31 Mart 1951.
- “ Vilayetin muhtelif köy yolları ile su işlerine lüzumu tahsisat ayrıldı”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1951.
- “ Vilayetin 22 kaza ve nahiyesinde açılan makine kursları”, *Balıkesir Postası*, 23 Aralık 1954.
- “ Yanan yerlerin planı hazırlanıyor”, *Balıkesir Postası*, 10 Ağustos 1950.

- “ Yapılan seçimler neticesinde; Millet Meclisinde muhalefet pek zayıf kaldı”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1954.
- “ Yeni bir cam fabrikası”, *Balıkesir Postası*, 11 Şubat 1954.
- “ Yeni Çarşı Törenle açıldı”, *Ateş*, 24 Haziran 1953.
- “ Yeni hastanemiz dün açıldı”, *Balıkesir Postası*, 26 Şubat 1952.
- “ Yeni hükümetin programı ekseriyetle tasvip edildi”, *Balıkesir Postası*, 15 Aralık 1955.
- “ Yeni Hükümet programı hazır”, *Balıkesir Postası*, 26 Mayıs 1950.
- “ Yeni kabinenin görünüşü”, *Türk Dili*, 10 Mart 1951.
- “ Yeni Kabine'nin alacağı tedbirler”, *Balıkesir Postası*, 24 Mayıs 1950.
- “ Yeni kurulacak çimento fabrikası”, *Balıkesir Postası*, 3 Şubat 1954.
- “ Yıldız köyü civarındaki Simav çayı üzerine betonarme bir köprü yapılacak”, *Balıkesir Postası*, 30 Haziran 1952.
- “ Yırcalı ve Zorlu hakkında çelik silolar için de meclis tahkikatı açılacak”, *Türk Dili*, 16 Şubat 1956.
- “ Zelzele bölgesi ciddi alaka bekliyor”, *Türk Dili*, 25 Mart 1953.
- “ Zelzele bölgesi imar edilecek”, *Balıkesir Postası*, 7 Nisan 1953.
- “ Zelzele felaketzedelerine yardımlar”, *Türk Dili*, 28 Mart 1953.
- “ Zelzele, sel ve yangın felaketleri için kanun tasarısı hazırlanıyor”, *Balıkesir Postası*, 9 Nisan 1953.
- “ Ziraat bahçesinde arıcılık ve tavukçuluk müessesesi kurulacak”, *Balıkesir Postası*, 10 Temmuz 1952.
- “ Ziraat fidanlığında bugün selektör kursu açılıyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1952.
- “ 56 Köyümüz daha okula kavuşuyor”, *Balıkesir Postası*, 18 Nisan 1960.
- “ 8 Ekim Balıkesir Hadiseleri, Siyasi bir rezalettir”, *Türk Dili*, 6 Ocak 1953.
- “1959 Burhaniye'de kültür yılı oldu”, *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1959.
- “ 9. Millet Meclisi dün açıldı”, *Balıkesir Postası*, 23 Mayıs 1950.

Görüşmeler:

Reşit Kıpçak, 25 Ocak 2014 tarihli görüşme kaydı.

Reşit Kıpçak, 8 Şubat 2014 tarihli görüşme kaydı.

Reşit Kıpçak, 22 Mart 2014 tarihli görüşme kaydı.

Ahmet Esmer, 03 Mayıs 2014 tarihli görüşme kaydı.

Ahmet ESMER

1934 yılında Bulgaristan'ın Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. 16 Yaşında yani 1950 yılında Balıkesir'e göç etmişlerdir. Bu yıl içerisinde Balıkesir'e göç eden ilk göçmen gurupları arasında yer almıştır. Farklı birkaç iş denemesinden sonra Balıkesir'de fotoğrafçılığa başlamıştır. Halen fotoğrafçılıkla uğraşmaktadır. Ve Balıkesir'de bu alanda öncü olmuştur.

İstanbul Fotoğraf Müzesinde bazı fotoğrafları sergilenmektedir. Ayrıca Balıkesir Sanat Fotoğrafçıları Derneğinin BASAD'ın İsim babasıdır ve bu derneğin üç yıl kadar başkanlığını yürütmüştür.

Kendi alanında, Türkiye'de bir ilk olarak köyde fotoğraf sergisi açmıştır.

M. REŞİT KIPÇAK

1926 yılında İstanbul Kadıköy'de doğmuştur. Babası Selahattin Kıpçak'ın memuriyeti nedeniyle Anadolu'nun birçok bölgesinde bulunmuş olan Reşit Kıpçak kendisini Anadolu'lu olarak tarif etmektedir.

Lise yıllarını Balıkesir Lisesinde tamamlamıştır. Gazetecilik hayatına Balıkesir Lisesinde yazdığı okul gazeteleriyle başlamış ardından Halkevi dergisi olan Kaynak dergisinde yazmaya başlamıştır. Bu arada Türk Dili, Ateş ve Balıkesir Postası gazetelerinde de makaleleri yayınlanmıştır.

Üniversite hayatına Ankara Hukuk Fakültesi'nde başlamış ancak babasının vefatı üzerine eğitimini

tamamlayamadan Balıkesir'e dönmüştür. Bir süre Tekel'de çalıştıktan sonra askerliğini de yine Balıkesir'de yapmıştır. Askerlik görevinin ardından Balıkesir Ticaret Odasında göreve başlamıştır. Bu süre içerisinde "Ticaret Gazetesi" ve Demokrat Parti yanlısı olan "Balıkesir" gazetelerini çıkartmaya başlamıştır.

1956 yılında Sıtkı Yırcalı'nın isteği üzerine Demokrat Parti'ye katılmış ve partinin İl Gençlik Kolları Başkanlığı'na getirilmiştir. 27 Mayıs darbesinin ardından Ticaret gazetesi kapatılmış ve Ticaret Odasından çıkartılmıştır.

Balıkesir'de Ekspres gazetesini elli iki yıl boyunca çıkartan Reşit Kıpçak ve ailesi gazeteyi devrettikten sonra Belks Life dergisiyle yayın hayatlarına devam etmektedirler.

Balıkesir ile ilgili çalışmalarda bulunan Reşit Kıpçak'ın: Balıkesir İli Coğrafyası, Almanak, Balıkesir'in Yöresel Yemekleri isimli yayınlanmış kitapları bulunmaktadır.

Resim 2: Türk Dili Gazetesi 3 Haziran 1960

HÜRRİYET

« Bu milletin evlâtlarının fedakârlıkları, kahramanlıkları için ölçü bulunamaz »

Kemal Atatürk

ATEŞ

HAKKIN, HÜRRİYETİN, DEMOKRASİNİNDİR

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Müdür Mehmet Tiritöğlu

Cumartesi

28

MAYIS 1960

Sokak ve Davaçayan
Cahit Albayrak
Sayısı 10 kuruştur
Yıl 11 Sayı 3050

VATANDAŞI!

ATEŞ: sesiz ve çabuk
destleri için yaşamaktadır.
En büyük hazı, de bu
destlere teşekkürü bek
maktadır.

ATEŞ TII, 1127

Parasetisi çıkması
Siyasi Gazetedir, Balıkesir

Türk Ordusu IDAREYİ ELE ALDI

26 Mayıs 1960 Perşembe gecesi saat baha karşı saat 3'da Millete teslimen RADYO, "İdareyi muvakkat bir zaman için Türk Silâhlı Kuvvetleri ele almıştır," müjdesini verdi.

Bu müjdeden sonra tebliğler birisini takip etti.

Şanlı Türk Ordusunun Şerefli Kumandanları idareyi ele aldı.

Radyolardan yükselen Milli Marşlar, Hürriyet Aşklarının gözlerini yaşarttı, göğüslerini iftiharla kabarttı.

Türk Ordusu bir kere daha tarihi bir vazifede bulundu. Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran dolayısıyla Türk Silâhlı Kuvvetleri bir kardeş kavgasına meydan vermemek gayesiyle idareyi eline aldı.

Kurulan Milli Birlik Komite Başkanı olan Ordumuzun gözbebeği Orgeneral Cemal Gürsel hitap ediyordu. "Milleti hırslı politikacıların elinden kurtarmak için Güvendiğiniz Türk Silâhlı Kuvvetleri idareyi eline almış bulunmaktadır.

Arkadaşlarımın yardımımları beklerim." (Devam 2 de)

Basın Milletinin müşterek sesidir
K. Atatürk

Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel Millete ezcümle şöyle dedi:

"Bir aydanberi memlekette devam eden buhran ve buhransızlık hepimizin malûmudur.

Memleketin kaalı bir kardeş kavgasına sürüklenmemesi için iş başındakilere defalarca söyledim ve bu ahvali aylardanberi düşündüm. Fakat oalar zor rejimini tercih ettiler.

Hayır vatandaşlarım Türk Milleti hiçbir zaman esir olmamıştır. Böyle bir idarenin muvaffak olmasına imkân yoktur.

Bazı menfaatperestler ve paranın esiri olanlar yanlış yollara sapmak isteyeceklerdir. Bunlara asla müsaade ve müsamaha edilmeyecektir.

Türk halkının bir çoğu okuma yazma bilmez ama, birçok milletlerden çok daha olgun ve anlaysızdır.

**Fakülteler
Subaylar
Talebeler**

Evvelce kapatılmış olan bütün Fakülteler derhal açılacak ve 6 Hazirandan itibaren normal mesailerine başlayacaklardır.

Gene evvelce tevkif edilen ve milli ideolojilerimizi aykırı hareketleri görülmeyen subaylarla talebeler derhal tahliye edileceklerdir.

Tebliğ 12

"Bütün Devlet memurları 26 Mayıs sabahından itibaren normal çalışmalarına başlayacaktır.

Halkın normal faaliyetine başlayacaktır."

ATATÜRK

Gazeteler çıkıyor!

M.B.K. Başkanı O.G. Cemal Gürsel'in öncülüğünde bugün itibaren kapatılmış olan bütün gazeteler çıkması başlıyacaktır.

ANAYASA

Yeni Anayasa'nın teşkili Ordinaryüs Profesör Süddik Sami Oar ile selâhiyetli arkadaşlarına verilmiştir.

Yeni Anayasa hazırlanmaya kadar bütün siyasi faaliyetler tatil edilmiştir. Aktüel hareket edenler şiddetle cezalandırılacaktır.

Ankara ve İstanbul Hürriyet havasile pırıl pırıl

NURA KAVUŞAN İSTANBUL

Dünkü radyoların bildirdiğine göre, İstanbul ve Ankara alev alev şereflili Türk Bayraklarıyla bezenmiş ve her yer pırıl pırıl ışıklarla donanmıştır.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin hürriyet aşkile yapan halkımıza hediye ettiği bu mutlu gün yurdun her tarafında aynı heyecan ve aynı takdirle yaşanmıştır.

«Zafer Madalyası»

26 Mayıs gecesi seçkin bir tiyatro meraklısına verilen (Zafer Madalyası) temsili bükassa son sahnesinde terkâlede alkışlanmıştır.

ÇÜNKÜ: Bu sahnele deşpot bir Amire çekilen resti bu takdir ve alkışa sebep olmuştur.

Aynı eser, son hâdîmeler dolayısıyla alkışlanmamış ve «Küçük Sahne» sanatçıları ve rejisörleri Halim Dorman dün alkışın irtibatla gicimmiştir.

Bu entresan eser bu akşam gece Şehir sinemasında tekrar edilecektir.

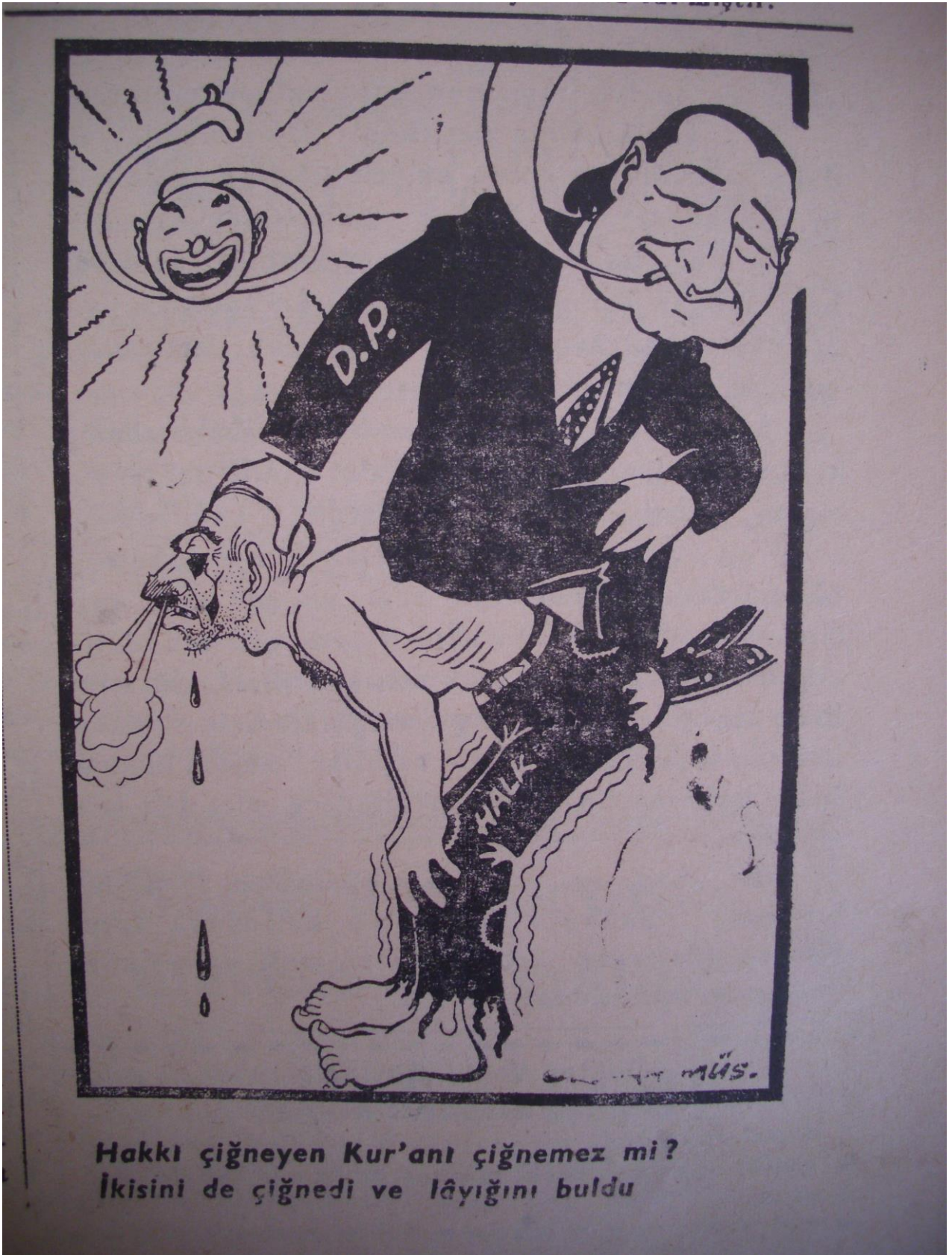
Resim 3: Ateş Gazetesi 28 Mayıs 1960

Resim 4: Sırrı Yırcalı'nın Demokrat Parti Balıkesir Seçim Mitingi, Balıkesir Postası, Mayıs 1954.

Resim 5: Adnan Menderes'in Balıkesir'i ziyareti Sırrı Yırcalı ile birlikte. Balıkesir Postası, 28 Eylül 1955.

Resim 6: İhtilal akabinde Ateş gazetesinde çıkan bir karikatür, Ateş, 3 Haziran 1960

Resim 7: Adnan Menderes'in yeni yapılan çarşının açılış töreni için Balıkesir ziyareti, Ahmet Esmer'in arşivinden.

Resim 8: Ağustos 1950 tarihinde yanan çarşının inşaatı. Ahmet Esmer'in arşivinden.

- Yahu, hep başıaçık geziyorsun' üşümüyor musun?
 - Alışmak lâzım birader, bu pahalılıkla yakında
 neticemiz de açılacak !

Resim 9: Hayat pahalılığına dair bir karikatür, Ateş gazetesi 16 Şubat 1951

Resim 10: 1958 yılında açılan Balıkesir (Anadolu) İmam Hatip Lisesi. Balıkesir Anadolu İmam Hatip Lisesi arşivi.

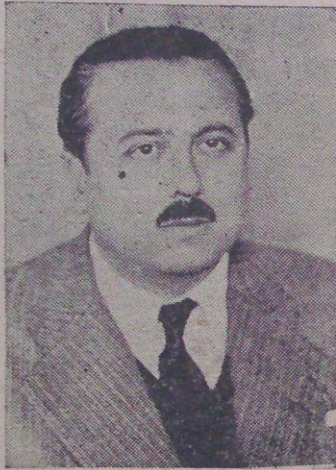
Resim 11: 1958 yılında yapılan açılış törenine Celal Bayar, Adnan Menderes ve Refik Koraltan katılmıştır.

Resim 12: 1951 Yılında yapımına karar verilen Güvem Çepni Köyü İlk Öğretim Okulu.

Resim 13: Balıkesir Demokrat Parti Mitingi, Ateş gazetesi 1954 Mayıs.

Sıtkı Yırcalı,

Esat Budakoğlu;

Sırrı Yırcalı

İlimiz D. P. listesinde yer alacak adaylar belli oldu

Yoklamayı Budakoğlu, Sıtkı Yırcalı, Ocak, Kocabıyıköğlu, Sırrı Yırcalı, İştin, Asena, İleri, Emiroğlu, İmre, Onat ve Kalıpsızoğlu kazandı

27 Ekimde yapılacak milletvekilleri seçimine D.P. adayı olarak iştirak edeceklerin aday yoklamaları dün yapılmıştır. İlimizdeki ve şehrimizdeki aday yoklamalarına dün sabah saat 10 dan itibaren başlamıştır.

Şehrimizdeki yoklama her sinemasında yapılmış ve

sinemanın üst kat ve localarını dolduran dinleyiciler tarafından takip edilmiştir. Avukat Enver Durmazın başkanlığında yapılan yoklama so-

nunda 19 adaydan on ikisi D. P. listesinde yer almak üzere seçilmişlerdir. Şehrimizdeki yoklamayı kazanan aday (S. 4 de)

Şmasına Dair suzluk yarattı

H.P. nia cemaziyül
acağız, dedi

yapılan bir toplantıda,
en her iki muhalefet partisi

Muzaffer Emiroğlu, Ahmet Kocabıyıköğlu

Resim 14: 1957 Seçimlerinde Balıkesir'de Demokrat Parti adayları, Balıkesir Postası gazetesi, 3 Ekim 1957